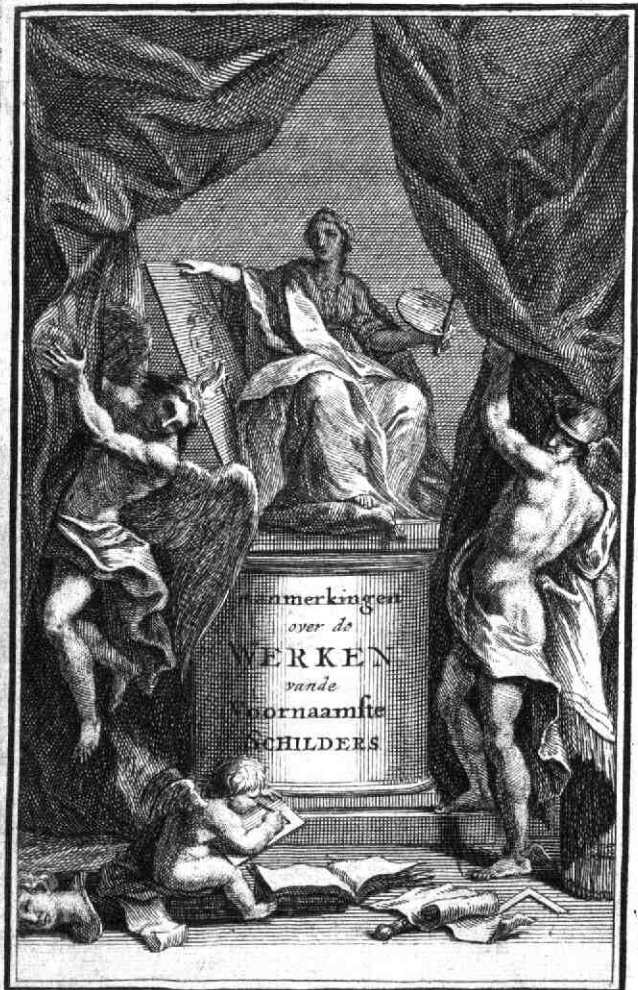

**Beknopt verhaal van het leven der vermaardste schilders, met
aanmerkingen over hunne werken : benevens een schets van
een volmaakt schilder, een verhandeling van de kennisse der
tekeningen en schilderyen, en van de nuttigheit der printen**

<https://hdl.handle.net/1874/8967>

*Ego nec Studium sine divite Vena
 Nec rube quid proxit video ingenium. Horat.*

ΤΥΧΗ ΔΙΔΥΜΕ

Beknopt verhaal

Van het Leven der vermaardste

SCHILDERS,

Met Aanmerkingen over hunne

W E R K E N.

Benevens

Een Schets van een volmaakt Schilder, een verhandeling van de kennisse der Tekeningen en Schilderyen, en van de nuttigheit der Printen.

In 't Frans beschreven door den

HEER DE PILES.

En nu in 't Nederduits vertaalt door

J. VERHOEK.

AMSTERDAM,

By BALTHASAR LAKEMAN,
Boekverkoper. 1725.

O P D R A G T

Aan den HEERE

ISA AK WALRAVEN.

Groot Kenner ende Voortzetter
der Edele Schilderkonst.

MYN HEER,

Niemant zal immermeer met reden ontkennen kunnen, dat het niet nuttelyk en vooral behoorlyk is de Beschryvinge eener Konste, op te dragen aan die ook zomwylen zelfs zodanige Konst behandelt, en alzo met eenen opslag ontwaarkan werden, van welken waarde de geboekstaafde verhandeling zy. Deze overweginge heeft my aangespoort, om aan 't hooft van deze vertalinge met UED. naam te pralen, niet alleen uit overredinge van UED. groote liefde tot de Schilderkonst, maar voornamentlyk wegens de agting die UED. altoos voor de Schriften, en het schrander oordeel van den HEERE DE PILES gehad heeft, als wiens geleerde Pen niet alleen de Konst in haar regte gedaante afmaalt, hare werken en bedryven ter toetse brengt; maar ook hare voornaamste Helden, die zig het loffelykste in de loop-

* 2

banc

O P D R A G T.

bane der Konst gedragen, hunne gedagtenis (zeg ik) der vergetelheit ontrukkt, en zegetekens van duurzame vermaarthheit oppgeregt heeft. Onze Schryver is aan UED. in zyne eige tale bekent, en ik zoude reden hebben van te schromen een Kopye aan te bieden, om de zelve met het origineel te vergelyken indien UED. aanmoeding tot de vertaling zelf niet veel hadde toegebracht, en my volkomer overreedt, dat het voor de Konst en de liefhebberye nut en nootzakelyk, en voor't algemeen niet onaangenaam konde zyn. Maar behalven dit moet men zulke konstminnende Liefhebbers waardeeren, die een doorgrondige kundigheid by de oefening, en uitvoeringe paren, en uitmuntende blyken van hun vermogen in de Konst doen zien: UED. heusheit, houde het my ten goede, zo ik het oog hebbe op het geene by alle verstandigen bekent is, en indien ik in deze UED. zedigheit te na mogte komen, ik zal hier van afwenden met aan UED. toe te wenschen dat gy een langen reeks van jaren met lust en vermaak in de Edele Liefhebberye moogt volharden, en my erkennen voor UED.

Toegenegen en verplichte Vriend

JOANNES VERHOEK.
VOOR-

V O O R R E D E N

Van den Heer de

P I L E S.

Verscheide Auteurs hebben Wyd-
lopig de levens der Schilders be-
schreven ; als Vasari , Ridolfi ,
Carlo Dati , Baglioni , Soprani ,
de Graaf , Malvasie , Pietro Bel-
lori , van Mander , en Cornelis de Bie , heb-
ben 'er veertien groote boeken van uitgege-
ven. En nog onlangs heeft Felibien vyf
deeltjes over die stoffe in 't ligt gebragt , en
Sandrart een groot in Folio , zonder te reke-
nen eenige byzond're levens die gedrukt zyn :
daarom verbeeld ik my niet in dit Werkje iets
nieuws voort te brengen. Ik heb niet anders
in 't oog gehad als het gemak der Schilders en
Liefhebbers die niet veelyt hebben om voor
hun vermaak te lezen , of die voortyts de oor-
spronkelyke dingen alreeds gelezen hebbende ,
wel te vrede zullen zyn dat men aan hen de
geheugenis ververst. Ten anderen 't geen het
merendeel der bovengenoemde boeken in gro-
te heeft doen aangroeijen , is de Beschryvinge
van de Schilderyen daar ieder een zyn aandagt
niet aan besteden kan , dewyl deze een groote op-
merking vereiffen. Ik heb dan geoordeelt ,
dat ik zo veel te meêr my van die beschryvin-
gen alhier moest onthouden , om dat het ligt
is zyn toevlugt tot dezelve te nemen. Ik heb
my dan vergenoegt om zo veel als in myn ver-
mogen

V O O R R E D E N .

mogen geweest is , een algemeen denkbeeld van die Schilders te geven , welkers werken in eenige agting in de Wacrelt geweest zyn. Ik heb alleen met weinig woorden de voornaamste zaken willen aanroeren , als het Land , de Ouders , de Geboortedag , de Meesters ; de Werken in 't algemeen met de aanwyzing van de Plaatzten daar dezelve te zien zyn , de Begaafteden , de merkwaardigste bedryven , en den tyt van hun sterfdag , mitsgaders de Leerlingen van ieder Schilder , en ben ik in dezen deele gebrekkelykheid , de rede is dat ik in die omstandigheden geen meerder licht gehad hebbe.

Ik spreek niet als van de voornaamste Schilders , dat is te zeggen , van de zulke die veel tot de vernieuwing van de Schilderkonst toegebracht , of die dezelve tot den trap der volmaaktheit hebben opgebeurt in welke wy dezelve nu zien , of wiens Werken den ingang hebben verkregen in de Konstzalen van kundige Liefhebbers : want daar zyn 'er veel onder de Schilders geweest , die alhoewel zy van den eersten rang niet zyn , egter niet na laten geëgt te wezen. Men zal 'er ook zommige hier vinden , welkers verdienste middelmatig is in 't algemeen gesproken , maar die eenige byzondere begaaftheit gehad hebben , of ten minsten doen blyken , dat de Schilderkonst in hun Vaderlant niet geheel uitgedooft was. Daar zyn 'er onder daar maar weinig van gezegt word , en andere die maar flegs werden genoemd om den draad van de Historie niet te verliezen , en om alleen den tyt aan te wyzen in welke ze leefden ; om dat indienze niet van alle , ten minste by eenige Liefhebbers kunnen bekend

V O O R R E D E N .

zyn. Ook zyn 'er onder dezelve daar ik my verder over uitgebreid hebbe, om dat 'er niemand van geschreven heeft, of dat ik byzonderheden bybreng, waar van ik eenige nieuwe aantekeningen gehad hebbe, en zo ik al iemand hebbe overgeslagen, by gebrek van Berigt of naaukeurigheid, zal ik dezen mislag in een tweden Druk tragten te verbeteren.

Alhoewel dat deze korte Beschryving zo als ik gezegt hebbe, voor vele van een grote nuttigheit zoude kunnen zyn, nogtans is dit het voornaamste doelwit van dit Werkje niet geweest, want ik heb zo zeer geen opzigt gehad op de kennis van de bedryven der Schilders, als wel op de graden van hunne verdiensten. 't Is dan met dat oogmerk, dat ik op het einde van de levens der voornaamste Meesters, dat is te zeggen, van de geene daar het meest van verhaalt wert, de nodige Aanmerkingen myns oordeels bygevoegt hebbe, om hunne bijzondere talenten in het licht te stellen. Want wat andere aan gaat, welkers Werken weinig bekend zyn, of die niet anders als Leerlingen moeten aangemerkt worden aan hunne Meesters gehegt, als de taken aan haar stam, hebbe ik geoordeelt dat het genoeg in hun levens konde gevlogten worden, 't geen ik daar van te melden had. Ten anderen dat de Leezer daar niet zeer op zoude gestelt zyn.

Dog dewyl een middelmatig Schilder zomtyts wel iets gedaan heeft dat goet is, en een uitmuntend Meester wel eens geringe dingen. Zo en is het niet op een uitgeleze getal van de Schilderyen, maar op hun Werken in 't algemeen

V O O R R E D E N .

meen aangemerkt, dat ik myn gevoelens bloot stelde.

Ik hebbe langen tyt in overweging geftaan of ik myn Aanmerkingen aan het gemeen zoude overgeven, en heb 'er alle de moeijelykheden en zwaarigheden van voorzien, in een ftoffe, waar in men dikwils den fmaak met de reden vermengt, en dat het onmogelyk is om aan alle genoeg te geven: Ik ben overreed dat Liefhebbers, zullen menen dat ik niet voordelig genoeg van zommige fpreke: eindelyk weet ik dat het niet genoeg is om de begaatheden der grootste Meesters ten toon te ftellen, de beste ftukken van Europa gezien te hebben, en dat al de opmerking die ik hebbe bygebragt, om dezelve naauwkeurig te onderzoeken, geen genoegzame waarborg is om volmagt aan myn woorden te geven: maar dat 'er een diepe kennis van de grondregelen der Schilderkonft vereifcht wert, en een verftant dat bekwaam is om de toepafzing daar op te maken. Ik bekenne dat ik deze onderneming hebbe bevonden boven myn kragten te zyn; en niets uit eigen Meesterschap willende bybrengen, heb ik my te vreden gehouwen myn gedagten te matigen aan de grondregels door de beste Schilders en Schryvers vafteftelt in hunne Werken, die ons de volmaaktheit hebben getragt voor te ftellen.

't Is dan om gedekt te zyn, over de vermetelheit van myn oordeelen, die ik over de Werken van de voornaamfte Schilders velle dat ik goedgevonden hebbe een fchets van een volmaakt Schilder voor af te laten gaan, naar de welke ik my rigte. En alhoewel ik getragt hebbe

VOORREDEN.

hebbe om hem behoorlyk toe te stellen , zo en wil ik aan niemant de vryheit benemen , om de toepafzing naar zyn zinnelykheit te maken , gelyk als ik ook de myne gevolgt hebbe : want ik ben wel verzekert , dat ieder niet even eens ziet wat 'er in een Werk te zien is , en indien myn voornemen daar in aan zommige niet behaagt , andere zullen mogelyk nog wel te vrede zyn , dat men aan hen gelegentheit geeft om hun oordeel te oeffenen.

H E T
L E V E N

Van den HEER

D E P I L E S.

DE billikheit vordert, dat men met weinig woorden gewag maakt aangaande den Perzoon en hoedanigheden, van den Hr. DE PILES, om hem ten naaften by de Eere te geven, die hy zelve aan de beroemde Mannen heeft toegevoegt, welkers Leven hy beschryft in dit Werk.

ROGER DE PILES was van een geslagt uit Nivernois, in dat land onderscheiden door den Adeldom, door huij goederen, en bedieningen. Hy wiert tot Clamecy geboren in 't jaar 1635. Over zyn Doop heeft geslaan den Hertog van Bellegarde, die in dien tyt zig tot Clamecy bevond, en de Hertoginne van Nevers. Zyn eerste studien deed hy ten deele tot Nevers, en ten deele tot Auxerre, en kwam vervolgens tot Parys, om in de Philosophie te studeren. Hy woonde aldaar by zyn Oom den Abt van Orbec, Canonik van de Hoofkerk, van waar hy alle dagen ging in 't Collegie van Pleffis, en dewyl hy een doordringent verstant bezat, slaagde hy even gelukkig in de beschouwing de wetenschappen, en in de letter wysheit. Wanneer hy zyn loop had ten einde gebracht, en tot de eerste trappen gevordert was,

stu-

Het Leven van de Hr. de Piles.

studeerde hy nog drie jaren in de Godgeleert-
heit in de Schole van de Sorbonne, maar nog
geweide nog ongeweide studien, konden hem
t' eenemaal bezighouden, de Schilderkonst heeft
gedurende zyn levenstyt een gedeelte van zyn
naarstigheid gehad. Hy begaf zig ter goeder
uur aan het tekenen, onder het opzigt van
Broeder Lucas Recollet, tamelyk Tekenaar
en ordineerder, maar slegt Schilder: in dier-
voege dat de Heer DE PILES in 't vervolg
daar in een groot voordeel boven zyn Meester
behaalde. Deez' vindende in zyn Leerling een
natuurlyke eigenschap en groote bekwaamhe-
den, stelde hem wel haast in staat om naar het
Antiek te tekenen. Zy sloten met elkander
een vrindschap, die niet eer als met hun leven
ge-eindigt is.

Hy had in dien zelfden tyt kennis gemaakt met
Alphonse du Frenoy, die zo veel agting voor
hem hadde, dat hy aan hem zyn Latynze Vaer-
zen op de Schilderkonst mededeelde, welke
nog niet in 't ligt gezien waren. De Hr. DE
PILES begreep wel haast derzelve waarde;
maar hy oordeelde ook teffens, dat een Latyns
werk voor de kortheit en Poëtizen styl dikwils
duisterheit veroorzaakte, en het niet in 't ver-
mogen van alle de Schilders zoude zyn, om
het zelve te verstaan: hy bragt het dan in het
Frans over, om dat de Heer Du Frenoy, die
het beloofd had over te zetten, het altoos dra-
lende hield, 't zy dat hy voor de moeite vrees-
de, of dat hy meêr beminde zig met nieuwe
dingen bezig te houden, als weder tot dezelve
denkbeelden te keren, zondervan groter voor-
deel voor hem te zyn, als in een gemene taal

over

Het Leven van de Hr. de Piles.

over te brengen, 't gene hy had weten uit te drukken in de taal der Geleerden. Hy wift het dank aan den arbeit van den Heer DE PILES, en herzag naaukeurig zyn overzetting. De doot die hem verraste, eêr dat den Hr. DE PILES de aantekeningen had opgemaakt, be-roofde hem van het genoegen dat hy de uitlegging van zyn leszen gezien zoude hebben in al derzelve uitgestrektheit opgeheldert, met een verwonderlyke kennis.

Dit Werk dat het eerste is dat den Hr. DE PILES heeft opgestelt, is daarom het eerste niet te voorschyn gekomen; want om dat het handschrift van de PILES onder de Papieren van *du Frenoy* gevonden wiert, die op zyn overlyden in handen van den Heer *Mignard*, gestelt wierden, zo verliepen 'er eenige jaren eêr dat den Heer DE PILES het zelve wederom te zien kwam. Men kan niet vermoeden, dat deze brave Schilder zwarigheid gemaakt heeft, om het geheim van zyn Konst in de Franzetaal in het licht te geven. Het is eêr te geloven dat de Hr. *Mignard* zulk een bevatting van het Latynze werk gehad heeft, dat volgens zyn gedagten, geene overzetting eer aan 't zelve zoude kunnen toebrengen. Waarschynelyk is het met dit oogmerk geweest dat hy zig vergenoegde om het in het Latyn uit te geven; maar de weinige aftrek die dit Werk had, deed zien dat hy in zyn mening bedrogen was, en verdedigden het ontwerp van den Hr. DE PILES: die het uit handen van *Mignard* weder gekregen, benevens zyn vertaling, liet drukken met het Latyn aan de eene zyde, en zyn aantekeningen daar by gevoegt, waar op in den loop van
een

Het Leven van den Hr. de Piles.

een jaar, hy het vermaak had het zelve voor de derde reize gedrukt te zien. De Hr. *Dryden* befaamt Engels Digter, waar van wy onder de andere Werken een geheele overzetting van Virgilius in Engelze Vaerzen hebben, heeft het in Prose overgebracht in het Engels, alles zo als het den Heer DE PILES heeft uitgegeven. Hy heeft daar een lange en schoone Voorrede by gevoegt op de vergelyking van de Digt met de Schilderkonst. Deze toepassing die de waarde van zyn Boek vermeerderde, dat een van de laaste Werken is door de Hr. *Dryden* in 't ligt gegeven; verscheen in Londen in 't jaar 1695. en men heeft niets nagelaten om het te doen drukken dat het beantwoorde aan de agting van het Orgineel en deszelfs Vertaler.

In dien zelven tyt als DE PILES zig met de aantekeningen op * *Du Fresnoy* bezig hielt, was hy alreeds by den Heer *Amelot*, die tegenwoordig Raadsheer van Staat zynde, door zyn groot verstant en bedieningen reets langentyt door geheel Europa is beroemt geweest. Want in den jare 1662. den Hr. de *Menage* die den Hr. DE PILES van naby kende, om datwae te zamen woonde in het Klooster van Nôtre-Dame, oordeelde deze een dienst te konnen doen aan den Heer *Amelot*, meester der Requesten, en oud Prezident van den grooten Raad, om hem een bekwaam Man voor te stellen, tot de opvoeding van zyn Zoon die zeven jaren oud was. Een wys Man is wel geluk-

* Dit Werkje van *Du Fresnoy* met de aaneekeningen, is reeds in 't Nederduits vertaalt, en by den Drukker dezes te bekomen.

Het Leven van den Hr. de Piles.

gelukkig wanneer hy zyn leszen inscherpt aan een kint welkers inborst uit de Natuure tot de deugd geneigt is; daarom geviel dit aan de Hr. DE PILES, niet tegenstaande zulks een bediening is die aan andere lieden zo lastig valt. Hy nam zyn intrek by den Heer President *Amelot* in 't jaat 1662. en bleef by zyn Zoon gedurende den loop zyner studien, den tyt van ontrent negen jaren. Met ongemeen genoeg zag hy de vrugt van zyn vlyt bestet, dat ook van de andere zyde de oorzaak van zyn Fortuin en grootagting geweest is, die hy zedert in de Waerelt gehad heeft. Hy heeft altoos een opregte genegenheit toegedragen aan het geheele Huis der Heeren *Amelot*, van wien hy ook met veel vrindschap en onderscheid altoos behandelt is. De Heer Prezident, Vader van zyn Leerling, had in der daad gewerkt om zyn voordeel te bezorgen, en na zyn doot die in 't jaar 1671. voorviel, behield Mevrouw de Weduwe van den Prezident *Amelot* de Hr DE PILES altoos by haar; en tot erkentenis van zyn goede diensten, gaf zy aan hem een aanzienelyke zomme geplaatst op 't Stadhuis van de Stad Lions, om het overige van zyn leven gerust te kunnen doorbrengen.

In het begin van het jaar 1673. de Heer *Amelot* als doen agtien jaar zynde, hebbende nu een einde van de studie in de regten gemaakt, ging naar Languedoc met zyn Oom den Bisschop van Lavaur, dewelke naderhant Aartsbisschop van Tours geweest is. De genegenheit van deze jongen Heer om zig bekwaam te maken, en met voordeel den tyt
te

Het Leven van den Hr. de Piles.

te besteden terwyl andere jonge lieden gewoon zyn dezelve in zodanigen ouderdom te verkwisten , deed hem verlof aan zyn Vrouw Moeder verzoeken om een reis naar Italien te mogen doen. Zy bewilligde daar in volkomen, en zond ten dien einde den Hr. DE PILES naar Montpellier om hem te verzellen. De Heer DE PILES had daar door gelegenheit om zyn lust in de Schilderkonst te vol-
doen , gedurende deze reis die van veertien maanden was, en hy zag naar zyn genoegen al het schoonste en 't kostbaarste dat in Italie is. De Heer Hertog en de Heer Cardinaal d'Estrees waren alsdoen tot Romen : en de Heer Amelot was by hen gehuisvest in 't Paleis Farnése. Dit was geen gemeen voordeel voor den Hr. de Piles, om zig te doen bekend worden aan deze twe doorlugtige Broeders, en boven al by den Cardinaal, die by zyn groote hoedanigheden gevoegt had, een natuurlyke geneigtheit voor de goede Konsten, welkers waarde hy kende. De Heer Amelot kwam weder tot Parys in 't jaar 1674. en wierd daar op tot Raadsheer in 't Parlement ontfangen, bezorgende aan den Hr. den Piles alles wat hy konde begeeren.

't Was doen dat hy schreef over de Schilder- * Theo-
konst, en dat hy de * wetenschap by de † oef-
fening voegde, hier door wiert hy vermaart on-
der de Schilders en Liefhebbers, zyn verdien-
ste trok ook tot hemwaarts de agting en vrin-
dschap van verscheide aanzienelyke Perzoonen,
die in hem nog meêr zyn onbesproke deugt en
opregtheit als zyn gaven beminden. De Heer
Hertog van Richelieu heeft aan hem dikwils
de

Het Leven van den Hr. de Piles.

de blyken van een byzondere gunst betoont: hy begeerde onophoudelyk zyn gezelschap by zig te hebben, en om dat de Hr. de Piles aan hem eenige van zyn Werken had opgedragen, deed hy hem een geschenk met een voornaam stuk van Rubens, verbeeldende David en Abigaël, dat zedert geweest is by den Heer Hartog van Grammont.

In 't jaar 1682. als de Heer * Amelot, vyf jaren Meester der Requesten geweest was, wiert hy benoemt tot Ambassadeur van den Koning te Venetien. Hy deed den Heer de Piles bewilligen om hem te verzellen in de hoedanigheid van Secretaris van de Ambassade. Deze reis heeft byna drie jaren geduurt, als wanneer de Heer de Piles ontlast van Staatzaken, zig verlustigde door't gezigt van de schoone Schilderyen, die het sieraad van deze groote Stad uitmaken, tot dat de Heer Amelot bevel ontfing, om tot de Ambassade van Portugaal over te gaan. In dien zelve tyt was de Heer de Louvois Minister van Oorlog, en Opziender van de Gebouwen, deze verwittigt zynde dat de Heer Amelot een Man by zig hadde, die uitmunte in groote kennis van de Schilderkonst, en die zelfs bekwaam was tot de gewigtigste zaak van Staat; schreef aan den Heer Amelot om den Heer de Piles te bewegen, van naar Duitslant te gaan om de ryke Cabinetten te zien, die men zeide in groot getalle aldaar te zyn, inzonderheit te Grats, om eenige Schilderyen voor den Koning te kopen, dog de Heer de Piles wiert ter zelve tyt bevolen zig naar

Wee-

* Deze Heer Amelot, is in de maant Juny des jaars 1724. in Parys overleden, werdende wegens deszelfs goede hoedanigheden, van een tegelyk zeer betreurt.

Het Leven van de Hr. de Piles.

Weenen te begeven, (alwaar de Marquis de Chiverny alsdoen was als buiten gewoon Gezant van den Koning;) om een naauwkeurig onderzoek aangaande de gelegenheit der zaken te doen. De Heer de Piles met alle mogelyke vlyt zyn laft hebbende uitgevoerd kwam weder tot Parys, en deed verflag van zyne verrigting aan dien Minister, vervolgens vervoegde hy zig weder by den Heer Amelot, die in 't jaar 1685. naar Liffabon vertrok, daar hy den zelve verzelde in die hoedanigheid die hy tot Venetien had waargenomen. Dewyl'er gesproken was van een huuwelyk van den Prins van Conti den haast overledene, die ook Prins was van Roche-Sur-Yon met de Infante van Portugaal, Dogter van 't eerste bed van wylen Koning Pedro de II. zo was de Heer de Piles, belaft om zo veel als doenelyk was het afbeeldzel van deze Princeffe te Schilderen. Hy zag haar op een verheve plaats van de Kerk, wanneer het geval hem diende dat zy eens het floers dat haar aangezigt bedekte verschoof. Dit zelfde geval maakte dat hy haar zomtyts zag aan de vensters van 't Paleis: en alhoewel hy haar niet als met moeite gezien hadde, zo had hy egter de wens trekken zo wel in 't hooft, dat hy een zeer welgelykend Portret Schilderde, 'tgeen de Heer Amelot nog in zyn Cabinet bewaart. In 't jaar 1687. wiert de Heer de Piles door den Heer Amelot met gewigtige brieven naar 't Hof gezonden, en dewyl hy over Madrid reisde; en niet gedrongen was om groote haast te maken, hield hy daar agt dagen stil om de voortreffelyke Schilderyen van den Koning van Spanje te zien, zo in 't Paleis te Madrid als in het

Het Leven van den Hr. de Piles.

Efcuriaal, de Marquis de Feuquiere die alsdoen 's Konings Ambaffadeur in Spanje was, betoonde aan den Heer de Piles alle de beleeftheden die de plaats verdiende die hy bekleede, als ook om de agting die hy voor zyn deugd, verftant en wetenfchap hadde.

De Heer de Piles konde den Heer Amelot niet verlaten. Hy volgde hem in de Ambaffade van Zwitserlant in 't jaar 1689. Hy tekende aldaar het Traëtaat van neutraliteit, dat de Heer Amelot met de Cantons gefloten had: en omdat dit gefloten Traëtaat aan den Koning zeer aangenaam was, zo belaste de Heer Amelot den Heer de Piles daar mede tot een blyk van agting om het zelve aan zyn Majesteit te brengen.

In 't jaar 1692. wiert de Heer de Piles naar Hollandt gezonden om daar te wonen *incognito*, onder de voorwendzels die hem toegang verleenden onder de Liefhebbers van de Schilderkonft, maar in der daad om in 't heimelyk met Perzonen te handelen, die naar de Vrede haakten. Wy zullen hier niet verklaren hoe het gebeurde dat hy ontdekt wiert, voor zodanig als hy was: 't is genoeg gezegt dat hy door order van den Staat in verzekering wiert genomen, en den tyt van twee jaren in den Haag gevangen gehouwd, vervolgens om de zekerheit naar het Casteel van Louveftein overgebragt, alwaar hy nog drie jaren lang bewaart wiert, dat 's te zeggen tot de vrede van Ryswyk. Hy hield zig in zyn gevangenis bezig met het leven der Schilders op te ftellen: en dewyle men in zo een lange en groote eenzaamheit niet altoos aan de zelfde zaak kan bezig zyn, zo nam hy zyn tyt-

Het Leven van den Hr. de Piles.

tytverdryf met vogeltjes op te voeden, en die duizent dingen te leeren. Hy gaf aan die alle hun vryheit op den dag dat hy de zyne wederkreeg. Dog niet tegenstaande deze tytkortingen, was zyn gezondheid zeer gekrenkt, door de ongemakken en langduurigheid van de Gevangenis. Op zyn wederkomst in Vrankryk, gaf hem de Koning een Pensioen.

De Heer Amelot, die zedert tien jaren Raadsheer van Staat was geweest, wiert in 't jaar 1705. verkozen, om voor Extraordinaris Ambassadeur naar het Hof van Spanje te gaan. De Heer de Piles volgde hem derwaarts, onaangezien zyn groten ouderdom en zwakheden; maar de lugt van Madrid was hem zo tegen, dat hy genootzaakt was, in 't zelfde jaar wederom te keren. Na deze laatste reis heeft hy nog vier jaren in zyn gewoonlyke bezigheden, en in een groote Godvrugtigheit geleefd. Hy overleed den 5 April van het jaar 1709. oud vier en zeventig jaren.

Van nature was hy geregelt, en ordentelyk in al zyn doen, zyn * bevattingen waren net en zeker: * Idées. 't geen de oorzaak was dat men hem nimmer zag veranderen, nog in zyn oordeel, nog in het beleid van zyn leven, dat altoos in een volkome gelykmatigheit geweest is. Hy was vrindhoudende, trouwhartig, en heel bescheiden. Zyn hoedanigheden waren het gevolg van zyn opregte en eenvoudige imborst, en hy was zorgvuldig in alle zyne pligten; zo Godsdienstige als Burgerlyke.

Zyn manier van Schilderen bestont in een volmaakte navolging der voorwerpen, en in

Het Leven van den Hr. de Piles.

een groote wetenschap van het licht en bruin, en het Coloriet. De grondregels die hy daar op gevonden had, waren zo zeker, datze hem in plaats van oefening in het Schilderen, die hy niet hadde, verstrekte. Hy nam vermaak om de afbeeldzels van zyn goede vrienden te schilderen. En onder andere heeft hy het Portret gemaakt van wylen den Hr. Despreaux, en Mevrouw Dacier, de verdienste van twe zulke doorlugtige verstande zullen zyn Werk onsterffelyk maken. Hy had groote vlyt aangewend, om menigte van Tekeningen van de uitnuntentste Meesters te verzamelen, en onder andere verscheide studies van Raphaël, dewelke de Heer Croifat de Jonge van zyn Erfgenamen gekogt heeft.

In de verscheide Werken die den Heer de Piles over de Schilderkonst in het licht heeft gegeven, heeft hy zyn groote agting doen blyken die hy hadde voor de werken van Rubens, met dewelke hy niet alleen een overeenkomst in de manier had, maar ook eenige gelykenis wat den Geest aangaat, want beide zynze bekwaam voor Staatszaken geweest. Maar om slegts van 't schilderen te spreken, zo beschuldigen hem zommige Konstkenners, dat hy te veel met Rubens was ingenomen. Wy zullen hier niet ondernemen dit geschil te besleggen, dat door de grootste Meesters is betwist geworden, waar van de eene het Coloriet, de andere de tekenkonst voorstonden. Wy zullen alleen zeggen dat het een waarheit is, dat in de schriften die de Heer de Piles over dit onderwerp heeft uitgegeven, hy volmaaktelyk
wel

Het Leven van den Hr. de Piles.

wel heeft onderscheiden, de generale grondre-
gels van de Schilderkonst, en inzonderheit de
leszen van 't ligt en bruin, daar zyn grootste
bestryders zelve hier hen van bedient hebben.

De Heer de Piles was Raad van Eer van de
Academie der Schilderkonst, in de welke hy
dikwils de wyze verhandelingen voorlas, die
hy daar na in 't ligt gegeven heeft. Hy was in
vrindschap verbonden met verscheide van de
beroemste Schilders, en boven al met den Hr.
Antoine Coypel, die tegenwoordig aan 't hooft
van deze Academie is. Hunne vrindschap had
zyn beginzel gehad in Romem, wanneer Coy-
pel nog maar een kint was, en alreeds die
grooten voortgang beloofde daar hy zints toe
opgeklommen is.

De Heer de Piles heeft tot een byzonder te-
ken van zyn vrindschap en agting, op zyn af-
sterven aan hem nagelaten een Lieve Vrouw
van Corregio geschildert *a Guazzo*

De Werken die van hem in 't ligt ge-
komen zyn, hebben in het Frans deze opschrif-
ten.

I. *Abregé d'Anatomie accommodé aux Arts
de Peinture & de Sculpture, & mis dans un
ordre nouveau, dont la methode est tres-faci-
le & débarassée de toutes les difficultez & cho-
ses inutiles, qui ont toujours été in grand ob-
stacle aux peintres pour arriver à la per-
fection de leur Art. Ouvrage très-utile à
ceux qui sont profession du Dessin. Mis en
lumiere par Francois Tortebat, Peintre du Roy
dans son Academie Royale de Peinture & de Sculp-
ture 1667.*

Het Leven van den Hr. de Piles.

Men moet zekerlyk aan den Heer de Piles dit Werk toe fchryven, alhoewel dat het onder een anderen naam verſchonen is: 't geen men zien kan uit de 158. bladzyde. Van *
† Cours de Peinture.
den voortgank der Schilderkonſt. Voor het overige zyn de figuren getrokken uit het boek van Vezalius voor dewelke Titiaan dezelve gekent hadde.

Tortebat was Schilder, en een van de Raden van de Academie der Schilderkonſt. Hy ſchilderde in de manier van Vouet, daar hy Maagſchap en Leerling van was.

II. *Conversations sur la connoiſſance de la Peinture, & sur le Jugement qu'on doit faire de Tableaux, où par occasion il eſt parle de la vie de Rubens, & de quelques uns de ſes plus beaux ouvrages.* 1677.

III. *Dissertation sur les ouvrages des plus fameux Peintres.* 1681.

IV. *Les premiers Elemens de la peinture pratique, enriches de figures de proportion meſurees sur l'Antique, deſſinees & gravees par Jean Baptiſte Corneille, Peintre de l'Academie Royale.* 1684.

V. *L'Art de Peinture de C. A. du Fresnoy, traduit en Francois, en richi de Remarques.*

VI. *Vies des Peintres, &c.* Dit Werk is ook in 't Engels vertaal. En den tweede Druk die tot Parys uitgegeven is, heeft men tot meerder vergenoeging van de Liefhebbers bygevoegt het tweede verhaal van Laurens de la Hire, dat van Petrus Mignard, dat van Noel Coypel, dat van Eliſabet Sophie Cheron, en dat van Carlo Maratti. Deze levensverhalen zyn van verſcheide

Het Leven van de Hr. de Piles.

scheide handen, om dit Werk Completer te maken. *

VII. *Dialogue sur le Coloris.* 1699.

VIII. *Cours de Peinture par principes.* 1708.

* Op welk voorbeeld de Vertaler'er nog eenige andere byvoegzels heeft ingevlogten, die alle met een anderen Letter gedrukt zyn, om den Lezer dezelve gemakkelyk van het werk van den Heer de Piles te doen onderscheiden.

TA-

T A F E L

VAN DE

HOOFSTUKKEN.

EERSTE BOEK.

- S**Chets van een volmaakt Schilder, om tot een maatregel voor het oordeel te dienen over de Konstwerken. Pag. 1
- Aanmerkingen en Verklaringen over de voorgaande Schetse.
- Eerste Hoofstuk. Van de Genie of de neiging van de Geest. 11
- II. Hoofstuk. Van de noodzakelykheit van den Geest. 13
- III. Hoofstuk. Dat het goet is zig te bedienen van de studien van anderen, zonder eenigen schroom. 15
- IV. Hoofstuk. Van de Natuur. De werkingen van de Natuur, en de werkingen van de gewoonte en van de opvoeding. 20
- V. Hoofstuk. In wat zin men zeggen kan, dat de Konst boven de Natuur gaat. 21
- VI. Hoofstuk. Van 't Antiek. 23
- VII. Hoofstuk. Van den grooten smaak. 26
- VIII. Hoofstuk. Van het wezentlyke der Schilderkonst. 27
- IX. Hoofstuk. Of de getrouwheit van de geschiedenis het wezen van de Schilderkonst is. 28
- X.

T A F E L

X. Hoofstuk. Van de onvolmaakte denkbeelden der Schilderkonst.	32
XI. Hoofstuk. Hoe dat het overblyfzel van het onvolmaakte denkbeeld van de Schilderkonst zedert haar herstelling in den Geest van zommige nog zyn plaats behouwt.	34
XII. Hoofstuk. Van het ordineeren. Eerste deel der Schilderkonst.	39
XIII. Hoofstuk. Tekenzen. Twede deel van de Schilderkonst.	41
XIV. Hoofstuk. Van de Standen.	ibid.
XV. Hoofstuk. Van de uitdrukkingen der hartstogten.	42
XVI. Van de uitterste delen des lighaams.	43
XVII. Hoofstuk. Van de kleding.	
XVIII. Hoofstuk. Van 't Landschap.	46
XIX. Hoofstuk. Van de Perspective.	47
XX. Hoofstuk. Coloriet. Derde deel van de Schilderkonst.	48
XXI. Hoofstuk. Van de Harmonie der Couleuren.	49
XXII. Hoofstuk. Van 't Pinceel.	50
XXIII. Hoofstuk. Van de vryheden.	51
XXIV. Hoofstuk. Door welk gezag de Schilders onder Mensfelyke gedaantens de Goddelyke dingen, en zulke die Geestelyk of onbezielt zyn, mogen verbeelden.	52
XXV. Hoofstuk. Van naakte beelden, en wanneer men die te pas kan brengen.	57
XXVI. Hoofstuk. Van de Bevalligheid.	60
XXVII. Hoofstuk. Van de Tekeningen.	62
XXVIII. Hoofstuk. Van de nuttigheit der Printen, en derzelve gebruik.	69
XXIX. Hoofstuk. Het oordeelkundige van de Schilderyen.	84

Van de HOOFTSTUKKEN.

II. BOEK.

Van den oorsprong der Schilderkonst, en het
leven der Griekze Schilders. 97

III. BOEK.

Het leven der Schilders van Romen en Flo-
rencen. 120

IV. BOEK.

Het leven der Veneetziaanze Schilders. 230

V. BOEK.

Het leven der Schilders van Lombardien. 272

VI. BOEK.

Het leven der Hoogduitze en Nederlantze
Schilders. 317

VII.

VII. BOEK.

Het leven der Schilders van Vrankryk.	415
De verschillende Smaak van ieder Land- aart.	512
De Schaal der Schilders.	529

DRUK:

D R U K F E I L E N .

Pag. 9. regel 12. *staat* een Schilder die zyn konst beziet , *lees* een Schilder die zyn konst bezit.

Pag. 400. regel 18. *staat* bedekt is door 't geval , *lees* bedekt is voor 't geval.

Andere ingeslope Drukfeilen , gelieve de goetgunstige Lezer te verbeteren.

N A M E N

D E R

S C H I L D E R S.

Over welkers Leven en bedryven
byzondere Aanmerkingen
gemaakt zyn.

L <i>LEONARDO DA VINCI.</i>	144
<i>Raphaël.</i>	153
<i>Julio Romano.</i>	162
<i>Polidoor.</i>	172
<i>Parmens.</i>	180
<i>Perrin del Vaga.</i>	184
<i>Michel Angelo.</i>	193
<i>Jan Bellino.</i>	232
<i>Giorgione.</i>	235
<i>Titiaan.</i>	238
<i>Tintoret.</i>	249
<i>Paulo Veronese.</i>	255
<i>De Bassans.</i>	265
<i>Corregio.</i>	272
<i>De Caratzen.</i>	275
<i>Guido.</i>	289
<i>Dominiquis.</i>	295
<i>Lánfranc.</i>	299
<i>Albaan.</i>	303
<i>Guerchin.</i>	306
<i>Mich. Ang. da Caravaggio.</i>	310
<i>Albert Durr.</i>	319
<i>Rubens.</i>	319

<i>Rubens</i>	359
<i>Van Dyk.</i>	378
<i>Rembrant.</i>	395
<i>Pouffin.</i>	425
<i>Stella.</i>	443
<i>Du Fresnoy.</i>	461
<i>Champagne.</i>	473
<i>Le Brun.</i>	481

E E R S T E B O E K.
 S C H E T S
 VAN EEN VOLMAAKT
 S C H I L D E R.

Om tot een maatregel voor het oordeel te dienen over de Konstwerken.

DE * neiging van den Geest is de eerste zaak die in een Schilder plaats moet hebben. 't Is een deel dat men zig niet eigen kan maken, nog door onderwyzing nog arbeid. Het moet groot zyn om te beantwoorden aan de uitgetrektheit van een konst, die zo veel kennifzen bevat, en zo veel tyt en aandagt vereift om dezelve te verkrygen. Onderftelt dan een gelukkige geboorte: De Schilder moet de Natuur als zyn voorwerp befchouwen; hy moet daar een denkbeeld van hebben, niet alleen gelyk hy haar gevallig in de byzondere voorwerpen ziet, maar zo als zy in haar zelve is in haar volmaaktheit, en gelyk zy in der daad zyn zoude, indien zy daar niet door † toevallen was afgeraakt.

* Le Geest
 nic.

De vol-
 maakte
 Natuur.

† Acci-
 dens.
 Het An-
 tick.

Alhoewel het zeer bezwaarlyk is, dezen volmaakten staat van de Natuur te vinden, zo moet de Schilder het onderzoek te baat nemen,

men, dat de Aloude Meesters met zo veel vlyt en verstant gedaan hebben, waar van zy aan ons de voorbeelden in de Werken van Beeldhouweryc hebben nagelaten; die, onaan gezien de woede der Barbaarze volken, tot aan onze dagen, behouden zyn overgebleven: het is nodig, zeg ik, dat hy een genoegzame kennis van 't Antiek heeft, en dat het hem diene om een goede verkiezing van de Natuur te doen, om dat het Antiek door de verstandigen ten allen tyden als den regel van de schoonheit is aangemerkt.

De verheve
smaak.

Dat hy zig niet vergenoegt houde met geregelt en naauwkeurig te zyn, maar dat hy in al zyn werken den verheven smaak of verkiezing doct uitblinken, al het laffe en smakelooze vermydende.

Deze verheve smaak in een Schilders Konsttafereel, is een gebruik van de werkingen der uitgeleze natuur; groots, ongemeen, en waarschynelyk: *Groots*, om dat de dingen zo veel te minder aandoening veroorzaken, als zy klein of verdeelt zyn; *Ongemeen*, om dat het gemeene ons niet aandoet nog de opmerking verdient; *Waarschynelyk*, om dat het grootste en ongemeene, moeten schynen mogelyk en niet onnatuurlyk te zyn.

Verkla-
ring van
de Schil-
der-
konst.
* Super-
ficie.
† Defini-
tion.

Dat hy een regt denkbeeld van zyn Konst heeft, die in dezer voegen bepaalt word: *Een Konst, dewelke door het middel van de Tekenkonst, en de couleur op een * oppervlakte, al de zichtbare voorwerpen navolgt*: Door deze † bepaling, moet men drie dingen begrypen; de Tekening, het Coloriet, en het Ordineeren: en schoon dit laatste gedeelte niet duidelyk ge-
noeg

noeg uitgedrukt fchynt , zo kan het niet te min zig doen verftaan door deze laafte woorden , *zigtbare voorwerpen* , die het wezentlyke van de onderwerpen behelzen , die de Schilder zig voorftelt om te verbeelden. Een Konftenaar moet deze drie deelen kunnen oeffenen in de grootfte volkomentheit als hem mogelijk is ; men zal dezelve hier gaan ontleden met de deelen die daar van afhangen.

Het ordineeren bevat twee zaken , de * *Vinding* , en de † *Schikking*. Door de *Vinding* , moet de Schilder in zyn onderwerp , vinden en invoeren de dingen , die het meeft eigen om uit te drukken en te verfieren zyn : en door de *Schikking* , moet hy dezelve op de allervoordeeligfte wyze ftellen , om een groote werking te veroorzaken , en de oogen te vergenoegen , vertoonende de fchoonfte partyën : dat dezelve ‡ tegen elkander werkende zyn , met verandering wel onderscheiden , en in groepen verbonden.

Het ordineeren.
I. Gedeehte.
* l'Invention.
& † La Disposition.

‡ Bien Contraster.

Dat de Schilder vaft en zuiver tekent van een goeden aart en een veranderlyken ftyl , zomtyts † hoogdravende , en dan wederom eenvoudig , volgens de natuurlyke eigenfchap van de figuren die men ten toneele voert : want de vloeijsentheit van den omtrek , die by voorbeeld aan het Godendom eigen is , komt geenzins te pas omtrent het gemeene volk : de Helden en de zoldaten , de fterken en de zwakken , den jongen en de Ouden , moeten ieder hunne onderscheide gedaantens hebben , zonder agt te geven dat de Natuur , dewelke zig verfcillig in al haar voortbrengingen bevind , van den Schilder een welvoegelyke verande-

De Tekening.
II. Gedeehte.
† Heroïque.

Schets van een

ring vordert; maar dat de Kunstenaar zig te binne bringe, dat van alle de manieren van tekenen, geene goet is, als die is te zamen vermengt van het schoone leven en het antiek.

* Les At-
ritudes.
† Con-
traftees.

Dat de * Postuuren natuurlyk, kragtig uitdrukkende zyn, veranderlyk in hun bewegingen, † tegenstrydig in hun leden: dat die, of eenvoudig, of edel, driftig of gematigt zyn, volgens het onderwerp van 't Tafereel, en de bescheidenheit van den Schilder.

‡ Les
expres-
sions.

‡ Dat de uitdrukkingen der hertstogten overeenkomende zyn aan 't onderwerp, dat de voornaamste figuren van 't edele hebben, van 't verhevene en 't hoogdravende, en dat dezelve het midden houden tuszen de † vergrootingen en het smakelooze.

‡ L'Exa-
gere &
L'infi-
pide.
De uiter-
ste.

Dat de uiterste deelen, ik meen het hoofd, voeten en de handen, met meerder naaukeurigheid en opletting uytgevoert zyn als al het overige, en dat zy t'zamen werken om de uitdrukkingen en roeringen van de figuren levendiger voor te stellen.

De klee-
ding.

Dat de kleedinge welgeschikt zy, de plooijen groots, en zo veel als 't mogelyk is in klein getal en wel Gecontrasteert; dat de stoffen grove of ligte zyn, naar de hoedanigheid en betaamelykheit van de figuren; zomtyts gewerkte, en van bezonderen slag; zomtyts eenvoudig, naar dat de onderwerpen en de plaatszen het vereisen, van meêr of minder luister voor 't sieraat van 't Schildery, en voor de ¶ bestiering van 't geheel.

¶ L'Ae-
conomie

De Die-
rea.

Dat de tekening der dieren in haar eigen aart, voornamentlyk gekent zy door geestige en bezondere toetsen.

Dat

Dat het Landschap niet te zeer afgebroken zy door te veel voorwerpen, maar weinige en die wel verkozen: en in gevalle dat 'er een groote meenigte van voorwerpen in bevat worden, moet men die tragten verstandig te groepen met de ligten en de schaduwen; dat de gronden wel verbonden, en los van den anderen zyn; dat de boomen zig onderscheiden in hun gedaante en couleur, en getoetst met zo veel oordeel, en verandering als de natuur is vereifzende; dat deze toetssen altoos lugtig en dertel zyn, om zo te spreken: de voorgronden rykelyk, of door hun voorwerpen, of ten minsten door een grooter naaukeurigheid van uitvoering, die de dingen waar en tastelyk maakt: dat de Hemel klaar zy, en dat geen eenig voorwerp op de aarde, zyn heldere eigenschap betwift, behoudens de stille wateren, en glanzige lighamen, die aanmelyk zyn van alle hun tegengefelde coulouren, van de lugt zo wel als van het aardryk; dat de wolken van een goede verkiezing zyn, wel aangetast, en wel geplaatst.

Het
Landschap.

Dat de perspective regelmatig zy, en niet volgens een eenvoudige gewoonte, die weinig zekerheit heeft.

De perspective.

Dat de Schilder in het Coloriet, het welk twee zaken begrypt, des locale couleur, en het ligt en bruin, groote vlyt aanwende, om zig in het eene en het andere te oefnen: dit is 't dat hem doet onderscheiden van Konstenaars, die zo wel als hy, de maate en proportie verstaan; 't is ook dat geene, dat hem een opregter en volmaakter navolger van de Natuur maakt.

Het Coloriet.

La Cou-
leur lo-
cale.

Het licht
en bruin.

De locale couleur is niet anders, als die natuurlyk eigen is aan ieder voorwerp, in wat plaats het zig vind, dewelke het onderscheid van andere voorwerpen, en die volkomentlyk de kentekens daar van duidelyk doet zien.

En het licht en bruin is de konst, om voordeeliglyk de dagen en schaduwen te verspreiden, zo op de bezondere voorwerpen, als in het generaal van 't Schildery: Op de bezondere voorwerpen, om dezelve te doen verheffen, en de behoorlyke ronding te geven; en in 't generaal van 't Schildery, om de voorwerpen met vermaak te vertoonen, om aan het oog gelegenheit te geven van zich te verpozen, van tusfen ruimte, tot tusfen ruimte, door een verstandige verdeling van groote ligten, en van groote schaduwen, dewelke aan elkanderen tot een onderling behulp verstreken, door hun tegenstelling; invoegen, dat de groote ligten een verpozing zyn voor de groote schaduwen, gelyk de groote schaduwen een verpozing zyn voor de groote ligten. Maar alhoewel het licht en bruin begrypt, zo als wy gezegt hebben, de wetenschap van alle de ligten, en de schaduwen wel te plaatszen, nogtans verstaat men hier besonderlyk de groote schaduwen, en de groote ligten. In dezen laaften zin, kan men haar plaatsing stellen op vierderly wyzen: Eerstelyk, door de natuurlyke schaduwen der lighamen; 2. door de groepen; dat is te zeggen, de voorwerpen op die manier te schikken, dat de ligten zig te zamen verbinden, insgelyks ook de schaduwen te zamen, gelyk men ten naasten by daar een voorbeeld van ziet in een bos druiven, waar

van die van de zyde van den dag een * klomp * Maffe. uitmaken van licht, en de druiven van den anderen kant, maken een klomp van schaduwen uit, en het geheel niet anders als een groep, en gelyk één-éénig voorwerp; edog, dat in deze konstgreep gants geen gemaaktheit blyke, maar dat de voorwerpen zig bevinden natuurlyker wyze geschikt, en als by geval geplaatst.

3. Door de † toevallen van een schaduw die men ondersteunt; en 4. eindelyk, door de natuur en het lighaam der couleuren, die den Schilder kan geven aan de voorwerpen, zonder eenigzins hun waare eigenschappen te verminderen. Dit gedeelte van de Schilderkonst, is het grootste middel voor een Schilder om tot zyn voordeel te gebruiken, om kragt aan zyn Werken te geven, en de voorwerpen duidelyker te doen zyn, zo in 't algemeen, als in 't bezonder.

Ik kan niet zien, dat de konstgreep van 't licht en bruin, bekend is geweest by de Romeinze School, voor Polidoor van Caravaggio, die het uitvond, en daar een grondregel van maakte: en ik ben verwondert, dat de Schilders, die hem gevolgt zyn, niet aangemerkt hebben, dat de groote redding in zyn Werken, hervoort kwam van de verpozing, die hy van plaats tot plaats hadde waargenomen, groepende zyn ligten van deene, en zyn schaduwen van de andere zyde, dat zo niet te doen is, zonder de kennis van 't licht en bruin: Ik ben verwondert, zeg ik, dat zy zo een nootzakelyk deel der Konst, hebben over 't hoofd gezien; des niet tegenstaande belet dit niet, dat onder de Werken van de Romeinze Schilders,

ders, eenige gevonden werden, daar men het ligt en bruin in ziet waargenomen: maar men moet dat aanmerken voor een gelukkig oogenblik van 't vernuft, of als een uitwerking van 't geval, eerder als van een welgestelt grondbeginzel.

* Prin-
cipe.

Andreas Buscoli, Schilder van Florencen, heeft een kragtige bevatting gehad van 't ligt en bruin, zo als men het in zyn Werken ziet: maar men moet aan Giorgion toeschryven de wederopregting van dit * beginzel, 't welk Titiaan zyn medestreever gezien hebbende, bediende hy zich met voordeel daar van in alles dat hy zedert maakte.

In Nederlandt, leide Otho Venius, hiervan de vaste gronden, dezelve aan Rubens zyn leerling mededeelende: deze heeft het klaarder ten toon gestelt, en de voordeelen, en de nootzakelykheit zodanig doen begrypen, dat de beste Nederlandse Schilders, die hem gevolgt zyn, hen pryswaardig hebben gemaakt door dit gedeelte: want zonder dit, al de vlyt die zy aangewend hadden om de besondere voorwerpen van de natuur getrouwelyk te volgen, zoude van geen groot belang geweest zyn.

Overeen-
komst
van de
couleu-
ren.

Dat in de verdeeling van de couleuren, een accoord en overeenkomst zy, die dezelve uitwerking aan de oogen veroorzaakt, als het Muziek aan d'ooren.

Verëeni-
ging van
't voor-
werp.

Dat indien verscheide groepen van licht en bruin in het Tafereel zyn, een daar onder zy die het kragtigste uitmunt, en die boven de anderen den Meeſter speelt; invoege, dat 'er eenigheit is van 't voorwerp, gelyk in de ordonnantie eenigheit van 't onderwerp. Dat

Dat het Pinceel zy stout en lugtig , zo het ^{Het Pin-}mogelyk is , maar 't zy dat het schynt effen als ^{ceel.} dat van Corregio , of onglyk en knobbelagtig als dat van Rembrant , het moet altoos smeltende zyn.

Dat wanneer men gedrongen is om vryhe- ^{De Vry-}den te neemen , datze als ongevoelig zyn in ^{heden.}'t werk gestelt , met oordeel , voordeelig , en met gezag bekragtigt ; de drie eerste zoorten zyn voor de Konst , en de laatste heeft haar opzigt op de Geschiedeniszen.

Een Schilder die zyn konst beziet in alle de ^{De be-}bezonderheden die men komt voor te stellen , ^{vallig-}kan in der waarheit zig verzekert houden , dat ^{heit.}hy in staat is om onseilbaar schoone dingen te maken ; maar zyn Schilderyen kunnen niet volmaakt zyn , zo deszelfs schoonheit niet vergezelt gaat met de * bevalligheit.

* La
Gracc.

De bevalligheit moet haar vermengen onder alle de gedeeltens daar van gesproken word , zy moet het vernuft volgen ; zy is het die het ondersteunt , en die het volmaakt ; maar zy kan niet geheel verkreegen , nog voort geleert worden.

Een Schilder heeft haar niet als van de Natuur , hy weet zelfs niet of zy in hem is , nog tot wat trap dat hy haar bezit , nog hoedanig hy haar aan zyn werken mededeeld. Zy verbaaft den Aanschouwer die de werking gevoelt , zonder in de waare oorzaak in te dringen ; maar deze bevalligheit gaat hem niet aan 't harte , als volgens de schikking die hy daar in ontmoet.

De bevalligheit en de schoonheit , zyn twee bezondere zaken ; de schoonheit behaagt niet

als door de regelen, en de bevalligheid behaagt zonder de regelen: dat geen dat schoon is, is niet altyt bevallig, en dat bevallig is, is niet altyt schoon; maar de bevalligheid gevoegt by de schoonheit, is het toppunt van de volmaaktheit. Dit heeft een van onze voornaamste Digtters doen zeggen: *De bevalligheid is nog schoonder als de schoonheit.*

Men heeft deze schetsse van een volmaakt Schilder, op de allerkortste wyze opgesteld als mogelyk is, om niet verdrietig te zyn aan die geene die niet oukundig waren in de dingen, daar in begreepen; maar voor de zulke die daar meerder verklaring van begeeren, heeft men getragt hen te voldoen in de volgende Aanmerkingen, in dewelke de eene en de andere zullen bevinden, dat men verscheide stoffe heeft verhandelt, zo als zy eenvoudig voor komen, en die hen mogelyk niet onverschillig zullen zyn.

De volgende Aanmerkingen beantwoorden door Cappittelen, aan de gedeeltens die de afbeelding van den Volmaakten Schilder t'zamen stellen, van dewelken men gesproken heeft in het voorgaande, en de Lezer moet deze gedeeltens onderstellen, in de Hoofddeelen die handelen, om die op te helderen.

AANMERKINGEN

EN

VERKLARINGEN

Over de voorgaande SCHETSSE.

EERSTE HOOFSTUK.

Van de Genie.

DOOR het woordt van *Genie*, heeft men verscheide dingen verstaan. De Oude hebben geloofd, dat het een Geest was, gestelt tot bewaaring van den mens, hem de goede en kwade werkingen ingevende. De Heidenen hebben daar van een Godheit gemaakt; en het meerendeel der menssen, nemen het voor het vuur van de inbeelding, dat een overvloed van denkingen voortbrengt, door deze geheime ingeeving en verrukking, die ongemeene werken doet te voorschyn komen. Maar om dezelve te verstaan, met betrekking alleen tot de wetenschappen en de goede Konsten, en om daar van een onderscheide denkbeeld te geven, geloof ik, dat men met veel redenen zoude kunnen goet maken, dat wy de *Genie* mede brengen in de geboorte, dat die vermengt is met den Geest, even eens als een * uitgetrokke vogt is ondermengt, en smelt * Essent. Effentende in een glas water; of eerder, dat het de cc. Geest

Geest zelf is , voor zo veel als die geneigt is tot de eene wetenschap meêr als tot een andere ; het is , om zo te zeggen , den dwingeland van de vermogens der ziele : hy dringt haar alles af te staan , hy sleept haar weg , om hem te dienen in de werken , daar hy zelf toe vervoert is , door de snelvlugtigheit van zyn natuur ; en wanneer de werktuigen beginnen ontftelt te worden , zo verzwakken de Geest en de *Genie* , gelykelyk.

De *Genie* , blyft als in stilligheit begraven , tot dat hy beroert word door de voorkomende * geleegentheden , die † overeenkomst met hem hebben , en die onder zyn gebied staan ; hy is als de snaar van een instrument , dewelke geen geluit geeft , ten zy dat menze even aanraakt.

* Occasions.
† Ref-
sort.

De *Genie* is in zyn zelf van zo een groote uitgebreithet als de konstregelen , waar van hy de zaden bevat : en alhoewel , hy alle dezaden van de konst bevat , zo werkt hy nooit zeker , wanneer hy alleen werkt door een heimelyke voortdryving , waar van hy de oorzaak niet weet , en brengt als dan niet voort , gelyk als een land dat onbebouwt legt.

Maar wanneer hy bebouwt is door de regelen , en die zig eigen en toepafzelyk heeft gemaakt , zo stelt hy zig boven dezelve , hy gebied hen als Meester , hy verwerpt die wanneer 't hem behaagt , om hen onderhoorig te doen zyn aan een gelukkiger zaak : hy handelt daar eindelyk mede als met een goet , daar hy de bezitting van heeft , en dat hy gelooft , hem goe te behooren.

Maar de natuur die voor deze schatten zorge

ge draagt, wanneer zy deze *Genie*, of geweldige *genegenheit*, gegeven heeft voor een Kunst, zo geeft zy die zelden algemeen voor alle de gedeeltens die zy bevat. Weinig Schilders kunnen zig beroemen, by voorbeeld, van zo Univerzeel geweest te hebben in al hun behandelingen, als of zy gehad hadden voor alle de gedeeltens die zy begrypt, die doordringentheit om te bevatten, en die gemaklykheit om te bewerken, 't geen de *Genie* geeft aan die geenen die hem bezitten; zulk een heeft het voor de Tekenkunst, die nimmer de kunstgreep van 't Coloreeren heeft magtig geweest: zulk een is gelukkig in 't Portret-schilderen, een ander in het Landschap: de een helt over en heeft behagen om naauwkeurig naar te volgen de eenvoudige natuur, dewelke hy niet weet te verkiesen, nog het leven daar aan te geeven door schoone uitdrukkingen; also, ieder vind zig deelagtig aan deze *Genie*, nadat het de Natuur heeft behaagt aan hem daar van te geeven, en wy moeten altoos de bijzondere gaven waardeeren die zy uitdeelt, en dezelve hoog agten wanneer zy ongemeen zyn.

II. H O O F T S T U K.

*Van de Nootzakelykheit van den * Geest.* * *Genie.*

DE Menschen hebben goet arbeiden, om alle zwarigheden te boven te komen, die hen beletten om de volmaaktheit te bereiken, ten zy datze geboren zyn met een bijzondere be-

* Ta-
lent.

* begaaftheit voor de Konsten die zy omhelzen, anders zullen zy altoos in onzekerheit zyn, om tot het oogmerk te komen, dat zy hen hebben voorgestelt. De regelen van de Konst, en de voorbeelden van anderen, konnen hen wel de middelen aanwyzen om daar toe te geraken: maar dat en is niet genoeg, dat deze middelen zeker zyn, zy behooren ook teffens gemakkelyk en aangenaam te wizen.

Edog, deze gemakkelykheit bevindt zig niet als in die geene, die alvorens zig in de regelen te onderwyzen, en de werkstukken van anderen te beschouwen, te rade gegaan zyn met hun genegenheit, en onderzocht hebben, of zy wel getrokken wierden door een innerlyke verligting, tot een beroep dat zy wilden volgen: want dit ligt van den Geest, is niet anders als de drift, ons altoos aantoonende den kortsten en gemakkelyksten weg, ons onseilbaar gelukkig makende, en in de middelen, en in het einde.

Deze drift, of Genie is dan een verligting van den Geest, dewelke tot het voorgestelde einde geleid door gemakkelyke middelen.

't Is een geschenk van de Natuur, gedaan aan de Menssen, op het oogenblik van hun geboorte; en alhoewel zy het in 't gemeen niet geeft als voor een zaak in 't bezonder, zo is zy zomtyts mild genoeg, om haar algemeen te maken in één ééinig mens; men heeft 'er verscheide van deze soort gezien, en die geene die gelukkig genoeg zyn, om dezen overvloed van invloeyingen ontfangen te hebben, doen met gemakkelykheit al wat zy willen doen,

doen, 't is genoeg voor hen zig daar aan te begeeven, om gelukkig te slagen. Het is waar, dat deze * neiging van den Geest, bezonder * Genie. zyn vermogen, niet uitstrekt over alle soorten van kundigheden: maar het dringt doorgaans verder door in zulke, die onder zyn heerschappy zyn.

Dit vernuft of *Genie* is dan nootzakelyk, maar een vernuft goeffent door de regelen, door de overwegingen, en door de naarstigheid aan den arbeid; daar moet veel geleezen, en veel gestudeert zyn om dit vernuft te bestieren, en om het zelve bekwaam te maken, tot het voortbrengen van dingen, die de agting van den Nazaat waardig zyn.

Nogtans, dewyl de Schilder niet kan zien, nog bestudeeren alle dingen die te wenssen zouden zyn voor de volmaaktheit van zyn Konst, zo zal het goet zyn dat hy zonder schroom zig bedient van de studien van anderen.

III. HOOFDSTUK.

*Dat het goet is zig te bedienen van de
Studien van anderen, zonder eenigen
schroom.*

HET is niet wel mogelyk alle voorwerpen te verbeelden, niet alleen die men niet heeft gezien, maar ook die men niet heeft nagetekent. Zo een Schilder nooit een Leeuw heeft

heeft gezien , zo zal hy ook niet weten een Leeuw te schilderen , en indien hy hem heeft gezien , zo kan hy egter dit dier niet als onvolmaakt uitbeelden , ten waare dat hy hem had geschildert of getekent naar het leeven , of naar de Modellen van een ander.

Op dezen voet dan , kan men met reden een Schilder niet veragten , die nimmer gezien of bestudeert hebbende eenig voorwerp dat hy moet verbeelden , zo hy zig dient van de oeffeningen van een ander , eerder als zyn eigen hoeft te volgen , en iets te maken dat vals is : het is noodzakelyk , dat hy van zodanigen studiën voorzien is , of in zyn geheugen , of in zyn Portefolje ; de zyne , zeg ik , of die van anderen.

Na dat een Schilder zyn geest heeft opgevult met het gezigt van schoone dingen , zo voegt hy daar by , of vermindert , naar dat zyn smaak en verkiezing is , en 't gewigt van zyn oordeel : en deze verandering komt voort uit de vergelyking van de denkbeelden die men gezien heeft , verkiezende daar uit het geene dat men heeft goet gevonden. Raphaël , by voorbeeld , die in zyn jonkheit , by Perugino zyn Meeſter , niet anders als denkbeelden hadde uit de Werken van deezen Schilder , vervolgens dezelve vergelykende met die van Michel Angelo en met het Antiek , verkoor hy daar uit het geene hy het besten oordeelde , makende een zuivere verkiezing , zulks als wy zien in zyn Werken.

* Memoire
† Vase.

Het verstant bedient zig van de * geheugenis , als van een † vat , waar in het de denkbeelden die hem voorkomen , in bewaringe legt;

legt; hy verkiest hen met behulp van het oordeel, en maakt daar een voorraad van om als de Gelegentheit voorkomt daar gebruik van te maken: hy trekt daar uit dat daar ingelegt is, en hy kan daar niet anders uittrekken. 't Is aldus dat Raphaël uit zyn Studien getrokken heeft, (om my van dit woord te dienen) de hooge gedagten die hy uit het Antiek ontleent hadde, gelykerwys Albert en Lucas de hunne hadde gehaalt uit de Gottieze denkbeelden die de gewoonte van dien tyt, en de natuur van hun Lant hen hadden aan de hand gegeven.

Een man, die vernuftig is, kan een onderwerp in 't algemeen wel Inventeeren: Maar zo hy zyn oeffening niet gemaakt heeft op de bezondre voorwerpen, zo zal hy belemmert wezen in de uitvoering van zyn werken; Inzonderheit zo hy geen toevlugt neemt tot de bezondre * oeffeningen die andren gedaan hebben. * Etudés.

Het is zelfs zeer waarschynelyk, dat, indien een Schilder nog tyt nog gelegentheit heeft om de Natuur te zien, zo kan hy, als hy maar een goet verstant heeft, naar de Schilderijen, Tekeningen, en Printen van Meesters, die de schoonste verkiezingen gehad hebben, Studeeren, en dezelve met kennis in 't werk stellen; zulk een by voorbeeld, die 't Landschap wilde maken, en die het nooit gezien hadde, of niet genoeg gelet op den aart van 't Land, Schilderagtig om zyn vreemdigheid, en behaaglykheit, zal zeer wel doen zyn voordeel te rapen uit de Werken van die geenen die deze Landen bestudeert hebben, en in hunne Landschappen verbeeld de ongemeene uit-

werkingen van de Natuur, hy zal het voortgebragte van deeze braave Schilders beschouwen, als of 't de Natuur zelf was, en zig in vervolg daar van bedienen om iets diergelyks uit zyn zelfs te Inventeeren.

Hy zal ook twee voordeelen vinden als hy Studeert naar de werken van braave Meesters: de eerste is, dat hy de Natuur zal zien onbelemmert van veel dingen, die men verplicht is te verwerpen, wanneer men haar Copieert: de tweede is, dat hy daar door zal leeren een goede verkiezing van de Natuur te maken, het schoone daar uit te nemen, verbeeteren dat zy gebrekkelyk heeft. Alzo een wel geregelt verstant, geholpen van de bespiegeling, dient om met voordeel in gebruik te stellen, niet alleenlyk zyn eigen oeffeningen, maar ook die van anderen.

Leonard da Vinci heeft geschreeven dat de vlekken, die zig bevinden op een ouden muur, verwerde denkbeelden vormen van verscheide voorwerpen, die het vernuft kunnen gaande maken, en helpen om iet voort te brengen; zommige hebben geoordeelt, dat deze voorstelling ongelyk aan 't vernuft toebragt, zonder eenige goede reede te geven. Ondertussen is het zeker, dat zodanig een muur, of iets diergelyks dat besmet is, niet alleen plaats geeft om denkbeelden in 't algemeen te begrypen, maar ieder zal zyn bevatting verscheide wezen naar de verscheidenheit der vernuften, en al 't geen dat men niet als verwerdelyk ziet, ontwert en vormt zig in den geest volgens den smaak van dien geen in 't bijzonder, die het beschout. Invoegen dat de een ziet
een

een Ordonnantie schoon en rykelyk, en de voorwerpen met zyn smaak over eenkomende, om dat zyn vernuft Vrugtbaar is, en zyn smaak goet; en de andere ziet in tegendeel niets als dat armelyk is en van slegten smaak, om dat zyn vernuft stram is, en zyn smaak slegt.

Maar van wat aart dat de Geesten ook mogen zyn, ieder kan hier iets op vinden dat zyn inbeelding kan opwakkeren, en iets voortbrengen dat met hem over eenkomt. De inbeelding ontfonkt allengs, en werd bekwaam door 't gezigt van eenige figuren, om een groot getal te begrypen, en verryken het Toneel van zyn onderwerp door ongestaltige voorwerpen die hier plaats toeverleenen. Het kan zelfs heel ligt gebeuren dat men begint als bezwangert te worden door het middel van ongemeene denkbeelden, die anders niet in de gedagten zouden gekomen zyn.

Daarom 't geen dat Leonard da Vinci zegt, doet geen nadeel aan 't vernuft, in tegendeel kan het dienen aan de zulken, die daar van overvloedig zo wel als aan die geenen, die daar schraal van voorzien zyn. Ik zal hier alleenlyk byvoegen dat deze Auteur zegt: dat naar dat de geest meêr of min is dien men heeft, zo veel te meêr dingen ziet men in dit soort van vlekken of verwarde streepen.

IV. HOOFSTUK.

VANDENATUUR.

De werkingen van de Natuur, en de werkingen van de gewoonte en van de opvoeding.

DE Natuur werd niet alleenlyk afgetrokken door de toevallen die haar ontmoeten in de daadlyke voortbrengingen: maar ook door de gewoontens, die de voortgebragte dingen aankleeven. Men kan de werkingen van de Natuur op twederlei wyze aanmerken, of wanneer zy werkt uit haar zelfs naar haar welbehagen, of wanneer zy werkt door gewoonte of naar welbehagen van anderen.

De werkingen zuiverlyk van de Natuur zyn, die de mensfen zouden doen, van hun kindsheit af, als men hen liet werken volgens hun eigen beweging; en de werkingen van de gewoonte en opvoeding, zyn zulke die de mensfen doen, ingevolgen van de onderwyzingen en de voorbeelden die zy ontfangen hebben. Van deze zyn 'er zo veel als 'er onderscheide Landaarden zyn, en zy zyn zodanig vermengt onder de zuivre natuurlyke werkingen, dat het, naar myn gedagten, zeer bezwaarlyk is de verscheidentheit te kennen. 't Is niet te min dat geene dat de Schilders moeten tragten te doen, want hen komen dikwils onderwerpen voor, waar in zy de zuivre Natuur moeten volgen, of in 't geheel, of ten deele,

deele; het is nodig dat zy niet onweetende zyn in de verscheide werkingen waar mede de voornaamste volken de Natuur bekleet hebben, maar gelyk haar onderscheid voorkomt van eenige gemaaktheit, die als een sluijer is die het aanschyn der waarheit vermomt, zo moet de voornaamste oeffening van een Schilder zyn, te ontwarren en te kennen waar in dat het opregte, het schoone en het eenvoudige van deze zelve Natuur bestaat, dewelke alle haare schoonheden en bevalligheid uit den grond van haar zuiverheit en van haar eenvoudigheid trekt.

Het is zichtbaar in de aloude Beeldsnyders, dat zy deze Natuurlyke eenvoudigheid gezogt hebben, en dat Raphaël dien goeden smaak uit hun werken geput heeft, die hy verspreid heeft in zyn figuren. Maar alhoewel dat de Natuur de Bron-ader is van de schoonheit, de konst, zegt men nogtans doorgaans, gaat haar te boven; verscheide Schryvers hebben deze spreekwyze gehad, en dit is een * voorstel dat
* Pro-
bleme.

V H O O F T S T U K.

*In wat zin men zeggen kan, dat de Konst
boven de Natuur gaat.*

DE Natuur moet aangemerkt worden op tweederlei Manieren, of in de bezondere voorwerpen, of in de voorwerpen in 't algemeen, en in haar zelf. De Natuur is door-
B 3 gaans

gaans gebrekkelyk in de bezondere voorwerpen, in welkers Vormgeving zy bezig is, gelyk wy gezegt hebben, afgetrokken door zommige toevalligheden tegens haar voornemen, dat altoos is om een Volmaakt werk te maken, maar zo men haar in haar zelfs aanmerkt in haar voornemen, en in 't algemeen in haar voortbrengingen, zo zal men haar volmaakt bevinden.

't Is in dit algemeen dat de aloude Beeldsnijders de Volmaaktheit van hun werken geput hebben, en waar van Polyclétes de schoone proportie van zyn statuën die hy voor den Nazaat maakte getrokken hadde; die genaamt wierd den Reegel. 't Is het zelfde ten opzigte van de Schilders, de voordeelige uitwerkingen van de Natuur verwekken in hen een lust om die naar te volgen, en een gelukkige ondervinding brengt allengs deeze uitwerkingen tot lessen en leeringen. Aldus is het niet van één voorwerp, maar van verscheide dat de regelen van de Konst werden vast gestelt.

Zo men vergelykt de Konst van den Schilder, die tot zyn voorbeeld genomen heeft de Natuur in 't algemeen, met een bezondere voortbrenginge van deze Meestresse der konste, zo zal in waarheit mogen gezegt worden, dat de konst boven de Natuur is. Maar zo men haar vergelykt met de Natuur in haar zelf, als zy hem voor model verstrekt, zo zal deze stelling vals bevonden worden.

In der daad, als men de dingen wel zal overweegen, wat moeite dat de Schilders genomen hebben tot hier toe, om deze Meestresse

reffe van de konften naar te volgen, zo zal men bevinden, dat zy aan hen nog veel Veld heeft overgelaten, om tot haar te komen, en dat by haar een Bronader van Schoonheden is, die nimmermeer zal uitgeput worden. Dit geeft oorzaak om te zeggen dat in alle konften men alle dagen nog leert, om dat de onderzindingen en de aanmerkingen onophoudelyk ontdekken eenige nieuwigheit in de werken van de Natuur, die zonder getal zyn, en altoos verschillig de eene van de andere.

VI. HOOFSTUK.

Van 't Antiek.

MEn noemt met dit woort alle de Werken van Schilderkonst, van Beeldhouwery, en Architectuur die gemaakt zyn geweest zo in Egypten, als in Griekenlant, en in Italiën; van den tyt af van Alexander den Grooten, tot aan de overstroming van de Gotten, die door hun woeden en onweetentheit alle de schoone Konsten verdelgden. Het woort Antiek nogtans is besonderlyk in gebruik om te beteekenen de Gesnede werken van die tyden, zo van Statuën BasRelieven, als Medailles en gesnede Gesteentens. Alle deze werken zyn niet alle gelykmatig goet: Edog zelfs in de middelmatige is een zeker merkteken van schoonheit, die doet dat de kenders haar onderscheiden van de werken van later tyden.

Wy spreken hier niet van de hedendaagse Beeldhouwerye, maar van de allervolmaakste der Antieken, en die men niet beschouwt als met de uiterste verwondering. De oude Meesters hebben hen gestelt boven de Natuur, en de schoonheit der menssen niet pryzende, als voor zo veel zy overeenkomt met de schoone Beelden hadden.

* *Usque abungulo ad capillum summum est festivissima.*

Est ne? Considera: vide signum pictum pulchre videris.

Men zoude een oneindig getal van aanzienlyke getuigenissen der ouden kunnen bybrengen, om myn voorgeven te bevestigen, maar om niets te herhaalen, zo verzende ik myn Lezer tot het geene ik dien aangaande hebbe aangeteekent op de Schilderkonst van Charles Alfonse du Fresnoy rakende het Antiek, ik zal my vergenoegen hier by te brengen, dat een van de Moderne Schilders gezegt heeft, die een doorgrondige kennis van het Antiek hadde, dat is de befaamde Pouffin: Raphaël, zeide hy, is een Engel vergeleken by andere Schilders, 't is een Ezel vergeleeken by de Meesters van de Antieken. De uitdrukking is een weinig hart: ik zoude my vergenoegen met te zeggen, dat Raphaël zo verre beneden de Antieken is: als de Moderne beneden hem zyn, maar ik zal deze gedagten wat naaukeuriger onderzoeken in 't leven van Raphaël.

Het

* Plautus Epidiq. Act. 5.

Het is zeker dat 'er weinig Perzonen bekwaam toe zyn om al het Edele, dat in de Beeldhouwery der Antieken is, te ontdekken; om dat daar een verstant toe vereist word over eenkomende met dat van de Beeldsnijders, die haar gemaakt hebbe, want deze mannen hadde den smaak verheven, de bevatting levendig, en de uitvoering naaukeurig en Geestig.

Zy hebben aan hun figuren een Proportie gegeven, overeenkomende met hun waardigheid, zy hebben hun Goden getekent met omtrekken die vloeyender, fierelyker, en van een grooter aart als de gemeene Mensfen zyn. Zy hebben een zuivre verkiezing gemaakt van de schoone Natuur, zy hebben zo uitsleekent werten toe te geven aan de onvermogenheit, of aan de stoffe, die zy gebruikten, hen stellende om alles naar te volgen.

De Schilder zoude dan niets beter doen, als om te tragten in de uitmuntendheit van hun werken in te dringen, om beter de zuiverheit van de Natuur te kennen, en om geleerder en fierelyker te Teken, en dog dewyl in de Beeldhouwery verscheide dingen zyn die met de Schilderkonst niet overeenkomen, en dat de Schilder van elders de middelen heeft om de Natuur volmaakter naar te volgen, zo moet hy het Antiek aanmerken gelyk als een boek, dat men overzet in een andere Taal, in de welke het genoegzaam bestaan kan den zin en de mening wel uit te drukken, zonder zig slaafagtig aan de woorden te verbinden.

VII. HOOFSTUK.

* *Van den Grooten smaak.*

* Du
Grand
Gour.

MEn heeft in de bepaling die ik gemaakt hebbe van den grooten smaak, ten opzichte van de werken der Schilderkonst gezien, dat het zig niet t'zamen voegt met de dingen die gemeen zyn. Want het middelmatige kan niet geleden worden, ten hoogsten genomen, als in de Konsten die nootzakelyk zyn voor het dagelyks gebruik, en niet in zulke die uitgevonden zyn voor het sieraat van de waerelt, en voor 't vermaak. Daar moet dan in de Schilderkonst iets groots zyn, van 't doordringende en van 't ongemeene, bekwaam om te verbaazen, te behaagen, en te onderwyzen, dat is 't dat men den grooten smaak noemt: 't is daar door dat de gemeene dingen schoon worden, en de schoone verheven en verwonderlyk; want in de Schilderkonst de groote smaak, het verheevene, en het verwonderlyke is niet als dezelve zaak: de Taal is stom in der waarheit, maar hier spreekt alles.

VIII.

* Zie hier over na het laatste Hoofdstuk van dit Boek, daar gehandelt word *van den smaak, ten opzigt van ieder Landsaard.*

VIII. HOOFSTUK.

Van het Wezentlyke der Schilderkonst.

WY hebben gezegt dat het Schilderen een Konst was, die door het middel van de Tekening en de Couleur, op een * platte (a) ^{* Superficie plate,} oppervlakte navolgt alle de zichtbare voorwerpen. 't Is omtrent in dezer voegen dat zy bepaalt is van alle de geenen die van haar gesproken hebben, en niemant tot heeden toe heeft zig op gedaan om deze † bepaling te bestryden. † Definition.

Zy bevat drie delen. De ordinantie, de Tekening, en het Coloriet, welke de wezentlykheit van de Schilderkonst uitmaken, even eens als het lighaam, de ziel, en de Rede, uitmaken het wezentlyke van den mens, en gelyker wys het niet als door deze drie delen is dat de mens verscheide eigenschappen doet blyken, en verscheide Gelykvormigheden, die zyn wezen niet uitmaken, maar alleen een sieraat van hem zyn; gelyk by voorbeeld, de weetenschappen en de deugden, op dezelfde wyze ook is het niet als door de wezentlykste delen van zyn Konst, dat de Schilder een on-eindig getal van dingen doet kennen, die de waarde van zyn Schilderyen verheffen, alhoewel zy het wezen van de Konst niet zyn; zodanige zyn de eigenschappen van te onderwyzen en te verlustigen. Hier over kan men een voorname vraag doen.

IX.

(a) Oppervlakte is of een vlakke Muur, een gespanne doek, of l'aneel.

IX. HOOFDSTUK.

*Of de getrouwheit van de Geschiedenis het
wezen van de Schilderkonst is.*

HEt schynt dat het Ordineren, een van de wezentlykste delen der Konst, de voorwerpen begrypt, die in een geschiedenis komen, en haar getrouwheit uitmaken, dat by gevolg deze getrouwheit moet wezentlyk zyn aan de Schilderkonst, en de Schilder in de uiterste verpligting om zig daar aangelykvormig te maken.

Waar op dient tot antwoord; dat zo de getrouwheit van de geschiedenis wezentlyk was aan de Schilderkonst, dan niet een Schildery moest gevonden worden, waar in dit niet moest waergenomen zyn, want daar zyn een oneindig getal van schoone stukken, die gants geen geschiedenis verbeelden; Gelyk de *
 * Allegoriques. verbloemde of Zinnebeeldige tafereelen zyn, de Landschappen, de Dieren, de Zee monsters, de Vrugten, de Bloemen, en verscheidene anderen, die niet als de werking van de inbeeldinge van een Schilder zyn.

Ondertuffen is het waar, dat de Schilder verpligt is om getrouw te zyn, in de † Geschiedenis die hy verbeeld, en dat door het naaukeurig onderzoek der omstandigheden, die het verzellen, hy de schoonheit en den prys van zyn stuk vermeerdert; maar deeze verpligting is het wezen van de Schilderkonst niet, zy is alleenlyk een onnalatelyke welgeschiktheit, gelyk de deugt en de wetenschappen zyn in den
 † Histo-
 ric. meis,

mens, en gelykerwys de mens niet nalaat een mens te zyn, al is hy onwetend of vol gebreken; de Schilder is niet minder Schilder om zyn onkunde in de Historien, en zo het waaragtig is dat de deugden en wetenschappen de versierzelen der menschen zyn, het is ook wel zeker dat de werken der Schilders zo veel meêr zyn te agten, als zy de getrouwheit hebben doen blyken in de Historise onderwerpen, die zy verbeelden; aan den anderen kant onderstelt dat 'er niets ontbreekt in de navolging van de Natuur die hun Wezentheit is.

Aldus kan een Schilder een bekwaam Meester in zyn konst zyn, en zeer onweetend in de Historien. Wy zien daar by naar zo veel voorbeelden van, als Schilderyen van Titiaan, van Paulo Veronees, van Tintoret, van de Bassans, en van verscheide andere Veneetziannen, die al hun vlyt in de wezentheit van hun konst gestelt hebben; dat is te zeggen in de navolging van de Natuur, en die hen minder hebben laten gelegen zyn aan de omstandigheden, die zyn of niet zyn kunnen, zonder dat de wezentheit gekrenkt word. Het schynt dat het in dezen zin is, dat de Liefhebbers de Tafereelen der Schilders, die ik genoemt hebbe, aanmerken, om dat zy die kopende als tegen Gout opweegen, en dat deeze werken onder 't getal zyn van die geenens, die de eerste plaats houden in hunne Konstzalen.

Het is zonder twyffel, dat indien deeze * Effeci-
* wezentheit in de Schilderyen van de Veneet-
zianse Schilders vergezelt was geweest met
de versieringen, die den prys doen steigeren, ik
wil zeggen de getrouwe waarneming van de
Histo-

Historien en tytrekeningen, zo zouden zy nog meêr agting waardig zyn: Maar het is ook zeeker dat het niet als door die weezentheit is, dat de Schilders ons moeten onderwyzen, en de navolging van de Natuur voor alles moet gaan dat wy zoeken moeten in hun Schilderwerken. Zo zy ons onderwyzen, wel aan ter goeder uure, zo ze het niet doen, wy zullen altoos het vermaak hebben van een soort van Schepping te zien die ons verlustigt, en die onze Herstogten gaande maakt.

Zo ik in de geschiedenissen wil ervaaren zyn, zo behoef ik het by den Schilder niet te zoeken, hy is geen Historicus als by toeval; maar ik zal de Boeken gaan leezen die daar uitdrukkelyk van handelen, waar van de wezentlyke verpligting niet alleen is de daden te verhaalen, maar dezelve getrouwlyk te verhandelen.

Ondertufzen is ons voorneemen geenzins een Schilder te verschoonen, om dat hy onkundig in de Historien is, want hy zal altoos te berispen zyn in 't kwalyk behandelen van 't geene hy onderneemt. Zo een Schilder uit te beelden heeft een Histories onderwerp, en onweetende is in de stukken die zyn Ordinantie moeten t'zamen stellen, om dezelve getrouwlyk te vertoonen, zo moet hy zorgvuldig wizen om zig zelfs te onderregten, of door de Boeken, of door het middel van de Geleerden in den arm te neemen; men kan niet ontkennen dat de onagtzaamheit, die hy voorwend, hem onverschoonlyk maakt. Des niet tegenstaande zonder ik de zuiken uit die Geestelyke onderwerpen Schilderen, daar zy heilige Figuren

guuren van bijzondere tyden en bijzondere landen in voeren, niet door hunne eigen verkiezing, maar door een gedwonge toegeventheit voor Perzonen die hen te werk ſtellen, en die door de groote eenvoudigheid geen agt ſlaan op de omſtandigheden, die veel toebren- gen tot het ſieraat van de Schilderkonſt.

De Inventie, die een wezentlyk deel van deeze Konſt is, beſtaat alleen in 't vinden der voorwerpen, die in een Tafereel moeten koo- men, volgens de inbeelding van den Schilder, vals of waar, verdigt of geſchiet, en zo een Schilder zig inbeelde dat Alexander gekleet was gelyk wy hedendaags zyn, en dat hy de- zen * Veróóveraer verbeelde met een Hoed * Con-
en Paruik, zo als de Comedianten doen, zo querant.
zoude hy buiten twyffel een belaggelyke zaak en een grooven miſflag uitvoeren: maar dezemiſ- ſlag zou tegens de Hiftorie, en niet tegen de Schilderkonſt weezen; als anders de verbeelde dingen volgens de regelen van de konſt waa- ren opgevolgt.

Maar alhoewel de Schilder de Natuur ver- beelt door wezentheit, en de Hiftorie door † toeval, dit toeval moet van geen minder ge-
† Acci-
wigt by hem zyn als de ‡ wezentheit, zo hy ‡ PEF-
aan al de waereldt wil behaagen, en boven al ſence.
aan lieden van Geleertheit, en aan diegeenen, die een Schildery beſchouwende, eerder door 't Verſtant als door de oogen, de Volmaakt- heit voornamentlyk doen beſtaan in een ge- trouwe verbeelding van de Gefchiedeniſze, en in de Utdrukking van de beweegingen des ge- moets.

X. HOOFSTUK.

Van de Onvolmaakte denkbeelden der Schilderkonst.

DAar zyn weinig Perzonen die een regt denkbeeld hebben van de Schilderkonst, ik begryp hier zelfs Schilders onder, waar van verscheiden al de weezentheit van hun konst in de Teekening stellen, en anderen doenze niet bestaan als in de Couleur. Het grootste deel der Perzoonen; die in de waereldt voor Verstandigen willen gehouden zyn, en onder de andere lieden van Letteren, bevatten in 't gemeen de Schilderkonst door de Inventie, gelyk een zuivere werking van de inbeelding van den Schilder. Zy onderzoeken deze inventie, zy maaken daar een ontleeding van; en naar dat het meêr of minder vernuftig schynt; zo pryzen zy meêr of minder het Schildery, zonder eens de uitwerking te overweegen, nog tot welk een trap de Schilder de navolging van de Natuur gebragt heeft. Dat is de rede dat S. Augustyn zegt, dat de kennis van de Schilderkonst en de Fabulen overtollig is, alhoewel dat in de zelfde plaats deze Vader de waereltse wetenschappen pryft.

't Zyn beuzelingen voor dit zoort van menssen dat Titiaan, Georgion en Paulo Veronees hen zelfs hebben afgeslooft, en dat zy zo veel mocite hebben genomen, om de navolging van de Natuur zo ver te brengen; 't is te vergeefs dat bekwaame Schilders hun werken beschouwen, en daar mede raat pleegen, gelyk de
 aller-

allervolmaakfte Voorbeelden. 't Is onnodig dat men hen Schilderyen laat zien, om dat uitgevoerde Printen volstaan kunnen, om hun oordeel te oefnen, en om de uitgestrektheid van hunne kennis te vervullen.

Ik kom weder op Augustinus, en ik zeg, dat indien hy een opregt denkbeeld van de Schilderkonst hadde gehad, die niet anders is als een navolging van de waarheit, en dat hy had aangemerkt, dat door deeze navolging, men op duizentderly wyzen de herten der gelovige kan opheffen tot de Goddelyke Liefde, zo zoude hy * de Lofrede van deze schoone * Panegyrique. Konst gemaakt hebbe met zo veel te meer vuur, als hy zelfs aengedaan was om alles te betragten wat tot de Liefde Godts kost toebrengen.

Een ander oud Vader had een regtmatiger denkbeeld van de Schilderkonst, dat was Gregorius Nyffenus, die, na een beschryving gemaakt te hebben van Abrahams offerhande, zegt deze woorden: *ik hebbe dikwils myn oogen laten vallen op dit Tafereel, dat dit medelydens waardig Schoufpiel verbeelde, en ik hebze nooit afgewend zonder traanen.* Zo hadde de Schilderkonst de zaak weeten te verbeelden, gelyk of het in der daad gebeurde.

XI. HOOFSTUK.

Hoe dat het overblyfzel van het onvolmaakte denkbeeld van de Schilderkonst zedert haar berfelling in den Geest van zommige nog zyn plaats behouwt.

* L'Éf-
fence.

IK heb hier boven doen zien dat de * wezentheit van de Schilderkonst in een getrouwe navolging bestaat, onder de gunst van dewelke de Schilders konden onderwyzen en verlustigen, naar maate van hun vernuft. Ik heb vervolgens gesproken van de valfze denkbeelden van de Schilderkonst, en ik zal trachten in dit Hoofstuk te toonen, hoe dat de onvolmaakte denkbeelden tot aan ons zyn doorgegaan.

De Schilderkonst, gelyk andere konsten, is niet gekent geweest als door den voortgang en indruk, die zy gemaakt heeft in den Geest der menffen, die geen die haar hebben beginnen te vernieuwen in Italien, en die by gevolg niet als zwakke beginzels konden hebben, lieten daarom niet naar de verwondering tot hen te trekken, door de nieuwigheit van hun werken; en naar maate dat het getal der Schilders vermeerderde, en dat de nayver hen verligting gaf, vermeerderde de Schilderyen in prys en in fchoonheit, hier door wierden Liefhebbers en kenders gebooren, en de dingen geklommen zynde tot een zeker toppunt, begon men te geloven dat het als onmooglyk was, dat het Pinceel iets volmaakter konde te we-
ge

ge brengen, als het geene daar men in die tyden zo een hoog agting voor hadde.

De groote Heeren bezogten de Schilders, de Poëten verëerden hen met Lofzangen, en in 't jaar 1300 Karel den eersten Koning van Napels, reizende door Florenen, ging Cimabue bezoeken, die als doen in naam was; en Cofinus de Medicis was zo verslingert op de werken van PhilippoLippi, dat hy alles in 't werk stelde, om de * Grilligheid en Luiheit van dezen Schilder te overwinnen, om eenige van zyn Schilderyen te verkrygen. * Bizarre.
reie.

Ondertufzen is het ligt te oordeelen door de overblyfzels van deze eerste werken, dat de Schilderkonst van die Eeuw van weinig belang was, indien wy dezelve willen vergelyken by die wy heedendaags zien van de hand van goede Meesters. Want niet alleen de delen, die afhangen van de Ordonnantie en van de Tekening, waaren niet bereid naar den goeden smaak, dat naderhant gekomen is: maar in het Coloriet waren zy volstrekt onweetend, en in de Couleur van de voorwerpen in 't bezonder, die men de Locale Couleur noemt, en in de kennisze van 't ligt en bruin, en in de Harmonie van 't geheel. Het is waar dat zy Couleuren gebruikte, maar den weg dien zy hielden was slegt, en diende niet om de waarheit van de voorwerpen te verbeelden, om ons daar aan te doen gedenken.

In deze onweetenheit van 't Coloriet, daar de Schilders in opgebragt waren, begreepen zy niet wat vermogen dat dit deel der konst heeft dat zo betoverent is, nog tot welk een trap zy bekwaam was, om hun werken te doen klimmen,

men, zy zwoeren ook niet als by het woord van hunne Meesters, en namen geen andere bezigheid als den weg te effenen, die, men hen aangewezen had; de Inventie ende Tekening maakten hun geheele Studie uit.

* Genie. Eindelyk na verloop van verscheide Jaren, de goede * Geleigeest van de Schilderkonst bragt groote mannen voort in Toscanen, en in 't Hertogdom van Urbino, die door hun oordeel en verstant, door de goetheit van hun
 † Genie. † eigen aart, en door de naarstigheid van hunne oeffeningen, hooger opbeurden de denkbeelden van kennifzen, dieze van hunne Meesters ontfangen hadden, dezelve verheffende tot zulk een graad van volmaaktheit, datze tot een verwondering van de nazaten zyn.

Die geenens daar men voornamentlyk deze volmaaktheit aan verschuldigt is, zyn Leonard da Vinci, Michel Angelo, en Raphaël: maar deze laatste, die zig verhefte boven de anderen, heeft zo veel delen in zyn konst in vermogen gehad, en dezelve tot zulk een hoogen trap opgevyzelt, dat de groote lof dien men hem daar van gegeven heeft, heeft doen gelooven dat hem niets ontbrak, en dat aan zyn Perzoon al de volmaaktheit van de Schilderkonst verknogt was.

† Source de bon Gôût. Dewyl het nootzakelyk is in de oeffening van deze konst, om met de Tekening te beginnen en gelyk het volstrekt waar is, dat de † Bronader van de goede verkiezing en de zekerheit van den omtrek gevonden word in de Beeldhouwery der Antieken, en de Werken van Raphaël die hun grootste verdiensten daar uitgetrokken hebben, alzo laat het meerendeel der

der jonge Schilders niet na, om te Romen naar de werken van Raphaël teftudceren, en indien ze daar niet zeer bekwaam van daan komen, zo brengen ze ten minften de agting mede voor de werken, die verwonderlyk gehouden worden, en delen de zelve mede aan alle die geenen die hen hooren fpreken, daarom is 't dat een groot getal van Liefhebbers en beminnaars van de Schilderkonft op het geloof van anderen, of op de agtbaarheid der Schryvers dit eerfte denkbeeld, dat zy ontfangen hebben, behouden; te weten, dat al de Volmaaktheit van de Schilderkonft, in de werken van Raphaël geleezen is.

De Schilders van Romen zyn ook voor 't meerendeel in die gedagten gebleeven, en hebben het aan de vreemdelingen ingeboezemt, of door de Liefde van hun land, of door de onagtzaamheit voor 't Coloriet, datze nooit wel hebben gekent, of door de voorkeur dieze aan de andere gedeeltens van de Schilderkonft gaven, dewelke in groot getal zynde het overige van hun Leven bezig hielden.

Men heeft zig dan tot daar toe niet overgegeven, als aan 't geen de Inventie en de Tekening betreft: en hoewel dat Raphaël zeer verftandig geïnventeert heeft, en volkome vast en fierlyk getekent, dat hy de bewegingen van de ziel met een ongemeene kragt en bevalligheit heeft uitgedrukt, zyn onderwerpen behandelt met al de behoorlykheit, en alle de Edelheit die mogelyk is, en dat geen ééning Schilder hem betwift heeft den voorrang in een groot getal van de delen der konft, die hy bezat, nogtans is het zeker, dat hy in het Coloriet niet genoeg ingedrongen heeft, om zyn voorwerpen

pen opregter en duidelyker te vertonen, nog om een denkbeeld van een volmaakte navolging te geven.

't Is evenwel deze navolging en dit volkome gevoelen 't geen het wezentlyke van de Schilderkonst uitmaakt, gelyk ik doen zien hebbe. Zy komt van de Tekening en van het Coloriet; en indien Kaphaël en de verftandigen van zyn tyt dit laaste onvolmaakt bezeten hebben, het denkbeeld van het wezentlyke van de Schilderkonst, dat uit hunne werken moet voortkomen, moet onvolmaaktzyn, alzo wel als dat in den Geest van zommige is ingedrukt, al hoewel anders zeer verligt in kennis.

De werken van Titiaan en van andere Schilders, die hun gedagten aan 't ligt gebragt hebben onder de gunft van een getrouwe navolging, behoorden, zo het my toefchynt, deze flegte overblyfzels daar wy van fpreken uitgedelgt, en de denkbeelden herftelt te hebben, volgens dat het de Natuur ende rede van een regtmatig verftant afvordert. Maar gelyk de Jonkheit, als wy gezegt hebben, van Romem naar Venetien niets brengt als een Geest en oogen, die voor ingenomen zyn, en dat zy doorgaans niets doen als voor weinig tyts in deze laaste Stad hun verblyf te nemen, zo zien zy flegs maar in 't voorby gaan de fchoonfte werken, die aan hen een regt denkbeeld zouden kunnen geven van de konst, wel verre om een goede handeling aldaar van 't fchoone Coloriet te verkrygen, die de Studien te Romem gedaan zouden te baat komen, en hen onberispelyk maken in alle de gedeeltens van hun oeffening,

zo gaan zy dan daar zo van daan, zo wys als zy daar gekomen zyn.

Maar dat te verwonderen is, is dit, dat zekere Liefhebbers by wien dit overblyfzel van het verkeerde denkbeeld plaats heeft, en die zodanig ingenomen zyn door de schoonheit van de Veneetziaanze Schilderyen, een grooter prys, als reden is, daar voor betalen, alhoewel dat deze Schilderyen by na in geen andere deugden bestaan, als door het denkbeeld, dat ik gestelt hebbe van het wezentlyke der Schilderkonst.

XII. HOOFDSTUK.

Van het Ordineeren.

Eerste Deel der SCHILDERKONST.

MEn heeft zig tot hier toe niet bedient als van het woort Inventie, om te betekenen het eerste deel van de Schilderkonst. zommige hebben het zelfs vermengt met het vernuft, andere met een vrugbaarheid van denking, andere met de schikking van de voorwerpen: Maar alle deze dingen zyn van den anderen onderscheiden. Ik oordeele dat om een zuiver denkbeeld te geven, van het eerste gedeelte van de Schilderkonst, het genaamt moest werden * Ordineren en onderscheiden in twee delen, de Inventie ende † schikking. De Inventie vint alleenlyk de

voorwerpen van 't Tafereel, en de schikking stelt ieder op zyn plaats. Deze twee delen zyn in der waarheit verscheiden: Maar zy hebben zo veel verbintenis onder elkander, dat menze onder een zelfden naam kan begrypen.

* La
Fable.

† Sujets
Meta-
phori-
ques.

‡ Alle-
gorie.

§ L'œco-
nomie:

De Inventie vormt zig door het lezen in de onderwerpen getrokken van de Historien, of van de * Verdigtzelen: Zy is een zuivre werking van de inbeelding in de † oneigentlyke onderwerpen, zy brengt veel toe aan de getrouwheit van de Historie, als ook aan de ‡ verbloemde dingen, op wat Natuur dat men zig daar van dient, zy moet den Geest van den aanschouwer niet lang ophouden door eenige duisterheit, maar hoe getrouw en verstandig dat de dingen mogen verkoren zyn, die in het Tafereel komen, zy zullen nimmer een goede werking doen, indien zy niet voordelig geschikt zyn, zo als de § bestiering ende regelen van de konst het vereifzen; dat is den regten zamenbant van deze twee delen, dat ik noem de Ordinantie alzo geef ik daar van deze bepaling, dat het is een gedeelte van de Schilderkonst dewelke met een gevoegelykheit, nut en met voordeel weet te plaatzen de voorwerpen, waar van een Schilder zig bedient, om zyn onderwerp uit te drukken.

XIII. H O O F T S T U K.

Tekenen.

Tweede Deel van de SCHILDERKONST.

DE goede smaak en de zuivere Tekening zyn zo nootzakelyk in de Schilderkonst, dat een Schilder, die daar van ontbloot is, verplicht is om wonderen te doen, zo hy anders eenige agting zoekt te verkrygen; en gelyk het Tekenen den grondslag en basis is van alle de andere delen, dat het daar door is dat men de Couleuren op hun plaats stelt, en dat de voorwerpen van elkander doet redden, zo is haar sierlykheit en vastigheit niet minder nootzakelyk in de Schilderkonst, als de zuiverheit van de Taal in de welspreekentheit.

Die Schilders die uit gewoonte al hunne Figuren brengen onder eenerlei proportie en ge-
laat, hebben nooit begrepen dat de Natuur niet minder verwonderlyk is in de verandering, als in de schoonheit van haar voortbrengingen, en dat door een bescheide vermenging van het eene en van het andere zy zouden komen tot een volmaakte navolging.

XIV. H O O F T S T U K.

Van de Standen.

IN de Standen * het Evenwigt, en † de tegenstelling zyn gegrond in de Natuur. Zy doet

*LaBonderation.
†LeContraste.

doet niet eene werking daarze niet een van deze twee delen doet zien, en zo dezelve ontbreken, zullenze berooft zyn van beweging, of in hun werking gedwongen.

XV. H O O F T S T U K.

Van de uitdrukkingen der Hertstogten.

* Des
expres-
sions.

* **D**E uitdrukkingen zyn de Toetssteen van des Schilders geest, hy toont door de behoorlykheit van de verbeelding, zyn doordringent vernuft en oordeel: maar dat zelfde is ook nodig in 't verstant van den beschouwer, om het wel te zien, gelyk in den Schilder om het gelukkig ter uitvoering te brengen.

Een stuk Schildery moet aengemerkt worden als een Toneel, waar op ieder figuur zyn rol speelt. De welgeteckende en welgeschilderde Figuren zyn in der waarheit verwonderens waardig: Maar het meerendeel der verstandigen, die nog geen regtmatig denkbeeld hebben van de Schilderkonst, zyn van deeze zaaken zo zeer niet aangedaan, als voor zo veel zy verzelt gaan met de leevendigheid, de behoorlykheit, en de scherpzinnigheid van de uitdrukkingen. Zy zyn een van de allerzeldzaamste begaaftheden van de Schilderkonst, en die geene die zo gelukkig is van haar wel te behandelen, wikkelt niet alleen de deelen van 't aangezigt daar in, maar ook die van 't geheele lighaam, en doet tot de algemeene uitdrukking van 't onderwerp t'zamen loopen, zelfs

zelfs de onbezielde voorwerpen, door de manier met dewelke hy die ten toon stelt. De levendige en naturelyke uitdrukkingen doen menigmalen vergeten, of ten minsten in de inbeelding vervullen, 't geen anderzints in een Schildery ontbeekt.

XVI. H O O F T S T U K.

Van de uitterste delen des Ligbaams.

DE wyl de uitterste delen, dat is te zeggen, het hoofd, de voeten, en de handen, aanmerkelyker en meêr bekennt zyn, datze het zyn die in de Schilderyen tot ons spreekken, zo moeten zy uitvoeriger gehandelt wezen als de andere dingen, onderstelt dat de werking waar in zy hen bevinden, geschikt en geplaaft is in dier voegen dat zy wel kunnen gezien worden.

XVII. H O O F T S T U K.

Van de Kleding.

OM op zyn Schilders te spreken, zegt men plooijen, dat is te zeggen een Figuur kleden, dit woordt plooijen komt my zeer uitdrukkelyk voor, om dat de klederen zo niet moeten sluiten als de geene die tegenwoordig in de mode zyn: maar volgens de hoedanigheid van de eenvoudige Natuur, dewelk verre is
van

van alle gemaaktheit, de plooijen vinden zig als by geval op de beweging der leden, dieze doen schynen zo als zy zyn; en door een scherpzinnige konstgreep doen zy zig tegenstrydig en kragtig vertoonen, dat de plooijen de leden als Liefkozen, om zo te spreken door de slappigheid van de stoffen en der zelven tederen zwier, de aloude Beeldsnyders, die het gebruik der verwen niet konden in 't werk stellen, omdat de stoffe die zy bewerkten dezelfde was van hun werk, hebben hen gewagt voor een groote uitgebreithet van plooijen, uit vreeze dat dezelve op de draaijing van de leden de oogen niet naar zig trokken, en niet beletten om met gemak het naakt van hun Figuren te zien. Zy hebben zig dikwils bedient van nat linnen om te plooijen, zomtyts hebben zy de plooijen vermeerdert, op dat daar door een zekere hollichtheit veroorzaakt zoude worden, die door haar schaduwe, de leden daar onderzynde duidelyker konde vertonen. Deze wyze van doen hebben zy doorgaans meêr waargenomen in de Bas-reliefe. Maar op wat manier dat zy hun kleding behandelt hebben, zo zal men daar altoos een verwonderlyke order van 't schikken der plooijen in gewaar worden.

* L'E-
quivo-
que.

De Schilder, die door de verscheidenheit van zyn Couleuren en zyn ligten, het * twyfelagtige van de leden met de kleding moet weg nemen, kan zig wel voegen naar de order van de plooijen der Antieken, zonder hun getal naar te volgen, en kan zyn stoffen veranderen volgens de hoedanigheid van zyn Figuren, de Schilders, die hun vryheit niet gekent hebben in deze zaak, hebben zo wel een misflag begaan

in

in 't navolgen van de Antike Beeldfnyders, als de Beeldfnyders in t'willen navolgen van de Schilders.

De rede waarom de plooijen het naakt moeten aanwyzen is, om dat de Schilderkonst een platte oppervlakte is, dat vernietigt moet werden door het gezig te bedriegen, en niet twyfelagtigs * overlaten: de Schilder is dan gehouden deze order in al zyn klederen te bewaren, van wat Natuur dat zy mogen zyn, fyn of ^{* D'è- quivo- que.} grof, geborduurt, of effen; maar dat hy voor al agt geeft op de grootheit der plooijen meêr als op de rykheit der stoffen, die niet overeenkomstig zyn als in de geschiedenissen daar zy wezen moeten, of waarschynelyk gebruikt volgens de tyden en de gewoonte.

Gelyk een Schilder het harde en het styven in de plooijen vermyden moet, en voorkomen, dat, zo als men zegt, de Lemau doet zien, met die zelfde omzigtigheid moet hy te werke gaan in de vliegende klederen. Want zy kunnen niet beroert worden, als door den wint in een plaats daar men redelykerwys kan onderstellen dat hy blaast; of door de parzing van de lugt, wanneer men onderstelt dat de Figuur in beweging is. Deze zoorten van klederen zyn voordelig, om datze veel leven aan de Figuren toebrengen door dezels † tegenwerking † ^{Con- traste.} maar men moet wel agt geven, dat de oorzaak natuurlyk en waarschynelyk is, en in een zelfde Tafereel geen klederen maken giuts en herwaarts vliegende, wanneerze niet als door den wint kunnen beroert worden als de Figuur in stilstant is; een misflag daar verschei-
de

de brave Schilders zonder daar op te denken in gevallen zyn.

XVIII. H O O F T S T U K.

Van 't Landschap.

Indien de Schilderkonst een zeker soort van Schepping is. Zo geeft zy daar kragtiger blyken van in de Landschapfchilderyen als in de anderen. Men ziet daar in veel algemeender de Natuur uit haar * verwerden klomp te voorschyn komen, en de hoofdstoffen meêr onderscheiden; het is daar dat het aartryk bralt op zyn menigvuldige voortbrengingen, en de hemel met zyn † verhevelingen. En gelyk dit slag van Schilderkonst een verkorting van al de anderen bevat, de Schilder die het oeffent, moet een volflage kennis hebben van de gedeeltens van zyn konst. Indien het niet is in zo een groote omstandigheid als de geene, die doorgaans Historie Schilderen, ten minsten een beïpiegelende kennis in 't algemeen. En zo hy de voorwerpen in 't bezonder, die zyn stuk zamenstellen, of die het Landschap verzeilen, wat lugtig behandelt, zo is hy egter verpligt om levendig te onderscheiden den aart ende kentekens, en zo veel te meêr geeft aan zyn werk te geven als het minder is uitgevoerd.

* Cahos.

† Meteor.

Des niet tegenstaande onderneem ik niet buiten te sluiten, het Talent van een naaukeurige uitvoering van 't werk, in tegendeel, hoe uitvoeriger

vooriger Geschildert hoe kostelyker dat het zyn zal. Maar van welk een behandeling dat een Landschap zy, zo de vergelyking van de voorwerpen zig niet doet gelden, en haar kentekens niet bewaart, zo de gronden niet wel verkozen zyn, of niet zyn te gemoet gekomen door een schoone kennis van 't licht en bruin, zo de toetsen niet geestig zyn, zo men de plaatszen niet levendig maakt door de Figuren, door de dieren, of door andere voorwerpen die doorgaans in beweging zyn, zo men niet weet by een te voegen een goeden smaak van Couleur en een ongemeene kragt, de waarheit en de eenvoudige bevalligheit der Natuur; het Schildery zal nooit in de agting komen, veel min in het konst Kabinet van opregte kendens.

XIX. H O O F T S T U K.

Van de Perspectieve.

ZEker Schryver heeft gezegt, dat de Perspectief en de Schilderkonst dezelfde zaak was, om datter geen Schilderkonst is, zonder Perspectieve. Hoewel deze voorstelling vals is, volstrekt gesproken, voor zo veel als de lichamen niet kunnen zyn zonder schaduw, 't is daarom dezelfde zaak niet als de schaduw; evenwel is het in zekren zin waaragtig, dat een Schilder de Perspectieve, niet voor by kan gaan in alle zyn werken, dat hy niet een streep kan trekken nog een Pinceel slag geven daar zy geen deel

deel in heeft, ten minsten door de gewoonte. Zy regelt de maate der gedaantens en de vermindering der Couleuren in welk een plaats van 't stuk dat zig die bevinden. De Schilder is gedrongen om haar nootzakelykheit te kennen, en hoewel dat hy door en door, in de gewoonte kragtig geoeffent is, zo kan hy zig dikmaals bloot stellen om groove misflagen te begaan tegen deze wetenschap. Zo hy te traag is om van nieuws naar den regel te werk te gaan, ten minsten in die plaatszen die de zichtbaarste zyn, de lyn en de passer in de hand te nemen om niets te wagen, ende bespotting onderworpen te zyn.

't Heeft Michel Angelo tot geen eere gestrekt dat hy de Perspectieve heeft veronagzamt, de grootste Schilders van Italic zyn zodanig overreed geweest dat zonder haar geen regelmatige Ordinantie konde werden opgestelt, datze die in den grond wilde weten. Men ziet zelfs in enige Tekeningen van Raphaël, een schaal van vermindering. Zo naaukeurig was hy op dit punt.

XX. HOOFDSTUK.

Coloriet.

Derde deel van de SCHILDERKONST.

DE onbehoorlyke manier van spreken van verscheide van onze Schilders, aangaande het Coloriet, deed my deszelfs verdediging onderne-

dernemen door een zamenpraak die ik liet drukken nu vierëntwintig jaaren geleden; hebbende tegenswoordig niets meêr daar by te voegen, als het geen begrepen is in dat kleine Werkje, zo bid ik den lezer zyn voldoening daar in te zoeken. Ik heb daar getragt de verdiensten en voorregten van het Coloriet te doen zien, op de allerklarste wyze die my mogelyk is geweest.

XXI. HOOFSTUK.

Van de Harmonie der Couleuren.

DAar is een overeenkomst en een tegenstryt in de soorten van Couleuren, het is ook in de * vermindering van het licht, gelyk in een *Composition* zamenstelling van Muziek, want het is niet alleen genoeg dat de Noten wel gestelt, maar ook dat in de uitvoering de Instrumenten accoord zyn, en gelyk de Instrumenten van Muziek niet altoos de een met den ander over eenkomen, by voorbeeld, de Luith met de Schalmey, nog de Clavecimbel met de Zakpyp, op de zelfde wyze zyn 'er Couleuren die by malkander niet kunnen staan zonder het gezigt te stoten, als het Vermilioen by de groenen, de blaauwen ende geelen. Maar gelyk de Instrumenten die de allerscherpste zyn, zig wel vermengen onder veel andere, en dikmaals een zeer goede uitwerking doen: alzo maken de allertegenstrydigste Couleuren, wel te pas geplaaft onder

* Tous
de Lu-
miere.

verscheide andere die houding met malkander hebben, die plaatszen duidelyker, dewelke de Meester moeten spelen boven de andere, trekkende het gezigt na zig toe.

Titiaan (gelyk ik elders hebbe aangemerkt) heeft diergelyks in 't werk gestelt, in het Schildery dat hy gemaakt heeft van de Triomf van Bacchus, waar in hy Ariadne geplaaft hadde op een van de zyden des stuks, om die rede haar niet hebbende kunnen doen aanmerken door de kragt van het licht dat hy in het midden wilde behouden, gaf hy haar een rode sluyjer op een blaauw kleed, zo om haar te doen redden van den grond dat alreeds een blaauwe zee was, als ter oorzaak dat zy een van de voornaamste Figuren verbeelde van het onderwerp, waar op hy wilde dat het oog getrokken wierd.

Paulo Veroneeze in zyn Bruiloft van Cana; om dat de Christus, die de voornaamste Figuur is van het onderwerp, een weinig te diep in het Tafereel is, en dat hy hem niet heeft kunnen doen aanmerken door den luister van het licht en bruin, heeft hy hem gekleet in 't blaauw en root, op dat het oog op deze Figuur zoude vallen.

XXII. HOOFDSTUK.

Van 't Pinceel.

DE spreekwys van 't Pinceel word dikmaals genomen voor den oorsprong van alle de delen der Schilderkonst, gelyk wanneer

neer men zegt, dat het Schildery van den berg Thabor van Raphaël het schoonste werkstuk is van zyn Pinceel: en zoimtyts verstaat men daar door de werken zelfs, men zegt byvoorbeeld, dat onder alle de Schilders van de aloutheit, het allerverstandigste Pinceel van Appelles was. Maar hier het woord van Pinceel betekent eenvoudig de uiterlyké manier om de Couleuren te behandelen: en wanneer deze zelfde Couleuren niet te veel doorwroet zyn, en gelyk men zegt, te veel vermoort door de vermoeijing van een zwaarmoedige hand, maar in tegendeel dat de behandeling schynt vrymoedig, vaardig, en lugtig te zyn, dan zegtmen dat het een werk van een goet Pinceel is. Maar een stout Pinceel is van weinig belang indien het verstant het zelve niet bestuurt, en zo het niet dient om te doen begrypen dat de Schilder de wetenschap van zyn konst volflagen bezit. In één woort het schoon Pinceel is, in de Schilderkonst zo veel als in de Muziek een schoone stem; d'een en de ander werden gewaardeert naar mate van huir groote uitwerking en de overeenstemminge die hen verzelt.

XXIII. H O O F T S T U K.

Van Vryheden.

* **D**E Vryheden zyn zo nootzakelyk, dat * Des
men 'er heeft in alle konsten, zy zyn Licences
tegen de regels als men de zaak naar de Letter

zal nemen, maar als men die zal nemen naar den Geest, zo dienen de vryheden voor regelen als zy wel te pas gebruikt zyn. Want Personen van goet oordeel zullen daar altoos hun goetkeuring aangeven, als zy zien dat het Konst-stuk daar door kragtiger zyn uitwerking doet, en dat door zulk middel de Schilder eerder tot zyn oogwit komt, dat is het gezigt te bedriegen. Maar het en is niet gegeven aan alle Schilders om dit met vrugt in 't werk te stellen. 't Is niet eigen als aan groote Geesten die boven de regelen zyn, die zig verstandig weten te bedienen van Vryheden: 't zy datze dezelve gebruiken voor de * wezentheit van hun konst. 't zy datze opzigt hebben op de Historiese verbeeldingen. Deze verdienen wat meerder opmerking, men zal daar van in 't vervolg spreken.

* L'essence.

XIV. HOOFSTUK.

Door welk gezag de Schilders onder menschelyke gedaantens de Goddelyke dingen, en zulke die Geestelyke of onbezielt zyn, mogen verbeelden.

DE SCHRIFTUUR spreekt ons op meêr als ééne plaats van verschyningen van God aan de menssen, of † dadelyk door den dienst der Engelen, of in gezigten door dromen en verrukkingen. Daarom heeft het Concilie van Niceen geen zwarigheid gemaakt om

† Réelle-ment.

aan de Schilders toe te laten de Engelen onder menffelyke gedaantens te verbeelden.

Het fchynt ook dat de Schilder regt heeft om zelfs de onbezielde dingen als levendig te Schilderen, wanneer hy niet anders doet als het denkbeeld te volgen, dat de heilige Schriftuur ons daar van aan de hand geeft: en den aanschouwer behoeft zig niet ligt daar over te ergeren, wanneer hy in eenige Schilderyen de heilige onderwerpen vermengt ziet met Poëetize verdigtzelen, gelyk als of de verdigtzelen ende Poëzy zekerlyk iets Goddeloos waren. Het boek Jobs, de Pſalmen van David ende Apocalypſis zyn alle Poëties en vol van Figuurelyke uitdrukkingen, zonder te tellen alle de gelykenifzen die in het overige van de Schriftuur gevonden werden. Alzo, is het volgens de heilige Text, dat Raphaël in de doortogt der Jordane dezen vloed gefchildert heeft onder een menffelyke gedaante, die de wateren terug ſtoot naar hun oorsprong. Hy heeft dat konnen goet maken door de heilige Schrift, die om zig te voegen naar 't begryp der menffen de gewoonte heeft van Goddelyke dingen uit te drukken, onder de Figuur van menffelyke dingen, en die om de orderwyzing van de gelovigen, zig dient van denkbeelden en van taftbare en duidelyke vergelykingen. Wy hebben hier van aangaande de rivieren een aanmerkelyke plaats in den 98 Pſalm, alwaar gezegt is, *dat de rivieren met de handen klappen, dat te gelyk de gebergten vreugd bedryven, voor het aangezigt des Heeren.* De Schilder die de zelfde meening heeft van te onderwyzen en te ſtigten, zoude geen beter voorschrift konnen volgen.

Poufzin, die in zyn Tafereel van Mofes vinding, het zelfde beleid heeft gehouden om de rivier den Nyl te verbeelden, is door zommige hier over berispt, en zie hier de rede die zy bybragten. Zy zeiden dat men de valffe Goden niet moest vermengen met de dingen van onzen Godsdienst; dat de rivieren gewaande Godheden zyn die door de Heidenen waren aanbeden, dewelke in de heilige gefchiedenifzen niet behoren ingevoert te worden, en te meêr, dat het genoeg is als de Schilder een rivier eenvoudig verbeeld, en niet in de gedaante van een Figuur.

Waar op ligt is te antwoorden, dat de heilige Schrittuur de rivieren invoerende onder menffelyke gedaantens, de mening niet heeft gehad om van die geene te fpreken die de Heidenen aanbaden, en zig wel konnende eenvoudiger en natuurlyker verklaren, egter zig bedient heeft van een Figurelyken ftyl, zonder vrees van de gelovige te doen wankelen: alzo is de Chriftelyke Schilder, het zelfde fpoor volgende zeer verre af om de waarheit van de Historie te willen krenken, hy wil in tegendeel zig hegtende aan zyn Origineel, dezelve levendiger en fierelyker doen begrypen, niet aan een ongelovige, maar aan een Chriften als hy, die voor in genomen tegen de valffe Godheden, geen andere gevoelens moeten zoeken als die van de heilige Schrift.

Maar ten opzigt van de Heidenze Godheden die ingevoert werden zo alsze zyn, met de merktekens die hen doen kennen, daar is meêr zwaarigheid om die in de Ordinantien toe te laten.

De Geleerde hebben deze stoffe bearbeit opzigt hebbende tot de Digtkonst, en het proces staat nog te werden uitgewezen. Maar de Schilder, die geen andere spraak heeft om zig uit te drukken als deze zoorten van Figuren, wel verre om daar over berispt te werden zig daar van dienende, zal altoos de toejuigging van de verstandigen hebben die het zullen zien, met oordeel en scherpzinnig in 't werk gestelt.

Want de gewaande Godheden kunnen op twederly wyze werden aangemerkt, of als Godden, of als zinnebeeldige Figuren. Als Godden kan de Schilder dezelve niet verbeelden als in onderwerpen die ten eenemaal Heidens zyn, en als zinnebeeldige Figuren, kan hy zig daar van dienen met bescheidenheit, en in alle andere voorvallen, daar hy het nootzakelyk zal agten.

Rubens, heeft zig het scherpzinnigste en het allergeleerste van deze Zinnebeelden gedient, gelyk men kan zien in het boek van de intree van den Cardinaal Infant in de stad Antwerpen; en door de Schilderyen van de Gallery van Luvemburg, egter is het van zommige kwaad gekeurt, dat hy in zyn Ordinantien deze verbloemde Figuren heeft te passe gebragt, en om dat hy, zegt men, de verdigtzelen met de waarheit vermengt heeft.

Waar op tot antwoord dient dat door het gebruik dat Rubens daar van gemaakt heeft, hy de waarheit met * verdigtzelen niet onder een heeft vermengt, maar eerder om deze zelfde waarheit uit te drukken, hy zig heeft gedient van Zinnebeeldige verdigtzelen. Ten

* La
Fable.

bewys is het Schildery der geboorte van Lodewyk de XIII. daar om hoog in het Tafereel op de Wolken een weinig afgeweidert verbeeld is, Castor op zyn gevleugelt Paart, en aan de zyde Apollo op zyn wagen die omhoog rylt, om te betekenen dat deze Prins in den morgenfont is geboren, en dat het kraambede gelukkig was.

Waar door men kan besluiten dat de Schilder de gedagten niet gehad heeft om de Goden als Goden te verbeelden, maar alleenlyk Castor te Schilderen gelyk een Gesternte dat (volgens de verdigtzelen) een gelukkige uitkomst geeft aan de gebeurteniszen, en het ryzen van den Zonnewagen, om te betekenen den tyt van den Morgenfont.

En zo de Schilder dat oogwit heeft om zig uit te drukken, als hy het nodig oordeelt om de verdigte Godheden te verbeelden onder de Historize figuren, moet hy deze *Symboles Zinnebeelden* aanmerken als onzichtbaar, en als niet met-al zynde als door hun verbloemde betekenis.

Het vermogen om vleugelen aan de Engelen te Schilderen kan getrokken werden van de Arke des Verbonts, en uit het 9 Capittel van Daniel vs 21. Maar deze aangetrokke plaatszen verpligten niet tot nootzakelykheit om vleugelen aan de Engelen te geven, aangezien het zeker is dat zy altoos verscheenen zyn zonder vleugelen. Dit niet tegenstaande moet een Schilder daar onverschillig gebruik van maken, zo als het zyn konst, het goet oordeel en de onderwyzing van de geloovigen het zullen vereischen.

Maar

Maar alles wat toegelaten is geweest niet altyt oorbaar zynde, moet de Schilder met gematigheit, het gezag gebruiken dat de heilige Schriit hem aan de hand geeft, en wel agt slaan, dat te zeer de voorbaat van zyn konst willende betragten, hy de waarheit ende heiligheit van het onderwerp niet ontstelt.

XXV. HOOFSTUK.

Van naakte Beelden, en wanneer men die te pas kan brengen.

Die Schilders en Beeldsnijders die in de Tekenkonst zeer ervaren zyn, zoeken doorgaans gelegenheit om het naakt uit te beelden, om voor zig de agting te verkrygen van onderscheiden te worden, en hier in zyn zy pryswaardig, indien dat zy blyven binnen de palen van de waarheit der geschiedenissen, de waarschynelykheit, ende zedigheit. Daar zyn onderwerpen die veel voordeliger zyn als andere om naakte te verbeelden; men kan zig daar van bedienen, by voorbeeld, in onderwerpen die de Fabelen, of heete landen verbeelden, in de welke wy gants geen opzigt behoeven te nemen op de modes, en op de werken van den ouden tyt. Cato de tugtmeester, naar het verhaal van Plutargus, wierd werkende gevonden geheel naakt onder zyn slaven wanneer hy uit den raad was wedergekeert; en de heilige Petrus was naakt, wanneer onze Heere aan hem verscheen na zyn op-

standinge, en dat hy hem vond vissende met de andere Apostelen.

* Sujets
Allego-
riques. * verbloemde onderwerpen, in die van de Goden en helden van de Heidenfse oudheit, en eindelyk in andere voorvallen als men de eenvoudige Natuur wil uitbeelden in zulke landen daar de koude, nog de boosheit geen heerschappy voeren. Want de klederen zyn niet uitgevonden als om de menssen, voor de koude en de schaamte te bevryden.

Daar zyn hedendaags nog veele volkeren die geheel naakt gaan, om datze heete landen bewoonen, of om dat de gewoonte hen voor een dekmantel verstrekt voor de onbetaamlykheit en de schaamte. De algemeene regel dan, dien men hier in volgen moet, is, als wy gezegt hebben, dat 'er niets gedaan werde tegen de zedigheid en de waarschynelykheit.

De Schilders verbeelden meestendeel hun figuren met het hoofd en de voeten bloot, dat moet altoos zyn volgens de wet van de eenvoudige Natuur, die ten opzigt van deze twee partyen zig gemakkelyk gewent tot de ontbloeting.

Wy zien daar de voorbeelden van, niet alleen in heete landen, maar ook in het midden van het allerkoudfte Alpefze gebergte, daar zelfs de kinderen met bloote voeten lopen, des zomers over steenen en keijen, en des winters door de sneeuw en Yschollen.

Maar indien men wel agt slaat op de waarheit van de hiflorien, zo zal men bevinden dat het naakt een zekere † vryheit is, die de Schilders hen hebben aangematigt, van dewelke zy
zig

zig nuttelyk bedienen om het voordeel van hun konst; Maar waar door zy ook veelyts misflagen begaan. Ik verschoon hier in, nog Raphaël, nog Pouffin. Zy hebben de Apostelen verbeeld met bloote voeten tegens het geene dat zo uitdrukkelyk gezegt is in het Euangelium, alwaar onze Heere hen gebiet geen voorzorge te hebben voor hunne klederen, maar zegt hen * stelliglyk van zig te vergenoegen met de schoenen aan hunne voeten, zonder andere mede te nemen. En in de Handelingen der Apostelen, wanneer de Engel Petrus kwam verlossen, gebied hy hem zig te gorden, en zyn schoenen aan te trekken; waar uit men moet besluiten dat zy die doorgaans hadden.

* Positivenent.

Het is het zelfde aangaande Mozes, die in het gezigte van den brandenden Braambos, wiert gewaarschouwt de schoenen uit te trekken, en die ondertusfen door Raphaël verbeeld is met bloote voeten in de andere bedryven van zyn leven, even eens als of Moses geen voetzolen aan hadde als in den tyt dat hy Schapen hoede van zynen schoonvader. Men zoude hier menigte van voorbeelden kunnen bybrengen, waar in Raphaël en verscheide andere Schilders na hem hun beelden ongeschoeit gemaakt hebben, tegen de historie ende waarfchynelykheit.

Men heeft aangemerkt dat de Griekse Beeldfnyders veel meêr naakte figuren gemaakt hebben als de Romeinen: Ik en weet geen andere rede, als dat de Grieken onderwerpen hebben uitgekoren, meêr over eenkomende met de begeerte die zy hadden om te doen verwonderen,

‡ Statues.
† Bas-
reliefs.

ren, over de diepte van hunne wetenschap in de zamenstelling, en in de by eenvoeging van de delen van het menffelyk lighaam. Zy hebben in hunne ‡ standbeelden eerder Goden als menffen verbeeld, en in hun † halfronde eerder Bachanalen en offerhanden, als gefchiedenifzen. De Romeinen in tegendeel, die door hunne Pronkbeelden en halfverhevene werken aan den nazaat de gedagtenifzen van hunne Keizers wilden overleveren, vonden zig onnalatelyk verplicht, om niets te doen tegen de Historie, kledende hunne figuren volgens de gewoonte van hun tyt.

XXVI. HOOFSTUK.

Van de Bevalligheid.

‡ Grace.

DE nootzakelykheit der † bevalligheid in de Schilderkonst in 't algemeen gefproken, is een zaak die geen bewyzen nodig heeft. Alleenlyk doet zig hier ééne zwaarigheid op, te weten of deze bevalligheid nootzakelyk is in alle zoorten van onderwerpen; in de ftryden, zo wel als in de Feesten; in de Soldaten, gelyk in de vrouwen.

† L'affirmative.

Ik besluit voort † bevestigende: en de rede die ik geve is, dat hoewel de bevalligheid zig op het aangezigt terftont laat zien, des niet te min in dit gedeelte het alleen niet is dat zy haar zeetel heeft, zy beftaat voornamentlyk in den zwier dien de Schilderaan de voorwerpen weet te geven om dezelve aangenaam te maken, zelfs

zelfs die geene die onbezielt zyn : waar uit volgt dat men niet alleen de bevalligheid kan hebben in de trotsheit van een Zoldaat, door den ^t zwier dien men aan zyn beweging en gestalte zal geven. Maar dat men dien ook kan hebben in een kleding of in eenige andere zaak, door de manier die men het zal weten te schikken. Tour

Na dit denkbeeld dat wy van een volmaakt Schilder afgeschetst hebben, en de bewyzen by gebragt van ieder van zyn gedeeltens, is niet meêr overig als de toepaſzing te maken op de werken van de Schilderkonst, en die als in de schaale te leggen, niet om zodanige geheelyk te verwerpen die alle de hoedanigheden niet hebben die men vastgesteld heeft, maar om die naar hun gewigte te schatten.

Men kan ook nog ten overvloet zig dienen van dit zelfde denkbeeld om te oordelen van de tekeningen van deze en geene Meesters; ik versta het van de graden van hun deugd. Want om de opregtigheit te kennen van een teke- ^{L'origi} ning, en den naam van den meester die daar ^{nalite} Auteur van is, is het byna als onmooglyk om daar regels van te geven, en moeijelyk om met regtmatigheit daar van te spreken. Des niet tegenstaande zal ik het wagen om hier myn gedagten op dit onderwerp bloot te geven, in de hoope dat deze vermetelheit eenig verligt Perzoon in 't vervolg zal aanmoedigen, die verbeteren en vermeerderen zal het weinige dat ik ter neder gestelt hebbe.

XXVII. HOOFSTUK.

Van de Tekeningen.

DE Tekeningen waar van wy hier zullen ſpreken, zyn de gedagten die de Schilders uitdrukken in 't gemeen op het Papier, voor de uitvoering van een werk dat zy bedagt hebben. Men moet onder het getal van tekeningen ook ſtellen de ſtudien van groote meesters, dat is te zeggen, de partyen die zy hebbe getekent naar de Natuur of het leven; gelyk als hoofden, handen, voeten, en geheele beelden: van klederen, dieren, bomen, planten, bloemen, en eindelyk alles wat in de ordineriing van een ſtuk Schildery kan te pas komen. Want, 't zy dat men aanmerkt een goede tekening, door de overeenkomſt die het heeft met het Tafereel waar van het een eerſte

*L'Idée. * denkbeeld is, of ten opzigt van een party waar van het de Studie is, het verdient altoos de aandagt van de Liefhebbers.

Alhoewel dat de kenniſze van tekeningen niet zo agtbaar is, nog zo uitgeſtrekt als aangaande de Schilderyen, zy laat daarom niet ſaſiedig en doordringende te zyn, ter oorzaak dat hun groot getal meerder gelegenheit geeft aan de geene die dezelve beminnen, om hun † ſcherpzinnig oordeel daar over te oefſenen, als het werk dat hun voorkomt vol geeft is; de tekeningen toonen meerder het ‡ merkteken van den Meester, en doen zien of zyn ſeigen aart § Génie. levendig of zwaarmoedig is; of zyn gedagten

† Critique.

‡ Caractere.

§ Génie.

ver-

verheven of gemeen zyn; en eindelyk of hy een goede handeling heeft en een *goeden *Bon Gout. smaak van alle de partyen die op het Papier kunnen uitgedrukt werden. De Schilder die een stuk wil uitvoeren, tragt, om zo te spreken, zig zelven te overtreffen, ten einde dat hy geprezen mogt werden over die delen waar van hy by zig zelfs gevoelt onvoorzien te zyn, in genoegzame oeffening. Maar makende een tekening, geeft hy zig ten eenemaal over aan zyn † Geest, en doet zien hoedanig dat hy is. † Génie. Om deze rede is 't dat in de Cabinetten der grooten, men niet alleen Schilderyen ziet, maar men bewaart daar ook de tekeningen van de beste Meesters.

Ondertuszen zyn 'er weinig Liefhebbers van tekeningen, en onder deze Liefhebbers, zo zy de handelingen al kennen, zeker zyn 'er weinige die het fynste daar van kennen. De halve kenners hebben die drift niet voor deze Liefhebbery, om datze van te voren niet genoeg indringen in den Geest van de tekeningen, zo en konnen zy ook al het vermaak niet smaaken, de Printen met zorgvuldigheid naar goede Schilderyen gesneden, zyn voor de zulke veel duidelyker om te beschouwen; het kan ook komen door de vrees van bedrogen te werden, en, gelyk dikwils genoeg gebeurt, Copyen voor Orginelen te kopen, by gebrek van ervarentheit.

Daar zyn in 't algemeen drie dingen aan te merken in de tekeningen: de † Wetenschap, † La Science, § den Geest, en de ¶ losheit. Door de Wetenschap versta ik een goede * Ordinantie, een § L'Esprit. ¶ Liber- te. * Com-
 vaste tekening en van goeden aart, met een
 loffe-
 position.

loffelyke kennis van 't ligt en bruin, onder de bewoording van Geest begryp ik, de levendige en Natuurlyke uitdrukking van 't onderwerp in 't algemeen, en de voorwerpen in 't bezonder: en * de losheit, is niet anders als een † hebbelykheit die de hand door gewoonte heeft aangenomen om stout en vaardig uit te drukken het denkbeeld dat de teekenaar in het hooft heeft: en naar mate dat deze drie dingen in een tekening te zamenlopen, is dezelve meêr of minder agting waardig.

* La
Liberte.

† Habi-
tude.

Hoewel dat de losze tekeningen doorgaans met veel geest vergezelt gaan, al de losgehandelde tekeningen zyn daarom niet verstandig getoetst; en zo de verstandige tekeningen niet altoos die losheit hebben, zo word daar zomtyts den Geest wel in gevonden.

Ik zoude hier een menigte van Schilders kunnen opnoemen, welker tekeningen veel losheit hebben zonder enigen Geest, die door een slouthe hand niets voortgebracht hebben als onzekere uitdrukkingen. Ik zoude ook bekwame mannen kunnen noemen, welker tekeningen een zekere ‡ styfheit hebben, hoewel anders wyfzelyk en geestig; om dat de hand te rug gehouden was door het oordeel, en om dat zy boven alles stelden, de regelmatigheit van hun omtrekken, en de uitdrukking van hun onderwerp. Maar ik denk dat het beter is niemant te melden, en het oordeel aan andere over te laten.

‡ Estante

Men kan tot lof van de losheit zeggen, dat zy zo aangenaam is, dat zy dikwils bedekt en veel mislagen doet verschonen, dewelke men eerder toelchryft aan een hevigheit van dritt,

als

als aan het onvermogen. Maar men moet ook zeggen dat deze losheit van de hand geen losheit meêr schynt te zyn, wanneer zy is beperkt binnen de palen van een groote regelmatigheit, al schoon dat zy het inder daad is. Daarom is het dat men in de allernaaukeurigste tekeningen van Raphaël een tedere losheit ziet, niet zichtbaar als in de ogen van de verstandigen.

Eindelyk daar zyn tekeningen waar in men weinig zekerheit ontmoet, die egter niet nalaten hun verdienste te hebben; om dat zy vol Geest zyn en eigen aartige kentekenen. Men kan onder dit slag stellen de tekeningen van Willem Baur, die van Rembrant, van Benedetto Castillione, en eenige anderen.

Tekeningen die niet heel net zyn maar lugtig getoetst zyn geestiger, en behagen veel meêr als dat zy uitvoeriger waren, mits datze een goeden aart hebben, en het denkbeeld van den beschouwer in den regten weg doen blyven: de rede hier van is dat d'inbeelding alie de delen vervult die daar aan ontbreken, of die niet opgemaakt zyn, en dat ieder die ziet naar zyn

*verkiezing. De tekeningen van meesters die meêr † Geest als ‡ wetenschap hebben, geven menigmaal gelegentheit om de ondervinding van deze waarheit te doen blyken. Maar de tekeningen van uitmuntende meesters, die voegen de § vastigheit by een ¶ schoon vernuft, en laten niets ontslippen dat tot de uitvoering nodig is: also moet men de tekeningen waarden naar mate datze uitgevoerd zyn, onderstelt dat de andere dingen daar gelykelyk in gevonden worden.

* Goût.

† Genie.

‡ Science.

§ Solidité.

¶ Beau

Genie.

Hoewel dat men den voorrang moet geven aan die tekeningen waar in meerder partyen gevonden worden, daarom behoeft men zulke niet te verwerpen daar maar één éénige in voorkomt, mits dat het op een konstige manier gedaan zy, of dat het zo een bezondre geestigheid by zig heeft, die behaagt, of die onderwyft.

Men moet ook die niet wegwerpen die slegts als schetssen zyn, waar in men niet ziet als een zeer lugtig denkbeeld, gelyk als een proefftuk van de inbeelding: om dat het vermakelyk is te zien op welk een wyze de brave Schilders terstont hun gedagten begrepen, voor datze zelve overwogen, en dat de schetssen ook doen kennen van welke toetsen de groote Meesters zig dienden om de kentekens der dingen met weinig trekken aan te wyzen. Alzo om volkomen aan de Liefhebbery te voldoen, zoude het goet zyn van een zelfden meester tekeningen te hebben van allerly slag: dat is te zeggen, niet alleen van zyn eerste; tweede, en derde manier, maar ook de lugtige schetssen, alzo wel als de alleruitvoerigste tekeningen. Ondertuszen sta ik toe dat de Liefhebbers die het slegts beschouwen tot vermaak, zo wel hun genoegen niet zullen vinden als die geene, die ook in de handeling van tekenen geoeffent zyn, want deze zyn meêr in staat om dit genoegen van de Liefhebbery volkomender te genieten.

Daar is iets dat als het zout is van de tekeningen, zonder het welke ik daar weinig of geen werk van zoude maken, ik kan het niet beter uitdrukken als door het woort van *Carnetère*

zere merkteken. Dit merkteken dan bestaat in de manier hoedanig de Schilder de dingen bedenkt, 't is het * zegel dat hem van de an-^{*Cachet} deren onderscheit, dat hy inprent in zyn werken als het levende beeld van zyn Geest. 't Is dit merkteken die onze inbeelding gaande maakt, 't is door het zelve dat de groote vernuften, naar datze onder de onderwyzing van hunne Meesters, of naar de werken van anderen gestudeert hebben, zig door een zoet geweld gedrongen voelen om den vryen teugel aan hun Geest te geven, en om op hun eigen vleugelen te vliegen.

Ik sluit dan uit het getal van goede tekeningen de geene die zielloos zyn, die ik bevinde van drierly zoorte. Eerstelyk van zulke Schilders, die, alhoewel dat zy groote ordiantien te wege brengen, en dat zy een naaukeurigheid en vastigheid hebben, des niet tegenstaande verspreidenze in hunne werken een zekere koudheit, die een huivering veroorzaakt aan die geenen die dezelve beschouwen. Ten tweede, de tekeningen van Schilders die hebbende meer geheugenis als vernuft, niet arbeiden als door het herdenken van de werken die zy gezien hebben, of die zig dienen met te weinig vlyt, en al te slaafs van dat geene dat voor hen tegenwoordig is. En ten derde zulke Schilders die zig hegten aan de manier van hun meesters zonder daar buiten te gaan, of zonder dezelve door eigen vindingen meerder rykdom by te zetten. De kundigheid van tekeningen, gelyk die van de Schilderyen, bestaat in tweedingen; om te ontdekken den naam van den meester, ende deugt van de tekening.

Om te kennen of zulk een tekening van zoodanig een meester is, zo moet men veel andere van dezelfde hand met opletting gezien, en in 't verstant een regt denkbeeld van 't merkteken van zyn vernuft, en van zyn handeling hebben, de kennisze van 't merkteken van 't vernuft vereist een groote uitgestrektheit, en groote zuiverheit van geest om de denkbeelden te behouden zonder die te verwarren, en de kennisze van 't merkteken van de handeling hangt meêr af van een groote gewoonte, als van een groote kundigheid: daarom is 't dat de voornaamste Schilders niet altoos diegeene zyn, die met het grootste oordeel uitspraak doen over deze stoffe. Maar om te kennen of een tekening in der daad schoon is, of het is orgineel of Copy, zo is 'er by een groote oeffening in deze Liefhebbery, veel scherpzinnigheid en doordringentheit van noden, ik geloof zelfs niet dat men met grond daar van oordelen kan zonder behulp van in de handeling van tekenen geoeffent te zyn, en nochtans kan men zig wel laten bedriegen. Het schynt my toe dat hier kan bygevoegt werden, by het geene dat al reeds gelezen is, dat de vergelyking van de werken der Schilderkonst met het denkbeeld, dat men vastgestelt heeft van een volmaakt Schilder, het beste middel is om wel de waardigheid van agting, die hen toekomt, te kennen, maar gelyk men doorgaans geen groot getal genoeg Schilderyen in zyn vermogen heeft, nog genoeg uitgevoerde tekeningen om zyn *
 * Crite-
 que.
 aanmerking daar over te oeffenen, om in weinig tyts de bekwaamheit te verkrygen van wel te oordelen, zo kunnen de goede Printen in plaats

plaats van Schilderyen volstaan: want uitgezondert de *Locale Couleur*, zo zyn zy bekwaam om alle de gedeeltens van de Schilderkonst te vertonen. En behalven dat zy den tyt verkorten, zyn zy in staat om den Geest te vervullen met een oneindig getal van kundigheden. De Lezer zal het mogelyk niet verdrieten al hier inyne gedagten over deze stoffe te vinden.

XXVIII. H O O F D S T U K.

*Van de nuttigheit der Printen, en der zelve
ver gebruik.*

DE MENS werd geboren met een begeerte om te weten, en niets belet hem zo zeer in de onderwyzing, als de moeijelykheit die hy heeft in het leren, en de ligtheit van 't geleerde te vergeten; twe dingen daar het meerendeel der menffen hen met veel reden over beklagen: want zedert dat men de konsten en wetenschappen onderzocht, en om tot het binnenste in te dringen een oneindig getal van boeken aan den dag heeft gebragt: zo heeft men ons teffens voor oogen gestelt een verbazend voorwerp, bekwaam om onzen Geest en geheugenis moedeloos te maken; ondertusfen hebben wy meêr als ooit het een en het ander van noden, of ten minsten naar de middelen te zoeken om ze in hun werkzaamheden te hulp te komen. En zie hier een vermogend middel, een der gelukkigste voortbrengingen van

de laatste Eeuwen, dat is de uitvinding van de Printen.

Zy zyn in onze eeuw tot zulk een hogen trap van volmaaktheit opgeklimmen, en de goede Plaatsnyders hebben ons zo een groote menigte aan de hand gegeven van allerly zooten van dingen, dat men met waarheit mag zeggen, dat zy de bewaarsters geworden zyn van het allerschoonste en het fraaiste dat 'er in de waereldt is.

Deszelfs beginzel is gevonden by Maso Finiguerra Goudsmit, (in 't jaar 1460) tot Florencen, welke op zyn werken Graveerde, met sterk water, en gewaar wierd dat het geen daar afgedrukt wierd dezelfde verbeelding vertoonde als het Gegraveerde, door het middel van het sterkwater, hy beproefde het insgelijks op zilvere platen met vogtig Papier, latende een rol die zeer gelyk was daar over gaan, 't welk hem gelukte. Deze nieuwigheit verwekte een drift aan een anderen Goudsmit van dezelve stad, genaamt Baccio Baldini om daar ook een proef van te nemen, en de voortgang deed hem verscheide platen Graveren van de Inventie en tekening van Sandro Botticello en op deze proeven begon Andre Mantegna, die te Rome was, verscheide van zyn eigen werken te Graveren.

De kennisze van deze uitvinding doorgestaan zynde tot in Nederland, Graveerde Martin van Antwerpen, die als doen een vermaart Schilder was, menigte platen van zyn Inventie, en zond verscheide Printen in Italiën, dewelke aldus gemerkt waren. M. C. Vafari, in het leven van Marc Antoon verhaalt het mee-

meerendeel van der zelve verbeeldingen, en onder deze (was een visioen van S. Antonius) 't welk Michel Angelo nog jong zynde, bevond van zo een ongemeene Inventie, dat hy het wilde Coloreren. Na Martin van Antwerpen, begon Albert Duur te voorschyn te komen, en heeft ons een onnoemlyk getal van schoone Printen aan de hand gegeven, zo in hout, als in koper gesneden, die hy vervolgens naar Venetien zond om daar te doen verkopen. Marc Antoon in dien tyt daar zynde wierd zo opgenomen van de fraaiheit dezer werken, dat hy zesëndertig stuks daar van Copieerde, dewelke het lyden onzes Heere verbeelden: deze Copyen wierden in Rome met zo veel te meêr verwondering ontfangen, omdatze beter waren als de Originelen. In dien zelfden tyt Hugo du Carpi, Italiaans Schilder, van een middelmatige bekwaamheit, maar van een konstzoekenden Geest, vond het middel om met verscheide houten platen, Printen te drukken daar men hoogzels en diepzel in had over eenkomende met tekeningen van wit'en zwart. En eenige Jaren daar naar kwamen de ge-etste printen van Parmens te voorschyn.

Deze eerste printen verwekten door hun nieuwheit de verwondering van alle die geene die dezelve zagen, de beste Schilders, die om hun glorie arbeiden, wilden zig daar van bedienen om hunne werken aan de waereldt deelagtig te maken. Raphael onder de anderen gebruikte daar toe het vermaarde Graveer yzer van Marc Antoon om verscheide van zyn geschilderde of getekende Ordinantien in 't koper te brengen; en deze verwonderlyke printen

ten hebben den naam van Raphaël roemrugtig door alle landen gevoert. Zedert Marc-Anton zyn 'er een groot getal van Plaatfnyders door hun konst aanzienelyk geworden, in Duitsland, Italie, en Vrankryk, en in de Nederlanden, en zy hebben in 't ligt gegeven, zo gefneden als ge-est een oneindig getal van onderwerpen van allerlei slag, Hiftorien, Fabelen, Zinnebeelden, Devizen, Medailles, Dieren, Landschappen, Bloemen, Vrugten, en in 't algemeen gefproken alle voortbrengingen van de konst en de Natuur.

Daar is niemant van wat staat en beroep dat hy zy, die daar geen groote nuttigheit uit kan trekken: de Theologanten, de Godvrugtigen, de Philosophen, de Mannen van wapenen, de Reizigers, de Aardryks befchryvers, de Schilders, de Beeldfnyders, de Boumeesters, de Plaatfnyders, de beminnaars der edele Konften, en de Liefhebbers van de Gefchiedenifzen en de Oudheden, eindelyk de zulke die niets bezonders om handen hebben als om met eere te leven, hun verftant tragten te verfiere met kundigheden, die hun agtinge konnen doen vermeerderen.

Men vordert niet dat ieder Perzoon verpligt is alle de Printen te zien om daar zyn nuttigheit uit te trekken, in tegendeel hun byna oneindig getal en menigvuldige verbeeldingen te gelyk voorgestelt, zoude eerder bekwaam zyn om den Geest te verftrooijen, als om den zelve te verligten. De zulke alleen die met de geboorte een groote uitgestrektheit en helderheit van Geest mede brengen, of die door langduurigheid goeoeffent zyn in het zien van zo vele

veranderingen, kunnen met voordeclalles beschouwen zonder verwerring.

Maar ieder in 't bezonder kan alleenlyk zodanige onderwerpen verkiezen die aan hem eigen zyn, en die dienen kunnen, om zyn geheugen te ververzen, of zyn kennis te versterken, en daar in zyn genegentheit volgen dien hy voor de dingen van zyn smaak en van zyn beroep heeft.

Voor de Theologanten, by voorbeeld, is niets bekwamer als de Printen aangaande den Godsdienst ende * verborgentheden, de heilige *Myfté-
Gefchiedenifzen, en alles wat de eerste oeffeningen van de Christenen en hun vervolgingen ten toon stelt, de *Antieke Basreliieven*, die in veel plaatszen de plegtigheden van de Heidenze Godsdienst aanwyzen, en eindelyk alles dat eenige opzigt heeft tot den onzen, 't zy heilig, of 't zy waerelts.

Voor de Godvrugtigen, de onderwerpen die den Geest tot God opbeuren, en die hem kunnen onderhouden in zyn liefde. Voor de Geestelyken, de gewyde Gefchiedenifzen in 't algemeen, en die van hun order in 't bezonder.

Voor de Philosophen, alle bewyfszelyke Figuren, niet alleen ten aanzien van de ondervindingen van de *Phifysca*, maar alle die de wetenschappen kunnen vermeerderen, die zy van de Natuurlyke dingen hebben.

Voor die geene die de Leegers volgen, de platte Gronden en porfilen van sterke vestingen, de slagordens, en boeken van de *Fortificatien*, waar van de bewyfszelyke Figuren het grootste gedeelte uitmaken.

Voor de Reizigers, de bezondere gezigten

van Palaizen, Steden, en van merkwaardige plaatffen, om hen te bereiden tot de dingen die zy voornemens zyn te zien, of om by hen de denkbeelden te bewaren wanneer zy die zullen hebben gezien.

* Geographes. Voor de * Aardryk beschryvers, de Kaarten die zy nodig hebben.

Voor de Schilders, alles wat hen kan versterken in de delen van hun konst, als de werken van de Antieken, die van Raphaël en van Caratz, voor den goeden smaak, ende vastigheid der tekening, voor de grootheid van de manier, voor de verkiezing van Troniën en hoofden, de driften des gemoeds, en de bewegingen der lighamen: die van Corregio voor † de bevalligheid en voor de tederheit van de uitdrukkingen: die van Titiaan, van Bafzan en die van Lombardien voor het merkteken van de waarheit, en eigentyke uitbeeldingen van de Natuur, boven al voor den aart van het landschap: die van Rubens voor een afbeelding van grootsheit en heerlykheit in zyn Inventien, en voor de konst van ligt en bruin: deeze eindelyk, die, alhoewel gebrekkelyk in eenig gedeelte, niet nalaten iets te behouden dat bezonder en ongemeen is. Want de Schilders kunnen een aanmerkelyk voordeel trekken uit alle deze onderscheide manieren van de geene die hen zyn voorgegaan, dewelke als zo veel bloemen zyn daar uit zy moeten verzamelen, op de manier van de Byën, een Zap, dat zy in hun eigen zelfstandigheid doende veranderen, als dan werken zullen voortbrengen dienstig en aangenaam.

Voor de Beeldhouwers, de *Statuen*, de *Bas-relie-*

† La
Grace.

relieven, de *Medailles*, en de andere werken van de Antieken: die van Raphaël, Polydoor, en de geheele Romeinze School. Voor de Architecten, de boeken die hun beroeping aangaan, en die vol zyn van bewyffelyke Figuren van de uitvinding van hun Auteurs, of gevolgt naar de Antieken.

Voor de Plaatfnyders, een verkiezing van stukken van de verſchillige handelingen, zo gefneden met het yzer als geëft met de naalt. Deze verkiezing moet hen ook dienen om den oorsprong en voortgang van de Graveerkonſt te zien van Albert Duur af tot aan de konſtenaars van onzen tyt; en doorziende de werken van Marc-Antoon, van Cornelis Cort, van de Caratzen, de Sadelers, van Goltzius, Muller, Voſterman. Pontius, Bolzwaert, Viſcher, en eindelyk een groot getal andere die ik hier niet noeme, die een bezonder kenteken gehad hebben, en die door verſcheide wegen hebben getragt al hun kragten in te ſpannen om naar te volgen, of om de Natuur te verbeelden, wanneerze hun eigen Inventien hebben gemaakt, of de Schilderyen van verſchillige manieren gevolgt, wen zy tot oogwit gehad hebben de getrouwheit van hun onderwerp. En alzo vergelykende de werken van alle deze Meesters, kunnenze oordelen welke het beſte de handeling van het yzer, of het beleid van het ſnyden verſtaan heeft, de behouding van het ligt, ende waardy der verminderingen ten opzigt van 't ligt en bruin; wie de geen zyn geweest die het beſte geweten hebben in hun Graveer yzer, de tederheit met de kragt, en de Geest in ieder zaak met een uitſtekende naauwkeurig-

keurigheid zamen te voegen; op dat zy hun voordeel van deze verligtingen genietende, een loffelyke eerezugt mogen hebben om deze brave meesters gelyk te werden, of om hen voor by te streven.

Voor de Liefhebbers van de Historien en de Oudheden, alles wat in 't koper gebragt is van heilige en onheilige geschiedenifzen, en van verdigtzelen; de *Bas-relieven* van de Antieken, de Colonnen Trajana en Antonini, de boeken van de *Medailles* en de gefnede Gesteentens, en verscheide Printen die over eenkomst hebben met de kundigheden die zy willen verkrygen, of tragten te behouden.

Voor die geene eindelyk, die, om eerlyker en gelukkiger te zyn, by zig een smaak zoeken te verkrygen van voortreffelyke zaken, en een redelyke verwe van de schoone konsten tragten aan te nemen, is niets nootzakelyker als de goede Printen. Het gezigt daar van met een weinig aanmerking zal hen vaardig en aangenaam onderwyzen van alles dat de rede kan oeffenen, en het oordeel versterken. Zy zullen de geheugenis vervullen met de ongemeenste dingen van alle tyden en landen: en hen leerende de verscheide geschiedenifzen, zullenze met een leeren de verschillende manieren in de Schilderkonst. Zy zullen vaardig met gemakkelykheit daar van oordelen met het omflaan van eenige bladen papiers, vergelykende alzo de gedagte van den eenen Meester met die van anderen en op deze wyze veel tyts besparende, zullenze ook veel kosten besparen. Want het is byna onmoogelyk om in een plaats de Schilderyen van de Meesters in een genoegzaam

zaam getal by een te vergaderen, om by zig een volkomen denkbeeld te Formeren over het werk van ieder Meester: Want indien men met groote kosten een ruime konstkamer zoude willen opvullen met Schilderyen van verscheide manieren, zo zoude men al niet meer als twe of drie van ieder kunnen bezitten dat niet genoeg is om een zuiver oordeel te vellen van den eigen aart van den Schilder, nog van de uitgestrektheid van zyn bekwaamheit. In plaats, dat door het middel van de Printen, gy op een tafel zonder moeite de werken van verscheide Meesters kunt zien; Een denkbeeld begrypen, en oordelen door vergelyking en tefens een verkiezing maken, en door deze oefening een hebbelykheit van een goeden smaak en van de beste manieren verkrygen, boven al, zo het geschiet in tegenwoordigheit van iemand die een onderscheident oordeel heeft in dit soort van dingen, en die het goede van het geringe weet te schiften.

Maar voor die geen en Liefhebbers van deze schoone konsten zyn, deeze kan men geen wetten voorschryven, alles is onderworpen, om zo te spreken, aan de heerschappy van hun kundigheit, zy onderhouden hen door het gezigt, dan met deze dan met geene zaak, ter oorzaak van de nuttigheit die zy daar uit ontfangen en 't vermaak datze daar by bevinden, onder andere hebbenze dit genoegen van te zien al wat in Print gebragt is naar de vermaarste Schilders, den oorsprong, voortgang, en volmaaktheit der konstwerken; zy vervolgen dezelve van Giotto en Andreas Mantegna, tot aan Raphaël, aan Titiaan en de
Ca-

Caratzen. Zy onderzoeken de bezondere schoolen van die tyden, zy zien in hoe veel takken dat zy verdeelt zyn door de vermenigvuldiging van hun Discipelen, en op hoe menigerly wyze des menffen verstant bekwaam is om een zelfde zaak te begrypen, dat is de navolging, en dat daar door de verschillende manieren zyn opgekomen, die de landen, de tyden, de geesten, ende Natuur door hun onderscheidinge ons voortgebracht hebben.

Onder alle de goede uitwerkingen die van het gebruik der Printen voortkomen, zal het hier genoeg zyn zes by te brengen, die ligtelyk van de andere zullen doen oordelen. De eerst is om te behagen door de navolging, ons verbeeldende door haar schilderagtigheid de zichtbare dingen.

De 2. is om ons te onderregten op een kragtiger en vaardiger manier als door de woorden. *De dingen, zegt Horatius, die door de ooren ingaan nemen een veel langer weg, en treffen ons minder, als die ingaan door de oogen, dewelke zekerder en getrouwer getuigen zyn.*

De 3. van den tyt te verkorten die men zoude moeten gebruiken om de dingen te herlezen die de geheugenis ontslipt zyn, en om die op den eersten oogslag weder te verversen.

De 4. de afwezige dingen te verbeelden gelyk of zy voor de oogen waren, en die wy niet zoude kunnen zien als door moeiljyke reizen en groote kosten.

De 5. zy geven de middelen om verscheide dingen gemakkelyk t'zamen te vergelyken, door de weinige plaats die de Printen beslaan, door der zelve groot getal, en door de verandering.

En

En de 6. den smaak te bereiden tot de goede dingen, en ten minsten een wetenschap van de schoone konsten te geven waar van onkundig te zyn in brave lieden onverschoonlyk is.

Deze uitwerkzels zyn algemeen: maar ieder kan zyn bezondere verkiezing hebben volgens zyn verligting en zyn neiging: en 't is niet als door deze bezondere uitwerkzels dat ieder de verzameling kan aanleggen die hy doen moet.

Want het is ligt te oordelen, dat in de verscheidenheit van de * voorwaardens waar van * Conditions. wy spreken, de Liefhebbery van de Printen, de order, en de verkiezing die men houden moet, afhangen van den smaak en van het oog van een ygelyke.

Die geene die de Historien beminnen by voorbeeld, zullen niet onderzoeken als de onderwerpen daar toe behoorende, om niets aan hun nieuwsgierigheid te laten ontbreken, zy houden deze order die men niet genoeg kan pryzen. Zy volgen die van de landen en van de tyden: en alles wat opzigt heeft tot ieder staat in 't bezonder is by elkander in een of meêr *Porte Feuilles*, daar toe geschikt.

Eerstelyk de *Portraits* van oppervorsten die een Land geregeert hebben, de Vorsten en Vorstinnen die daar van afgekomen zyn, de zulke die een aanzienelyken rang gehouden hebben, in den Staat, in de Kerk, in de Legers, of in den Tabbaart, die zig agtbaar hebben gemaakt in de verscheide posten die zy bekleed, en de bezondere Perzonen die eenig deel in de Historize Gebeurteniszen gehad hebben. Zy voegen by deze *Portraits* eenige regels schrift, die te kennen geven den eigen aart van den
Per-

Perzoon, zyn geboorte, zyn aanmerkelykfte bedryven, en den tyt van zyn doot.

2. De *Generale* ende *Particuliere* Kaarte van dezen Staat, de Plans en de aftekeningen van Steden, wat zy het allervoornaamfte in zig besluiten; de Castelen, de Koninklyke huizen, en alle de bezondere plaatsfen die waardig zyn geweest om afgebeeld te worden.

3. Alles wat eenig opzigt heeft tot de Historien: gelyk als intrede in Ileden, de *Carouzels* of Ridderfpelen, de *Catapultes* of Koninklyke Lykstatien, wat aan belangt de *Ceremonien* of plegtigheden, de modes en de gebruiken: en eindelyk alle de bezondere Historize Printen.

Dit onderzoek dat voor een staat gedaan is, kan voort gezet werden voor alle de andere met het zelfde gevolg en de zelfde bestiering. Deze order is verstandig uitgevonden, en men is die schuldig aan een Edelman, van elders *
 * Mr. de Ganie-
 nis.

genoeg bekend door zyn ongemeene verdiensten, en door 't getal van zyn vrienden.

Die geene die hun genegenheit voor de konst is gebruiken een andere manier. Zy maken een verzameling opzigt hebbende op de Schilders en hun leerlingen. Zy stellen by voorbeeld, in de Romeinze School, Raphaël, Michel Angelo, en hun Discipels, en tytgenoten, in die van Venetien, Gorgion, Titiaan, de Bassans, Paul Veronees, Tintoret; en de andere Venetianen. In die van Parma, Corregio, Parmens, en die hun smaak gevolgt hebben. In die van Bologne, de Caratzen, Guido, Dominiquin, Albaan, Lanfranc, en Guerchin, in die van Duitslant, Albert Duur, Holbeen, de Meesters in 't klein Willem Baure

Baure en anderen, in die van Nederland, Otho-
Venus, Rubens, van Dyk, en die hun ma-
nieren gevolgt hebben, alzo ook de School
van Vranryk, en die van andere landen.

Zommige vergaderen hun Printen met op-
zigt tot de Plaatfnyders, zonder agt op de
Schilders te hebben; andere door de overeen-
komst der onderwerpen die zy verbeelden, an-
dere weêr op een andere wyze, en het is regt
dat men aan ieder een zyn vryheit daar in laat,
om daar gebruik van te maken, zo als het ie-
mant dunkt voor zig het nutte en het aange-
naamste te zyn.

Hoewel dat men ten allen tyden en in wat
ouderdom dat men is het voordeel van het ge-
zigt der Printen kan genieten, niet te min in
de jonge jaren is de nuttigheit grooter: om dat
de kragt van de jeugt de memorie is, en dat
men terwyl men kan zig moet bedienen van
dit gedeelte des verstants, om by zig zelf een
verzameling te maken, en om in de diingen
onderwezen te worden, die tot den aanwas van
het oordeel moeten toebrengen.

Maar zo het gebruik der Printen nodig is
voor de jonkheit, het is een groot vermaak en
een aangenaam onderhoud voor den ouder-
dom. Dat een tyt is eigen voor de rust en o-
verdenkingen, in dewelke men niet verhindert
word door de eidele tytkorting van de eerste
jaren, wy kunnen dan met meerder gemak de
zoetigheden smaken die de Printen ons geven
kunnen; 't zy datze ons leren nieuwe dingen,
't zy datze in ons de denkbeelden herroepen
die ons alvorens bekend waren; 't zy dat wy
behagen in de konsten hebbende, oordelen van

de verschillende werken die de Schilders en Plaatfnyders ons gelaten hebben, 't zy dat wy deze kennis nog niet bezittende, ons egter vleijen met de hoop van dezelve te erlangen; 't zy eindelyk dat wy in dit vermaak niet zoeken, als aangenaamlyk onze aandagt op te wekken door de fchoonheit en haar bezonderheit van voorwerpen, als de Printen ons aanbieden. Want wy vinden hier de landen, de fteden, de merkwaardige plaatfzen waar van wy in de Historien gelezen, of die wy zelfs in onze reizen gezien hebben. In diervoegen dat deze groote verandering, en het groot getal van zeldzame dingen die wy hier ontmoeten, zelfs verftrekken kunnen voor een reis, maar een reis gemakkelyk en aangenaam voor die geenen dieze nooit gedaan hebben, of niet in ftaat zyn geweest om die te kunnen doen.

Alzo is het zeker door alles dat ik bygebragt hebbe, dat het gezigt van fchoone Printen, die de jonkheit onderwyzen, die de kennifze te binnen brengen en verfterken in die geenen die van meerder jaren zyn, en die den ouderdom op zo een aangename wyze onderhouden, voor al de waereldt van groote nuttigheit moet wezen.

Ik oordeel niet dat het nodig zal zyn om het gebruik van de Printen met kragtiger rede aan te dringen, maar dat het weinige dat ik hebbe ter neder gefelt voor den Lezer genoeg zal zyn, om de gevolgen daar uit op te maken, naar dat zyn oogwit en nootzakelykheit het zal vereiffen.

Zo de ouden het zelfde voordeel hadden gehad dat wy hedendaags genieten, en dat zy
door

door het middel van de Printen aan het nageflagt hadden overhandigt alles wat fchoon en ongemeens onder hen gevonden wierd, zo zouden wy klaarlyk kunnen onderkennen een oneindig getal van fchoone dingen, waar van de Historie Schryvers ons niet als verwerde denkbeelden hebben nagelaten. Wy zouden dan zien die hovaardige gedenktekens van Memphis en Babylon, en den Tempel van Jerufalem die Salomon geboud hadde in zyn heerlijkheit. Wy zouden dan oordelen van de Bougevaartens van Athenen en Corinthen en van 't aloude Romen, met meerder Fondament en zekerheit, als uit de stukken en brokken van Schriften die ons uyt de Schipbreuk der oudheit zyn over gebleven. Pausanias, die ons zo een naaukeurige befchryving van Griekenland doet, en die ons als by de hand geleid in alle plaatzen, zoude dan de afbeeldingen tot bewys by zyn verhaal gevoegth hebben, die tot ons zouden gekomen zyn, en wy genooten dan het vermaak, niet alleenlyk de Tempelen en treffelyke Paleizen van dit vermaarde Griekenland te zien, zodanig als zy waren in der zelve volmaakten ftant, maar wy zouden ook ge-erft hebben van de Aloude Werkmeesters de konft van wel te bouwen. Vitruvius, wiens *Demonftratiën* of bewysftukken verloren zyn, had ons niet onwetende gelaten van alle de Instrumenten en alle de konftwerktuigen dien hy ons befchryft, en wy zouden in zyn boek zo veel duiftere plaatzen niet vinden, zo de Printen de afbeeldingen voor ons behouden hadden, waar van hy zelfs aan ons het verhaal doet. Want in 't ftuk van de konften,

zyn zy de ligten van de redenen, en de opregte middelen waar door de Auteurs hun mening te kennen geven: 't is ook door 't gebrek van deze middelen dat wy verloren hebben de konstwerktuigen van Archimedes en van de aloude Heron, de kennifze van veel planten van Dioscorides, van veel dieren, en veel zeldzame voortbrengingen van de Natuur, die de arbeit en de overdenkingen van de ouden ons ontdekt hadden. Maar zonder ons langer te beklagen over de verloren dingen, laat ons voordeel doen met het geen de printen ons behouden hebben, en zy ons nog aanbieden.

DE AFBEELDING van een Volmaakt Schilder, die ik heb afgeschetst kan naar myn mening de Liefhebbers te baat komen om van de Schilderkonst te oordelen: maar om dat de kennifze van Schilderyen nog iets meerders vereifcht om geheel volkomen te wezen, zo heb ik geoordeelt hier verpligt te zyn myne gedagten over deze stoffe te voorschyn te brengen.

XXIX. HOOFSTUK.

Het oordeelkundige van de Schilderyen.

DAar iegt de wezentlykste zaak in 't verstant, of de aangeboorne kundigheit, zo wel in een Liefhebber en kender, als in een goet Schilder: Maar gelyk dit oordeel ieder niet en is gegeven, zo moet men het zelveegeter altyt voor onderstellen, of ten minsten by gebiek

gebrek van dit verstant een groote liefde voor de Schilderkonst

Daar zyn drierlei zoorten van kundigheden om van de Schilderyen te oordelen. De eerste bestaat in het ontdekken wat dat goet en wat slegt in een zelfde stuk Schildery is. De tweede aangaande den naam van den Meester. En de derde, om te weten, of het Orgineel is of Copy.

I.

Wat dat goet en wat dat slegt is in een Schildery.

HEt eerste van deze kundigheden, het welk zonder twyffel het moeijelykste is om te verkrygen, onderstelt een doordringentheit en scherpzinnigheit van geest, met een wetenschap van de grondregels der Schilderkonst, en van den maatregel van deze dingen, is afhankelijk de kennis van deze konst. Een doordringent en scherpzinnig verstant dient om te oordelen van de Inventie, van de generale uitdrukking van 't onderwerp, van de Hertstogten des gemoets in 't bezonder, van de *ver- * Allebloemde verbeelding, van het geen de † ge- gories. bruiken aangaat en van het Poëtize: en 't ver- † Costu-stant van deze † gronden, doet de oorzaak van ^{me.} de uitwerking vinden daar men over verwon- † Princi- dert Staat. 't Zy dat ze komen van den goe- pes.

ren, de ligten en de schaduwen daar in wel verstaan zyn.

Die geene die hun verstant niet aangekweekt hebben door de kennifze van deze gronden, ten minften in de befpiegeling, konnen wel aangedaan zyn over de werking van een fchoon ftuk: maar zy zullen nooit rede konnen geven van hun oordeel dat zy daar over zoude vel- len.

Ik hebbe getragt door de afbeelding van een Volmaakt Schilder dien ik heb voorgestelt, de natuurelyke verligting te hulp te komen, daar de Liefhebbers van de konft alreeds van voorzien zyn. Des niet tegenftaande wil ik niet datze in alle de bijzonderheden van de delen der Schilderkonft behoren in te dringen; dat eerder de verpligting van een Schilder, als van een Liefhebber is, ik zoude alleenlyk hun goet verstant op den regten weg willen ftellen om hun tot de kennifze te geleiden, die ten minften in 't algemeen ontdekt, wat dat goed en wat dat flegt in een Schilder is, niet alzo dat Liefhebbers van deze fchoone konft, die genoeg vernuft en genegenheit hebben, niet zouden konnen intreden om zo te fpreken, in dit Heilligdom, en kennis verkrygen van alle de bijzonderheden, door de verligtingen die de ernftige overdenkingen hen ongevoeliglyk aan de hand zullen geven.

De agting voor de konften was zodanig in zwang ten tyden van Alexander: dat om dezelve een weinig in den grond te verftaan, men al de jonge Edellieden hen in de tekenkonft liet oefnenen, in voegen dat de geene die van Natuure bekwaamheit hadde, het aankweekten
door

door de oeffening, en in gelegenheit overtroffen en zig onderscheiden door het verheevne van hun kennis. Ik verzende dan die geen, te weten die de handeling ontbreekt, tot het ontwerp dat ik van de Volmaaktheit gegeven hebbe.

II.

Van wat Meester zodanig een stuk is.

DE kennis van den naam des Meesters komt van een groote ervarentheit, en met veel opmerking gezien te hebben menigte van Schilderyen van alle de Schoolen, en der voornaamste Meesters die dezelve uitmaken. Men kan zes dezer Schoolen tellen: de Romeinze, Veneetziaanze, die van Lombardien, Duitsland, Nederland, en Vrankryk. En na dat men door een groote oeffening een klaar denkbeeld van ieder dezer Schoolen heeft verkregen, indien daar verschil is om te oordelen wie zodanig een Schildery gemaakt heeft, zo moet men het stuk daar toebrengen daar het allernaast by komt, en wanneer men de School zal gevonden hebben, zo moet men dit Schildery toeëigenen aan die Schilders die van die School zyn, en welkers manier het meest overeenkomt met dit stuk. Maar om deze bezondere manier wel te kennen van den Schilder, daar in bestaat naar myn gedagten de grootste zwaarigheid.

Men vind Liefhebbers die by hen zelf een denkbeeld op maken van drie of vier Schilde-

ryen die zy voor deze gezien hebben, en die daarom gelooven genoegzaam in staat te zyn om uitspraak over zyn manier te doen, zonder in overweeging te nemen de meerder of minder vlyt die de Schilder in 't werk getelt heeft om het zelve te maaken, nóg in wat ouderdom hy dat gemaakt heeft.

Ten is niet over eenige enkele stukken van een Schilder? Maar over het algemeen van zyn werken dat men van zyn verdienste moet oordeelen. Want daar en is niet een Schilder die niet zomtyts eenige goede en eenige slegte Schilderyen gemaakt heeft. Na maate van zyn vlyt of de gelukkige neiging van zyn geest. Daar en is 'er niet een geweest die zyn beginzel niet heeft gehad, zyn voortgang en zyn einde; dat is te zeggen drie manieren: De eerste, die veel helt naar die van zyn Meester; de tweede, die hy naar zyn smaak geschikt heeft, in de welke de maat van zyn begaaftheden en zyn * Geest in bestaat; en de derde, is die doorgaans afwykt en komt te vervallen in 't geene dat men manier noemt: om dat een Schilder, als hy lang naar de Natuur gestudeert heeft, zonder langer met haar raat te pleegen, de vrugten van de gewoonte die hy aangenomen heeft wi! genieten

* Genie.

Wanneer een verstandig Liefhebber dan wel zal overwoogen hebben de verschillende Schilderyen van één Meester, en daar uit by zig een Volmaakt denkbeeld geformeert van de maniere, die ik voorstelle, als dan, zal het hem geoorloft zyn om van den maker van een stuk te oordeelen, zonder van vermeetelheit verdagt te zyn. Nogtans alhoewel hy een goet

ken.

kender is uitstekent door zyn bekwaamheit, door zyn opmerkingen, en langeervarenheit, evenwel kan hy zomtyts zig bedriegen over den naam van den Meester, (want wie is 'er die zig niet bedriegt)? ten minsten kan met waarheit gezegt worden, dat hy zig zelfs niet kan bedriegen in de zekerheit en valtheit van zyn oordeel.

In der daad, daar zyn Schilderyen die door Discipelen gemaakt zyn geweest, dewelk hun Meesters van naar by gevolgt hebben, in de wetenschap en in de manier, men heeft verscheidene Schilders gezien die den aart van een ander Land gevolgt hebben in plaats van hun eigen, men heeft 'er gehad, die, in hun land zelfs zyn overgegaan in de manier van een ander, en die in deze verandering verscheidene Schilderyen gemaakt hebben zeer twyffelagtig ten opzigt van den naam van den Meester.

Deeze zwarigheid ontbreekt geen heel middel voor die geen, die, niet vergenoegt van zig op te houden met het kenteeken van de hand des Meesters, genoeg doorzigtigheit hebben om die van zyn geest te ontdekken: een bekwaam man kan gemakkelyk de wyze van doen hoedanig hy zyn teekeningen uitvoert voor oogen stellen: maar niet de scherpzinnigheit van zyn gedagten. 't Is dan niet genoeg om den Meester van een Schildery te ontdekken, met de handeling van zyn Pinceel te kennen, zo men niet indringt tot den eigen aart van zyn geest: hoewel het veel zy een regt denkbeeld te hebben van den * aart * *Goût.* die de Schilder heeft in zyn teekening, zo men moet verder indringen in het merkteeken

ken van zyn vernuft, en in den geestigen zwier dien hy aan het begrip van zyn verstant heeft weeten te geeven.

Niet te min is myn voorneemen niet dat ik een Liefhebber van de Schilderkonst over deze stoffe het stilzwygen zoude aanraaden, die nooit gezien, nog onderzocht hadde dit groot getal van Schilderyen; in tegendeel is het goet daar van te spreken, om de kennis te verkrygen en te vermeerderen. Ik zoude alleenlyk wel willen dat ieder zyn maat wist te meeten naar zyn ondervinding: de zeedigheid staat zeer wel aan de geenen die beginnen, voegt zelfs ook aan de alderervaarente, boven al in moeilijke dingen.

III.

Orgineel, of Copy Schildery, t'onderkennen.

MYn voorneemen is hier niet om van middelmatige Copyen te spreken, die terstont gekent zyn van al de Liefhebbers, nog minder van slegten, die voor zulks voor de oogen van ieder een doorgaan. Ik onderstel een Copy van een goet Schilder gemaakt, het welke een aandagtige aanmerking verdient, en ten minsten voor eenigen tyt opschort de uitspraak van de sneedigste kenders. En deeze Copyen vind ik drierly in zoorten.

De eerste is getrouwelyk gevolgt. maar slaafs.

De tweede, is lugtig, gemakkelyk, en niet getrouw.

En

En de derde, is getrouw, en gemakkelyk.

De eerste, die slaafs en getrouw is, komt over een met de waarheit, de teekening, de Couleur en de toetsen van 't Orgineel: maar de vreeze van de palen te buiten te gaan van de verdeeling, en te ontbreeken aan de getroutheit, maakt de hand van den Copyeerder zwaarmoedig, en doet het zelve kennen voor 't geen dat het is, indien het maar een weinig onderzocht word.

De tweede zoude bekwaamer zyn om te bedriegen, ter oorzaak van de luttigheid des Pinceels, zo de ongetroutheit van de omtrekken de oogen van de verstandigen niet open den.

En de derde, die getrou en gemakkelyk, en door een wyze en gelukkige hand gedaan, boven al in den tyt als het Orgineel gemaakt is, belemmert de aldergrootste kenders, en stelt hen dikwils in gevaar om uitspraak tegen de waarheit te doen, hoewel volgens de waarfchynelykheit.

Zo daar dingen zyn die de Orgineelheit van een werk fchynen te begunstigen, daar zyn 'er ook die dat fchynen om ver te werpen; gelyk de weêrgaâ van een zelfde stuk, de vergeetenis, waar in het geduurende eenigen tyt in geweest is, en de geringe prys dat het gekost heeft, maar alhoewel deze aanmerkingen van eenig gewigt kunnen zyn, zo zyn ze dikwils zeer beuzelagtig by gebrek van wel onderzocht te werden.

De vergeetenis van een Schildery komt veeltyts van de handen in dewelk het is gevallen, of van de plaats daar het is, of van de oogen die het zien, of van de weinige lief-
de

de die zyn bezitter voor de Schilderkonst heeft.

De geringe prys komt doorgaans voort van de noodzaakelykheit of de onwetenheit van de geene die verkoopt

En de het zelfde herhaling of de weêrgaâ van een Schildery, dat meêr waarschynelykheit heeft, is altyt geen gefondeerde rede. Daar is byna niet een Schilder die niet eens het zelfde weederom gemaakt heeft van iets van zyn werken, of om dat hy daar behaagen in heeft gehad, of om dat men hem verzogt een diergelyk te maaken. Ik hebbe van Raphaël twee Liev-vrouwen gezien, dewelke uit nieuwsgierigheit by den andere gestelt zynde, de konstkennders overreedden dat de eene zo wel als de andere Orgineel was. Titiaan heeft tot zeven of agt malen het zelfde stuk Geschildert, even eens als men verscheide malen een Comedie vertoont die genoegen heeft gegeven. En wy zien veel Schilderyen het zelfde verbeeldende van de beste Meesters van Italie tegenwoordig nog elkander betwiftende over de deugt enden voorrang. Maar hoe veel andere zien wy die zelfs de allergaauſte Schilders gemompt hebben? en onder verscheide voorbeelden die ik zoude kunnen bybrengen, zal ik my vergevoegen hier te verhaalen dat van Julio Romaan, dat ik uit Vafari getrokken heb.

De Hertog van Mantua Fredericus de tweede, door Florencen reizende naar Rom en den Paus Clemens den VII. te groeten. Zag in 't Paleis van Medicis, boven een deur, het Conterfeitzel van Leo den X. tussen de Cardinaal Julio de Medicis en de Cardinaal Rossi. De hoof-

hoofden waaren van Raphaël, de klederen van Julio Romaan, en 't geheel was verwonderlyk. En in der daad de Hertog van Mantua, na dat hy het wel bezigtigt hadde, wierd daar zo op verflingert, dat hy zig niet konde onthouden wanneer hy tot Romem was om het van den Paus te verzoeken, die het aan hem beleefdelyk toestont. En aanstonts aan Octaviaan de Medicis deed schryven, dat hy het Schildery zoude in pakken, en naar Mantua zenden. Octaviaan, die zo een groot Liefhebber van de Schilderkonst was, en die Florence van zo een schoon stuk niet wilde be-rooven, vond middel om het verzenden op te schorten, onder voorwendzel van een kostelyker lyst om het Schildery te laten maaken. Dit uitstel gaf tyt aan Octaviaan om het stuk te doen Copyëeren van André del Sarto, die het navolgde tot aan de kleine stippeltjes toe die daar op waaren. Dit werk was in waarheit zo over eenkomende met het principaal, dat Octaviaan zelf moeite hadde om hen van den andere te kunnen onderscheiden, en om zig zelf niet te bedriegen zo merkte hy de Copy van agteren, en zond het ecnige dagen daar aan naar Mantua. De Hertog ontving het met alle mogelyke voldoening, niet twyffelende of het was van Raphaël zelf zo wel als van Julio Romaan, die als doen in dienst van dien Prins was, en al zyn leeven by die mening zoude gebleven hebben ten ware Vafari, die de Copy had zien maaken, hem niet uit de dooling geholpen hadde. Want deeze tot Mantua gekomen zynde, wierd zeer wel ontfangen van Julio Romaan, die naar dat hy hem alle de fraeijgheden

heden van den Hertog getoont hadde, hem zeide dat hem nog overig was te zien het schoonste stuk dat in 't Palais gevonden wiert; te weeten het Conterfytzel van Leo den X. van de hand van Raphaël; en hettoonende, zeide hem Vafari, *dat het in waarheit zeer konstig was, maar niet van de hand van Raphael.* Julio Romaan het met meêr aandagt befchouwt hebbende: *hoe voerde hy hem te gemoet, is het van Raphaël niet? is 't dat ik myn eigen werk niet zoude kennen, en zie ik niet de Pinceel-flagen die ik zelfs gegeven hebbe?* Gygeeft daar geen agt genoeg op hernam Vafari, *want ik kan u verzeekeren dat ik het heb zien maaken van André del Sarto: tot bewys daar van zult gy agter op de doek een teeken vinden, datmen daar met voordagt opgesteld heeft, om het van het Origineel te onderscheiden.* Julio Romaan dan het Schildery omgekeert, en de waarheit van de zaak gezien hebbende, trok de fchouders op van verwondering, zeggende deze woorden. *Ik fchat het alzo hoog als of het van Raphaël was, en zelfs meerder: want het is niet Natuurlyk van zo een uitmuntend man naar te volgen: tot aan 't bedriegen.*

Aangezien dan Julio Romaan, hoe verftandig dat hy was, naar dat hy van te vooren gewaarfchout zynde, en het Schildery wel bezigtigt hebbende volhardé in zig te bedriegen in zyn oordeel over zyn eigen werk, hoe zoude men het kunnen vreemt vinden dat andere Schilders, minder in konft en verftant als hy, zig lieten misleiden over de werken van anderen? 't Is aldus dat de waarheit haar zomtyts kan fchuilhouden voor de doorgrondigfte weeten-

tenschap, en dat op de daad ontbreekt, is niet altyt gebrek van goet oordeel.

Ondertuſſen wat twyffelagtigheit dat 'er zy over de egtheit van een ſtuk; des niet te min draagt het uitterlyke teekenen genoeg om oorzaak aan een kender te geeven, om zonder vermeetelheit zyn gedagten daar over te uitten: maar als een gevoelen gegrond op een vaſte kennis.

Myn ſchiet nog iets overig te zeggen van zulke Schilderyen, die nog Orgineel nog Copy zyn, dewelke de Italiaanen noemen, *Pastici* dat zeggen wil paſtey: want gelyk de verſcheidene dingen die een paſtey uitmaken niet anders onder een vermengt worden als om een enkelden ſmaak te geeven, alzo tragten alle die na-bootzingen, waar van zo een geſchilderde paſtey zamen geſtelt is, niet anders als om de eenvoudige waarheit te vertonen.

Een Schilder die op deeze wyze bedriegen wil, moet de manier en de weetenschap van den Meeſter, waar van hy zig een denkbeeld wil maken, in het hoofd hebben, om dat in zyn werk te brengen, 't zy dat hy 'er iets in te pas brengt uit een Schildery van deezen Meeſter alvoorens gedaan, het zy dat de Inventie van hem zynde, hy met lugtigheit niet alleen de toetſen, maar ook den aart van de Teekening en dat van de Coloriet navolgt. Het gebeurt zeer dikwils dat de Schilders, die zig voorſtellen de manier van een ander te Conterfytten, altoos in 't ooge hebbende zulks naar te volgen die beter zyn als zy zelfs, in deezer voege beeter Schilderyen maaken, dan die zy uit hun eigen grond zouden voortbrengen.

Onder die geenen die hun werk gemaakt hebben om alzo de maniere van andere Schilders naar te boorfzen, zal ik my hier vergenoegen met David Teniers te noemen, die bedrogen heeft, en die nog alle dagen de Liefhebbers bedriegt, dewelke van zyn behendigheid niet gewaarfchout zyn, die hy hadde van zig te *Transformeren* of te veranderen in Bafzan, en Paulo Veroneefe, daar zyn 'er van deze, *Pastici* die met zo veel behendigheid gemaakt zyn, dat zelfs de oogen van de allerverligfte in den eerften opflag daar door zyn misleid. Maar de dingen van naar by onderzoekende, zo werd Coloriet met Coloriet, en Pinceel met Pinceel vergeleken wel haast onderscheiden.

David Teniers, by voorbeeld, had een bezondere gaave om de Bafzans te Conterfytten: maar zyn vloeiend en lugtig Pinceel dat hy in deeze konftgreep gebruikt heeft, is het beginzel van de blyke van zyn bedriegery. Want zyn Pinceel, dat gemakkelyk en lugtig is, is nog zo geestig, nog zo eigen niet om de ware eigenschap der voorwerpen uit te drukken als die van de Bafzans, inzonderheit in de beesten.

Het is waar dat Teniers houding heeft gehad in zyn Couleuren: maar daar regeert een zeeker graauw in aan het welke hy gewoon was. en zyn Coloriet heeft die kragt, nog die zagtigheid niet als dat van Jacomo Bafzan. 't Is alzo met al de pasteytjes, en om zig niet te laten bedriegen, moet men het onderzoeken door vergelyking met de beste voorbeelden, den aart van de teekening, en van het Coloriet, benevens het kenteeken van 't Pinceel.

II B O E K.

Van den Oorsprong der Schilderkonst.

ALHOEWEL de Auteurs die iets van het beginzel der Schilderkonst hebben gezegt verscheidentlyk daar van gesproken hebben, zo komen zy ten minsten alle overeen, dat de schaduw gelegenheit aan de geboorte van deze konst gegeven heeft. Plinius verhaalt over dit onderwerp de Geschiedenis van een dogter van Sicyonien, genaamt Corinthia, en zegt dat een jongman die zy beminde, in slaap zynde by het licht van de lamp, dat zy de schaduw van zyn Troni die op de muur was de uiterste kanten daar van omtrok om alzoo het Portrait van haar minnaar te hebben. Zo het waar is, gelyk als het schynt, dat de schaduw de uitvinding van de Schilderkonst verwekt heeft, de navolging is zo Natuurlyk aan den mensch, dat zy niet zullen gewagt hebben tot aan den tyt van Corinthia om de Figuren op hun schaduw om te trekken, de schaduw also out zynde als de lichamen zelf.

Maar zonder zig langer over deeze gedagten uit te breiden en zonder naar zo onzekeren oorsprong als die van de Schilderkonst te zoeken, zo kan men met veel zekerheit zeggen, dat deze konst haar op komt in den zelven tyt als de Beeldhouwery gehad heeft, de eene en de ander de teekening voor grondslag hebbende, al van den tyt van Abraham, wanneer de

Beeldhouwery al in gebruik was, de Schilderkonst by gevolge doen ook bekend, en in gelijke waarde, zy heeft konnen verdwynen en wederom opryzen volgens de verandering der tyden. De Oorlog is een konst die alle de andere verdelgt, de Schilderkonst is zo veel te meêr daar aan bloot gestelt geweest om dat zy voor 't vermaak is uitgevonden, maar de goede konsten zyn als de Phoenix, zy werden herbooren uit hun afzen. Alzo is het gelooflyk dat de Schilderkonst verscheide maalen is uitgebluft en wederom van nieuws verzezen, zelfs in de eerste tyden; hoewel in een flauwen stant, en dat de geene aan wien men de Inventie heeft toegeschreeven flegs herstelders en vernieuwers zyn geweest.

Maar na dat men met de oude Schryvers te raade heeft gegaan, zal men bevinden dat Giges van Lydien de Schilderkonst in Egypte heeft geinventeert, Euchirus in Griekenland, dat Bularchus haar van Lydien in Italie bragt onder de regeeringe van Romulus. Deeze Schilder maakte een stuk, waar in hy verbeelde den sryd van de Magnesiensers, het welk zo schoon bevonden wierd van Candaulus Koning van Lydien, dat om te betaalen, hy het geheel met Goud bedekte. Waar uit men besluiten kan dat de Schilderkonst in die tyden in eere was.

Het is genoegzaam onnodig in dit kort bestek te verhaalen het weinige dat de Schryvers weeten te zeggen van de eerste Schilders, die voor 't verval van 't Keizerryk geleefd hebben: dewyle daar niet meêr overig is van hunne werken, zo heeft men ook weinig nieuwsgierigheid

righeit om het geene hen aanbetreft te weeten, en zyn geheugenis met hunne naamen te be-
 lasten. Des niet tegenstaande kan men eenige
 uitzonderen, die door de Faam aan ons zo
 vermaart zyn overgelevert dat het schande zou-
 de zyn van hen niet te kennen. Ik vind 'er
 zes onder dit getal: Zeuxis, Parrasius, Pam-
 philus, Timanthes, Apelles, en Protogenes.
 Zy leefden in de Eeuwe van Alexander de
 Grootte, wanneer de Edele konsten in hun
 bloei en luister waren: en alhoewel wy niets
 en hebben van hunne werken, kan men even-
 wel oordelen van den trap van hun Volmaakt-
 heit, uit die van de Beeldhouwery van de zelfde
 Eeuwe, die nog heden van ons gezien wor-
 den, en door den groten prys dien men daar voor
 betaalde; Want men heeft aan Timanthes ge-
 geven, en vervolgens aan Apelles voor één
 éénig stuk tot hondert Talenten, dat de waar-
 dy van onze munt is, hondert tagentig duizent
 guldens

Om de waarheit te zeggen wy hebben nog
 eenige overblyfzels van de oude Schilderkonst,
 maar nog de tyt, nog de makers zyn bekend:
 het allervoornaamste is te Rom en in de hoeve
 van Aldobrandini, verbeeldende een Trouw.
 Dit werk is van een grooten * aart van teeke- * Goud
 ning, maar het heeft veel van het steenagtige
 van de Griekze *Bas-relieven*. Het is droog
 en zonder kennis van groepen, nog van ligt
 en bruin. Maar het is gelooflyk dat alle de
 Schilderwerken die in Griekenland in dien tyt
 gemaakt zyn, niet van die zelfde soort zyn-ge-
 weest, want het geene wy leezen van Zeuxis
 en Parrasius, die door hun Pinceel bedroogen
 heb-

hebben, niet alleen de Beesten, maar de Schilders zelve, moet ons overreeden dat zy in de gronden van de Schilderkonst waren ingedrongen veel verder als de maker van dit werkstuk. Het is waar dat zy het gebruik van de Olyverf niet hadden, dewelk zo veel kragt aan de Couleuren geeft, maar zy konden konst geheimen gehad hebben aan ons onbekend, Plinius zegt ons dat Apelles zig diende van een Vernis die een leevendigheid aan zyn Couleuren gaf, en die dezelve bewaarde. Hoe dat het zy, men kan niet tegen de algemeene getuigenis gaan van de aloude Schryvers die van de Schilders van dien tyt gesproken hebben, en uit hun Schriften moet men besluiten dat de Schilderkonst als doen op een hoogen trap van Volmaaktheit was, en het getal van uitneemende Schilders menigvuldig. Wy zullen hier alleen van de voornaamste ipreken.

Het leven der zes voornaamste Schilders van Griekenland.

Z E U X I S.

GEboortig van Heracléa in Macedonien, leerde de eerste beginzelen van de Schilderkonst in de 95 Olympiade, vierhondert jaren voor de geboorte van Jesus Christus, hy gaf zig ten eenemaal daar aan over; en het geluk beantwoorde aan de drift tot zyn Studien, en deed hem stoute dingen onderneemen, die hem veel vermaarthheit toebagten. Hy was ervaaren in de tekenkonst. Maar in het Colo-
reeren

reeren heeft hy meêr voortgang gedaan als eenig Schilder van zyn tyt. Plinius zegt dat Apolodorus de eerste gronden heeft gelegd van 't licht en bruin en 't Coloriet, openende aan Zeuxis de poorte van de Schilderkonst, en dat dezelfde Apolodorus zig beklagde dat Zeuxis daar zo vaardig was doorgetapt dat hy hem de konst ontdragen hadde: de aanzienelyksten werken waar toe hy zig liet gebruiken deden hem groote Rykdommen verkrygen, en zonder meêr goederen van de Fortuyn te verwagten, begon hy mildelyk zyn Tafereelen weg te schenken, om dat hy niet zag zeide hy, dat eenige prys genoeg was om derzelve waarde te betaalen.

De Agrigentiners hem verzogt hebbende te Schilderen een naakte Helena om in hun Tempel te stellen, zonden aan hem ten zelve tyt, also hy dat begeert hadde, verscheide van de schoonste dogters van hun land, hy behield 'er vyf, en naar hen wel bezigtigd te hebben maakte hy by zig een denkbeeld van hun schoonste partyen, om daar van het lighaam t'zamen te stellen dat hy te verbeelden hadde. Hy Schilderde het naar deze voorwerpen, en dit beeld dat hy met zo veel zorgvuldigheid uitvoerde schein hem zo volmaakt te zyn, dat hy zig niet ontzag te zeggen tegen de Schilders die zig daar over verwonderen, datze het wel konde pryzen, maar niet naarvolgen.

Parrasius betwiste hem de eere van den voorrang, zy kwamen overeen om ieder een stuk te maaken. Zeuxis Schilderde druiven, en Parrasius een Gordyn. Het werk van den eersten bloot gestelt zynde lokte de Vogelen aan,

die op de Geschilderde druiven pikten, welke zy voor natuurlyk aan zagen. Zeuxis heel hoogmoedig over de goetkeuring van dit pluimgedierte, zeide tegen Parrasius dat hy nu zyn Schildery had te voorschyn te brengen, en dat men het Gordyn zoude weg schuiven. Maar zig vindende bedroogen door dit zelve Gordyn, dat het Schilderwerk van Parrasius was, beled hy openhertig overwonnen te zyn, om dat hy maar voogelen, en Parrasius hem, een Schilder zelve, bedroogen hadde.

Zeuxis Schilderde eenigen tyt daar naar een jongen die een Corf met druiven droeg, en ziende dat de Vogelen daar ook met de Bek tegens aanvloogen, bekende hy met dezelfde vryborstigheid, dat zo de druiven wel geschildert waaren, nootzakelyk de jongeling slegt moest zyn: om dat de Vogelen daar geen vrees voor betoont hadden.

Agathargus, die met ongedult zag, dat Zeuxis zo veel tyt gebruikte om zyn werken uit te voeren, zeide hem eens, dat wat hem aanging hy zyn Schilderyen veel vaardiger Schilderde. Gy zyt wel gelukkig voerde hem Zeuxis te gemoet, ik doe myn werken niet als met veel tyt en opmerking; om dat ik wensch die wel te maken, en wel verzeekert ben dat de agting van de dingen die in weinig tyts gemaakt zyn, niet duurzaam is.

Hoewel dat Zeuxis in 't algemeen in zyn Eeuwe hoog geagt wierd, des niet tegenstaande had hy zyn tegenpartyders. Aristoteles heeft hem verweeten dat hy de gaave niet hadde gelijk behoorde om de Hertstogten uit te drukken: en Quintiliaan zegt, dat hy de uitterste

par-

partyen van zyn Figuren te kloek maakte, dat hy daar in Homerus naar volgde, die behaagen nam in de beschryving die hy deed van de lighaamen, om hun kloeke en sterke leden toe te eigenen, zelfs aan die der vrouwen. Plinius maakt gewag van de werken van Zeuxis, en Lucianus beschryft met veel omstantheit de Schilderyen van de Familie van een Centaurus. Festus zegt dat het laaste stuk van deze Schilder het Conterfytzel was van een oude Bes, en dat dit werk hem zo deed laggen, dat hy het bestorf, hoewel dat deeze zaak bezwaarlyk is om te gelooven, zo is zy egter niet zonder voorbeeld.

De Tytgenooten van Zeuxis waaren, Timanthis, Androcides, Eupompes, en Parrasius.

P A R R A S I U S.

Parrasius, geboortig van Ephesen, zoon en Discipel van Evénor, was mededinger van Zeuxis. Men kan in 't leven van den laaften zien de Schilderyen die zy tegens elkander om te trotffeeren gemaakt hebben. Zy gingen alle beide voor de alderbekwaamste van hun tyt, dat de tyt was van schrandre verstanden: en Quintilianus zegt, dat zy de Schilderkonst hebben opgeheeven tot een hoogen trap van Volmaaktheit; Parrasius voor de teekening, en Zeuxis voor de Colorering.

De Schryvers stemmen daar in over een datze aan Parrasius de eere geeven van zeer vast en vlocijend geteekent te hebben, en de lighaamen verbeeld, niet gelyk de Natuur hen had

voortgebragt, maar zo als zy hen kondevoortbrengen; 't is, door dit groote denkbeeld dat hy geschreeven heeft van de Simmetrie der lighaamen.

Onder andere dingen munte hy uit in de uitdrukking van de driften der ziele, hoedanigheid die men niet genoeg kan looven; in de fierlyke hoofthulzels, in de verspreiding van de haerlokken, en in 't vriendelyk laggen van den mond.

Hy had een overvliegend vernuft en verheevenheit van Geest: maar de loftugtingen die over zyn werken gedaan wierden, en die hy geloofde te verdienen, maakten hem geweldig opgeblaazen, spreekende van anderen met veragting, en van zyn zelf, als had hy de konst tot haar uitterste Volmaaktheit gebragt. Hy maakte geen zwaarigheid van zig den Meester en Prinse der Schilderkonst te noemen: en hy was overdadig pragtig in alles wat omtrent zyn Perzoon aanging, zonder gemaaktheit egter en zonder bedwang.

Hy had de gewoonte van zig te vervoeren in zyn werken. Hy begaf zig nooit tot Schilderen dan als wanneer hy van een vroolyke gesteltenis was; hy verzoete zyn arbeid al zingend in zyn eenigheid op een matigen toon. Hy heeft veel werken gemaakt, waar van de allervoornaamste bygebragt werden in het 35 boek van Plinius, daar het de Liefhebbers kunnen naar zien.

P A M P H I L U S.

PAmphilus, gebooren onder de Regeering van Philippus, had Macedonien voor Vaderland, Eupompus voor Meester, en den beroemden Apelles tot zyn Discipel. Hy had zulke groote gedagten van zyn konst; dat hy niet geloofde dat men daar bekwaam in konde werden, zonder in de geleertheit en in de Geometrie geoeffent te zyn, aangaande hem zelf zo was hy een zeer geoeffent man in beide deeze dingen. Zyn groote agting trok de aanzienlykste Discipelen tot hemwaarts: hy wilde niemant zyn konst leeren minder als voor een talent; dat is te zeggen, zes hondert kroonen van onze munt, geduurende den tyt van tien jaaren, die hy hen onder zyn opzigt hield in de Studie van de Schilderkonst; hy deed hem zo veel betalen van Apelles en Melanthius, maar BUDEUS zegt dat het alleen voor één jaar zoude geweest zyn.

Het was door zyn raad en aanzien dat eerst te Sycionien, en vervolgens in geheel Griekenland, de jonge lieden van een vrye geboorte en voorname afkomst het teekenen leerden voor alle dingen, en dat de Schilderkonst zedert dien tyt in zo groote eere gehouden wierd, dat het door een bevel wierd verboden aan alle andere, en alleen aan de Eedele toegelaten om hen in deeze konst te oeffenen. Waar uit men kan besluiten, dat indien de Schilderkonst in hoogagting is geweest by de ouden, door de allerbeschaafte volken, het niet zonder reden is dat verligte Vorsten haar beminnen en

beschermen, en dat verstandige Perzonen daar eer in stellen in der zelve kundigheid.

T I M A N T H E S.

Timantes leefde in den zelfden tyt als Pamphilus. Men weet de plaats van zyn geboorte niet; maar hy is een van de wyfste en verstandigfte Schilders van zyn eeuw geweest. Onder de werken die hy gemaakt heeft, is het aller-vermaarde daar menigte van Schryvers met lof van gefproken hebben, de offerhande van Iphigenia. Deze jonge Dogter vertoonde een verwonderlyke fchoonheit, en fcheen gewillig haar zelfs op te dragen aan haar Vaderlant. De Schilder had daar verbeeld Calchas, Ulyffes, Ajax, Menelaus, Vrinden en bloetverwanten deezer Princes, en zig hebbende den Geest uitgeput om aan ieder van hen de verfchillende kenteekenen van droefheit te geeven, naar de behoorlykheit van de Perzoonen, Schilderde hy Agamemnon, Vader van Iphigenia, het aangezigt verborgen onder zyn kleed, niet konnende op een andere manier kragtig genoeg uitdrukken het gevoel van zyn droefheit. Invoegen dat de uitdrukkingen die op de weezens fcheenen van den Broeder en de Oom van dit flagt offer, deden oordelen van de fmertelyken ftaat waar in de Vader konde zyn.

Timantes hebbende op een ander tyt in een klein ftuk een flapenden Cyclops gefchildert, wierd te rade, om van zyn grootheit te doen oordeelen, om by hem eenige Satyrtjes te Schilderen, die de maat van zyn duim namen
met

met een Tyrze, dat een slag van een zeer hogen stok was (omflingert met wyngaart loof.) Plinius maakt gewag van de voornaamste werken van Timanthes, en zegt dat deze Schilder in al zyn stukken veel meêr dingen te bedenken gaf, als hy daar had ingemaakt.

A P E L L E S.

A Pelles, door de Faam verheeven boven al de Schilders, was van 't Griekze eiland Cos, zoon van Pythius, en Discipel van Pamphilus, waar van wy gesproken hebben. De groote Schilders zo wel als de groote Poëten hebben ten allen tyden de goetgunstigheid der Oppervorsten tot hen bewogen: Apelles heeft bezondere blyken van den grooten Alexander ontfangen, die, niet alleen dezen Schilder vereerde met zyn hoogagting, ter oorzaak van zyn groote bekwaamheit maar die hem beminde ter oorzaak van de opregtigheit zynner zeeden.

Apelles had van de geboorte zo veel geschiktheit en neiging voor de Schilderkonst, dat om daar in bekwaam te worden, hy zig niet ontzag aan Pamphilus zyn Meester één talent voor één jaar te geeven, en hy had voor een stokregel geen dag te laten voorby gaan zonder teekenen: Waar van dit spreekwoord is herkomstig, *Nulla dies sine linea* geen dag zonder een trek laten voorby gaan, dat is te zeggen, zonder zig in 't teekenen te oefenen. De geweldige neiging van zyn Geest en de naarstigheit van zyn Studie gaven hem deeze goede meening niet, die de Meesters doorgaans van

van hen zelven neemen. Hy wilde van zyn bekwaamheit niet oordeelen als door de vergelyking met die van anderen die hy ging bezoeken. Al de waerelt weet wat tufzen hem en Protogenes gebeurde. Deeze woonde in 't eiland Rhodus, daar Apelles een reis om deede om zyn werken te zien, dien hy slegs van aan zien kende: Maar in het huis van Protogenes niemant vindende als een oude Vrouwe, die hem naar zyn naam vroeg, ik zal het op dit doek stellen, zeide hy, en nemende een Pinceel met eenige Couleur zo teekende hy iets met een uitstekende nettigheid, Protogenes t'huis gekomen zynde verhaalde hem de oude vrouw het gebeurde, hem toonende de doek. Maar hy, met aandagt de schoonheit van deze trekken beschouwende, zeide dat Apelles gekomen was en dit gedaan had, niet geloovende niemant anders in staat te zyn, iets zo schoon te maken en nemende van een andere Couleur, zo teekende hy daar een omtrek over die nog fynder en netter was, en vervolgens uitgaande, gaf hy last, dat, indien de geen die gekomen was wederom kwam, het den zelven te vertoonen, en hem te zeggen dat het was van den man dien hy zocht. Apelles terstont wederom gekomen, en beschaamt van zig verwonnen te zien, nam een derde Couleur, en trok onder de trekken die gemaakt waren, met zo een wys en verwonderlyk beleid, dat hy al de behendigheit van de konst uitputte. Protogenes dit op zyn beurt ziende, beleed dat hy niet beeter konde doen, verliet het geschil en liep met haast Apelles zoeken.

Plinius die dit geval beschryft, zegt dat hy 't
stuk

stuk gezien heeft voor dat het vernielt wierd in het verbranden van 't Keizerlyk Paleis, dat 'er niets anders als eenige trekken op waren daar men moeite toe hadde om die te onderscheiden: maar dat men dezen doek meerder agte als eenige van de Schilderyen onder dewelke het bevonden wierd.

't Is ten naasten by in dezer voegen dat Plinius daar van getuigt, maar dat men dit verstaan zoude van eenvoudige trekken in de lengte, stryd tegen de rede, en sloot die geenen die maar een weinig van de Schilderkonst verstaan: zynde daar in geen groote blyk van bekwaamheit geleege, nog van weetenschap in deze konst.

Wat dat oorzaak tot deeze kwaade overzetting gegeven heeft, is naar myn gedagten dat het woord *linea* niet wel verstaan is: want *linea* in deeze plaats wil niet anders zeggen als teekening, of omtrek. Plinius drukt zig zelfs in deeze beteekenis uit in een andere plaats, alwaar hy zegt van Apelles, dat hy geen dag voorby liet gaan zonder teekenen: *Nulla dies sine linea*; Want ten heeft niet bestaan in enkele trekken dat Apelles zig bezig hield, maar om zig een gewoonte van een vaste teekening te maaken.

Zodanig moet ook het woordt verstaan worden van *Subtilitas*, niet om een denkbeeld te geeven van een zeer fyne linie, maar bestaande in de naauwkeurigheid en nettigheid der teekening. Alzo is de * behendigheit niet in de linie, eenvoudig als linie, maar in de weetenschap van de konst, welke men door linien uitdrukt.

* Subtilite.

Ik beken egter dat het woort van *Tenuitas*, dat men in de zelfde plaats van Plinius ontmoet eenige moeijelykheit maakt, niet te min zo kan het opgelost worden; want men kan zeer wel door dit woord uitleggen, degeestigheid en regelmatigheit van een omtrek. Maar ik houde ook staande dat het t'eenemaal tegen het goet verstant zoude aanlopen, van te denken dat de overwinning in den stryt van Apelles en Protogenes nergens anders in bestont, als om een linie wat fynder als een ander te maken; en indien Plinius, die zig kwalyk uitdrukt in deeze plaats, het in deezen laaften zin verstaan heeft; zo had hy weinig kennis van de goede konsten, hoewel dat het anders ligt is te oordeelen dat hy dezelve zeer beminde.

De nydigheit, die zig doorgaans ten toon stelt onder lieden van de zelfde hanteering, vond geen ingang in het herte van Apelles, en zo hy tragte zig te doen uitmunten, 't was ten opzigte van zyn konst, die hy erkende van een groote uitgestrektheit te zyn, en waar van hy de glorie beminde. Van daar komt het dat hy niet minder zorgvuldig was om het voordeel van zyn mededingers te bevorderen, als dat van zyn eigen, want de bekwaamheit van Protogenes gezien hebbende, zo vyzelde hy zyn agting op by de Rodiensers, en betaalde zyn werken onvergelykelyk meerder, als deze Schilder de gewoonte had van te verkoopen.

Apelles was zeer omzigtig, maargemakke-
lyk in het geene hy aan den dag bragt, de vloei-
jenthheit, en de * bevalligheit die hy in zyn
* Grace. Tafereelen verspreide verhinderde de waarheit
niet, die een Schilder aan de Natuur verbind;

en hy maakte zyn Conterfytzels met zo veel getroutheit, dat eenige Sterrengifzers geen zwa-
righeid vonden om zig daar van te dienen, en
den geboorten tyt van de Gefchilderde perzo-
nen daar uit naar te fpeuren.

Alexander die Apelles dikwils ging bezoe-
ken, door het vermaak dat hy in zyn omme-
gang vond, nam het niet euvel dat Apelles
* zonder Eerbewyzing tegens hem fprak, en ^{* Sans}
deze Vorft had zelfs veel beleeftheit voor hem, ^{Com-}
't geen hy betoonde ter gelegenheit van het ^{plaisance}
afbeeldzel van Campafpe, dat hy hem liet
maaken. Campafpe was zeer fchoon, en die
hy van al zyn Minnareffen het meefte bemin-
de; en gelyk Alexander zag dat zy met een
zelfde ftraal het hart van Apelles getroffen
had, zo gaf hy haar aan hem over, daar door
doende zien, zegt Plinius, niet alleen de toe-
geneegenheit die hy had voor dezen Schil-
der: maar naar dat hy de volken overwonnen
hadde, hy ook wift zig zelve te overwinnen:
groot door zyn dapperheit, roept hy uit, maar
veel grooter nog door de heerschappy dien hy
voerde over zyn Hertflogten.

Apelles Schilderde verfcheide maalen het ^{† Portrait}
† Conterfytzel van Alexander, en gelyk dezen
Monarch liet niet konde goetvinden zyn af-
beeldzel te laaten mishandelen door de hand
van onweetenden, zo liet hy een order uit-
gaan, by welke hy verbood aan alle Schilders
zyn ‡ afbeeldzel te maaken, uitgenomen den [†]
éénigen Apelles, door het zelfde gebod was
het maar al'een toegelaten aan Pyrgoteles zyn
beeltenis op de *Medailles* te Graveeren, en aan
Lysippus om het van metaal te gieten.

Alhoewel dat Apelles zeer naauwkeurig was in zyn werk, zo wist hy hoe verre hy zyn arbeid te brengen had zonder zyn Geest af te matten. Hy zeide eens spreekende van Protopogenes, dat hy verstandig was, maar dat hy dikwils de schoonedingen bedorfdien hy maakte, om dat hy met geweld dezelve zocht te verbeeteren; dat hy niet wist van zyn werk af te scheiden, dat het te Veel meêr was te vreezen als het te Weinig, en dat het zeer wyfzelyk bedagt was wanneer men wist het geen genoeg is.

Een van zyn leerlingen hem een stuk vertoonende om zyn gevoelen daar over te weten, en deze Discipel hem te gelyk zeggende dat hy het zeer ras gedaan hadde en maar weinig tyts daar aan toegebracht. *Ik zie het wel zonder dat gy het my zegt*, antwoorde Apelles, *en ik ben verwondert dat gy indien zelfden korten tyt niet meêr van diergelyke soort gemaakt hebt.*

Een ander Schilder hem latende zien het Tafereel van een Helena, daar hy grote vlyt toe hadde aangewend, en veel opgeschikt met kostelyke Gestentens, dien voerde hy te gemoet: *o myn Vriend, hebt gy haar niet schoon knnnen maken, gy hebt niet nagelaten om haar ryk te Schilderen.*

Maar zo hy zyn gevoelen uitte met openhartigheid, hy ontving dat van andere op dezelfde wyze: en om alle vleijerye te vermyden, zo stelde hy zyn werken bloot aan 't oordeel van de voorbygangers, zig daar agter bedekt houdende om te hooren wat daar van gezegt wierd, met gedagten om daar zyn

voordeel mede te doeu. Het gebeurde dat een Schoenmaker voorby het huis van Appelles gaande, en vindende een Schildery aldus ten toon gestelt, de vryheit nam om een *Sandale* (zynde een voetzool met banden zo als men ten dien tyde hadde) over eenigen misflag daar aan te berispen, het welk aanstonts verändert wierd: maar des anderen daags voorby dezelfde plaats paszeerende, heel opgeblazen van te zien dat de Schilder met zyn berisping voordeel gedaan hadde, bestont wyders te zeggen dat het been niet wel gemaakt was: dat Apelles gaande maakte om van agter zyn scherm te voorschyn te komen, en den Schoenmaker wel straffelyk te zeggen, dat zyn oordeel niet verder had te gaan als de Pantoffel; dat vervolgens een spreekwoord geworden is. * *Ne sutor Ultra Crepidam*, ik en weet niet dat 'er veel Apellesen zyn hedendaags, maar van zulke Schoenmakers zyner meêr als ooit.

Een ander blvk van de opregtigheit van Appelles, is, dat hy bekende dat Amphion hem te boven ging in het ordineeren, en Asclepiodorus in de regelmatigheit van de teekening: maar dat hy aan niemant week voor de bevalligheit, dat zyn begaaftheit inzonderheit was. Wanneer hy beschoude de werken van groote Schilders, zo prees hy daar in de schoone delen, maar hy vond daar niet in, zeide hy vrymoedig die bevalligheit, die hy alleen wist te strooijen over al het geene dat hy Schilderde.

Appelles heeft nooit op de muuren Geschildert, nog op iets anders dat men niet konde

H

be-

* Schoenmaker houd u by uw leest

bevryden voor het verbranden. Hy wilde dat de werken van brave Schilders konde vervoert werden van het eene land tot het andere, niet konnende verdragen dat een Schildery altoos moest behooren aan een Meester; om dat de Schilderkonst, zeide hy, een gemeen goet was voor den geheelen aardbodem.

Plinius maakt de beschryving van de schoonste stukken van Apelles, men kan van derzelve uitneemenheit oordeelen door den hoogen prys dien hy daar voor ontving: Want men betaalde hem zomtyts hondert talenten, en dan eens zonder telling en met overdaad.

P R O T O G E N E S.

Protogenes was van Cautus, een stad van Carien, onderhoorig aan Rhodus, men weet niet van zyn Meester, nog wie zyn ouders zyn geweest. Het is waarschyntlyk genoeg dat hy geen ander Meester heeft gehad als de openbaare werken, en dat zyn ouders arm waren: want wat hem aanging hy was zo weinig voorzien van de goederen der Fortuin, dat hy in den beginne genootzaakt was van Schepen te Schilderen om zyn leeven te onderhouden. Zyn grootste eerzugt was niet om ryk te worden, maar om zig bekwaam te maken. Daarom leefde hy afgezondert van 't gewoel der waereldt, om te minder afgetrokken te werden in de Studien die hy nootzakelyk oordeelde tot de Volmaaktheit van zyn konst.

Hy voerde uitneemende zyn stukken uit. Apelles zeide van hem, dat hy van zyn werk niet wist af te scheiden, dat door ten grooten arbeid

beid hy de schoonheit verminderde, en zyn Geest affloofde. Hy wilde dat de Geschilderde dingen scheenen waar te zyn, en niet waarfchynelyk: alzo door de moeite van zyn konst verder te brengen, verbeeterde hy minder als hy zoude hebben kunnen doen.

Het allerbeste van zyn werken was het Tafereel van Jalyzus. Verscheide Auteurs spreken daar van zonder de beschryving daar van te doen, en zonder te zeggen wie deze Jalyzus was, welke eenige hebben geloofd dat het een beroemt Jager is geweest.

Geduurende zeven jaren dat Protogenes doorbragt met dit stuk te Schilderen, nam hy niet anders tot zyn voedzel als Boonen gekookt in 't water, dat hem diende voor eten en driaken, om dat deeze eenvoudige en lugtige spyze hem de vryheit van zyn inbeelding in 't geheel liet.

Apelles dit werk gezien hebbende, stond daar over zo verbaast dat hy een geruimen tyt Sprakeloos bleef, geen spreekwyze wetende om uit te drukken het denkbeeld van schoonheit, dat dit Schildery in zyn Geest gevormt had. Dat was dat zelfde Tafereel dat de stad Rhodus verlostte als de Koning Demetrius het beleegert hield, om dat hy de stad niet konnende inneemen, als van dien kant daar Protogenes arbeide, en alwaar die Prins had voorgenomen het vuur daar in te werpen, evenwel wilde hy liever van zyn overwinning af staan, als zo een schoon stuk te doen verderven.

Protogenes had zyn Schilderwinkel in een Tuin in de voorstadt van Rhodus, dat is onder het leger van de vyanden, zonder dat het

gerugt der wapenen bekwaam was om hem van zyn werk af te trekken. En de Koning hem hebbende ontboden, en gevraagd met wat verzeekertheit hy aldus konde Schilderen in een buiten plaats van een beleegerde stadt, zo antwoorde hy, dat hy wel wist dat de oorlog die de Koning ondernomen had was tegen de Rhodienzers, en niet tegen de konsten, dit verpligte de Koning om hem wagers te geven voor zyn veiligheid, wel blyde zynde dat hy deeze wyze hand konde behouden en bewaaren.

Aulus Gellius verhaalt dat de Rhodienzers geduurende de beleegering van hun stadt een gezantschap aan Demetrius zonden, om hem te bidden dit Tafereel van Jalyzus voor 't verderf te behoeden, hem voor oogen stellende. dat indien hy overwinnaar wierd, hy met dit ongemeene werkstuk zyn zeegepraal konde versieren; en ingevalle hy genootzaakt was de beleegering op te breeken, men hem zoude verwyten, dat hen niet hebbende konnen verwinnen, hy zyn wapenen tegens Protogenes gekeert hadde; dit vreedzaam aangehoort hebbende uit den mond van de Gezanten, zo deed hy zyn leeger te rugge trekken, sparende door dit middel het Tafereel van Jalyzus en de stadt Rhodus.

Ik en zal hier niet verhaalen dien gedenkwaardigen stryd om het beste tuszen Apelles en Protogenes, de Leezer zal dat reeds gezien hebben in het leven van Apelles: ik zal hier alleenlyk byvoegen dat deeze laatste gevraagd hebbende aan Protogenes, hoe veel hy zig wel liet betaalen voor zyn Schilderyen?

En Protogenes hem hebbende geantwoord een zeer geringe zomme, volgens het droevig lot der gener die gedwongen zyn te arbeiden om hun leeven te onderhouden, Apelles geraakt van de ongerechtigheit die men deed aan de schoonheit van zyn werken, betaalde hem vyftig talenten voor één éénig stuk Schildery, doende het gerugt lopen dat hy het wilde doen doorgaan en verkopen voor zyn eigen handen werk. Dit deed de oogen open aan de Rhodienzers om de verdienste van Protogenes te zien, en deed hun het Schildery uit de handen van Apelles breeken dat hy gekogt hadde, maar die het niet afitont als naar dat zy den prys vermeerdert hadde.

Plinius zegt dat deze Schilder ook in de Beeldhouwery is bezig geweest: zo gy meerder wilt weten van de werken van Protogenes kund gy het in dezen Auteur nazien, dewelke van hem spreekt, alzo wel als van verscheide andere voorname Schilders. Ik zal alleenlyk hier byvoegen een plaats van Quintilianus, waar in men de bezondere bekwaamheden ziet van zes befaamde Schilders. *Protogenes*, zegt hy, *munte uit door de naauwkeurige uitvoering; Pamphilus en Melanthis door de Ordinantie; Antiphilus door de gemakkelykheit; Theon van Samos door de rykheit van zyn gedagten; Apelles door de bevalligheit en de vernuftige vindingen.*

Plinius zegt dat de voorname Schilders van die tyden hen niet dienden als van de vier hoofd Couleuren, daar zy alle de andere temperamenten uit vonden 't Is hier de plaats niet om daar over te redeneeren, niet meêr als over

* Mo-
derne.

† Ecla-
rant.

de vergelyking van de Antike Schilderkouft met de * heendaagze. Men kan alleenlyk zeggen dat indien het Schilderen met Olyvert, dat zeder 250 jaren eerst is in gebruik gebragt, een groot voordeel heeft boven de waterverf om de gemakkelykheit van Schilderen, en de houding van de Couleuren; dat de oude nogtans een Vernis hebben gehad die kragt aan hun bruine Couleuren gaf, en dat hun wit veel witter en † kragtiger was als het onze. Invoegen dat door dit middel meêr ruimte hebbende in de verminderingen van ligt en bruin, zo hebben zy zekere voorwerpen konnen naar volgen met meêr kragt en waarheit, dat men nu niet doen kan door het middel van de Oly. Titiaan heeft dit voordeel wel geweeten, zig willende daar van dienen in eenige stukken waar in hy het wit gebruikte met water getempert, maar de verschilligheit van deeze twee wyze van 't gebruik der Verven, deed aan Titiaan den lust haast overgaan van deze handeling.

Ik zal verder zeggen van de Schilders en Beeldfnyders van die tyden, dat zy erkennen- de dat'er geen werk zo volkomen was, waar by men niet altoos iets tot meerder Volmaakt- heit zoude konnen byvoegen, en derhalven omzigtig waren in het stellen van hunne na- men, om daar nevens uit te drukken dat het werk niet geheel gedaan was, al hadden zy al hun vermogen daar aan te koste gelegd: Men ziet diergelyke voorbeelden op de Griek- ze *Statuën* of Praalbeelden, op dewelke men vind, by voorbeeld: *Giicon van Atheenen,* *maakte dit werk; Praxiteles maakte dit werk;* *Athe-*

Athenodorus, Lysippus, &c. maakte dit werk, en niet heeft het gemaakt.

Veel lieden zyn hedendaags zo schroomagtig niet, en zyn wel verre van te geloven dat hun werk gebrekkelyk is, en het geen dat uit hun handen komt niet en zoude zyn in de uiterste Volmaaktheit.

III B O E K.

*Het Leven der Schilders van Rome
en Florencen.*

C I M A B U É.

DE Edele konsten in Italiën uitgebluſt door den inval der vreemde Volken, zo liet de raad van Florencen Schilders komen uit Griekenland om die konſt in Toſcanen te herſtellen, en Cimabué wierd hun eerſte Diſci- pel. Deze Schilder was van Edelen huize van Florencen; zyn ouders bemerkende zyn ge- neigtheit voor de Wetenschappen, lieten hem daar in volherden. Hy oeffende zig eenigen tyt: maar op de aankomſt van Griekze Schilders verwakkerde zyn neiging, en zonder langer beraad gaf hy zig ten eenemaal aan de Schil- derkonſt over. De ongemeene voortgang dien hy deede vermeerderde zyn kloekmoedigheid, en verkreeg daar door zo veel agting, dat Ka- rel de I. Koning van Napels, trekkende door Florencen, Cimabué met zyn bezoek ver- eerde, het voor een groot onthaal agtende de werken van dezen Schilder gezien te hebben. Men ziet daar van nog eenige overblyfzels te Florencen. Hy Schilderde, volgens 't gebruik van dien tyt, in Frefco en in waterverven: te Schilderen met Oly was doen nog niet uitge- vonden. Hy verſtont ook de Bouwkonſt. Hy

is gestorven in 't jaar 1300. out 70 jaren, en had Giotto tot zyn Discipel.

A N D R E A S T A F F I.

VAN Florencen, maakte zig aanzienelyk door een nieuwe soort van Schilderen. Hy verliet Florencen om naar Venetien te gaan, alwaar men eenige Grieken ontboden hadde, gelyk men te Florencen hadde gedaan. Zy werkten in * *Mosaique* in de Kerk van S. Marcus. Andreas maakte vriendschap met hen lieden, onder anderen met een genaamt Apollonius, dien hy mede bragt naar Florencen, van wien hy leerde het geheim en de behandeling van dit soort van Schilderwerk, dat aangenaam was wegens de nieuwigheit, en bekoorlyk ter oorzaak van zyn duurzaamheit. Zy maakten te zamen verscheide Hittorien van de Heilige Schrift in de Kerk van S. Jan, en deze werken stelden hen in agting. Maar hy maakte iets waar door hy veel eere verkreegen heeft en een groote vergelding van 't gemeen: Dit was een Christus beeld van de hoogte van zeeven ellen, dat hy met groote vlyt had uitgevoerd. De lof dien hy daar van hadde verstrekten hem tot groot nadeel, want zig ziende van al de waereldt geëert, zo veronagzaamde hy de moeite die de konst vereist, om niet meêr te denken als om gelt te winnen daar hy zeer begeerig naar was. Zyn werken verwekten de Naaryver van Gaddo

H 5

Gaddi

* Een zeker slag van ingeleit werk van Gecouleurde steentjes.

Gaddi en Giotto, en het was als een zaad dat verscheide Schilders in Toscanen voortbragt. Hy is gestorven oud 81 jaren, in 't jaar 1294.

G A D D O G A D D I.

VAN Florencen, begaf zig aan 't *Mosaique*, waar door hy veel agting in Rom en in Toscanen verkreeg, om dat hy beter tekende als al de andere Schilders van zyn tyt. Naar veel groote werken in verscheide plaatszen gemaakt te hebben, zo keerdehy weder naar Florencen, alwaar hy kleene dingen maakte om te rusten van zyn voorige werken. Hy bediende zig, te weeten in de *Mosaique*, van Eyerschalen die hy verscheide Couleuren wist te verwen, daar hy met veel gedult gebruik van maakte, hy storf in 't jaar 1312. oud 73 jaren.

M A R G A R I T O N E.

GEboortig van Arezzo in 't Toscaanze, was Schilder en Beeldsnyder. Paus Urbanus de IV. liet hem eenige stukken maaken in S. Peters Kerk. en Gregorius de X in het stedeken Arezzo overleden zynde, zo stelden de inwoonders hem te werk om de Beeldhouwe-ry tot de Grafstede van dezen Paus te maken; deze gelegenheit diende aan Margaritone om te doen zien in een zelfde plaats de tekenen van zyn bekwaamheit zo wel in het een als het ander: want hy versierde met verscheide Schilderyen de Capelle alwaar het Marmer beeld stont dat hy gemaakt hadde. Hy storf oud 77 jaren.

GIOTTO

G I O T T O.

GEboren in een dorp naar by Florencen, ay heeft veel toegebracht tot voortzetting van de Schilderkonst. Zyn gedagtenis is nog in wezen, niet alleenlyk door het groote Tafereel van *Mosaique* dat boven het Portaal is van S. Peters Kerk te Romen, dat Benedictus de IX. hem liet maken, en door den lof die de Poëeten van zyn tyt hem gegeven hebben: maar daar en boven door zyn Afbeeldzel van Marmer dat de Florentynen op zyn Graf hebben gestelt. Het Italiaanze spreekwoord, *Tu sei piu rondo ché l'O di Giotto*, daar men zig van dient om uit te drukken een boers of plomp mensch, is herkomstig daar van dat de Paus Benedictus de IX. oordelen willende van de bekwaamheit van de Schilders van Florencen, die als doen in agting waren, iemand van zyn Hovelingen daar naar toe zond om van een ieder van hen een tekening mede te brengen; deze Perzoon zig vervoegt hebbende by Giotto, maakte die voor hem een volkomen rond met de punt van 't Pinceel, met eentrek van de hand: zie daar zeide hy *brenge dat aan den Paus, en zeg hem dat gy het hebt zien doen.*

Is dat de teekening die ik van u eifze, antwoorde de andere. Ga slegts heenen hernam Giotto: Ik zegge u dat zyn Heiligheit niet anders begeert.

Het was ook daarom dat de Paus hem verkoor boven de anderen, en hem te Romen ontbood, alwaar hy onder andere dingen dat stuk
van

van *Mofaique* maakte, waar van wy boven hebben gemeld, het verbeeld S. Pieters Scheepken, in gevaar van te vergaan; het is bekend by alle Schilders onder den naam van *la Nave del Giotto*. Deze Historie van den ronden trek van Giotto geeft te kennen dat in die tyden de stoutheit van de hand het grootste deel had in de agting, die men voor de Schiideren en Schilders hadde, en dat de opregte grondregels van het Coloriet weinig of niet bekend waren. Giotto heeft in veel plaatszen Geschildert: te Florencen, te Pifa, te Romen, Avignon, Napiers en andere plaatszen van Italiën, hy overleed in 't jaar 1336. out 60 jaren, en had verscheide Discipelen, gelyk men in 't vervolg zien zal.

BONAMICO BUFALMACO.

VAN Florencen, was geestig in zyn Ordinantien en vrolyk van ommevang.

Terwyl hy in een Nonne Klooster het leven van J. C. Schilderde, en eens daar in komende slegt gekleet zynde, vroegen hem de Geestelyke zusters waarom dat de Meester zelf niet kwam werken, hy antwoorde dat hy aanstonts komen zoude. Ondertuszen stelde hy een figuur toe van twee stoelen en een pot daar boven op, dit bedekkende met een Mantel en hoet, zette hy deze figuur naar de zyde van het werk. De Nonnetjes weinig tyts daar na wederkomende, verwondert dezen nieuwen kunstenaar te zien, zeide hy hen dat dit de Meester was. Zy lieden in deze klugt behagenscheppende leerden ook in den zelven tyt dat het klee

kleed niet doet tot de bekwaamheit van den Man.

Op een anderen tyt Schilderende voor den Biffchop van Arezzo, zo bevond hy dikwils op zyn wederkomen tot den arbeid dat de Pincelen waren verftrooit, en zyn werk beklad, waar over hy zeer vergramt was: en gelyk alle de huisgenoten hen ontfchuldigden, zo wilde hy verfpieden wien het was die hem deze pots fpeelde, zynde een zekeren dag vroeg van zyn werk gefcheiden, en geen vierendeel uurs weg geweest zag hy een Aap op zyn beurt de Pincelen nemen daar hy al mede bedorven zoude hebbe wat hy gemaakt hadde, zo Bufalmaco het hem niet belet hadde.

Een van zyn vriden, genaamt Bruno, vraagde hem raad hoe dat hy de gemoets neigingen in de Beelden beft zoude kunnen uitdrukken en door wat middel, Bufalmaco zeide hem dat hy niet anders hadde te doen als de woorden uit den mond van de figuren te laten gaan, door het middel van rolletjes met gefchreeven woorden, Bruno geloofde dezen raad ter goeder trouw, dien hy niet als uit kortswyl gegeven hadde, en bediende zig in vervolg daar van, gelyk ook zottelyk verfcheide Schilders na hem gedaan hebben, die om Bruno te verbeeteren, voegden de antwoorden op de vragen, onder hun Beelden een zeeker flag van zamenfpraak vertonende. Bufalmaco ftorf in 't jaar 1340.

STEFANO VAN FLORENCEN

E N

PIETRO LAURATI.

VAN SIENNA.

Discipelen van Giotto, zyn de eerste geweest die agt hebben gegeven om het naakte lighaam onder de klederen aan te wyzen, en veel regelmatig de Perspectieve waar te nemen. Stefano heeft gearbeid te Florencen, te Pisa en te Assise, en Laurati te Sienna en te Arezzo. Stefano overleed in 't jaar 1350. oud 49 jaren.

AMBROSIO LORENZETTI.

VAN SIENNA,

EN PIETRO CAVALLINI.

VAn Romen, waren Discipelen van Giotto. Lorenzetti voegde by de Schilderkonst de Studie van de goede Letteren en de Philosophie, en was de eerste die onweêr Schilderde, den regen en de kragt van den wind uitbeelden, hy storf oud 83 jaren. Cavallini, die Schilder en Beeldhouwer was, heeft onder andere dingen het Crucifix gemaakt dat in S. Pauwels kerk te Rome is, en 't welk men zegt, dat tegen S. Brigitta gesproken heeft. Deze Schilder was aangezien als een Heilig,

ter

ter oorzaak van zyn ootmoed en Godvrugtigheid. Hy is begraven in dezelfde kerk van S. Paulus, geleest hebbende 85 jaren.

S I M O N M E M M I

VAn Sienna, heeft den voortgang van de tekenkonst kragtig vermeerderd. Hy had veel Geest, en maakte goede Conterfytzels: En dewyl hy groot vrint was van den Poëet Petrarca, zo Schilderde hy voor hem de schone LAURA, hy storf in 't jaar 1345. oud 60 jaren, hy had een broeder genaamt Lippo die overleed in 't jaar 1357.

T A D E O D I G A D D O G A D D I,

E N A N G E L O G A D D I zyn Zoon.

HEbben alle beide in de manier van Giotto geschildert, wiens Discipelen zy waren. Angelo heeft zeer getragt om de Hertstogten uit te drukken, hy was verstandig in zyn Inventionen. Een goet Architect, en hy is 't die Boumeester is geweest van de Tooren van *Sancta Maria del Fiore*, en de brug over de Arno te Florencen. Hy storf in 't jaar 1350. oud 50 jaren.

T H O M A S G I O T T I N O.

ZOon en Discipel van Stefano, waar van wy boven hebben gesproken; en om dat hy mede Discipel van Giotto geweest hadde, zo wierd hy Giottino genaamt. Hy was verstan-

ftandiger als zyn Meesters. Maar de al te grote vuurigheid van zyn Geest, die zyn lighaam verzwakte, liet hem niet toe zyn hooge vlugt die hy genomen had te vervolgen. Hy heeft veel Gefchildert te Florencen, en hy storf uitgeput van Geesten en kragten in 't jaar 1356. oud 32 jaaren.

A N D R E O R G A G N A

VAn Florencen, had in zyn jonkheit het Beeldhouwen geleert, en hy was behalven dat Poëet en Architect: zyn vernuft was vrugtbaar, en zyn manier was ten naaften by als die van de andere Schilders van zyn tyt. Het meeste deel zyner werken zyn te Pifa; in het algemeen oordeel dat hy Gefchildert heeft verbeelde hy zyne vrienden in den Heemel en zyn vyanden in de helle. Hy storf in 't jaar 1389. oud 60 jaren.

L I P P O

VAn Florencen, heeft zig laat aan de konst begeeven, liet daarom niet naar door de schrandtheit van zyn Geest om zig tot een bekwaam man te maken. Hy is de eerste geweest die zyn kundigheid heeft doen zien in het Coloriet. Hy had een Proces, in het welke hy zeer hartnekkig was, en eens hebbende zyn party door woorden finadelyk bejeegent, zo wagte hem deeze des avonts op den hoek van een straat, hem een steek met een degen toebringende dwers door het lighaam, waar op de doodt volgde omtrent het jaar 1415.

L E O N

LEON BAPTISTA ALBERTI.

Uit Eedelen huize van Florencen, had een uitgestrekten grooten Geest, dien hy gekweekt had door de kennifze van de goede Letteren en de *Wiskonftige weetenschappen. Hy was in de Edele konften zeer geoeffent, Schilderen, Beeldfnyden, en Bouwkunde, hy heeft met heel veel bekwaamheit van alle drie in 't Latyn gefchreeven. Zyn groote opmerking heeft hem niet toegelaten iets zeer aanzienelyks van zyn Schilderkonft aan de waereld te tonen. Maar om dat hy een Vrind was van Paus Nicolaas den V. overleden in 't jaar 1447. zo gebruikte hem die tot zyn Gebouwen, van de welke men zommige nog ziet met verwondering. Hy heeft ook van de Arithmetica gefchreeven en eenige werken rakende het Borgerlyk leeven.

* Ma-
thematiques.

PIETRO DELLA FRANCESCA.

Uit den staat van Florencen, had behagen in Nagten en gevegten te verbeelden. De Paus Nicolaas de V. ftelde hem aan 't Schilderen in 't Vaticaan: daar hy onder anderen twee ftukken maakte, die afgeworpen wierden door laft van Julius den II. om plaats te maken voor twee anderen, die Raphaël Schilderde van 't Miracel van 't Sacrement gebeurt te Bolsene, en S. Petrus in de gevangenis. Hy heeft veel Conterfyzels Gefchildert, en van de Arithmetica en Geometrie gefchreeven. Hy had tot Discipelen LAURENTINO D'ANGELO

GELÒ van Arezzo, en LUCAS SIGNORRELLI.

Onder het Pausfchap van den zelfden Nicolaas den V. arbeide te Rom en in verscheide andere steden van Italie ettelyke Schilders, die als doen in agting waren, als GIOVANNI D'A PONTE, AGNOLO GADDI, BERNA DE SIENNA, DUCIO, JACOMO CASSENTINO, SPINELLO, ANTONIO VENETIANO, GERARDO STARNINA die in Spanjen ging werken, LORENZO een Geestelyke van CAMALDOLI, TADDEO BARTOLO, LORENZO BICCI, PAOLO by genaamt UCCELLO, om dat hy heel wel vogelen Schilderde; MASACCIO, die zig onderscheide van de anderen door den goeden aart, dien, hy te voorschyn deed komen in zyn stukken: en alhoewel hy op zyn twe-en-twintigste jaar gestorven is nogtans hebben zyn werken daarom niet naargelaten de oogen van de verstandigen te openen, die na hem zyn gevolgt. Hy overleed in 't jaar 1443. LAURENTINO D'ANGELO, Discipel van PIETRO DELLA FRANCESCA, en verscheide anderen onder dewelke Joan Angeli verdient gedagt te worden.

JOAN ANGELI VAN FIESOLE.

MOnnik van S. Dominicus, maakte zig aanzienelyk door zyn Schilderkonst: maar nog meêr door zyn yverige Godsvrugt, en zyn zo diepe nedrigheit, dat hy het Aardsbisdóm van Florencen weigerde dat Nicolaas de V. hem aanbood. Deze Paus gebruikte hem voor de Schilderwerken van zyn Capel, en deed

deed hem eenige werken in miniatuur maken in de Kerkboeken.

In zyn beste stukken beging hy dikwils grove misflagen, om de lofuitingen te matigen die hy had konnen hopen. Hy begaf zig nimmer aan zyn werk ten ware hy eerst den dienst gedaan hadde. Hy heeft veel gearbeid te Romen en te Florencen, en de onderwerpen van zyn Tafereelen waren altoos Geestelyk. Wanneer het hem voor kwam om een kruis te Schilderen, zo was het nooit zonder tranen te storten. En zyn bekwaamheit en zagtmoedigheid deed hem veel Discipelen hebben. Hy overleed in 't jaar 1455. oud 68 jaren, en wierd begraven in S. Maria te Minerva, daar men van Marmer zyn Afbeeldzel en Grafstede ziet.

PHILIPPO LIPPI.

VAn Florencen, deeze maakte van 't Monneke leven een heel ander gebruik als Joan Angeli daar wy van verhaalt hebben: want van zyn agt jaar af opgevoet in een Carmelieter Klooster trok hy de kap aan op zyn zestiende, onderwyl gebeurde het dat MASACCIO, de Capelle Schilderende in het zelfde Convent, en Lippi hem hebbende verscheide malen zien werken, deeze zo een groote drift voor de Schilderkonst beving; dat hy zig met grooten ernst tot het reekenen begaf, de groote gemakkelykheit die hy daar in ontmoete verwakkerde de begaaftheit die hy voor deeze konst hadde, en belette zyn voortgang in de Studie van de Letteren en de oeffening van 't

Klooster leeven. De lof van *Mafaccio*, die door zyn nieuwe manier een grooten roem verkreeg, verdubbelde zodanig de aanvegting die hy had om de kap te verlaten, dat deze geweldige neiging oorzaak was dat hy het Klooster uitliep. En den weg nemende naar MARCA D'ANCONA, vond hy daar eenige van zyn vrienden, met dewelke hy zig op een vaartuig begaf, om met elkander wat vermaak te nemen, dog wierden in Zee van de Roovers genomen en in Barbaryen opgebracht. Hier had hy veel te lyden geduurende agtien maanden, tot dat hem eens de lust aankwam om zyn Patroon met een houtskool op een muur uit te tekenen, naar het denkbeeld dat hy by zig zelf hadde, tot verwondering door de gelykenis die men daar in vond. Dat vermurwde het hart van den Patroon, die na dat hy hem nog eenige Conterfytzels had laten maken, hem in vryheit stelde. Van daar geraakte Lippi te Napels, alwaar de Koning Alphonfus hem gebruikte in 't Schilderen: maar de liefde tot zyn Vaderlant deed hem naar Florencen wederkeeren. Hier werkte hy voor den Hertog Cofinus de Medicis, wiens genegentheit hy won, en die hem veel dingen liet maken. Dewyl de liefde tot vrouwen hem van zyn werk aftrok en te veel van zyn tyt deed verzuimen, wierd de Hertog zo ongeduldig om een stuk gedaan te zien dat hy aan hem geordonneert had te maken; dat hy hem in zyn Kamer liet opsluiten om hem te nootzaken tot Schilderen, hem van alles overvloedig verzorgende. Lippi naar verloop van twee dagen sneet zyn slaaplakens aan

stuk-

stukken, en liet zig daar mede af door zyn venter, en stelde zig in vryheit.

Een burger van Florencen, liet hem vervolgens een Schildery maken van een Mariebeeld, voor een Nonne klooster waar in een schoone jonge Dogter opgesloten was. De Pater en de Geestelyke van 't Convent stonden hem gaarne toe, om zig van deze Dogter voor model te dienen. Als hy haar Schilderde, zig vindende met haar alleen, heeft hy haar door zyn woorden verleid, het werk gedaan zynde, voerde hy deze Dogter weg, die daar mede te vreden was, hy heeft by haar een Zoon gehad Philippina genaamt, die ook Schilder wierd.

Eenigen tyt daarna, Schilderende in een kerk van Spolete, wierd hy op een Vrouw verlief, en al te hartnekkig zyn Minnehandel vervolgende, verwerpde alle waarschouwing, wierd hy van de vrinden dezer Vrouwe vergeeven in 't jaar 1468. en 't zeven en vyftigste zyns ouderdoms.

De groot Hertog liet voor hem een Marmeren Graffsteê maken, en *Angelus Politianus* schreef zyn Graffchrift in Latynze verzen.

Alle de voorgaande Schilders hebben het geheim niet geweeten van met Oly te Schilderen, zy Schilderde in Fresco of met waterverv, en in dit laatste soort van Schilderwerk temperden zy hun Verven, dan met Eywit, dan eens met Gomwater, of gesmolten Lym.

ANTONELLO VAN MESSINA.

ALzo genaamt om dat hy van Messina was, hy is de eerste van de Italianen geweest

weest die met Oly Geschildert heeft. Eenige zaken te Napels hebbende te verrigten, zag hy daar een stuk Schildery dat de Koning Alphonsus onlangs uit Vlaanderen hadde ontfangen: hy was verbaast van de levendigheid, de kragt en de zagtigheid van de Couleuren van dit Tafereel; en te meêr om dat hy zag datmen het met water konde afwaszen zonder het uit te wiffen, hy verliet al zyn belangen om Jan van Eik, die men hem gezegt hadde den maker van dit stuk te zyn, te Brugge te gaan vinden. Hy vereerde hem een menigte van Italiaanze tekeningen, en won zodanig zyn geneegenheit door rekkelykheit en beleefden ommeegang, dat hy van hem het geheim leerde van de Olyverv. Antonello gevoelde zig zo verpligt, dat hy wilde te Brugge blyven wonen geduurende het leven van Jan van Eik. Maar na de doot van deezen Schilder keerde hy te rug naar zyn Vaderlandt, vervolgens zette hy zig te Venetien neder, daar hy overleed, alwaar men zyn Graffchrift ziet dat zyn lof behelst.

Hy hadde onder andere Discipelen een zekeren DOMINICO, aan denwelken hy uit erkenntifze van zyn Vrindschap zyn geheim deelagtig maakte. Deze Dominico wierd om eenige werken ontboden te Florencen: daar hy vond ANDRE DEL CASTAGNO, die van een Boer een Schilder was geworden, die ziende de agting in het welke deze nieuwe wyze van Schilderen gehouden wierd, alles in 't werk stelde van believing en onderwerping daar hy toe in staat was, om met deze loosheit de vrindschap van Dominico, en daar door deze nieuwe uitvinding magtig te worden. Hy bereikte zyn oog.

oogmerk, Dominico beminde hem, woonde met hem te zamen, ontdekte hem alles wat hy wift, maakende hem deelgenoot van zyn onderhanden hebbende dingen. Maar de begeerte tot winst liet Andre niet lang in rust, hy bragt zig in 't hooft dat indien hy alleen was, al het voordeel van Dominico op hem zoude komen, en zonder te overweegen dat hy van den anderen kant de bekwaamheit niet had, nam hy voor om zig van zyn weldoender te ontdoen. Om dit uit te voeren nam hy hem waar op een avond op den hoek van een straat, en hem gewond hebbende, keerde hy aanstonts weder naar zyn kamer, houdende zig bezig met iets te doen, gelyk als of hy niet eens ware uitgeweest. Hy had hem den stoot zo behendig toegebracht, dat Dominico niet gekent hebbende zyn Moordenaar, zig liet dragen by dezen wreeden vriend om van hem nog hulp te ontfangen, en storf in zyn armen. Deze moort zoude met Andreas begraven zyn geweest, ten waare hy het zelve niet hadde uitgebragt op zyn doodbedde. Het was deze Andreas, die, om dat hy te Florencen Schilderde tegen het Palais van den *Podesta* of Opperregter, door ordre van de Republic, de Executie van de t'zamen gezwoornen die aangespannen hadden tegen het huis van *MEDICIS*, in 't vervolg geheeten wierd, *Andrea de gl'impiccati*.

In dezen zelfden tyt waaren in Italiën bezig *VITTORE PISANO*, die een goet Werkmeester was in 't Stempelznyden.

GENTILE D'E FABRIANO, die door den Paus Martinus den V. wierd te werk gestelt te St.

Joan Lateran, en die op zyn 80 jaar, overleed.

LAURENZO COSTA, die Schilderde te Bologne en te Ferrare, en die voor Discipelen had DOSSO en HERCOLE van FERRARE.

COSMO ROSSELLI, die in 't Vaticaan Schilderde voor Sixtus den IV. en die overleed oud 68 jaren, A. 1484.

DOMINICO GHIRLANDAIO.

FLORENTYN, was eerst een Goudfinidt, dog zig meer met teekenen bezig houdende als de gemeene werken van deze hantteering vereiften, gaf hy zig geheel over aan de geweldige neiging die hy voor de Schilderkonst had. Hy wierd bekwaam: maar zyn voornaamste agting komt zo veel niet door zyn werken, als om dat hy den Meester van den grooten Michel Angelo geweest is, hy storf in 't jaar 1493. oud 44 jaren. Hy hadde drie zonen, die alle drie Schilders waren: David, Benedetto en Rodolphi.

ANDREA VERROCHIO.

FLORENTYN, verstond te gelyk het Goudsmiden; de Geometrie, de Perspective, het Graveeren, de Musieq, het Schilderen en Beeldhouwen. In der waarheit zyn Schilderyen waren hard Geschildert, en zyn Couleuren slegt genoeg verstaan: Maar hy was wys in de tekenkonst, en bevallig in de beweegingen van zyn Tronien, inzonderheit van vrouwen. Hy had veel met de Pen geteekent, die
hy

hy zeer wel handelde. Hy vond het middel om af te gieten met Pleister de aangezigten van doode menſſen, en de leevende om hun Portretten te maken; invoege dat dit in zyn tyt veel in gebruik was. Hy vergenoegde zig niet met de waarſchynelykheit der dingen, hy wilde die doorgronden, en door Wiſkonſtige ondervindingen zyn voorneemens uitvoeren. En dewyl hy een goet Paart konde maken, en dat hy de konſt wift van 't Metaal gieten, zo wilden de Venetzyanen zig van hem bedienen, om te doen opregten een Beeld te Paarde van koper, ter eere van Bartholomeo van Bergamo aan wien zy toe eigenden den voorspoet van hunne wapenen.

Hy maakte het model in 't groot van was; maar een ander voor hem aangenomen zynde, om het werk te gieten, zo vatte hy daar zo veel ſpyt over op, dat hy het hoofd en de beenen van zyn model aan ſtukken floeg, en nam de vlugt. De Raad van Venetien deed hem vergeefs vervolgen, het gerugt loopende, dat indien men hem kreeg het zyn hoofd zoude koſten. Zo ſchreef hy antwoord op deze bedreiging, dat indien men hem het hoofd afloeg, het hen onmoogelyk zoude zyn een ander te maken, in plaats dat hy gemakkelyk aan 't model van zyn Paart een nieuw hoofd konde aanzetten, veel ſchoonder als het eerſte. Dit geestig antwoord maakte zyn vrede, maar hy genoot het vermaak niet om het Paart op zyn plaats te ſtellen: want door het gieten verhit zynde overviel hem een Pleuris, daar aan hy overleed, in 't jaar 1483. out zes en vyftig jaren. Leonard da Vinci en Pietro Perugino

rugino , zyn Discipelen van hem geweest.

PHILIPPO LIPPI.

DE ZOON.

FLORENTYN, was de zoon van Philippo Lippi waar van wy gesproken hebben, en Discipel van *Sandro Boticello*.

Hy was overvloedig van Geest en Inventie, en vernieuwde de sieraden van wit en zwart, die hy maakte naar de manier der Antieken, zodanig als men dezelve ziet in de Frisen van Architectuur en elders; hy Schilderde te Romem verscheide dingen, en onder andre een Capel voor den Cardinaal Caraffa, in de kerk van Minerva. Hy maakte ook eenige Schilderyen voor Mathias Corvinus Koning van Hongaryen. Deze Lippi was deugdzaam en van goede zeden, zyn leeven strekte tot verwytt aan dat van zyn Vader. Hy storf in 't jaar 1505. oud 45 jaren.

BERNARDINO PINTURRICHIO.

Wilde zig onderscheiden door een nieuwe wys van Schilderen: want behalven de schoone Couleuren die hy gebruikte, zo maakte hy de sieraden van de Architecteur van verheev werk die zig bevonden in zyn Tafereelen; dat een tegenstrydige zaak is aan de Schilderkonst, die onderstelt een platte oppervlakte. Ook is hy daar in van niemant naargevolgt. Men vertoont te Sienna in de Biblioteeq van den

den Dom, als een schoon stuk werks, het leeven van Paus Pius den II. van hem Geschildert, Raphaël komende van Pieter Perusin heeft hem in dat werk geholpen. Pinturicchio heeft in 't Vaticaan verscheide dingen Geschildert voor Innocentius den VIII. en voor Alexander den VI. de oorzaak van zyn doot is al heel bijzonder om te weten. Zynde te Sienna, gaven de Monniken van Franciscus, die een stuk van zyn Schilderkonst wilden hebben, aan hem een kamer om met meêr gemak te kunnen werken, en op dat de plaats niet belemmert zoude zyn van eenige dingen, onnodig voor zyn konst, zo maakten zy die ledig van alles dat daar in was, behalven van een oude kas, die hen te moeijelyk scheen om te vervoeren. Pinturicchio, wiens natuur vlug en ongeduldig was, wilde dat men die opstaanden voet weg nam: maar in het verplaatsen brak dezelve in stukken, in dewelke vyfhondert goude Ducaten waren verborgen geweest. Dat verbaasde Pinturicchio zodanig, en veroorzaakte hem zo gevoelig een ongeneugte, van niet te hebben kunnen profiteeren van deezen schat, dat hy storf weinig tyts daar na in 't jaar 1513. en het negenenvyftigste zyns ouderdoms.

SANDRO BOTTICELLO.

FLorentyn, was Discipel van broêr *Philippo Lippi*, en groot mededinger van *Domenico Ghirlandaio*. Hy had geleertheit, en maakte een uitlegging op den Poëet Dantes, daar hy de figuren byvoegde. Dit werk deed hem veel

veel tyt verliezen, en hy storf zonder de vergenoeging te hebben van het gedrukt te zien. Dat was het jaar 1515. het achtenzeeventigste van zyn ouderdom.

ANDREA MANTEGNA

GEbooren in een dorp naby Padua, hoedde de Schapen in zyn jonkheit; en om dat men gewaar wierd, dat in plaats van zorges voor dezelve te hebben, hy zig bezig hield om daar naar te teekenen, bestelde men hem by een Schilder, genaamt Jacomo Squarcioné, die hem in 't vervolg zo beminde, dat hy hem voor zyn zoon aannam en tot zyn erfgenaam stelde. Zyn opgang in de Schilderkonst in weinig tyts deed hem een groot aanzien en veel werken verkrygen. Hy had niet meêr als zeventien jaaren, als men hem liet maken het Autaar stuk van St. Sophie van Padua, en de vier Euangelisten. Jacob Bellino was zodanig verwondert van dit Schilderwerk, dat hy aan Mantegna zyn dogter ten Huuwelyk gaf, Squarcioné, die altoos met Bellino in jalouzy geleeft had, van den anderen kant geraakt dat zyn aangenoomes zoon deze verbintenis aangegaan hadde zonder zyn raad, wel verre van langer de werken van Mantegna te verdedigen en te pryzen, zo verâgte hy de zelve om der zelve droogheit, en om de al te groote gehegtheit van dezen Discipel aan de Antieke beelden; in plaats zeide hy van zig van het leeven te bedienen. Deze berisping was goet voor Mantegna, die daar zyn voordeel uit trok, maar des niet tegenstaande verliet hy nooit die
 loffe.

offelyke geneigtheit die hy hadde voor de Antieken: zeggende, dat hy aan deze ſchoone lingen zyn voortgang in de konſt verſchuldigt was, en dat ze hem op een ſprong uit de arnoede van de Natuur getrokken hadden. Het s waar dat in plaats van de waarheit en tederheit van de Natuur te voegen by den ſmaak van het Antiek, hy zig vergenoegde met eenige Portretten naar 't leeven onder zyn Beelden te vermengen. Hy Schilderde voor den Hertog van Mantua, en maakte die ſchoone Triomf van Julius Cæſar, die in hout gefneden is van wit en zwart in negen bladen, en lie om zyn ſchoonheit ook is de Triomf van Mantegna genaamt. De Paus Innocentius de VIII. hem hebbende ontboden om werk te geven, liet de Hertog hem niet vertrekken zonder hem Ridder te maken van zyn order. Mantegna ſneed zelf op platen van Tin verſcheide lingen naar zyn tekeningen, en de Italianen rouden hem voor de uitvinder van het Plaatſnyden met het Graveer yzer voor de Printen van 't koper. Hy overleed te Mantua in 't jaar 1517. out zesenzestig jaren.

FRANCESCO FRANCIÀ.

VAN Bologne, was geboren met zo veel ſchoone hoedanigheden van Geest en Ligzaam, dat hy zig verkreeg d'agting en vriendschap van groote Heeren. Hy was eerſt Goudſmit, daar na aan 't Stempelsnyden van Meailles waar hy in uitmunte. Maar zyn veruſt zig in deze oeffening te zeer bezet gevondende, wende hy zig tot de Schilderkonſt daar
zyn

zyn geneegenheit toe overhelde. De gemak-
kelykheit die hy vond gaf hem zo veel moed
en zo veel aandagt in het Studeren, dat hy in
deze konst een van de bekwaamste van zyn tyt
wierd. Hy maakte veele werken in verscheide
plaatszen van Italiën, inzonderheit voor den
Hertog van Urbino.

De groote agting van Raphaël verwekte in
hem een geweldige begeerte om van zyn wer-
ken te zien: maar om dat hy niet gemaklyk
de reize naar Romen zoude hebben kunnen
doen, ter oorzaak van zyn hoogen Ouderdom,
zo vergenoegde hy zig dat te kennen te geven
door brieven aan zyn vrinden, die het aan Ra-
phaël verwittigden, hier uit wierd eengemeen-
schap van eere en agting gebooren tufzen de-
ze twee Schilders: want Raphaël had van de
verdienste en de bekwaamheit van Francia hoor-
ren spreken. Raphaël Schilderdé als doen dat
vermaarde stuk van St. Cicilia, voor een kerk
van Bologne, als het nu gedaan was zond hy
het aan Francia, en verzogt hem door een
brief om het te plaatszen, en de goetheit te wil-
len hebben om van'te vooren de gebreeken die
hy zoude mogen vinden te verbeeteren. Fran-
cia op de opening van den brief was opgetogen
van blydschap, hy nam het stuk uit zyn kasje,
hy prees het, en was daar over verbaast: maar
in dien zelfden tyt wierd hem het hert zo neêr-
geslagen van te zien dit werk zo verre boven
het zyne, dat hy in een zwaarmoedigheit en
kwyning viel, waar aan hy eenigen tyt daar
naar overleed. Dat was in 't jaar 1518. het
agtenzesstigte van zyn ouderdom.

LUCA SIGNORELLI.

VAn Cortone, was Discipel van *Pietro della Francesca*, en Schilderde zodanig in zyn manier, dat hunne werken by naar niet te onderscheiden waren. Deze Luca was een groot Tekenaar, en Michel Angelo heeft zo veel agting voor hem gehad, dat hy geen zwa- righeid gemaakt heeft om zig te bedienen in zyn oordeel van eenige dingen, die Luca te Orvie- ta met veel Geest en verstant Geschildert had. Hy heeft ook Geschildert te Loretto, te Cor- tone en in Romen.

Zyn zoon, dat een wel gemaakt jongman was, waar van hy groote hoop hadde, wierd ongelukkig vermoort te Cortone. Deze droe- vige tyding trof hem gevoelig in het harte: maar zig wapenende met stantvastigheid, deed hy het lighaam dragen in zyn Schilder kamer, en zonder tranen te storten, Schilderde het zelve om de gedagtenis van hem te bewaren, vindende geen vertroosting als in zyn konst, die hem wedergaf daar de dood hem van be- rooft hadde. Hy ging vervolgens naar Romen daar de Paus Sixtus de IV. hem ontboden hadde, en naar verscheide onderwerpen van het boek Genesis Geschildert te hebben, keer- de hy weder in zyn Vaderland. Dewyl hy veel gelt had gewonnen, zo arbeide hy niet meer als voor zyn vermaak. Hy overleed in 't jaar 1521. oud tweentagentig jaren.

PIETRO COSIMO.

ALdus genoemd van *Cosimo Rosselli*, waar van hy Discipel was, en aan wiens werken hy langen tyt hadden bezig geweest, voornamentlyk in 't Vaticaan voor Sixtus den IV. daar in te bemerken was dat het Schilderwerk van dezen leerling zyn Meeſter te boven ging. Zyn bekwaamheit trok veel Discipelen tot hem, en onder anderen Andre del Sarto en Francisco de Sangallo. Hy beminde de eenzaamheit, en leefde op een buiten gewoone manier. De aangehegtheit die hy aan zyn konſt had deed hem het eten en drinken vergeeten. Hy vreesde zo zeer voor het Donderen, dat langen tyt daar na als het over was, men hem vond in een hoek in zyn mantel gewonden. Niets was hem meêr in den weg als het kreiten van kleine kinderen, het geſtadig hoeſten, het luiden der klokken en de zang der Monniken; in tegendeel was een van zyn grootſte vermaken om door den regen te lopen. Hy ſtorf in een razerny, die hem een beroertheit veroorzaakt hadde. Dat was in den jaare 1521. het tagentigſte van zyn ouderdom.

LIONARDO DA VINCI.

WAs van een Edel geſlagt uit Toſcanen, daar hy geenzins van ontaalde; want hy was van goede Zeden, wel gemaakt van Lighaam en groot van Geest. Hy had zo veel begaaftheden voor alle konſten, dat hy daar grondig in ervaren was, en dezelve in 't werk ſtelde

ftelde met naauwkeurigheid. Deze groote ver-
fcheidenheit van kundigheden, in plaats van
dat geene dat hy voor de Schilderkonft hadde
te verzwakken, verfterkte het tot zodanig een
hoogte, dat men geen Schilder voor hem ge-
had heeft die zyn bekwaamheit kan evenaren,
en die na hem gekomen zyn hebben hem
aangemerkt als een Bron daar veel dingen uit
te putten waren. Hy was Discipel met *Pietro*
Perugino, van *Andre Verrochio*, dewelke aan
hem gelegentheit konde geven om zyn talen-
ten op te wekken, want de Meefter en de
Discipel waren alle beide geboren met dezelf-
de * drift van Geest, uitgenomen dat die van * **Genies**
Lionardo van meêr uitgestrektheit was. Hy
heeft Gefchildert te Florencen, *Römen* en te
Milaan; en veel van zyn Schilderyen zyn ver-
fpreit door geheel Europa. Hy maakte onder
andere in de eetplaats der *Dominicanen* van
Milaan, een Avondmaal van onzen Heer van
een uitneemende fchoonheit. Hy en heeft de
Christus niet op gemaakt, om dat hy geen mo-
del konde vinden, eigen aan de waardigheit die
hy zig daar van verbeelde, als wanneer de oor-
logen hem nootzaakte om *Milaan* te verlaten,
hy draalde ook zo lang met *Judas*, maar de
Prior van 't Klooster, in het ongedult om het
einde van dit werk te zien, drong *Lionardo*
zo fterk, dat deze Schilder het hooft van dezen
onbefcheiden Monnik Schilderde in plaats van
dat van den *Judas*. Hy was onophoudelyk
bezig in de aanmerkingen op zyn konft, daar
was nog vlyt nog oeffening te bedenken, die
hy niet in 't werk ftelde om te komen tot den
trap der Volmaaktheit, zo ver als hy denzelven
K heeft

heeft bezeeten. Hy was boven al zeer geneigt om de uitdrukkingen van de Hartstogten te verbeelden, als een zaak die hy de nootzakelykste oordeelde van zyn konst te zyn, en voor al om zig de goetkeuring van de verstandigen te erlangen. De Hertog van Milaan gaf aan hem de bestiering van een Academie der Schilderkonst, die deze Prins in de Hoofstadt van zyn staat opregte. Daar was het dat hy het boek van de Schilderkonst schreef, dat men te Parys in 't jaar 1651 gedrukt en daar Pouffin de figuren in gemaakt heeft. Hy schreef ook veel andere dingen, die verloren zyn als Milaan wierd ingenomen door Franciscus den eersten.

Lionardo begaf zig naar Florenzen, daar hy de Raadkamer Schilderde, en ondervond dat Michel Angelo aldaar in groot aanzien was, waar door een heevige afgunstigheid tuszen hen beide ontfont: Lionardo zynde naar Romen gegaan by de verkiezing van Leo den X. zo liet Michel Angelo zig daar ook vinden, hun jalousie vermeerderde tot het uitterste, dog Lionardo vertrok naar Vrankryk. Hier was hy wel ontfangen, door zyn tegenwoordigheid en door zyn werken ondersteunde hy de hoogagting die hy alreeds verkreegen had; en de Koning Franciscus de eerste betoonde hem alle mogelyke blyken van Eere en vrindschap. Deze Vorst had een goetheit voor hem zo ongemeen, dat hy hem in zyn ziekte gaande bezoeken, Lionardo zig op zyn rustbedde opregte om zyn Majesteit te bedanken, en de Koning hem omhelzende om hem weder te doen nederleggen, gaf de Schilder in zyn armen
den

den geest in 't jaar 1520. oud vyfenzeventig jaren.

Aanmerkingen over de Werken van Lionardo da Vinci.

DE Schilderyen van Lionardo da Vinci, die men in de Konstkamers van Vorsten en by besondere Liefhebbers ziet, bestaan niet als in weinig figuren, en ik beken niet klaar genoeg, in het geen ons nog zoude overig zyn, van de groote Ordinantien van dezen Schilder gezien te hebben, om van de voortreffelykheit zynes verstants te oordelen. Maar wat aangaat het geen ons de Historie Schryvers verhaalt hebben van zyn werken, die tegenwoordig byna ten eenemaal vernietigt zyn, zo moet het ons overreeden dat het is voort gekomen uit een vrugtbaren ader, dat zyn gedagten vlug waren, zyn Geest verstanding, en met veel Weetenschappen versiert, en dat daarom zyn Inventien schoon en heerlyk moeten geweest zyn. Men kan aldus zelfs oordelen uit de tekeningen die van zyn hand zyn, en die men nog vind onder de Liefhebbers. Eindelyk het geene van zyn werken is overgebleven is genoeg in staat om ons te verzeekeren dat hy een groot Schilder was.

Zyn tekening is van een groote volkomentheit en een grooten aart; hoewel zo het schynt meêr naar de Natuur geschikt als naar het Antiek. Maar naar de Natuur op dezelve manier als de aloude Beeldsnyders het gehaalt hebben: dat is te zeggen, door wyze onderzoekingen,

aan de Natuur toe-eigenende, niet zo zeer de gemeene voortbrengingen, als wel de Volmaaktheden daar zy bekwaam toe is.

De uitdrukkingen des gemoets van Lionardo da Vinci zyn zeer leevendig en vol Geest. Ik hebbe een tekening van zyn hand van dat vermaarden Avondmaal, dat hy te Milaan Geschildert heeft, (daar men byna geen overblyfzel meêr van ziet.) Deze tekening alleen is een genoegzame proeve, om te tonen hoe diep hy in het menschelyk hart konde indringen, en met welk een levendigheid, welk een verandering en regelmatigheit hy alle de gedagten wist te verbeelden! Maar het zal beter te pas komen, dat in plaats van naar myn oordeel te spreken, dat van Rubens over de verdienste van dien grooten Man bygebracht werde.

* Manu-
scrit. 't Is aldus dat hy redeneert in een Latyns * Handschrift, waar van ik bezitter ben, en dat ik getrouwelyk hebbe overgezet in dezer voege.

LIONARDO DA VINCI begon met het onderzoeken van alle dingen, volgens de regelen van een naauwkeurige † bespiegeling, vestende zyn aandacht op de Natuur waar van hy zig dienen wilde. Hy nam waar de welvoeglykbeden, en vermyde alle gemaaktheit. Hy wist aan ieder voorwerp het allerlevendigste, het allerbezonderste en het allerbetamelykste kenteken dat mogelyk is te geeven, brengende het geen Majesteit vereifte tot den Oppersten trap van verbevenheit. Het beleid en den maatregel dien hy gade sloeg in de uitdrukkingen was om de inbeelding te heroeren, en op te wekken door wezentlyke stukken, eerder als te vervullen door klei-
nighe-

nigheden, tragtende daar in te zyn, nog kwistig, nog gierig, hy had een zo groote zorgvuldigheid om de verwarring van voorwerpende te vermyden, dat hy liever beminde iets te laten wenzelen in zyne werken, als de oogen te verzadigen door een schroomagtige naauwkeurigheid: maar daar hy het allermeeſte in nitmunte, dat was, als wy gezegt hebben, aan ieder zaak haar eigen kenteken te geven, en die de eene van de andere te onderscheiden

Hy begon door raad te pleegen met verscheidene soorten van boeken. Hy had daar een oneindig getal van gemeene plaatszen uitgetrokken, waar van hy een verzameling gemaakt had, hy liet niets ontſlippen dat enigzins over eenkomen konde met de uitdrukking van zyn onderwerp, en door het vuur van zyn inbeelding, alzo wel als door zyn verſtandig oordeel, verheſte hy de Goddelyke dingen door de menſſelyke, weetende aan de menſſen te geven de verſchillende trappen die hen opvoeren tot het * Merkteeken der hoogſte voortreffelykheit.

* Carac-
tère de
Heros.

Het eerste der voorbeelden dat hy ons naar gelaten heeft, is het Tafereel dat hy te Milaan heeft Gefchildert van het Avondmaal van onzen Heere, in het welke hy de Apostelen verbeelde in hunne gevoegelyke plaatszen, en onzen Heere in de eerlykste in 't midden van alle, hebbende niemant die hem dringt, nog die al te naby zyn zyde is. Zyn geſtalte is deſtig, en zyn armen zyn in een vry en onbedwonge werking, om meerder grootheit te kennen te geven, terwyle de Apostelen van d'eenen en anderen kant beroert ſchynen door een hevige onge-

rustheit, in dewelke egter geen geringheit voorkomt, nog eenige werking tegen de welgevoegelykheit. Eindelyk door een uitwerking van zyn diepe bedenking, is hy gekomen tot zodanig een trap van Volmaaktheit, dat het my toefchynt als onmoogelyk waardig genoeg van hem te spreken, en nog meêr om hem naar te volgen.

Rubens laat zig vervolgens uit over de kundigheden, welke Lionardo da Vinci van de Anatomie bezat. Hy verhaalt in 't byzonder alle de studien en tekeningen die Lionard gemaakt hadde, en die Rubens had gezien onder de rarigheden van een genaamt Pompeo Leoni, die van Arezzo was. Hy gaat verders voort aangaande de Anatomie van de Paarden, en door de waarnemingen die Lionardo gedaan hadde op de *Phifionomie*, aanzigt kennifze, daar Rubens insgelyks tekeningen van gezien hadde; en eindigt met de wyze van doen die deze Schilder hadde om het menffelyk lighaam te meten.

Zo aan my geoorloft is iets by de woorden van Rubens te voegen, zal ik zeggen, dat hy niet heeft gefproken van het Coloriet van Lionard da Vinci; om dat hy zyn aanmerking niet hebbende als op de dingen die hem konden nut zyn door opzigt tot zyn konft, en niets goets gevonden hebbende in het Coloriet van Lionard, zo heeft hy dit deel van de Schilderkonft onder ftilzwygen laten voorby gaan: alzô is het waar dat de vleefch Couleuren van Lionard voor 't meerendeel in 't * graauwe vervallen, en dat de houwding die in zyn Schilderyen gevonden werd veel heeft van 't Violet, en dat deze Couleur daar in den Meefter speelt.

* Couleur delie.

Dat

Dat komt naar myn gedagten daar van daan, dat in den tyt van Lionard het gebruik van het Olyverv. Schilderen nog niet heel veel bekend was, en dat de Florentynen doorgaans dit gedeelte hebben veronagtzaam.

PIETRO PERUGINO.

GEbooren te Perugia van arme Ouders, begaf zig al vroeg by een Schilder van dezelve stad daar hy weinig by leerde, en die hem slegt handelde. Zyn armoede deed hem geduld hebben, en de begeerte van iets te winnen om zig uit de ellende te redden, spoorde hem aan om nacht en dag te tekenen, om by zig zelven te vorderen. Als hy nu zig zelf gevoelde in staat te zyn om te werken voor zyn onderhoud, ging hy te Florencen een ander Meeſter zoeken, hy geraakte by Andrea Verrochio met Lionardo da Vinci. Hier nam hy zeer toe in de konſt, en Schilderde op een bevalliger manier zyn hoofden, als wel de gewoonte van zyn Meeſter was, inzonderheit de vrouwe tronien. Hy heeft een menigte van werken. Gefchildert, byna meest alle voor Kerken en Kloosters. eens op een tyt dat hy in Fresco Schilderde voor de Geestelyken van Florencen by Porta Pinti, de Prioer, die aan hem den Ultramarin gaf, mat hem die zo schraal toe, en niet meêr als hy hem in zyn tegenwoordigheid zag gebruiken; Maar Perugino dit wantrouwen gemerkt hebbende spoelde alle ogenblikken zyn Borstels in een pot met water, voor de oogen zelfs van den Prioer, invoegen dat wel zo veel uit de Pinceelen die hy gebruikte

bruikte kwam als aan het werk was ingetrokken: de Prioer onderwyle was zeer verwondert dat de natte kalk zo veel Ultramarin indronk, en gelovende niet genoeg te hebben om het werk te voleindigen, begon op de middelen te denken om zig weder daar van te voorzien, maar Perugino hebbende het waater van zyn pot afgegooten, gaf de Ultramarin die op den grond was gedroogt, wederom aan den Prioer, hem zeggende, dat hy op een anderen tyt een Eerlyk man niet behoefde te wantrouwen. Ondertuffen was hy zelfs zeer gierig en wantrouwig; en om dat hy zeer arbeidzaam was, zo won hy veel gelds te Florencen en te Romen, daar hy Schilderde voor Sixtus den IV. Hy keerde wederom naar Perugia, daar hy nog veel werken deede, geholpen van Raphaël en van zyn andere Discipelen. Perugino had een schoone jonge Dogter getrouwt, die hem voor een model verstrekte voor zyn Lievrouwen, en hy beminde haar kragtig. Niet minder beminde hy zyn gelt; want wanneer hy een wandeling in zyn Landeryen ging doen, die hy verkreegen hadde buiten Perugia, zo droeg hy altoos een koffertjen met hem daar hy zyn Gout in bewaarde, tot dat een Struikrover dit gezien hebbende, hem op den weg van die overtollige moeite ontlaste. Perugino viel dit zo smertelyk, dat hy weinig tyts daar na van de waereldt scheide in 't jaar 1524. oud agtenzeeventig jaaren.

RAPHAEL SANZIO.

GEboren tot Urbino op den goeden Vrydag van het jaar 1483. zyn Vader was maar een gemeen Schilder, en zyn Meester Pietro Perugino. Zyn voornaamste werken zyn in Fresco in de zaale van 't Vaticaan, en zyn losse Schilderyen zyn in verscheide plaatsen van Europa verspreit. Terwyl hy een uitmuntenden Geest hadde, begreep hy dat de volkomenheit van de Schilderkonst niet bepaalt was aan de bekwaamheit van Perugino; en om elders de middelen tot vordering te zoeken, ging hy wel haast naar Sienna, alwaar Pinturichio zyn vrind hem bragt om de Cartons te maken voor de Schilderyen van de * Boekkamer. Maar naauwlyks had hy iets gedaan, wanneer hy op het gerugt van de werken die Lionardo da Vinci en Michel Angelo te Florencen maakten, zig daar naar toe begaf om zyn voordeel daar uit te halen. In der daad, wanneer hy overwogen hadde de manier van deze twee groote Mannen, nam hy voor de gewoonte, die hy by zyn Meester geleert hadde, te veranderen, hy keerde weder naar Perugia, daar veel gelegenheden zig opdeden om zyn Pinceel te oeffenen: maar het herdenken van de werken van Lionardo da Vinci deed hem een tweede reize doen naar Florencen, en naar dat hy daar eenigen tyt Geschildert hadde om zyn handeling te versterken, ging hy naar Romen, daar (a) Bramante zyn maag-

K 5 schap,

* Bibliotheque.

(a) Bramante was Architect van den Paus.

ſchap, die den Geest van den Paus al bereid hadde voor de verdienſte van Raphaël, hem Schilderwerken bezorgde die in het Vaticaan gemaakt zouden werden. Raphaël begon met het ſtuk dat men noemt de School van Athenen, daar naar het Diſpuut over het H. Sacrament, en vervolgens de andere die in de Zegelkamer zyn. Ongelooflyk is de vlyt en zorgvuldigheid geweest die hy heeft te koſte gelegd, ook was zyn arbeit niet zonder vrugt, want de beroemtheit van deze werken voerde den naam van Raphaël over de geheele waereld. Hy vormde * het Edele van zyn verkiezing naar de Statuen en Basrelieven van de Antieken, die hy langen tyt naar tekende met een uitnemende aandagt. En hy voegde by deze † keurelykheit een grootheit van manier, die het gezigte van de Capelle van Michel Angelo hem eens ſlags in ſcherpte. Zyn Vrind Bramante was daar van de oorzaak, die hem daar in liet komen tegen het generaal verbod dat Michel Angelo hem gedaan hadde (a) hem den Sleutel vertrouwende. Behalven de moeite die

*Delicateſſe de ſonGout

† Delicateſſe.

(a) Pietro Bellori in zyn boek dat het opſchrift heeft : *Des critioni delle imagini Dipinti d'a Raphaele nelle Camere del Vaticano*, beſtryd deze Hiſtorie met al zyn kragt, en beweert dat Raphaël zyn groote manier niet ſchuldig is als aan de Studie die hy naar het Antiék gedaan heeft. Maar vaſari, die Michel Angelo en Raphaël heeft gekent, en, die, wel verre van tegengeſprooken te zyn door eenig Schryver van dien tyt, vind zig integendeel daar in onderſteunt door drie Auteurs, die het leeven van Michel Angelo in 't bezonder beſchreeven hebben. Maar 't geene dat een groot vermoeden geeft, dat raphaël heeft willen profiteren van de werken van Michel Angelo om zyn eigen manier te vergrooten is, dat ik een rekening van de hand van

die Raphaël zig gaf Studerende naar de Beeldhouwerij der Alouden, onderhield hy tekenaars op zyn kosten, die voor hem teekenden in Italiën en in Griekenland alles wat zy konden vinden van de werken der Antieken, daar hy by gelegenheit zyn gebruik van maakte. Men heeft aangemerkt dat hy weinig of geene van zyn werken onvoltooit heeft gelaaten, en dat hy zyn Schilderyen ten uittersten uitvoerde, hoewel met een vaardige hand, hy gaf zig alle bedenkelijke moeite om het in dien staat dat daar niets op te berispen was te brengen; daarom ziet men van hem met Crijon de kleene partyen: Gelyk als handen, de voeten, en stukken van kleederen, die hy drie of viermaal tekende voor een zelfde onderwerp, om daar uit te verkiezen dat hy voor het beste zoude oordeelen. Alhoewel hy zeer naarstig geweest is, ziet men weinig stukken gemaakt van zyn eigen hand; hy hield zig doorgaans bezig met tekenen, om het groot getal van zyn Discipelen niet ledig te laten, die zyn tekeningen in verscheide plaatszen hebben uitgevoert, voornamentlyk in de kameren en vertrekken van 't Vaticaan; in de Kerk van onze Lievvrouw van de Vreede, en in 't Palais Ghigi, behalven de Galathea en een van de hoeken, waar in de drie

van Raphaël hebbe op den rug van welke tekening een * Studie is van den zelfden Raphaël, getekent naar een figuur die Michel Angelo Geschildert heeft in de Capelle van den Paus.

* Studio heet by de Schilders een figuur of Beeld, of een gedeelte van een Beeld, of schoone party geteekent naar het Leeven, of naar andere grooze Meesters werken.

drie Godinnen zyn dat hy zelf heeft Geschildert. Zyn zagt naturel en ommeegang deed hem van al de waereldt beminnen, en inzonderheit van den Pauzen van zyn tyt. De Cardinaal van Santen Bibiane bood hem zyn Nigt aan ten Huuwelyk; Raphael had die verbintenis wel aangegaan: maar in de verwagting van den Cardinaals hoed, daar Leo de X. hem hoop toe hadde gegeven, deed hem de uitvoering daar van altoos verschuiven.

De drift die hy voor de Vrouwen had deed hem in de bloem van zyn jaren verloren gaan: want op een tyt door te al te groote onmatigheit in zyn ongeregelde liefde, wierd hy overvallen van een heete koorts, en de Geneesheeren, aan wie hy de oorzaak van zyn ziekte verzwegen hadde, hebbende het gehandelt als een Pleuris, volvoerde de overige warmte, die nog was, uit te blufzen in een alreeds uitgeput lighaam. Zyn doot viel voor op denzelfden dag van zyn geboorte, den goeden Vrydag van het jaar 1520. in het zevenendertigste van zyn ouderdom. De Cardinaal Bembo maakte zyn Graffchrift, dat men leest in de Kerk van de Rotonde daar hy begraven wierd. Il zal niet bybrengen als deze twee vaerzen, die verwonderlyk zyn.

*Ille hic est Raphael timuit quo sospite vinci
Rerum magna parens & moriente mori.*

Zyn Discipelen waren Julio Romaan, Jan Francisco Penni, bygenaamt, *il fattore*, Pellegrin van Modena, Pirino del Vaga, Polidoor van Caravaggio, Mathurino, Bartholomio

miro d'a Bagna Cavallo, Timotheo d'a Urbino, Vincent d'a San Geminiano, Joan d'Udino, en anderen.

Eenige brave Nederlanders zyn ook onder zyn Discipelen te tellen, en hebben hem geholpen in zyn groote werken: als Bernard van Orlay van Brussel, Michiel Coxie van Mechelen, en anderen, die, naar hun Land wedergekeert zynde, het opzigt aanbevolen was van de tekeningen tot de Tapyten. Behalven deze Discipelen, had hy een meenigte van jonge Leerlingen en Liefhebbers, die ten zynen huizen verkeerden, en die hem dikwils verzelden om te wandelen. Michel Angelo hem eens op een dag met dit Gezelschap ontmoetende, schoot hem in 't voorby gaan toe, dat hy ging gevolgt als een Schout, en Raphael beantwoorden hem dat hy als de Beul alleen ging. Daar was altoos veel Jalouzye tusfen deze twee groote Schilders. Gelyk doorgaans gebeurt onder lieden van het zelfde beroep, wanneer hun gedrag niet door de zedigheit beftiert word.

Aanmerking over de werken van Raphael.

ZEDERT de herstelling van de Schilderkonst in Italien, heeft men daar geen Schilder gehad die zo veel agting heeft verkregen als Raphaël. Hy had een verheven Geest, en zeer fcherpzinnige gedagten, vrugtbaar en overvloedig van Inventien, dat meerder zoude uitgeblonken hebben, indien zyn Geest niet eenigzins wederhouden was geweest door de
groote

grootē naauwkeurigheid met dewelke hy alle dingen uitvoerde.

Hy was ryk in zyn Inventien; het is blykbaar dat hy zeer goede † Grondregelen heeft gehad, om de dingen die hy Geinventeed hadde te schikken; en indien zyn figuren niet gegroept waren van ligten en schaduwen, zy ware het door de * bewegingen op een zo verstandige manier, dat de groepen altoos met vermaak zyn aangezien. Zyn † standen zyn Edel, volgens hun † eigenschappen tegenstrydig, zonder geweld, uitdrukkelyk, natuurclyk, en vertonen de schoone partyen.

Zyn tekening is zeer § zuiver, en hy heeft 't zaam gevoegt de regelmatigheit, de Edelheit en de sierelykheit van het Antiek met de eenvoudigheid van de Natuur, zonder eenige de minste gemaaktheit. Hy heeft in zyn Beelden veel verandering doen zien, en nog meêr in 't ¶ gelaat van zyn hoofden, dat hy van de Natuur als de Moeder van de verscheidenheit leerde, daar altoos byvoegende een grooten aart in het tekenen.

Zyn * uitdrukkingen zyn regtmatig, scherp-zinnig, verheven, doordringende; zy zyn gematigd zonder koud te zyn, en levendig zonder vergrooting.

Zyn klederen zyn van een geringe manier geweest in zyn beginzelen, maar van de † groten aart op het einde, en konstlyk geschikt, de plooijen zyn 'er in een schoone ordre; gevende altoos voordelig het naakt daar onder zynde te kennen, het vleijende, om zo spreken, met tenderheit, voornamentlyk aan de plaatszen van de t'zamenvoeginge der leeden.

Maar

Maar egter zoude men Raphaël kunnen be-
 rispfen dat hy altyt zyn beelden met dezelfde
 zoorten van stoffen of lakenen bekleet heeft,
 in de onderwerpen die de verandering konden
 lyden en daar door meerder fieraat ontfangen:
 ik spreek voor de Historize onderwerpen;
 want wat aangaat de verdigtzelen en * ver-^{* Alle}
 bloemde of zinnebeeldige dingen, in dewelke ^{goriques}
 men Godheden invoert, moet men veel meêr
 agt geven op de Majestêit van de plooijen als
 op de rykheit der stoffen.

Of schoon Raphaël een uitnemende vlyt in
 't werk stelde om zuiver te tekenen, en dat hy
 om zo te zeggen, jaloers was, op zyn om-
 trekken, heeft hy dezelve een weinig te sterk
 aangewezen. En zyn Pinceel is droog, hoe-
 wel † lugtig en ‡ glad. Zyn landschap is van ^{† Legget}
 geen grooten aart, nog heel veel byzonders. [&]
^{‡ Uni.}

Zyn **LOCALE** Couleuren zyn voor het
 ooge nog § schitterende nog stotende; zy zyn ^{§ Bil-}
 niet heel wild: maar de schaduwen zyn een ^{lant.}
 weinig te zwart. Aangaande het licht en bruin ^{Cho-}
 daar heeft hy nooit zo geen regte wetenschap ^{quant.}
 van gehad, hoewel dat het schynt door zyn
 laatste werken dat hy daar naar zegt, en dat hy
 getragt heeft het te verkrygen: gelyk men zien
 kan in de Tapytzeryen van de handelingen der
 Apostelen, en in zyn stuk van den berg Thabor.
 Maar 't geene Raphaël ontbroken heeft aan-
 gaande het Coloriet, doet zig verschonen door
 zo veel andere delen die hy in zyn vermogen
 gehad heeft. Hy heeft zelfs Portretten ge-
 maakt zo wel verstaan van Couleur en van
 licht, dat dien aangaande zy kunnen gelyk ge-
 stelt worden met die van Titiaan, alzo wel
 als

als de St. Jan die in het Cabinet is van myn Heer den eersten President, en dat in alle de delen van de Schilderkonst verdient bekend te staan voor een uitnemend proefftuk van zyn Meester.

Pouffin heeft van dezen groten Schilder gezegt dat hy was een Engel in vergelyking van de hedendaagze Schilders, en dat hy een Ezel was vergeleken by de Antieken. Dit oordeel kan niet betrekkelyk zyn als op de gedagten, den smaak, of de verkiezing ende regelmatigheit van de tekening, en de uitdrukkingen.

De gedagten van de Antieken zyn eenvoudig, verheven en natuurelyk, die van Raphaël zyn het ook: de tekening van het Antiek is * **Correct** vast en zeker, veranderlyk daar het behoorlyk is, en van een grooten smaak of verkiezing; die van Raphaël is het ook: het Antiek is wys **† Precis.** en **‡** naauwkeurig in de verbintenis van de **§ Delicat.** muscelen, en **‡** keurelyk in zyn werkingen; Raphaël is in dit deel niet onwetende geweest. Egter moet men bekennen dat de geene die vlytig de Anatomie hebben bestudeert, zo veel nodig is tot de Schilderkonst, in het Antiek kunnen waarnemen een veel grooter **§** naauwkeurigheit, en een veel grooter **¶** tederheit, ook in de werking van de muscelen dat men zo niet en ziet: ik zal niet zeggen in Raphaël, maar in geen eenig Schilder wie dat het zy.

Ik sta wel toe dat deze groote * regelmatigheit en deze groote **†** keurelykheit van de werking der muscelen de **‡** bestipte bepaling van de omtrekken aanwyst: maar ik zie niet dat Raphaël 'er zo ver afgeweken is, dat hy verdient een Ezel genoemd te worden, in vergelyking van

§ Precisione.

¶ Delicatesse.

* Justesse.

† Delicatesse.

‡ Precision des

Gonours.

van

van het Antiek. Pouffin had zig kunnen vergenoegen met te zeggen, gelyk ik op een andere plaats aangemerkt hebbe, dat in het tekenen, het Antiek zo verre boven Raphaël is, als Raphaël de andere Schilders overtreft. Het is waar dat Raphaël de grootheid van zyn verkiezing op den leeft geschoeit heeft van de Antieke Beelden, en dat hy komende van Perugino zyn Meester; dezelve hem op den goeden weg bragten, en hen stantvattig opvolgde in het begin: maar op het einde gezien hebbende dat de Schilderkonst een verschillende zaak was van de Beeldhouwery, zo behield hy niet meer van het onderwys van deze als het geene hy tot zyn konst nodig had, en voor 't ovrige week hy daar van af naar maate dat hy voortging in jaren en verligting. Men kan deze verandering duidelyk bemerken in de Schilderyen die hy Geschildert heeft in bezondere tyden, waar van de laaften nader met de kentekenen van de Natuur overeenkomen.

Pouffin in tegendeel, alzo wel als Annibal Carratz, verlieten dat geene datze van de Natuur hadden aangenomen naar maate datze hen meerder aan het Antiek overgaven. Zy konden het zelve beleid gehouden hebben als Raphaël, doende het een, en het ander niet nalatende; want deze uitmuntende man had niet alleenlyk van het Antiek den goeden sijnak, de Edelheit en de schoonheit behouden, Maar hy heeft iets gezien, dat, nog Pouffin, nog de Carratzen hebben kunnen zien. Dat is de *Gracelykheit* het bevallige. Deze gift van de Natuur had hy in zulk een overvloed ontfangen, dat hy haar heeft doen zien in alles dat

uit zyn Penceel gevloeit is, en dat niemand hem heeft kunnen betwiften, indien het Corregio niet was; en zo het Gracelyke hadde goet gemaakt 't geen deze ontbrak rakende het regelmatige in de Tekenkonst, Raphaël heeft daar gebruik van gemaakt, en in een schoonen dag gestelt de diepe Wetenschappen die hy bezat, niet alleenlyk in het tekenen, maar ook in alle de delen der Schilderkonst die hem hebben doen verkrygen, den naam van den eersten Schilder te zyn, die immer geleefd heeft.

GIROLAMO GENGA.

DEeze was ook van Urbino, Studerende onder Pietro Perugino in den zelfden tyt als Raphaël, hy gaf zig byzonder over aan de Architectuur, en overleed in 't jaar 1551. oud vyfenzeventig jaren.

JULIO ROMANO.

WAs de beminde Discipel van Raphaël, zo ter oorzaak van zyn bekwaamheit in de Schilderkonst, als om de bevalligheit zyner zeden. Hy had ten eenemaal den smaak van zyn Meester aangenomen, niet alleen in de uitvoering van zyn tekeningen die hy van hem ontfangen hadde, maar ook in het geene dat hy van zyn zelf deede. Raphaël handelde hem als waare hy zyn eigen zoon geweest, en stelde hem aan tot zyn erigenaam met Jan Francisco Penni, gebynaamt *il Fattore*. Na de doot van Raphaël, volvoerden deze twe Schilders verscheide werken die hun Meester onvolmaakt hadde

hadde nagelaten. Julio Romaan was niet alleen uitmuntend Schilder, maar hy verstond ook volkomen de Bouwkonst. De Cardinaal van Medicis, die zedert was Clemens den VII. gebruikte hem tot het bouwen van het Paleis, dat men tegenwoordig noemt VIGNA DI MADAMA; en na dat hy het beleid van de Architectuur had gehad, zo maakte hy het Schilderwerk en de sieraden.

De doot van Leo den X. onthufte een weinig Julio Romaan door de verkiezing van Adriaan den VI. welkers Pauschap, indien het langer hadde geduurt, de schoone konsten zoude hebben uitgedooft in Romen, en de konstenaars in het uitterste gebragt om van honger te vergaan. Maar Clemens den VII. volgde hem op. Hy was zo dra niet verkoren, of hy liet Julio Romaan Schilderen aan de zaal van Constantini, daar de Historie van dezen Keizer begonnen was geweest door Raphaël, die al de tekeningen daar toe gemaakt hadde. Dit werk gedaan zynde, hield Julio zig bezig met verscheide Schilderyen voor kerken en voor particulieren te maken. Zyn manier van Schilderen begon te veranderen, en te vervallen in het roffe en in het zwart voor het geene dat het Coloriet aanbelangt, en in zyn tekenen het * straffe en het verbazende.

* Severe.

Frederico Gonzaga Marquis van Mantua, verzekert van de bekwaamheit van Julio, lokte hem in zyn staten; zyn goet geluk bragt hem daar: want hebbende de tekeningen gemaakt van twintig zeer † ongeschikte Printen † Dissodie gezneden waren door Marc-Antoon, en ^{Jucs.} onder dewelke Aretin zo veel Sonnetten ge-

maakt hadde, hy zoude gestreng gestraft zyn geworden indien hy in dien tyt zig in Rom en had bevonden, het onthaal datmen aan Marc-Antoon deede is daar het bewys van. Men wierp deze Plaatsnyder in de gevangenis, daar hy veel moest lyden, en het zoude hem het leven gekost hebben, indien de voorspraak van den Cardinaal de Medicis en die van Baccio Bandinelli hem niet behouden had. Onder tutzen zo arbeiden Julio Romaan te Mantua, daar hy altoos duurende blyken heeft gegeven van zyn groote bekwaamheit in de Architecteur en in de Schilderkonst. Hy bouwde hier het Paleis del T. en bragt de stad Mantua in een veel schoonder, sterker en veel gezonder staat, aangaande zyn werken der Schilderkonst, kan men zeggen dat het voornamentlyk te Mantua is, daar de geest van Julio Romaan den vryen teugel gehad heeft, en dat hy aldaar heeft getoont wie hy was. Hy overleed te Mantua in 't jaar 1546. oud vierenvyftig jaren, tot groot leetwezen van den Marquis, die hem beminde als zyn broeder. Hy liet een zoon na genoemd Raphaël, en een dogter getrouwt aan Hercules Malateste. Onder zyn Discipelen, zyn de beste geweest Primaticio, die in Vrankryk is gekomen, en een Mantuaan, geheeten Rinaldi, die jong is gestorven.

Aanmerking over de werken van Julio Romano.

JULIO ROMANO is geweest de eerste, de Jallerwyfte en de volstandigste onder de Discipelen

pelen van Raphaël. Zyn inbeelding, die als begraven was geweest in de uitvoering van de tekeningen van zyn Meester, gedurende al de tyt dat hy onder zyn onderregting verbleef, geraakte een slags gaande wanneer zy zig in vryheit zag, gelyk een watervloet, die, weêrhouden geweest zynde alles om verre werpt en met een heftigen loop zig zelf een weg baant; even eens Julio Romaan, naar eenige lofze stukken gemaakt en de groote werken in de zaale van 't Vaticaan naar de tekeningen van Raphaël geschildert te hebben zo voor, als na de doot van dezen doorlugtigen Meester, veränderde aanstonts van manier, zig latende vervoeren door den snelvlugtigen loop van zyn Geest in de werken die hy te Mantua Geschildert heeft. 't En was niet meêr deze bevalligheid, nog dit zoete vnur van de inbeelding dat, hoe ontleent als het was, niet naliet eenige stukken, die uit zyn hand kwamen, in twyffel te stellen of zy gemaakt waren van hem of van zyn Meester. Zynde dan geheel en al aan zyn zelven overgelaten, zo bragt hy meêr vuur in zyn werken door denkbeelden veel geweldiger, veel ongemeender; en ook veel uitdrukkeliker, maar zo zedig en natuurlyk niet als die van Raphaël: zyn Inventien waren verrykt met Poëtische sieraden, en zyn Ordinantien heel ongemeen, en van een verheve verkiezing.

De oeffening die hy in de Letteren gedaan hadde verstrekte hem voor een groot behulp in het geene de Schilderkonst betreft; want natekenende de Beeldhouwery der Antieken, heeft hy daar de blyken van geleertheit uitgehaalt die wy in zyn werken zien,

Het ſchynt dat hy niet is bezig geweest als met de grootheit van zyn Poëtize gedagten, en dat om die uit te voeren met dat zelve vuur als hy hadde begrepen, hy zig vergenoegt heeft met een manier van tekenen daar hy de verkiezing van gemaakt had, zonder verandering, nog in de wezens trekken, nog in zyn klederen. Het is zelf zichtbaar genoeg dat zyn Coloriet, dat nooit heel goet geweest heeft, daar na nog veel meêr veronagrzaamt is; want zyn *Locale Couleuren*, die in het ſteenagtige en in het zwarte vervallen, zyn niet geholpen door eenige kenniſze van 't licht en bruin. Zyn wyze van * trots tekenen, en zyn vervaarlyke uitdrukkingen zyn hem zodanig in gewoonte geworden, dat zyn werken daar door zeer ligt te onderkennen zyn. Deze manier is in der waarheit zeer groot, om dat hy dezelve verkreegen hadde door de zeer vlytige Studie naar de Basrelieven der Antieken, en bezonderlyk die van de Coloungen Trajaan en Antonini, die hy ten eenemaal naar getekent hadde. Maar deze ſchoone dingen die genoegzaam in ſtaat zyn om alleen een Beeldhouwer bekwaam te maken, hebben nodig vergezelt te zyn met de waarheden van de Natuur om een groot Schilder te werden: de klederen, die doorgaans veel toebrengeu tot de Majesteit van de figuren, zyn het minſte van zyn Pinceel; want zy zyn arm, en van ſlegte † verkiezing.

* Fiere.

† Me-
chant
Gout.

Men ziet weinig verandering in zyn wezen-trekken, en de hoofden, die men in zyn werken vind beſtaan alleenlyk in den verſchillige ſlag van voorwerpen daar hy zyn Ordinantiën meede vervult heeft, en in de byvoegzelen die haar ver-

verryken: dit komt van de algemeenheit van zyn vernuft voor alle zoorten van Schilderwerk; want hy heeft gelykelyk Beelden, Landschappen en Dieren wel Geschildert, invoegen dat zyn werken altoos zullen zyn, in 't geen zy inhouden, de verwondering en hoogagting van alle de verstandigen.

JAN FRANCISCO PENNI

Gebynaamt

I L F A T T O R E.

DEze laaste naam was hem gegeven ter oorzaak van de zorge die hy op zig nam van de vertering en de huishouding van Raphaël, by den welken hy altyt inwoonde met Julio Romaan. Hy was zeer bekwaam inzonderheit in de tekenkonst. Hy heeft veel dingen gemaakt op de gedagten van Raphaël, die voor Raphaël zelf gehouden werden, voornamentlyk in 't Paleis Ghisi, gelyk als men kan bemerken wanneer men het zelve met aandacht onderzoekt. Hy had een bezondere neiging voor het Landschap, dat hy zeer wel deede, en dat hy verrykte met schoone gebouwen.

Na de doot van zyn Meester verbond hy zig met Julio Romaan en Pirino del Vaga, en alle drie te zamen volvoerdenze dat Raphaël onvolmaakt gelaten hadde, zo wel de Historie van Constantin, als eenige andere werken van 't Paleis Belvedeere. Maar zy scheidten zig van malkander by gelegenheit van een Cotype die de Paus wilde doen maken van de

Schildery van den verheerlyking op den Berg, om dat dit stuk geschikt was geweest voor Vrankryk. *Il Fattore* ging naar Napels met oogmerk om te Schilderen voor den Marquis del Vasto, maar zyn tedere gesteltenis liet hem niet toe langer te leven, hy overleed in den ouderdom van veertig jaren, in 't jaar 1528.

L U C A P E N N I.

WAs de broeder van Jan Francisco van den welken wy hebben gesproken. Hy Schilderde eenigen tyt met Pirino del Vaga, zyn schoonbroeder, te Genua en andere plaatszen van Italiën. Hy ging vervolgens naar Engeland daar hy verscheide dingen maakten voor den koning Henrik den VIII. en voor eenige Koopluiden. Hy Schilderde ook te Fontaine Bleau voor Franciscus den eersten; en in deze laatste plaats begaf hy zig aan het Plaatsnyden.

ANDREA DEL SARTO

VAn Florencen, was den zoon van een Kleermaker die hem by een Goudsmit bestelde, daar hy zeven jaren by bleef, gedurende welken tyt hy zig meêr bezig hield met tekenen als met het Goudsmits werk. Van daar geraakte hy by een gemeen Schilder, genaamt Joan Barile, die hy wel haast verliet om naar Florencen te gaan onder het onderwys van Pietro Cosimo. By dezen Schilder was hy alle de Zon en Feesdagen bezig met het tekenen naar brave Meesters, maar in 't gemeen naar

naar de dingen van Lionard da Vinci, en naar Michel Angelo, waar door hy in weinig jaren heel bekwaam wierd. Hy bevond zyn Meester al te langzaam in zyn werken, en ging van daar. Hy maakte vriendschap met Francia Bigio: zy woonden te zamen, en Schilderden in Florencen verscheide dingen en in de Kloosters daar omtrent gelegen. Hy heeft veel Liefvrouwen Geschildert. Men verweet hem dat hy zig bedient hadde van de printen van Albert Duur in een werk dat hy maakte voor de Carmeliten. Baccio Baudinelli wilde het Schilderen van hem leren, maar om dat Andrea hem terstont moeiljyke dingen voorstelde, zo wierd deze Discipel haast onlustig, die zig geheel op de Beeldhouwery toeleide. De agting van Andrea aangegroeit zynde, maakte hy Schilderyen voor verscheide plaatszen: Onder andere een stuk waar door hy grooten lof verkreeg, en dat een van de beste dingen is die hy gemaakt heeft; te weten een St. Sebastiaan voor de kerk van St. Gal.

Hy kwam in Vrankryk op 't verzoek van Franciscus den eersten. Hy maakte enige stukken, en alhoewel hy een St. Jeronimus voor de Koninginne begonnen hadde verliet hy dit werk, en verkreeg van den Koning verlof om naar Florencen te gaan, onder voorwendzel van zyn vrouw mede te brengen, van dewelke hy zeide een brief van aangelegentheit ontfangen te hebben: maar in plaats van binnen den bestemden tyt weder te komen dat hy beloofst hadde, verteerde hy het gelt dat hy gewonnen, en dat hy van den Koning had ontfangen om Schilderyen voor te kopen, eindelyk na eenige

werken gedaan te hebben met Francia Bigio om zig uit de ellende te redden, storf hy te Florencen aan de Pest, verlaten van zyn vrouw en van zyn vrinden, in 't jaar 1530 het twe- enveertigste van zyn ouderdom. Hy liet verscheide Discipelen naar onder andere Giacomo d'a Pontormo, Andrea Squazella, die in Vrankryk Schilderde; Giacomo Sandro, Francesco Salviati, en Georgio Vafari.

Dezelve Vafari verhaalt dat Andre del Sarto zo volmaakt Copieerde, dat eens op een tyt Frederik Marquis van Mantua hem hebbende doen maken een Copy van 't Portret van Leo den X. met eenige Cardinalen, dat hy zo net namaakte dat Julio Romaan, die onder het opzigt van Raphaël de klederen Geschildert hadde, het altoos hield voor het Orgineel, zeggende tegens Vafari, die hem uit den dut wilde helpen, *zie ik niet de eigen Pinceel streeken, die ik zelfs gedaan hebbe?* Ondertusfen liet hem Vafari de doek van agteren zien, Julio Romaan was overwonnen door de waarheit.

Ik heb dit geval wydlopiger verhaalt in het 27 Hoofdstuk van de kennisze der Schilderyen.

GIACOMO D'A PONTORMO

TOscaner, begaf zig in den ouderdom van dertien jaren om te leeren Schilderen, onder het opzigt van Leonardo da Vinci, daar naar onder Mariotto Albertinelli, dien hy verliet voor Pietro di Cosimo, en deze voor Andrea del Sarto, van wien afgescheiden, niet méer als negentien jaren oud, op zig zelve
(hoe-

(hoewel arm) ging woonen, en begaf zig zodanig tot Studeren, dat zyn eerste werken Michel Angelo dede zeggen, deze jongman zal de Schilderkonst ten Hemel voeren. Pontormo was nooit vergenoegt van het geene dat hy maakte: maar den lof dien hy verkreeg ondersteunde zyn moed. Hy maakte veel werken te Florencen, die hem agting gaven: hebbende ondernomen de Capelle te Schilderen van St. Laurens voor den Hertog van Florencen, en willende in dit werk (dat twaalf jaar onder handen was,) betonen alle andere te overtreffen, deed hy in tegendeel by de uitkomst zien dat hy minder was geworden als hy zelfs. Hy was een zeer eerlyk en nedrig man: maar het geene men niet genoeg in hem kan pryzen was, dat onder deze goede hoedanigheden, hy niet konde verdragen dat men kwaat sprak van afweezende, daar hy altyt de zaak voor op nam. Alle zyn werken zyn gedaan te Florencen, hy is overleden aan de waterzugt in 't jaar 1556. oud drie en zeventig jaren.

BACCIO BANDINELLI

Florentiner. Zyn naam is Bartholomeo, maar om het te verkorten heeft men hem Baccio genoemd. Zyn Vader was een Goudsmit, en zyn Meester geheten Joan-Francesco Rustico, braaf Beeldhouwer dewelke van Lionardo da Vinci dikwils bezogt wierd; want Rustico en Lionard waren beide Discipelen van Andre Verrochio, die Beeldhouwer, Schilder en Bouwmeester was, en die veel kennis had in de Mathematize wetenschappen. Alhoewel dat

dat Baccio Bandinelli uitnemende moeite heeft aangewend in alle de nootzakelyke oeffeningen om een verftandig Schilder te worden, zyn Taferelen nogtans wierden met geen genoegen gezien of ontfangen, ter oorzaak van het Coloriet dat niets waard was, dezen flegten uitslag deed hem het Schilderen verlaten, en verpligte hem om niet anders als op het Beeldhouwen te denken, in het welke hy een groot man is geweest. Hy had een hoogagting voor zyn eigen werken, zo verre dat hy dezelve gelyk ftelde met die van Michel Angelo; wiens roem hy kwalyk konde verdragen—Zyn werken zyn te Rom en Florencen, daar hy is gestorven in 't jaar 1559. oudtweenzeventig jaren.

POLIDORO DA CARAVAGGIO.

GEboortig uit het dorp van Caravaggio in het Milanees, kwam te Rom in den tyt dat Leo de X. deed werken aan eenige gebouwen van 't Vaticaan, en niet wetende wat ter hand te nemen om zyn leven te onderhouden, want hy was nog zeer jong, zo begaf hy zig om voor Opperman te dienen en de Kalkbak aan de Metzelaars te brengen, die aan dit gebouw arbeiden. Hy oeffende dit moeylyk Ambagt tot aan den ouderdom van agtien jaren Raphaël had als doen in die zelfde plaats verscheide jonge Schilders in het werk, die zyn Ordinantiën uitvoerden. Polidoor, die dikwils de Kalk aanbragt om de pleistering te maken van hun Fresco, was geraakt door het gezigt der Schilderwerken, en gedrongen door
de

de neiging van zyn Geest om een Schilder te worden. Hy gaf zig aanstonts over aan de werken van Jan da Udine, en door het vermaak dat hy hadde van dezen Schilder te zien werken, begon het talent zig te openbaren dat hy voor de Schilderkonst had. Hy toonde zig vlytig en * gediensig by de jonge lieden die hy * Com-
zag werken; hy maakte vriendschap met hen, plaisant.
en hen zyn voornemen hebbende bekend gemaakt, ontfing hy de lessen die zyn moed des te meêr aanwakkerden. Hy stelde zig met een geweldige drift aan het tekenen, en hy vorderde zo verwonderlyk, dat Raphaël daar over verbaast stont en eenigen tyt daar naar gebruikte hy hem onder de andere jonge Schilders, maar hy onderscheide zig zo sterk in 't vervoig, dat gelyk hy het grootste deel had in de uitvoering van de Logien of vertrekken van Raphaël, hy daar ook de voornaamste Eere van had. De moeite die hy wist dat zyn Meester genomen had van de Beeldhouwery der Antieken naarte tekenen, deed hem den zelfden weg inslaan, hy bestede dagen en nagten met deze schoone dingen te tekenen en een naauwkeurige studie van de Aloudheit te doen. De oneindige werken die hy in Romen heeft gemaakt en daar hy de † voorgevels van verscheide Gebouwen mede † Facades.
heeft versiert, doen het genoegzaam kennen. des.

Hy heeft weinig lofze Schilderyen gemaakt, byna al zyn werken zyn in Fresco en van een zelfde Couleur, in naarvolging van de *Bas-relieven*. Hy heeft zig in deze zoorten van werken zomtyts bedient van de manier dat men *Sgraffito* noemt, dewelke bestaat in de bereiding van eenzwarten grond over denwelken
men

men een witte Pleistering legt ; en dan met de punt van een yzer door den Pleistering heen krabbende, ontdekt men door de arceringen het zwart dat de schaduw maakt. Deze wyze van doen wederstaat beter het beschadigen van de lugt en den tyt, maar zy geeft minder genoeg aan 't gezigt, want het staat zeer hart. De liefde die Polidoor hadde voor het Antiek deed hem de onderzoekingen die een Schilder naar de Natuur moet doen, niet vergeten, want hy was bekwaam voor het eene en voor het ander.

Hy maakte in den beginnen een naauwe vrindschap met Mathurino van Florencen, de overeenkomst van hun aart deed hen te zamen Studeren, en de dingen die hen aanbetrouwt wierden uitvoeren, dit duurde tot aan de doot van Mathurino die hem overkwam door de Pest in 't jaar 1526. Polidoor, na dat hy met behulp van Mathurino, Romem met zyn konstige werken vervult hadde, dacht nu in gerustheit de vrugten van zyn arbeit te plukken, als wanneer in den jaare 1527. Romem ingenomen wierd van de Spanjaarden, en dat de konstenars zig onderworpen vonden aan de elendigheden des Oorlogs, of hen op de vlugt te begeven, Polidoor nam de reis aan naar Napolis, alwaar hy genootzaakt was met gemene Schilders te werken, zonder zig te kunnen doen uitmunten; want de Adel des lands hadde meêr Liefhebbery aan schoone Paarden te zien als de Schilderkonst. Zig dan zonder bezigheid ziende, en gedrongen om 't geehe hy in Romem gewonnen hadde te verteren, zo ging hy over naar Sicilien; en om dat hy zo groot

groot een Bouwmeester als Schilder was, zo gaven die van Messina aan hem het beleid van de Triomfbogen die men opregten voor Keizer Carel den vyfden, wanneer hy wederkeerde van het inneemen van Tunis. Dit werk geëindigt zynde, Polidoor niets voor de hand vindende dat overeenkomende was met de grootheid van zyn vernuft, en niets hem weêrhoudende als de Liefkozingen van een vrouw die hy beminde, zo nam hy voor om wederom naar Romen te reizen, nemende tot dien einde zyn gelt dat hy daar in de bank hadde naar zig: maar staande nu op zyn vertrek, zyn knegt, die lang te voren naar gelegenheit gewagt had om hem te beroven, zig verbonden hebbende met eenige lieden van den zelve slag, zo wierd hy van hen in zyn bed overvallen, daar zy hem in verworgden en met poken doorstaken. Na dezen gruwelyken moort begaan te hebben, zo droegenze het lighaam van Polidoor dicht by de deur van zyn beminde Meestrefze, om te doen geloven dat cenig meede vryer hem in dat huis gedoot hadde: maar het behaagde God dat de boosheit ontdekt wierd. De moordenaars het zynde ontkomen, zo dagt men niet meêr als om het droevig lot van Polidoor te beklagen, als wanneer de knegt, zig gelatende hem ook te beklagen in tegenwoordighheit van een Graaf, vriend van zyn Meester, het met zo weinig natuurlykheit deede, dat de Graave, die dit bemerkte, hem liet gevangen nemen, de knegt zyn verantwoording kwalyk doende wierd aan de Pynbank gebragt, hy bekende alles, en wierd gevonnist om gevierendeelt te worden. Polidoor was van de iuwoonders

ders van Messina zeer hertelyk beklagt, die hem verëerden met Lykstatien in de Hoofstkerk, alwaar hy begraven wierd in 't jaar 1543.

Aanmerking over de werken van Polidoor.

IN den lust, dien Polidoor hadde om te leeren, geloofde hy dat hy niet beter doen koende als de voetstappen van zyn Meester te volgen: en wetende dat Raphaël zyn * aart van tekenen geschikt had naar de Beeldhouwery der Antieken, zo begaf hy zig om vlytig daar naar te Studeren, hy behield daar voor zulk een liefde, dat de voornaamste bezigheid van zyn leven geweest is dezelve naar te volgen. Men ziet 'er nog schoone overblyfzels van op de † voorgevels van verscheide huizen in Romem, op dewelke hy Basrelieven van zyn Inventie Geschildert heeft.

* Gout.

† Facades.

Hy was uitnemend levendig en overvloedig van Geest, en de Studie, die hy naar de Basrelieven gedaan hadde, bragt hem tot de verbeeldingen van slyden, Offerhanden, Antieke Vazen, Trophées van wapenen, en van Sieraden, zamengestelt van al het merkwaardigste dat de Aloudheit ons van deze stoffe heeft naar gelaten.

Maar het is verwondering waardt dat (naar dien hy zig met de uiterste aandagt overgaf om de Beeldhouwery der Antieken te volgen) hy het nootzakelyk ligt en bruin in de Schilderkonst gekent heeft; ja dat hy de eenigste heeft geweest van de Romeinze School die voor zig zelf de gronden daar van gelegd, en die in 't
werk

werk gestelt heeft; in der daad de groote * par- * Maf.
 tyen van licht en schaduw, die hy waargeno- zes.
 men heeft, doen wel zien dat hy overreed was
 dat de oogden deze rustplaatzen van noden heb-
 ben, om de Schilderyen met meer gemak en
 genoegten te beschouwen. Op dezen grond
 en met dit oogmerk is het dat in de Friben,
 die hy van wit en zwart Geschildert heeft, hy
 de voorwerpen heeft verzamelt, de groepen
 daar van heeft t'zamen gestelt met zo veel ver-
 stant, dat het niet mogelijk is elders iets schoon-
 ders te zien.

De liefde die hy voor het Antiek hadde, heeft
 hem niet belet naar de Natuur te Studeren,
 zyn smaak van tekenen, die zeer groot en † Tres-
 vast is, is een vermenging van het eene en van Correct.
 het ander: hy had 'ereengemakkelyken en uit-
 muntenden handeling van, en † 't gelaat van † Airs de
 zyn hoofden is trots, edel en uitdrukkellyk. tete.

Zyn gedagten zyn verheven, zyn schikkin-
 gen vervult met schoone verkiezinge van de
 standen en werkingen der Beelden; zyn kle-
 deren wel geschikt, en hy maakte ook 't land-
 schap van een goeden aart.

Zyn Pinceel is lugtig en smeltende: maar
 zedert de doot van Raphaël, die hem in de gro-
 te werken van 't Vaticaan gebruikte, heeft hy
 heel zelden met Couleuren Geschildert ner-
 gens meerder zig mede bezig houdende als met
 de werken in Fresco van licht en bruin.

De § eigen aart van Polidoor heeft veel ge- § Genie.
 meenschap met dien van Julio Romaan; hun
 ¶ bevattingen waren levendig en geschikt naar ¶ Con-
 den smaak van het Antiek; hun tekening groot ceptions.
 en * straf, en de weg dien zy gehouden heb- * Severe.
 ben

ben was nieuw en ongemeen: het verschil dat tusfen hen beiden is, bestaat daar in, dat Julio Romaan zyn Poëtize gedagten bezielde alleen door een heftigheid van zyn Geest; en dat Polidoor bezonder agt nam om zig te dienen van de *Contraste*, tegenwerking, als het allervermogenste middel om leven en beweging aan zyne werken te geven. Het schynt ook dat de * aart van Polidoor natuurelyker, zuiverder en beter geregelt is geweest als die van Julio Romaan.

* Genie.

A N D R E A C O S I M O

E N

M O R T U O D A F E L T R O .

ZYn de eerste geweest die de sieraden hebben in 't gebruik gebragt in de werken van de Moderne Schilderkonst, de een ende ander zyn daar zeer verre in gevordert, en van ligt bruin gewerkt op de manier dat de Italianen noemen *Sgrafitti* Andrea heeft geleefd 64. jaren, Mortuo de wapenen aangenomen hebbende, by gebrek van werk, sneuvelde oud 45 jaren in een gevegt tusfen de Venetianen en Turken.

R O S S O

GEboren te Florencen, heeft in de Schilderkonst geen Meester gehad; maar zig overgegeven aan de werken van Michel Angelo, en zocht zig een bezondere manier eigen

te

te maken; zyn * vernuft was vrugtbaar, zyn
manier van tekenen een weinig wilt, hoewel * Genie.
verftandig. Hy heeft veel in Romen en te Pe-
rouze in den tyt van Raphaël Gefchildert; de
tegenspoeden, die hy in zyn leven ontmoete,
gaven gelegenheit om hem in Vrankryk te
doen komen, daar Francifcus de eerfte hem
een Penfioen gaf en het opzigt over de werken
die te Fontainebleau als doen gemaakt wier-
den; zyn Majesteit gaf hem ook een Canon-
nikfchap van de Heillige Capelle, invoegen dat
de gunft van den Koning, en zyn eigen ver-
dienfte hem in groot aanzien ftelde. Men kan
van zyn bekwaamheit oordelen, ziende de groo-
te Galery van Fontainebleau, die van zyn
hand is.

Roffo was wel gemaakt, en had zyn geest
gekweekt door verfcheide kennifzen en we-
tenfchappen: maar alle deze fchoone hoeda-
nigheden blufte hy uit door de fchandelyke
doot, die hy zig zelf aandede; want hebbende
doen gevangen nemen Francisco di Pellegrino,
zyn getrouwe vrind, op vermoeden dat
deze hem een aanzienelyke zomme gelts ont-
ftolen hadde, ftelde hy hem in de handen van
de Justitie, die, na datze hem aan de Pyn-
bank hadde gehad, hem onfchuldig verklaarde.
Pilligrino in vryheit zynde om zig te wreken
maakte een vuil Pasquil tegens hem; dees'
oordelende nimmer met eere zig uit deze zaak
te kunnen redden, zond iemand naar Melun
om vergift, onder voorgeven dat hy het nodig
hadde om zyn Vernis te bereiden, en floeg het
in tot Fontainebleau, waar aan hy ftorf in 't
jaar 1541.

FRANCISCO MAZZOLI,

Genaamt

P A R M E N S,

GEboren te Parma in den jaare 1504. leerde de Schilderkonst van zyn twee Neven, hy deed grooten voortgang in weinig tyts door de levendigheid en vaardigheid van zyn Geest daar hem de Natuur van voorzien hadde. Hy wierd naar Romen gelokt door 't gerugt van de werken van Raphaël en Michel Angelo, hebbende nog maar den ouderdom van twintig jaren; hy Studeerde vlytig naar de goede dingen, en inzonderheit naar Raphaël; hy maakte verscheide Schilderyen, die hem in aanzien bragten, en de genegenheit deden verkrygen van Paus Clement den VII. hy was zo aandagtig in zyn werk, dat den zelve dag dat de Spanjaarden Romen overrompelden en alles roofden en plonderden, Parmens van de soldaten gevonden wierd met gerustheit Schilderende, gelyk eertyts Protogenes in Rhodus: deze verzeekertheit verwonderde de eerste Spanjaarden die tot hem invielen: de schoonheit van zyn Schilderwerk verbaasde hen en trof hen zodanig dat zy weg gingen zonder hem eenig leet te doen; maar daar kwamen anderen die hem alles afnamen dat hy hadde. Hier op keerde hy naar zyn Vaderland, engande over Bologne, vond hy daar gelegenheit om veele werken te maken, die hem daar een tamelyken tyt ophielden. waar naar hy zig naar Parma

be-

begaf, alwaar hy ook veel Schilderde. Hy speelde heel wel op de Luyt, en gaf zig dikwils daar meêr tyt aan over als aan zyn konstpinceel. Maar 't geene men hem met meêr reden kan verwyten, is dat hy zodanig was overgegeven aan de Alchimie, dat hy niet alleen de Schilderkonst verliet, maar de zorg voor zyn eigen Perzoon, en als geheel wild wierd. Hy heeft eenige van zyn tekeningen in houtfnee gebragt, en verscheide daar van geest, hy is de eerste geweest, die deze soort van snyden in 't gebruik gebragt heeft, ten minsten in Italiën. Hy onderhield by hem een Plaatsnyder genaamt Antonio Frentano, die hem te Bologno al zyn platen zo van hout als van koper, en al zyn tekeningen afftal: en hoewel een goet gedeelte weder agterhaalt wierd; zo bragt dezen dieffstal Parmens in de uitterste wanhoop, eindelyk hartnekkig blyvende by zyn Alchimistery, verloor hy zyn tyt, zyn gelt en zyn gezontheit, en storf in een ellendigen staat in den jaare 1540. niet meêr als zesendartig jaren oud zynde.

Aanmerking over de werken van Parmens.

DE neiging van den Geest van Parmens was ten eenemaal overhellende naar het bevallige en de * Edelheid; en hoewel hy met gemak Inventeerde, dagt hy zo zeer niet om zyn Ordinantien met behoorlyke voorwerpen te vervullen, als wel om zyn figuren met een aangename zwier te tekenen, om door hunne postuuren en stant schoone partyen te verto-
* Gen-
tiffeste.

nen, die het leven en beweging gaven. Maar dewyl hy de grootste uitgestrektheid van Geest niet gehad heeft, zo verminderde de aandacht die hy voor zyn figuren in 't bezonder heeft gehad, die geen die hy moest hebben voor de uitdrukking van zyn figuren in 't algemeen. Van den anderen kant zo zyn zyn gedagten gemeen genoeg, en men ziet niet dat hy veel heeft toegeleit om in het gemoet van den mens in te dringen of de Hertstogten gaande te maken: maar al is het dat het aangename dat in zyn werken uitschynt, niet zy, om zo te spreken, als uitwendig, 't laat daarom niet naar de bogen te verlokken door veel bekoorlykheden.

Hy Inventeerde zonder moeite, en gaf veel bevalligheid aan zyn aksien, al zo wel als aan zyn tronien; men kan uit zyn werken oordelen, dat hy eerder gezogt heeft door dit middel te behagen, als om hem bezig te houden met de opregte verbeelding van zyn onderwerp, Hy berade hem weinig met de Natuur, die de Moeder is van de verandering, hy bragt haar tot de gewoonte die hy aangenomen hadde, * bevallig, in der waarheit, maar gemanierd. De Schilder, die de Natuur als zyn voorwerp aanziet, moet haar aanmerken zo wel in haar verandering als in het getal van haar uitwerkingen: en indien men aan een Schilder de herhaling vergeeft in een zelfde Ordinantie, dat moet niet zyn als ten opzigt van zyn tekeningen, voor dewelke hy zo naauwkeurig niet met de Natuur behoeft te rade te gaan, nog zo veel moeite te doen als wel nodig is voor de Schilderyen. Ik weet anders wel, dat welke

Stu-

* Gracieuſe.

Studien de Schilders ook mogen gedaan hebben naar het leven of de Natuur, hun bezondere smaak dezelve doet overhellen tot zekere verkiezingen die hen wederroepen, en in dewelke zy ongevoelig komen te vervallen. Het is zeker dat Parmens dikwils heeft herhaalt dezelfde * wezens en dezelfde Proportien: * Airs. maar zyn verkiezing is zo schoon, dat het geen dat zyn werken eenmaal doet behagen, dezelfde uitwerking heeft, daar het weder voorkomt.

Zyn † smaak van tekenen is ryzig en ver- † Goûst.
standig, maar ‡ inbeeldig en gemanieert. Hy † Ideal.
was daar opgesteld om de uitterste delender ledematen teder en wat schraal te maken. Zyn gestaltens zyn edel, levendig, en aangenaam Attitudes.
gecontrasteert of tegens elkander werkende; § Airs.
het § gelaat van zyn tronien bevallig eerder als van den * verheven smaak; zyn uitdrukkingen * Grand Goûst.
generaal, zonder kentekens; zyn klederen lugtig en wel *gecontrasteert*: zy zyn om de waarheit te zeggen al van dezelfde stoffe, en de ploojen zyn zeer onzeker, maar om datze Indecis.
in klein getal zyn, zo gevenze een ‡ aart van † Goût.
grootheit aan de partyen die zy bedekken. Hy heeft veelyts vliegende kleetjes gemaakt, die aan zyn Beelden veel beweging gaven, maar de oorzaak daar van is altyt niet even eigen.

In weerwil van de vaardigheid van zyn Geest, en de gemakkelykheit van zyn Pinceel, heeft hy weinig Schilderyen gemaakt, hebbende het grootste gedeelte van zyn tyt doorgebracht met Tekeningen te maken, en Platen te snyden. Het weinige dat ik van zyn Schilderwerk gezien hebben, geeft my een denkbeeld van een

tamelyk goet ligt en bruin: maar zyn *Locale*
 * Re- Couleur is zeer gemeen en niet veel * onder-
 cherches zocht. 't Is Parmens, die het eerst het geheim
 gevonden heeft, om door het middel van twee
 kopere Platen, op papier van een zachte Cou-
 leur het wit en het zwart te drukken, en om
 aldus meêr rondigheit aan de Printen te geven:
 maar hy heeft niet volhard om zig van deze uit-
 vinding te dienen, die te veel moeite vereift,
 niet tegenstaande dat hy zag dat deeze Printen,
 hoe eenvoudig, van ieder een begeert en ge-
 † Modelle zocht wierden, en datze zelfs tot † voorbeelden
 dienden aan verscheide bek wame Schilders van
 zyn tyt.

PERRINO DEL VAGA

GEboren in Toscanen, daar hy in groote
 Garmoede was opgevoet, maar twee maan-
 den oud zynde als zyn Moeder overleed. Zyn
 Vader was zoldaat, en een Geit was zyn
 voedster. Zynde jong te Florencen gekomen,
 geraakte hy by een Verfverkoper, daar hy in-
 zonderheid zig ophield met verven en Pincelen
 by de Schilders te brengen, die dezelve nodig
 hadden.

Dat gaf hem aanleiding tot Teken en hy
 maakte zig in korten tyt de bekwaamste van de
 jonge Schilders te Florencen. Een gemeen
 Schilder, Vagagenaamt, gaande naar Romen,
 nam hem met zig, van daar komt het dat hy
 altoos den naam van Vaga zedert behouden
 heeft; want zyn eigen naam is Buonacorsi, te
 Romen heeft hy de helft van de week voor de
 Schilders gewerkt, en hy besteden de andere
 helft

helft met de Zondag en Feestdagen om voor zyn Studie te tekenen. Hy maakte een mengzel van alle de goede dingen: dan vond men hem onder de vervalte* Gebouwen, in het onderzoeken van de sieraden der Antieken of de † half verhevene te tekenen, dan eens in de Kapel van Michel Angelo, en dan weder in de zalen van 't Vaticaan; zig in den zelven tyt ook overgeevende aan de Anatomie en aan andere Studien, die nootzakelyk zyn om een groot Schilder te maken. Deze arbeit was oorzaak dat hy wel haast by de allerbekwaamste bekend wierd; invoegen dat Raphaël hem aanstelde met Jan da Udine om tot de uitvoering van zyn tekeningen te helpen.

* Ruines.

† Bas-Reliefs.

Onder alle de geene die te zynen tyde Geschildert hebben, was 'er niemant die zo wel de sieraden verstaan heeft, nog die met meerder zekerheit, bevalligheit en † stoutmoedigheit met den smaak van Raphaël is overeengekomen: also men onder andere dingen kan oordelen uit de Schilderyen van de § vertrekken van 't Vaticaan, die hy opgemaakt heeft; te weten, den doortogt van de Jordaen. den val van de muuren van Jericho, den stryt daar Jozua de Zonne deed stil staan, de geboorte van onzen Zaligmaker, de Doping en het Avondmaal. De genegenheit die Raphaël voor hem hadde bezorgde hem andere aanzienelyke werken in 't Vaticaan, Perrin wilde hem zyn dankbaarheid betonen, door een bezondreaankleeving: maar de schrik voor de Pest deed hem uit Romen naar Florencen vertrekken, van waar hy naar eenige werken gedaan te hebben, weder te Romen kwam, om dat de plage der

† Hardieffe.

§ Loges.

Pest ophielde; Raphaël overleden zynde, verbond zig Perrin met Julio Romaan, en Francisco *Il Fattoore* voor de werken die nog stonden gedaan te worden in 't Vaticaan; en tot meerder bevestiging van hunne vriendschap, trouwde hy in den zelfden tyt de Zuster van Francesco in 't jaar 1525. Maar in 't jaar 1527. scheide de belegering van Romem door de Spanjaarden hen van den andere. Perrin wierd gevangen, hy kocht zig met groot rantsoen los, hy begaf zig daar op naar Genua, daar hy gelegenheit vond het Paleis te beschilderen, dat de Prins d'Oria kwam te bouwen. Hy diende zig in dit werk van Cartons daar hy openbaar het gebruik van deed zien aan een Schilder genaamt Jeronimo Trevizan, die daar schimpig van gesproken had, en ook aan verscheide anderen, die kwamen toegelopen met gedagten om hun voordeel uit zyn konst te halen. Van daar vertrok hy naar Piza om zig daar neêr te slaan, op het sterk aanhouden van zyn vrouw: maar na dat hy hier eenige werken gedaan hadde, keerde hy weder naar Genua, Schilderende nog voor denzelfden Prins d'Oria. Vervolgens ging hy voor den twedemaal naar Piza, en van daar naar Romem, alwaar Paus Paulus de III. en de Cardinaal Farneze hem zo veel werk gaven, dat hy genootzaakt was tot de uitvoering anderen aan te stellen, zig vergenoegende met de tekeningen te maken.

In dien zelfden tyt deed de Paus Titiaan van Venetien komen, om eenige Portretten te maken, Perrin wiert hier door zo jalours en verdrietig, dat hy alles in 't werk stelde om hem te verpligten daar niet lang huis te houden, en zig

zig weder naar Venetien te begeven, 't geene hem gelukte: het groot getal van bezigheden die Perrin over de hand kwamen, en de * wak- * Viva-kerheit met dewelke hy daar aan arbeide putte cite.
zyn Geesten uit in de bloem van zyn jaren; juvoegen dat op zyn twe-en-veertigste jaar hy den tyt niet aangenamer wist door te brengen als met zyn goede vrienden te zien, hy leefde dus stil en gerust wanneer een beroetheit hem overviel en wegnam, in 't jaar 1547. het zeven-enveertigste zynens ouderdoms.

Aanmerkingen over de werken van Perrino del Vaga.

VAN alle de Discipelen van Raphaël is 'er niemand geweest die het † kenteken van † Carac- zyn Meester langer heeft behouden als Perrino tere.
del Vaga. Ik meen het uitterlyk kenteken, en gelyk men zegt de manier van tekenen; want daar behoort veel toe om zo scherpzinnig als Raphaël te denken. Hy had een byzonder † † Genie. verstant om de plaatszen, volgens haar gebruik, § toe te stellen of te versieren. Zyn Inventien § Deco- in dit soort van Schilderwerk waren zeer vernuftig, want over al was 'er order en * beval- * La- licheit, en de schikkingen die middelmatig zyn Grace.
in zyn Schilderyen, zyn verwonderlyk in zyn † fieraden. Hy heeftze t'zamen gestelt van gro- † Orne- te, kleine, en middelzoort, partyen die ge- mens.
plaatst zyn met zo veel kennis, dat zy de een den andere doen gelden door hun vergelyking en door hun † tegenstrydigheit: de figuren die † Con- hy daar in heeft te pas gebragt zyn § geschikt strate. en getekent naar den aart van Raphaël, en zo § Dispo- fees.

Raphaël hem in den beginnen maar luttige
 fchetffen van fieraden gaf, gelyk hy dede aan Jan
 d'Udiné zo heeft hy ze met een uitnemende *
 nettigheid uitgevoerd, en door de gewoonte en
 handeling, en door de † vaardigheid van zyn
 Geest, hier door heeft hy zig in dit soort van
 dingen een algemeene agting verkreegen. De
 Tapyten van de zeven Planeten in zeven stuk-
 ken, daar Perrino de tekeningen van maakten
 voor Diana van Poitiers, en die tegenwoordig
 zyn by myn Heer den eersten President; deze
 zyn een genoegzaam bewys om 't geene ik ge-
 zegt hebbe te bevestigen.

*Detail.

† Vivacite.

JOAN DA UDINÉ,

Alzo genaamt, ter oorzaak van de stad U-
 dine in Frioul gelegen, in dewelke hy ge-
 boren wiert in 't jaar 1494. nog zeer jong ging
 hy naar Venetien, en zyn genegenheit voerde
 hem aan de Schilderkonst, hy stelde zig onder
 het onderwys van Giorgion, daar hy eenige
 jaren doorbragt. Van daar ging hy naar Ro-
 men, alwaar Balthazar Castilioni, Secretaris
 van den Hertog van Mantua, hem bestelde by
 Raphaël. Joan da Udiné maakte heel wel de
 figuren, maar dewyl hy bezonder gestelt was
 om beesten te Schilderen, en boven al gevo-
 gelte, waar van hy een geheel boek gemaakt
 hadde, daar by kwam dat hy bezondere moeite
 had aangewend om naar de sieraden der An-
 ticken te Studeren, en dat hy behagen had om
 naar de Natuur de onbezielde voorwerpen te
 Schilderen, die of tot bywerk of tot † opfiering
 konden dienen: waren alle deze dingen voor
 hem

† Decorations.

hem ligter om te doen en veel voordeliger om eere te verkrygen. Dit was oorzaak dat Raphaël hem gebruikte voor de sieraden, die of in de Ordinantien van Schilderyen te passe kwamen, of die tot bywerk dienden.

Hy liet hem ook sieraden van Stucco maken dat hy zeer wel verstont, alles naar de tekeningen van Raphaël, of ten minsten naar lugtige sctetssen. De Musiek Instrumenten by voorbeeld die in het Schildery van de Cicilia van Bologne zyn, zyn van de hand van Joan da Udiné, alzo wel als alle de sieraden van de Loges, en die van Vigni Madama. 't Is aan hem dat wy de vernieuwing van het Stucco verschuldigt zyn en de wyze om het te gebruiken. Hy is 't geweest die de opregte * stoffe heeft uitgevonden daar de Aloude hen van gedi-
* Ma-
tiere.

dient hebben om dit soort van werk te maken, dit was de kalk en fyne Poeder van Marmerssteen: dat zedert altyt in het werk is gestelt door de hedendaagze konstenaars. Joan da Udiné had altoos gehoopt op eenige vergelding van Paus Leo den X. die zeer voldaan was over zyn werken, maar zig ziende in zyn verwagting bedrogen door de doot van dezen Opperpriester, zo kreeg hy een weêrzin in de Schilderkonst, en begaf zig naar zyn geboorte plaats. Na eenigen tyt dat hy de Schilderkonst verlaten had, dat was in 't jaar 1550. kreeg hy begeerte om weder naar Romen te keeren uit beweging van Godsvrugt; en hoewel hy zig had gekleed als een Pelgrim en op deze wys vermompt zig onder het slegte volk vermengde, herkende hem Vafari, die hem by geval ontmoete aan Porte Paulina, en bragt hem

we-

weder aan het Schilderen voor den Paus Pius den IV. voor denwelken Jan da Udiné vervolgens verscheide werken van sieraden maakte. Hy was een zo groot Liefhebber van de Jagt, dat men hem voor den uitvinder houd van de geschilderde Koe van Lynwaat gemaakt, waar van men zig dient om het wild gevogelte mede te naderen. Hy overleed in 't jaar 1564. oud zeventig jaren, en wierd begraven in de Kerk van de Rotonde, dicht by Raphaël zyn Meester, gelyk hy begeert hadde.

PELLEGRINO VAN MODENA,

Heeft met de andere Discipelen van Raphaël geschildert aan de werken van 't Vaticaan, en van hem zyn zelfs verscheide stukken in Romem. Na het overlyden van zyn Meester keerd ehy weder naar Modena, daar hy veel heeft geschildert. En willende door een ingeschape neiging zyn zoon (die een manslag begaan had in een openbare plaats van de stad Modena) beschermen, wierd hy deerlyk gewond eindigende aldus ongelukkig zyn leven.

DOMENICO BECCAFUMI,

Anders genaamt

MECARINO DA SIENNA,

Geboren in een dorp dicht by Sienna, was een (a) Boere jongen hoedende de Schapen.

(a) Deze Boer noemde zig Pacio, en had de gewoonte zyn Naam Mecarino te noemen.

pen. Een Burger van Sienna genaamt Beccafumi, by geval voorby hem gaande zag dat hy met een stok figuren trok op het zant van een Beek, dit verwekte in hem een goet gevoelen en genegenheit, hy nam hem in zyn dienst, en liet hem tekenen leren. Dewyl het vernuft van Domenico tot de Schilderkonst neigde, zo maakte hy zig bekwaam, hy Copieerde terstont eenige stukken naar Perugino, vervolgens ging hy naar Romen, daar hy by uitnemenheit vorderde in de konst naar de werken van de groote Meesters, boven al naar die van Raphaël en Michel Angelo. Zig in staat gevoelende van op zyn eigen benen te kunnen staan, begaf hy zig wederom naar Sienna, hy maakte veel Schilderyen in Oly en Waterverve, en groote werken in Fresco, die hem in aanzien bragten. Maar dat langen tyt zyn agting ondersteunden, is het werkstuk van den vloer van de groote Kerk van Sienna. Dit konstwerk is van * wit en zwart en gemaakt door het mid- * Clair-
 del van de twe zoorten van stenen, de eene wit obscur.
 voor de daging; en de andere van een † tussen † Demie-
 Couleur, om de schaduwen te vertonen: en tiente.
 deze stenen zyn also geschikt in hun behoor-
 lyke ‡ verminderingen van 't § ligt en bruin der † Dime-
 voorwerpen die men heeft willen verbeelden, fions.
 men heeft 'er den trek, de houding, de ronding, § Clair-
 en de kragt aangegeven door de ingehakte groe- obscur.
 ven om het zwarte peck te ontfangen daar men
 hen mede gevult heeft. Een Schilder van Sienna, genaamt Duccio, Inventeerde deze manier van werken in 't jaar 1356. maar Beccafumi heeft het veel verbeterd. Hy heeft verscheide van zyn tekeningen in hout gesneden. Maakte
 ook

ook heel goede dingen van Beeldhouwerij, en wist Metaal te gieten. Gaf daar van proeven in de stad Genua, alwaar hy naar toe ging op het einde van zyn leven; en na andere blyken getoont te hebben van zyn bekwaamheit en vernuft, is overleden in 't jaer 1549. oud vyfenzestig jaren.

BALTHAZAR PERUZZI.

VAn de zelve stad Sienna, was in dien zelve tyt in aanzien, hy heeft geschildert in 't Paleis Ghisi, in de Kerken, en op de gevels van veele huizen in Romē. Hy was ervaren in de * Wiskonsten, en verstont volkomentlyk de † Bouwkonst: en hy is het die de Aloude ‡ versierzelen van de Tonelen vernieuwt heeft, het welke hy heeft doen blyken ten tyden van Leo den X.

* Ma-
themati-
ques,
† L'Ar-
chitec-
ture.
‡ Deco-
rations
de Thea-
tre.

Wanneer de Cardinaal Bernard van Bibiena voor den Paus de Comedie deed vertonen welkers opschrift is, *La Calandra*, dat een van de eerste Italiaanze Comedien is die op de Tonelen vertoont zyn, ordonneerde Balthazar de Toneel schermen, en versierde die met plaatszen, straten en verscheide zoorten der Gebouwen, het welk van iedet met verwondering gezien en geprēzen wierd. Ook moet hy worden aangemerkt als dien geenē die den weg geopent heeft aan de § Vesting bouwers en ¶ vernuftelingen in dat slag van konstwerken. Hy wierd tot verscheide werken gebruikt, zo in St. Peter als elders; hy maakte het heerlyke toebereitzel tot de krooning van Clemens den VII. maar hy had het ongeluk van zig

§ Inge-
nieur.
¶ Machi-
nistes.

zig in Romen te vinden in 't jaar 1527. als deze stad wierd uitgeplondert door het leger van Keizer Karel den vyfden: dewelke hem van alles beroofden en deerlyk mishandelden; maar na dat hy het Afbeeldzel van den getneuvelden Veldheer, Karel van Bourbon, gefchildert had, verkreeg hy zyn vryheit, ging te Porto Hercolé t' Scheep naar Sienna, daar hy onderwegen nog eens berooft wierd, en tot op 't hemde uitgeschud. Die van Sienna bedienden zig aanstonts van hem, in 't versterken van hun stad. Waar na hy wederom Romen bezogt, daar hy de tekeningen tot het Bouwen van eenige Paleizen maakte. En begon doen zyn boek, de Oudheden van Romen, met de aantekeningen op Vitruvius daar de figuren byvoegende naar mate dat hy aan deze Auteur bezig was: maar zyn doot hield dit werk op in 't jaar 1536. oud zynde vyfenvyftig jaren. Men geloof dat hy door zyn vyanden vergeven wiert. Sebastiaan Serlio is erfgenaam geweest van zyn schriften en tekeningen, daar hy zig veel van bedient heeft in de boeken van de Architectura door hem in 't licht gegeven.

MICHEL ANGELO BONAROTTI.

Zoon van Lodovico Bonarotti Simonivan het oude huis der Graven van Canoffes, gebooren in 't jaar 1474. in het Kasteel Chiuffi in de Landstreek van Arezzo in het Toscaanze, in het welke zyn Vader en Moeder als doen woonagtig waren, zy lieten hem opvoeden in een dorp genaamt Settignano, daar men verscheide Beeldhouwers hadde, de man van

zyn Voester was het ook; het welke Michel Angelo dede zeggen dat hy met de Melk de Beeldhouwerykonst hadde ingezogen: de hevige genegenheit die hy tot de tekenkonst hadde verpligte zyn Ouders om hem onder de onderwyzing van Domenico Ghirlandajo te stellen; zyn toenemen in de konst ontfak zodanig de nyt van zyn medgezellen dat'er onder andere eene was geheeten Torrigiano, die hem een vuiftslag tegens den neus gaf, daar hy al zyn leven de tekens van heeft gehouwen. Hy oordeelde dat het beste middel om zig te wreken, was, om (gelyk hy dede) door zyn Studien en door zyn werken, de afgunst van zyn medestrevers te overwinnen, en zig te verkrygen de agting van de vermoogenste.

Hy bediende zig van de liefde die Laurens de Medicis de Edele konsten toedroeg, en hy rigtte in Florencen een Academie op van Schilderkonst en Beeldhouwery. Daar hy zyn vlyt en aandagt met een gelukkigigen opgang aanbestede: als wanneer de beroerte van den huize van Medicis hem deden naar Bologne en Venetien gaan, van daar hy wel haast wederkeerde naar Florencen. 't Was ontrent dezen tyt, dat hy een Beeldtenis van een Cupidogemaakt had, welke hy naar Romen bragt, en een arm daar van hebbende geslagen, dien hy behielt, begroef hy het Beeld in een plaats daar hy wist datmen moest delven, en deze figuur gevonden zynde, wiert zy verkogt voor Antiek aan den Cardinaal van Sant Gregorio, aan wien Michel Angelo de zaak ontdekte, hem den arm tonende dien hy daar van bewaart hadde.

De werken die hy maakte in Romen, maar veel meêr de aanrading van Bramante, aangezet zynde door Raphaël, deden de Paus besluiten om van hem zyn Capel te laten beschilderen. Michel Angelo om in dit werk eenige hulp te hebben, ontboot ettelyke Florentynen, onder andere Grannaccio Bugiardino, en Juliano di San Gallo, deze laatste verstont heel wel het Fresco Schilderen, van het welke Michel Angelo geen of weinig handeling hadde. Dit werk gedaan zynde bedroog de verwagting der Schilders, en Raphaël boven al, die in het oogmerk om hem in zyn agting te doen schipbreuk lyden hem dit werk bezorgt hadde door Bramant. Deze gelyk wy reeds in het leven van Raphaël hebben aangemerkt, dezen zeg ik aan wien Michel Angelo altyt den sleutel van de Kapel betrouwt hadde terwyl dat hy daar aan arbeide, met verbod van zyn werk niet te laten zien aan wien het ook was, liet op een tyt Raphaël daar inkomen, die dit Schilderwerk bevond van zulk een * groote manier van tekening, * Grand Goût. dat hy besloot daar zyn voordeel mede te doen. En in der daad in het eerste stuk dat Raphaël zedert Schilderde, dat geweest is den Propheet Jesajas, dat men aanstonts bloot stelde in de Kerk van Sint Augustyn; zag Michel Angelo zonder twyffeling de ongetrouwigheid van Bramante. Dit geval is de grootste roem dien men ooit aan de werken van Michel Angelo kan geven, en een bewys ten zelven tyt van het goet gevoelen van Raphaël, die zyn voordeel zocht te doen met het geene dat hy goet vond in de werken van zyn vyanden, minder om zyn eigen eere, als om die van zyn konst.

* Sepul-
turae.

Na de doot van Julius den II. ging Michel Angelo naar Florencen, alwaar hy dat wonderlyk werkftuk van de * begraafplaats der Hertogen van Toscanen maakte; hy wierd verhindert door de oorlogen: want men gebruikte hem tot de Veftingbouw, en verfterking van de ftad, maar hy wel voorziende dat deze voorzorge, die men te laat in 't werk ftelde, onnut zoude zyn, begaf zig uit Florencen naar Ferrare, en van daar na Venetien. De Doge Gritti tragte hem daar te houden om hem werk te geven: maar al wat hy konde van hem verkrygen, was een tekening tot de brug genaamt Pont de Rialto: want Michel Angelo was ook een uitmuntend Architect, gelyk men zien kan door het Paleis Farneze, door zyn huis, en door het Capitoel, dat een gebouw is van een

† Grand
Goffr.

† groots ontwerp.

Zynde wedergekeert naar Florencen, Schilderde hy daar de Fabel van Leda met Jupiter in de gedaante van een Swaan voor den Hertog van Ferrare: maar om datmen niet genoeg agting voor dit werk betoonde, zond het Michel Angelo naar Vrankryk met Minio zyn Discipel, met twee kisten met tekeningen, die het beste gedeelte waren van de gedagten die hy op 't Papier gefteft hadde; de koning Franciscus de eerfte kocht de Leda die hy plaatfte tot Fontainebleau, en het ovrige verftrooide door de fchielyke doot van Minio. Deze Leda was verbeeld in een drijf van liefde zo levendig en zo † geil, dat M. des Noyers Minister van ftaat onder Lodewyk den XIII. het zedert uit een tederheit des gemoets heeft doen verbranden.

† Lascive.

Michel Angelo maakte door order van Paulus den III. het Schilderwerk van het Algemeen Oordeel, dat een onuitputtelyke Bron is voor die geene die in den gront zoeken, de wetenschap en den * verheven smaak in de tekenkonst te kennen, Michel Angelo heeft hier in onge-
 -looflyke moeite aangewend om de volmaakt-
 heit van zyn konst daar in te doen zien. Hy beminde de eenzaamheit, en zeide dat de Schilderkonst jaloers was en een man alleen vereifte; op de vrage die men hem dede, waarom dat hy niet en trouwde! antwoorde hy dat de Schilderkonst zyn Vrouw was, en de werken zyn kinderen.

* Grand
Goût.

Michel Angelo had groote denkbeelden, welken hy van zyn Meesters niet ontleent hadde het gezigt van de werken der aloudheit, en de verhevenheit van zyn † oordeel had hem zulks
 ingescherpt. Hy was wys en ‡ zuiver in zyn
 tekening, en de § verkiezing is ¶ verbazende
 om my van zodanig een woord te dienen Die
 geene die hier al de * vloeijentheit van het An-
 tiek niet in en vinden, zullen altoos gedwon-
 gen zyn toe te staan, dat dit een kragtig mid-
 del is tegen de gebrekkelykheit van de gemeene
 Natuur. Raphaël, gelyk wy aangemerkt hebben, is aan hem de verandering verschuldigt, welke het zien van de Capel van Sixtus in zyn manier te wege bragt, die nog veel van Pieter Perugino hadde. Veele zyn 'er die daar in over eenstemmen aangaande de grootheit van gedagten van Michel Angelo, maar zy vinden daar egter weinig natuurelyke werkingen in, en dikwils † buitensporige. Zy zeggen ook dat
 zyn tekening ‡ overladen is, hoewel wyzelyk,

† Goût.
‡ Correct
§ Goût.
¶ Ter-
rible.
* Ele-
gance.† Extra-
vagantes
‡ Char-
dat ge.

dat hy te veel vryheit aan zig heeft genomen tegen de regelen van de Perspective, dat hy het Coloreeren niet heeft verstaan: wy zullen daar van spreken in de aanmerkingen over zyn werken; het is genoeg ais men zegt dat deeze grote man niet alleen bemind en geëgt geweest is van alle de * Vorsten zynens tyts, maar dat hy de verwondering van alle de Nazaten blyven zal. Hy overleed in Romem in 't jaar 1564. oud 90 jaren. De Hertog Cosmus de Medicis liet hem by nacht in 't heimelyk ontgraven, en het lighaam te Florencen brengen, alwaar hy weder begraven wierd in de Kerk van 't Heilig kruis, in dewelke men hem een heerlyke uitvaart dede, en men ziet daar zyn Grafftede van Marmer, bestaande uit drie wonder schoone figuren; de Schilderkonst, de Beeldhouwery, en de Bouwkonst, die van zyn hand zyn.

* Souv-
rains.

Aanmerking over de werken van Michel Angelo.

Michel Angelo is een van de eerste die de kleine manier en de Gottiekze overblyfels uit Italiem heeft verbannen. Zyn vernuft was van een wyde uitgestrektheit, en volgens zyn taardt, bepaalde hy zyn verkiezing tot het straffe en het † vreemde, zodanig egter dat 'er onder zyn § vreemde inbeeldingen, (zo 'er buitensporige dingen onder waren) 'er ook onder gevonden wierden van een schoonheit, maar van wat aart zyn gedagten ook mogten zyn zy behielden altoos van het groot.

† Temperament.
‡ Severite
§ Bizar-
retic.
¶ Bizar-
res.

Dewyle de verstandige konstenaars van die tyden

tyden al de waardy van de Schilderkonst oordeelde te bestaan in de uitmuntendheit van de tekening, zo heeft Michel Angelo in dit gedeelte ongelooffelyke Studien gedaan, om'er een doorgrondige kennis in te verkrygen, gelyk men ziet door zyn Beeldhouwery en Schilderwerken: maar hy heeft nimmer by zyn verheven smaak de zuiverheit nog de * vloei-^{* Elegance.} heit der omtrek konnen voegen: om dat hy het menffelyk lighaam aangemerkt hebbende in zyn grootste kragt, en zyn inbeelding te verre daar over hebbende laten gaan, zo heeft hy de ledematen van zyn figuren † al te geweldig gemaakt, en zyn tekening daar door gelyk men zegt † overladen. 't Is niet om dat hy het Antiek zoude veronagtzaamt hebben, maar het is om dat hy aan niemant als aan zyn zelven de kennis van zyn konst willende schuldig zyn, hebbende de Natuur onderzocht (die hy als zyn eenige voorwerp aanmerkte) meêr als de Antieke beelden, willende geen Cotypeerder daar van zyn.

Hy verftont volkomentlyk de aan eenhegtig der gebeenten, de zamenvoeging der ledematen, den oorsprong, de invoeging en de werking van de Muscelen: maar het fchynt dat hy gevreesd heeft dat men niet zoude begrypen wat diepe kennis hy in deze wetenfchap had, want hy heeft de delen van 't lighaam zo fterk uitgedrukt, als of hy onkundig ware geweest dat deze muscelen door het vel bedekt zyn dat hen verzagt. Hy heeft egter meêr maatregel gehouden in zyn beelden als in zyn Schilderwerk.

Zyn § Postuuren zyn voor het meerendeel

* Trop
adhe-
rantes.
† Produc-
tions.

‡ Goût.
§ Goût
Flaman.

onaangenaam, het gelaat hunner aangezigts is trots, zyn klederen zyn te zeer* aanklevende, en zyn uitdrukkingen hebben weinig van het natuurelyke; maar onder al dat wilde van zyn † voortbrengingen, vind men daar dikwils verheventheit in de gedagten, en edelheit in de figuren. Eindelyk de grootheit van zyn ‡ smaak is een bekwaam hulpmiddel tegens de kleine § manier van de Nederlanders. Het diende zelfs aan Raphaël, als wy verhaalt hebben, om hem uit de dorheit van Pietro Perugino te trekken.

Michel Angelo was aangaande het Colorieten eenemaal onwetende, en zyn vlees Couleuren trekken naar het steenagtige voor de daging, en in de schaduw is het zwart, 't zy dat de stukken van hem zelf zyn; of dat hy die heeft doen maken door de Florentynen, die hy hadde ontboden om hem in zyn groote werken te helpen. 't Is heel iets anders met de Schilderyen die Fra-Bastiaan del Piombo naar de tekeningen van Michel Angelo gemaakt heeft, de Couleur is beter en trekt veel naar den ¶ Venetian

¶ Goût
Venetian

Maar om weder te komen op het tekenen van Michel Angelo, daar de grootste waardy van zyn werken in gelegen is, indien deze Schilder niet alles volkomen heeft gemaakt, heeft hy ten minsten zo veel grondige kennis doen blyken, dat zyn werken veel konnen toebrengen om jonge Leerlingen bekwaam te maken, die oordeel genoeg hebben om 'er zig wel van te bedienen. Ondertufzen moet men verwondert staan, dat de agting van Michel Angelo zig in zo grooten luister heeft staande gehouden

houden tot in onze dagen, zo hy niet nog roem rugtiger waare geweest door de volmaakte kennis die hy had van de Beeldhouwery, en van de Architectuur Civile en Militaire, als door die van de Schilderkonst.

SEBASTIAAN VAN VENETIEN

Gemeenlyk Genaamt

FRA-BASTIAAN

DEL PIOMBO.

ALzo genoemd ter oorzaak van een Officie * van het loot dat de Paus Clemens de * Del VII. hem gaf. Geboren te Venetien, zyn eer- Piombo. ste Meester is geweest Jan Bellino, dien hy verliet ter oorzaak van zyn hoogen ouderdom, en begaf zig by Giorgion, daar hy een goeden aart van Couleur aannam, waar hy nooit van afgeweken is. En was altyt in goede agting te Venetien, wanneer Augustyn Ghisi hem bragt naar Romen, daar hy kennis maakte met Michel Angelo, aan wien hy zo wel beviel, dat dees ongemeene moeite aanwende om hem in de tekenkonst te doen toenemen, en daar door de verkiezing te Regtvaardigen die deze Discipel van hem gedaan hadde tot nadeel van Raphaël zyn mededinger. Want als doen waren de Schilders van Romen verdeelt, deene voor Raphaël en de andere voor Michel Angelo. Fra-Bastiaan verkoor niet alleen Raphaël niet voor zyn Meester, maar hy tragte met hem gelyk te worden, 't is in dit voornemen

geweeft dat hy een Schildery maakte om het stuk van de *Transfiguratie* te trotfleeren, dat Raphaël doen Schilderde voor Franciscus den eerften, in dit Tafereel had Fra Bastiaan verbeeld de opwekking van Lazarus; dit stuk is te Narbonne in de Hooftkerk.

Naar de doot van Raphaël, zag Fra-Bastiaan door zyn eigen verdienste en door de kragtige bescherming van Michel Angelo, zig aan het hoofd van de Schilders van Romem, zo Julio Romaan zyn agting niet had opgewogen. Het is waar dat hy een groote manier had van Schilderen, en het is genoeg te zeggen dat zyn werken, aangaande de tekening, veel hadden van Michel Angelo, en van Giorgion omtrent het Coloriet, maar hy was zeer langzaam in het geene dat hy dede, daarom heeft hy veel werken onvolmaakt gelaten. Daar is een zeer schoon stuk van hem in de Kapel van den Koning tot Fontainebleau; het verbeeld de groetenis van den Engel aan de Heilige Maagt.

Fra-Bastiaan verloor egter de vriendschap van Michel Angelo om dat hy tegen zyn goetvinden ondernam een werk met Olyverf te Schilderen; want Michel Angelo zeide hem dat deze soort van Schilderwerk eigen was aan een Vrouw, en dat het Fresco in der daad het werk van een man was. Terwyl zyn ampt van 't loot hem genoeg verschafte om eerlyk te konnen bestaan, en ten anderen dat zyn imborft tot de rust genegen was, dagt hy niet verder als om zoetelyk zyn leven door te brengen; zig oeffenende dan eens in de Poëzy, dan wederom in de Musiek; want hy speelde zeer wel op de Luyt; hy vond het middel om met

Oly

Olyverv op de muuren te Schilderen, zonder dat de Verwen kwamen te veranderen; dat was een Bepfeistering zamengeftelt van Pek, van Maffic en van ongeblufte kalk; hy overleed in 't jaar 1547. oud tweenzestig jaren.

DANIEL RICCIARELLI

DA VOLTERRE.

DEze laafte naam, waar door hy bekend is, wiert hem gegeven naar Volterra een ftad in Toscanen, daar hy gebooren is in 't jaar 1509. hy was Discipel, eerft van Antonio van Vercelli, en daar na van Baldaffer van Sienna maar in het vervolg gaf hy zig ten eenemaal over aan de manier van Michel Angelo, die hem by alle gelegentheden voorftont; zyn befte werken zyn te Romen op *trinita del monte*. Hy verliet het Schilderen om Beeldhouwer te worden, 't is van hem dat wy het metale Paart hebben dat op de plaats Rojaal tot Parys ftaat; dit Paart moest dienen om de Beeltenis van Hendrik den II. te dragen. Maar Daniel had den tyt niet om dit werk volmaakt te zien. Overvallen zynde door de doot, die een al te groote arbeidzaamheit en zyn zwaarmoedig humeur hem veroorzaakte in 't jaar 1566. in 't zevenenvyftigfte jaar van zyn ouderdom.

FRANCESCO PRIMATICCIO

GEbooren tot Bologne van Edele ouders, die in hem een fterke genegenheit tot de tekenkonft ziende, lieten gaan naar Mantua, al-

alwaar hy zes jaaren was onder de onderwyzing van Julio Romano, hy had zig in dezen tyt door zyn ongemeene oeffening zo bekwaam gemaakt, dat hy naar de tekeningen van Julio Batailjes maakte van Stucco en Basreliev, en ging daar in, en in het Schilderen de andere Discipelen, die tot Mantua waren, te boven.

Hy arbeide aldus met Julio Romano te helpen in de uitvoering van zyn tekeningen, als wanneer de Koning Franciscus de eerste een jongman ontboot die bekwaam was tot de werken van Stucco en het Schilderen, en deze Primaticcio wiert aan hem gezonden in 't jaar 1531. het vertrouwen dat de Koning van dezen Schilder had, was oorzaak dat zyn Majesteit hem naar Romem zond, in 't jaar 1540. om Antiekebeelden te kopen. Hy bragt van daar mede hondert vierentwintig Statuen met een menigte Borstbeelden, en deed door Jacomo Barozio da Vignuola de Colom Trajana, afgieten, als mede de Statuen van Venus, Laocoon, Commodus, den Tiber, de Nyl, en de Cleopatra in Belvideer; alles om het van koper te gieten.

Naar de doot van Rosso, wiert Primaticcio voorzien met den last van * opziender over de Gebouwen, en voleinde in weinig tyts de Gallery die door Rosso begonnen was, hy deed tot Fontainebleau zo veel † Beelden brengen, zo van Marmer als van Metaal, dat deze plaats een ander Romem schynt, in de werken die hy maakte van Schilderkonst en ‡ Pleisterwerk; bediende hy zig van Rogiro van Bologna, van Prosper Fontana, en Giovan Baptista van Bag-

* Intendant.

† Statuës.

‡ Stuc.

na Cavallo, en boven al van Nicolaas van Modena die men noemde Meester Nicolo, die alle de andere in vlytigheit en bekwaamheit overtrof.

De algemeene agting die men in gants Vrankryk dezen Primaticcio toedroeg, was zo groot, dat geen voornaam werk wierd ondernomen zonder alvorens met hem raat gepleegt te hebben, zo dat hy alles Ordineerde wat gedaan moest worden in de Feesten, in de Tournooy spelen, en Masceraden. Hy was voorzien met de Abdye van S. Martin van Troyes, levende op een milddagige en uitmuntende wyze, hy was niet alleen aangezien als een uitstekent Schilder, maar als een van de grootte van het Hof. Hy en Rosso zyn geweest die den goeden smaak in Vrankryk hebben gebragt, want voor hen, was 't alles wat de konsten betreffen van zeer weinig belang, en helde naar het Gotiekze; Primaticcio is in een hoogen ouderdom gestorven.

PELLEGRINO TIBALDI

VAN BOLOGNE.

ZOon van een Bouwmeester van Milanen, had zo veel * genegenheit van Geest voor * *Genie.* de Eedele konsten, dat hy uit zyn zelve de schoone dingen tot Bologne en te Romen bestont naar te tekenen, hy wierd van de bekwaamste in zyn tyt in de Schilderkonst, en in de Architectuur Civil en Militair. Het was in de stad Romen dat hy de eerste blyken gaf van zyn verstant, en daar hy ook den verdien-

den

den lof verkreeg. Maar welken goeden opgang dat zyn werken hadden, de konstenaar was daarom niet te gelukkiger; 't zy dat hy de bekwaamheit niet hadde om zig zelve te doen gelden, of dat hy dat niet hadde van zig te kunnen vergenoegen. 't Gebeurde op zekren dag dat de Paus Gregorius de XIII. zig buiten de Poort Angelo begaf om lugt te schepen, en van den gemeenen weg wat afgaande, hy een klagende stemme hoorde, die hem dagt van agter een kreupelbosch te komen, de Paus begaf zig derwaarts, en zag een man ter aarde aan den voet van een haage leggen: en hem kennende voor Pellegrin, vroeg aan hem wat oorzaak dat hy hadde om aldus te klagen. Gy ziet, antwoorde Pellegrin *een man in de uiterste wanhoop, ik en hebbe geen mocite ontzien die ik my zelfs niet hebbe gegeven om bekwaamheit te verkrygen in myn konst, ik heb met naarstigheit gearbeit, en ik hebbe getragt myn werk te volmaaken zonder iets over 't hoest te zien, of my zelfs te vergenoegen, en alle deze zorgvuldigheden zyn zo weinig vergolden, dat ik niet kan leven van myn arbeit. Kennende dit wreet nootlot niet langer tegen slaan, zoben ik naar deze eenzame plaats gegaan, voornemens om hier van honger te sterven om my zelve te verlossen van de ellendigheden dezer waereld.*

De Paus deede aan hem een straffe berisping over dit wanhopig voornemen; en hem hebbende vervolgens zyn Geest herstelt en wedermoed gegeven, beloofde hy hem alle soorten van bystant. En dewyl de Schilderkonit tot daar toe zeer ondankbaar aan Pellegrino geweest

weeft hadde, zo rade hem zyn Heiligheit om zig tot de Architectuur te begeven, in dewelke hy zyn bekwaamheit hadde doen zien, hem verzeekerende dat hy hem zoude gebruiken in zyn gebouwen. Pellegrino nam dezen raad in agt Hy wierd een groot Architect en groot Ingenieur, en Ordineerde prachtige gebouwen, waar door hy de middelen verkreeg om vergenoegt te zyn.

Zynde te rug gekeert naar zyn Vaderland, liet hem de Cardinaal Borromeo tot Pavia het Paleis, genaamt *la Sapienza*, bouwen, en hy wierd door de Milanefen verkoren om het opzigt te hebben over het bouwen dat als doen van hunne * Hooftkerk gedaan wierd. Van ^{* Cathedrale.} daar ontbood hem Philips de II. in Spanjen. Voor de Schilderwerken en de Bouwkonst van 't Palais 't Escuriaal. Hier maakte hy menigte van werken, die de Koning zodanig bevielen, dat, na dat hy hem hadde doen aantellen hondertduizent Ryksdaalders, hy hem vereerde met den Titel van Marquis. Pellegrino overladen met eere en met gelt keerde weder naar Milaan, daar hy overleed in het begin van het Pausfchap van Clemens den VIII. oud omtrent zeventig jaren.

FRANCESCO SALVIATI.

VAN Florencen, stelde zig vlytig aan het tekenen by Andre del Sarto, daar hy vriendschap maakte met Vasari, die ook Discipel was van den zelve Meester. Zy verlieten hem beide voor Baccio Bandinelli, daar zy meer leerden in twee maanden als zy elders zouden ge-

gedaan hebben in twee jaren. Francesco zig zeer bekwaam gemaakt hebbende, nam de Cardinaal Salvati hem in zyn dienst. Zyn manier van tekenen kwam zeer naar by die van Raphaël. Hy Schilderde gelykelyk wel in Fresco, als in Oly- en in lymverv. Hy kwam in Vrankryk in 't jaar 1554. en maakte eenige werken in Fresco voor den Cardinaal van Lorraine, die daar niet heel wel over voldaan was; dit mishagde Salviati alzo veel als de gunst en het aanzien van Rosso, op wiens werken hy te veel geschempt hadde om voor de gevolgen niet te dugten. Eindelyk zynde wedergekeert in Italiën, en verscheide stukken geschildert hebbende te Romën, te Florencen en te Venetien, veroorzaakte zyn imborst die ongerust, misnoegt en wankelbaar was hem een ziekte daar hy aan storf in 't jaar 1563. oud drien vyftig jaren.

THADDEO ZUCCHERO

GEboortig van Agnolo in Vado in het landschap van Urbino, was de zoon van een gemeen Schilder, die, kennende zyn eigen zwakheit, de opvoeding van zyn zoon meêr agtte als zyn eigen voordeel, hem geleide naar Romën in den ouderdom van veertien jaren om van de lessen der goede Meesters gebruik te maken: maar het slaagde niet wel. Hy bestelde hem by een zeker Pietro Calabrese, welkers vrouwe Thaddeo van Honger zoude hebben doen sterven, en nootzaakte hem door haar gierigheid om een nieuwen Meester te zoeken, dog hy nam geen ander. Want de werken van Ra-

Raphaël en de Beeldhouwery der Antieken, die de Ichrandeheid van zyn vernuft en Geest versterkten, maakten hem in weinig tyds bekwaam. Hy was gemakkelyk, overvloedig en bevallig in het geene hy deed. Matigende de vlugheid van zyn Geest door een groote voorzigtigheid. Hy heeft niet geschildert buiten Italie, maar alleenlyk te Caprarola. Hy overleed A^o. 1566. oud zevenëndertig jaren. Deze ontijdige doot deed hem veele onvolmaakte Werken nalaten, die door zyn broeder Frederico zyn uitgevoert.

GEORGIO VASARI.

VAn Arezzo in Toscanen, was eerstelyk discipel van Guillaume van Marseille, Glaschilder, van Andrea del Sarto, en eindelijk van Michel Angelo. Men kan van hem niet zeggen gelyk van veel andere Schilders, dat zyn *genegenheid tot de Schilderkonst hem overweldigt heeft. Maar men kan met meer ^{nation.} waarfchynelykheid zeggen, dat zyn goet verstant en zyn aanmerkingen hem daar toe bepaalt, en gebragt hebben, eerder als zyn † ^{Génie} Natuurlyke neiging. Na de beroerte van Florencen keerde hy weder naar zyn Land, zyn Vader overleden zynde, zag hy zig beladen met twee Broeders, die hy genootzaakt was door de winst van zyn arbeid te onderhouden. Hy schilderde in de dorpen hier en daar in Fresco: maar oordeelende dat hy door de Schilderkonst niet genoeg konde winnen om den last van zyn huishouwding te dragen, verliet hy zyn beroep

om

om Goudsmid te werden , daar hy zyne reekening niet beter by bevond.

Hy begaf zig dan weder aan de Schilderkonst , met een groote drift om bekwaam te werden ; hy tekende met lust onophoudelyk alle de Antike Beeldhouweryen en al de Schilderwerken die eenigzins in aanzien waren ; en hoewel hy door deze oeffening in de tekenkonst zeer was toegenomen , gekopieert hebbende de geheele Capel van Michiel Angelo , liet hy daarom niet naar met Salviati te tekenen naar alle de werken van Raphaël en van Balthasar van Sienna , en niet vergenoegt des daags getekent te hebben , gebruikte hy een gedeelte van den nacht om naar te copieeren 't geen zyn medegezel geteekent had. Hy liet zig voorstaan dat na alle deze moeilijkheden hy in staat zoude zyn , alle soorten van werken te ondernemen en gelukkig uit te voeren , denkende het Coloriet van weinig belang te zyn , om dat hy daar nooit een regt denkbeeld van gemaakt hadde : zo heeft hy zig in zyn reekeninge wel bedrogen gevonden , want alhoewel hy een goet tekenaar was , zo hebben zyn werken tot nog toe niet al die agting verkregen die hy zig wel heeft voorgesteld , om de onkunde van de kennis der Couleuren , of ten minsten het veronagtzamen van de zagtigheid des pinceels. Ondertuszen de groote handeling die hy in de tekenkonst hadde gaf hem een wonderbare lichtigheid om menigte van werken voort te brengen. Hy was een goet Bouwmeester , en verstont zeer wel de sieraden. De werken die hy tot Florenceen gemaakt heeft , zo van Architectuur als van Schilderen bragten hem in aanzien in het huis

huis van de Medicis, daar hy eenig gelt overwou waar mede zy zyn twee Zusters uittrouwde. Zyn deugden die hy hadde gevoegt by zyn beleeftheit, deden hem de agting van de Cardinalen van zyn tyd verkrygen. Die van Medicis, die inzonderheid zyn voorstander was, zette hem aan tot het beschryven van het leven der Schilders. Hy heeft ons drie boeken nage laten, daar Annibal Caro een lofrede op gemaakt heeft, zeggende dat ze fierlyk en opregtelyk geschreven zyn. Maar men heeft hem nagegeven dat hy de Schilders van zyn land te veel geprezen heeft; dat is te zeggen de Florentynen. Wat daar van zy, de schilderkonst is hem een altoos duurent gedenkteken schuldig, om dat hy den nazaat de geheugenis van zo veel treffelyke mannen overhandigt heeft, daar het meerendeel van de namen alreeds in de vergetelheid zoude begraven zyn, zo hy de moeite niet genomen hadde om hen te verëeuwigen. Behalven het *Leven van de Schilders* heeft hy redeneeringen over de *Werken* die hy heeft gemaakt, doen drukken, waar van de voornaamste zyn tot *Romen, Florencen en Bologna*. Hy overleed tot *Florencen* in 't jaar 1578. oud vier en zestig jaren. Zyn lyk wierd naar *Arezzo* gevoert, daar hy begraven wierd in een Capel versiert van Architectuur, die hy in zyn leven had laten maken.

FREDERICO ZUCCHERO.

GEboren in een Dorp in 't Hertogdom *Urbino*, geheten *Agnolo in Vado*, wierd door zyn Ouders naar *Romen* gebragt by gelegen-

genheit van het Jubel jaar van 1550. Zy lieten hem onder het opzigt van zyn broeder Thaddeo, die alreeds eene van de vermaardste Schilders van Italiën was; hy wierd zyn discipel, en in 't vervolg zyn eigen kragten overwegende, verdroeg hy met ongedult de verbeteringen van zyn Broeder. Zy hebben te zamen veel geschildert te Caprarola; en Frederico volcnde de Werken die Thaddeo te Romen had onvolmaakt gelaten, daar hy overleed, niet langer geleefd hebbende als zevenendertig jaren. Frederico was in dienst van Paus Gregorius den XIII. doende eenige werken waar door hy in moeijelykheit geraakte met de bedienden van zyn Heiligheit. Om zig te wreken van hun slinksen handel, maakte hy het Tafereel van de * lastering, dat daar na door Cornelis Cort is in print gebragt, waar in hy alle die geene die hem beledigt hadden met Ezels ooren verbeelde. Hy stelde het openbaar ten toon boven de deur van St. Lucas Kerk op den Feestdag van dien Heilig, en vertrok uit Rome om de gramschap van den Paus te ontgaan.

* Ca-
sonnic.

Hy schilderde in Vrankryk voor den Cardinaal van Lottharingen, en in het Escuriaal voor Philippus den II. zonder dat nog de een nog den ander over zyn werken voldaan waren. Gelukkiger was hy in Engelant, schilderende het Portret van de Koningin Elizabeth, en eenige andere werken die grootelyks geprezen wierden. Eindelyk na zyn wederkomst in Italiën, na eenigen tyd geschilderd te hebben in Venetien, riep Gregorius de XIII. hem te rug verleende hem vergiffenis. Het was in dezen tyd dat hy de gelegenheit waarnam van de gunst

van den Paus. Hy stelde ter uitvoering het Brevet dat hem zyn Heiligheit verleent hadde tot opregting van een Academie der Schilderkonst. Hy wierd tot Prins van de zelve verkoren, de hartige genegenheid die hy zyn konst toedroeg, deed hem op zyn kosten een huis bouwen daar men de * byeenkomst der Schilders hield. Daar na ging hy naar Venetien om de boeken te laten drukken die hy gemaakt hadde over de Schilderkonst. Van daar bezogt hy het Hof van Savoyen, en op een reeze dat hy naar Lorette dede, storf hy te Ancona, oud zeventig jaaren, ontrent 't jaar 1602.

* *Assemblee.*

RAPHAEL D'A REGGIO,

EEn boeren zoon, die hem de Ganzen liet hoeden, ontliep zyn Vader en ging naar Romen, daar hy de geweldige genegenheid van zyn geest tot de Schilderkonst involgde; hebbende zig begeben onder het opzigt van Frederico Zuccaro, daar hy niet meêr als één jaar by bleef. Maar hy had zulk een grooten voortgang in de konst gemaakt, dat hy by naar met zyn meester gelyk was. Hy heeft verscheide schoone dingen in 't Vaticaan, in Sante Maria Maggiore, en andere plaatzen van Romen geschildert. Hy was schoon en welgemaakt van lighaam, men zegt dat hy verliefde op een jonge dogter, en dat zyn drift zo hevig was, dat de zelve aan hem de dood veroorzaakte. Hy had een medegezel, Paris genaamt, die hem in zyne Werken heeft geholpen.

R I C A R D O.

GEboortig van Bressia , was een van die gene daar Raphaël zig van bediende in zyne Werken van 't Vatikaan. Veel gerugts heeft deze niet gemaakt door zyn eige konst; eens had hy een stuk geschildert voor een Kerk der Florentynen , waar in hy Pilatus verbeelde tonende JESUS CHRISTUS aan het volk , wanneer het stuk nu gedaan was , vraagde hy aan Raphaël welke van de Tronien hem het beste geviel , zig inbeeldende dat men ten voordeele van de Christus Tronie zoude oordeelen: maar Raphaël antwoorde hem , dat de beste mogelyk eene was die men van agteren zag , willende daar door te kennen geven dat zyn uitdrukkingen niet toepaszelyk schiepen aan het onderwerp dat hy verbeelde , alhoewel dat de Tronien anders wel geschildert waren.

FREDERICO BAROZIO.

GEboren tot Urbino , kwam te Romen in zyn jonkheid , en hy heeft geen ander Meester gehad om eigentlyk te spreken , als de schoone voorwerpen daar hy met veel zorgvuldigheid naar studeerde , hier schilderde hy veel in Fresco ten tyde van Paus Paulus den III. weder naar Urbino gekeert , bleef hy daar het overige van zyn leven , 't is een van de aangenaamste , verstandigste , en bekwaamste Schilders geweest die ooit te voorschyn kwam.

Mec-

Meenigte van Portretten en Historie stukken heeft hy gemaakt , en de geneigtheit van zyn geeft helde inzonderheit over tot Geestelyke onderwerpen. Men bemerkt in zyn werken dat zyn genegenheid gestrekt heeft om de manier van Corregio te volgen; en alhoewel dat hy * vaster tekende als deze Schilder , waren nogtans zyn omtrekken van zulk een grooten aart nog zo natuurlyk niet. De partyen van het lighaam † tekende hy al te kennelyk , te weten de voeten van een klein kint van den zelfden aart als of 't een volwassen mens was. Hy maakte zyn studien met pastel , voegende die doorgaans naar zyn manier

* Plus
Correc-
tement.

† Pro-
noncoit.

Hy bediende zig om zyn Liev'vrouwen te schilderen van een Zuster , die hy hadde , en van haar kind , hy heeft zelve printen ge-ëst naar eenige van zyne schilderyen. Hy was zeer gekwelt met een braking en een zwakheit van de maag , 't welk hem niet toeliet langer als twee uren op een dag te schilderen. Des niet tegenstaande heeft hy met deze kwaal een hogen ouderdom berykt , dit kwam hem (zo men geloofde) daar van daan , dat een Schilder nydig over zyn agting en konst hem vergeven had met salaade , die hy voor hem gereet maakte , in het onthaal dat hy hem aandeed , invoegen dat de hulpmiddelen , die hem niet ten eenemaal genezen konde , egter belette om daar van te sterven. Hy is in 't jaar 1612. tot Urbino overleden. In den ouderdom van vierentagtig jaren. Vanius is zyn discipel geweest.

A A N H A N G Z E L

Des

V E R T A L E R S ,

Getrokken uyt het Italiaans van

G I O . P I E T R O B E L L O R I .

FR E D E R I C O B A R O C C I . Eêr dat hy een Ordonnantie of schetsse ging ontwerpen , stelde hy zyn discipels tot modellen , en liet hen * Gesto. zodanige * gebaarden maken als best met zyn inbeelding over een kwam , hen vragende of in zulk een stant zy ook moeijelykheit gevoelden ; en indien ja dan meêr of min gedraait of verschikt , tot dat ze beter rust hadden , desgelyks dat zy lieden in staat waren om de woorden naartuurlyker zonder gemaaktheit uit te drukken , en dan aan het schetssen . Op dezelve wyze als hy een groep van Beelden zoude maken , schikte hy al de jongens in dien order als hy begeerde , en naar die schetssen maakte hy vervolgens zyn tekening , en daarom is in de bewegingen van zyne figuren een gemakkelijcke eigenschap te erkennen die natuurlyk en bevallig is . De tekening gemaakt bootseerde hy modellen van deze figuren van plyster of was , zo schoon , dat ze van de beste Beeldhouwer scheenen te zyn , dikwils niet te vrede zynde met één éénige maakte hy zomtyds twe of drie modellen van Was , tot één zelfde figuur , daar na kleede hy dat op zyn wyze , en als

als hy zag dat het welstandig was, stelde of plooide hy op de zelfde manier de klederen op de natuur, om alle gemaakte schaduwten te vermyden. Na alle deze moeite aangewent te hebben maakte hy een * klein stuk in Olyverv, of wel * Car-
à Guazzo gedaagt en geschaduwet, daar na de ^{toncinge.} cartons zo groot als het werk met kool en kryt getekent, of van Pastel op papier, het welke hy dan op zyn tafereel met een pen of stift deurtrok, op dat hy nooit een mistrek in de tekening mogt begaan, met zo veel zorgvuldigheid naar de volmaaktheit tragtende. Wanneer hy Coloreerde naar de groote cartons, maakte hy nog een ander kleinder stuk, waar in de hoedanigheid der Couleuren met de vermindering was aangewezen. zoekende de Couleuren met Couleuren te vergelyken, op dat alle de Couleuren te zamen onder elkanderen overeenkomst en houwding hadden, zonder dat de eene de andere hinderlyk was; zeggende, dat gelyk als de melodie der stemmen het gehoor vermaakten, alzo ook het gezigt verlustigde met de Consonanza van de Couleuren, vergezelt met de harmonie van de liniamenten. Noemende derhalven de Schilderkonst Musica, en eens gevraagt van den Hertog Guido-Baldo wat dat hy dede; ik ben bezig om deze Musiek te doen accorderen, zeide hy, wyzende op het stuk dat hy schilderde. Ik weet dat sommige met al deze studie en vlyt de spot zullen dryven, als onnodig en overtollig, maar anderen zullen ook wederom met hun onwetentheit laghen, datze hen eidel laten voorstaan een Ordinantie te konnen schilderen naar een schetse of 't geen zy lieden met twee of drie trekken op het doek tekenen. Deze vermetelheid is oorzaak, dat men zo zel-

den ziet, (ik wil niet alleen zeggen) een wel geordineerde historie maar zelfs niet één schoonen plooi, een schoonen omtrek, of een schoon hoofd, veel min een levendige en Natuurlyke beweging. Met diergelyke Studien, de een meerder de ander minder hebben de groote meesters hen opgehouden, * zonder eenige hovaardy te tonen in de Couleuren of omtrekken; en die de werken van onzen Barocci met opmerken beziet, zal geen zwaarigheid maken om aan hem den regtmatigen lof te geven dien hy voor zyn naauwkeurige vlyt verdient heeft en waardig is. Na alle deze moeite gedaan te hebben, zo was hy daar na vaardig in het Coloreeren, vryvondendikwils met zyn middelste vinger om de zagtigheid te weeg te brengen, in plaats van de Pinceel te gebruiken. Hy kwam in dit deel zeer naar over een met Corregio, het zy in de gedagten, of concepten, of in de zuivere en Natuurlyke Liniamenten, en in dat † zoet gelaat in de kinderen en vrouwen, en in de plooijen van de klederen, met een altoos gemakkelijke en smeltende manier. Hy was ook met hem gelyk in de harmonie van de Couleuren, maar het is ook waar, dat Barocci niet kan evenaaren met Corregio in de verminderinge der Tinten, die in dezen Meester naturelyker gevonden worden, daar Barocci zyn Coloreering dikwils gealtereert wiert door het Cinabri, & Azzurri, in de omtrekken of elders te veel onder de Couleuren vermengt. Zyn werken egter hebben hem oosterffelyk gemaakt om dat hy stoutmoedig, kragtig en levendig Geschildert heeft. De schoonheit van zyn tekenkonst maakt zig bekend in zyn geëtsste Printen, te weten de Boodschap van den

* Senva
in Super-
birsi
duna
Cari
Catura
di Colo-
ri & di
Contor-
no.

† Azie
Dolci.

den Engel, den *Franciscus in Folio*, en een ander kleinder *Franciscus*, zyn eigenschap was meêr voor het devote en het tedere, als het trotsse en de hoogdravende manier van den gemelden *Corregio*.

FRANCESCO VANIUS.

VAn Sienna was Discipel van *Barozius* en is niet minder in de konst geweest als zyn Meester. Hy had een ongemeene begaaftheit tot devote of Geestelyke onderwerpen. Hy is gestorven in 't jaar 1615. oud zevenenveertig jaren.

A A N H A N G Z E L

Des

V E R T A L E R S ,

Getrokken uit het Leven der Schilders

D O O R F E L I B I E N .

DE Cavalier *Francesco Vanius* was van Sienna en zoon van een Schilder, hy verliet zyn eerste manier om navolger te zyn van die van *Barotius*; en tragte niet alleen hem in zyn manier van Schilderen, maar ook in de uitkiezing der voorwerken, en in zyn zeden te volgen. Hebbende altoos gezocht Schilderyen van Godvrugtige verbeeldinge te maken, en geleest in een nutterste Godtsdienstigheid. Men ziet in de

de St. Pieters kerk te Romen een Schildery, daar hy de doot van Simon den Tovenaar in verbeeld heeft. Maar zyn uitmuntendste werken zyn in de kerken van Sicenna. Hy was aangenaam in zyn Coloreren, en vast in zyn tekenen. Hy overleefde Barotius maar weinig jaaren.

J O S E P I N.

ALdus genaamt by verkorting van Josef van Arpino, dat een vlek is in *terra di lavoro* in 't Koninkryk Napels, daar hy geboren wiert in 't jaar 1570, hy was den zoon van Mutio Polidoro, slegt Schilder, die op de dorpen zyn werk ging zoeken met *Ex voto* te Schilderen. Josef kwam in Romen, daar hy een lustige en aangename manier aannam, die in een gewoonte verviel, wel verre van het Antiek en de schoone Natuur, dewyl hy veel geest en vernuft bezat, zo was hy in aanzien by de Pauszen en Cardinalen, die hem veel te Schilderen bezorgden. Hy had een hevig mededinger aan de perzoon van Caravaggio; welkers manier van Schilderen ten eenemaal tegenstrydig met de zyne was. Het geen van zyn werken wel de meeste agting verdient, zyn de Batailles op het Capitoool geschildert, voor het overige heeft hy niets gedaan als de Schilderkonst te versieren, zonder dezelve in eenig gedeelte te doorgronden. Hy overleed in 't jaar 1640. oud tagentig jaeren. Het meere deel der Schilders zyn tytgenoten volgden zyn manier, en wederom andere die van Caravaggio.

PASQUALIN DELLA MARCA.

VAnden welken niet zoude gemelt werden, als om dat hy in één jaar zodanig in de konst toenam, dat het voor een * wonderstuk * Prodi-wiert aangemerkt. Daar zyn Schilderyen van ge. zyn hand in de kerk van de Cathuifers by de Balstoven van Diocletiaan.

Dit voorbeeld moct de zulke aanmoedigen, die alreeds in jaren zyn toegenomen, als zy zig zelve van geest en vernuft en gezondheid bevinden voorzien te zyn, om in weinig tyts de Renbaan van de Schilderkonst ten einde te lopen.

PIETRO TESTA.

Gebooren te Luca, van zyn jonkheit overgeport om Romen te zien door de Befaamtheit van de Schilderwerken, en van de Schilders die men als doen daar zag. Gekleet als een Pellegrim sloeg hy op weg, en niet genoegzaam onderwezen zynde aangaande de konst, die hy volgen wilde, leefde hy in de uitterste ellende, en bragt zo veel hy konde den tyt door met tekenen naar de † vervalte gebouwen, † de Beelden en de Schilderwerken van Romen. Sandrart verhaalt dat hy hem onder anderen op zekeren dag eens vindende in een erbarmelyken staat, en als een half woest mensch, tekenende de *Ruinen* rondsom Romen, medelyden met zyn armoede had, hem naar zyn huis nam, voorzag van kleding en van

† Ruines.
† Les
Statues.

van voedzel, hem aan het tekenen zette van verscheide dingen in de gallery Justiniani, en hem vervolgens bekend maakte aan andere Perzonen die hem lieten tekenen. Hy was

* Sauvage. zo * schuw en † mensfen mydende, dat Sandrart zelve naauwlyks enigen ommevang met hem konde houwen: hy had zo veel malen naar

† Mifantropie.

de 'Anticken getekent, dat hy dezelve geheel in 't hoofd hadde: maar de lofzigheit van zyn

† Fougue vernuft en † wilde gedagten hebben hem voor

alle zyn moeite geen bilyk voordeel van zyn konst doen erlangen: dat hy in zyn werken

van Schilderkonst ondernomen heeft is hem nog minder gelukt, gelyk men ziet door het

klein getal van zyn Schilderyen, door de weinige agting die men daar voor heeft, om 'zyn

slegte Couleuren, en om de lardigheit van zyn Pinceel. Daarom het pryswaardigste dat van

hem gedaan is, zyn de tekeningen en zyn Printen, die ten deele door hem Gegraveert zyn,

de andere door Cesar Testa, en eenige ook door andere Plaatsnyders. Men ziet daar veel

§ D'Imagination. de Gentilleste. ¶ Justel.

§ Geestige gedagten, Edelheit, en praetyk in. Maar kleine kennis van ligt en bruin, en weinig rede en ¶ regelmaat. Zynde eens gezeten

op den boord van den Tiber om eenig gezigt naar te tekenen, nam de wind zyn hoed weg,

en willende dien behouwen, door het uitstrekken van zyn arm, wierd hy overwigtig viel in

't water, en verdronk dus ongelukkig omtrent het jaar 1648.

PIETRO BERRETTINI.

VAN Cortona, in Toscanen, opgevoet en onderhouden in het huis van de Sachetti tot Romen. Is geweest eene van de alleraangenaamste Schilders die immer zyn te voorschyn gekomen. Zyn geest was vrugtbaar, zyn gedagten sierlyk en zyn uitvoering gemakelyk, dewyl zyn talent was voor de groote werken, zo liet de levendigheid van zyn geest niet toe om een Schildery ten uitersten uit te voeren; dit is oorzaak dat zyn kleine stukken, wanneer men dezelve van naer by ziet, wel verre schynen te zyn van de * waardye van de ^{*Maniere.} geene die hy in 't groot gemaakt heeft.

Hy heeft de grootste † zekerheit in de tekening niet gehad, weinig uitdrukkende de Hartsogten, weinig geregelt in de plooijen van zyn klederen, ‡ en gemaniert over al. Maar over ^{† Correct} al ziet men ook van de § grootsheit, de edelheit, en de ¶ bevalligheit. Niet deze * beval- ^{† Maniere par tout.} ligheit die Raphaël en Corregio als in eigendom § Grandeur. bezaten, en die zo levendig het harte beroerde ¶ La Grace. van de verstandigen: maar een † algemeene * Grace die eerder bestont in de gewoonte die hy hadde ^{* Generale.} van zyn wezens ‡ en 't gelaat van zyn hoofden aangenaam te vertonen. als in een bezondere verkiesing van de uitdrukkingen, aan ieder voorwerp behorende. Want, gelyk ik reeds gezegt hebbe, hy had moete om tot zyn zelfs te komen, en tot het onderzoek van ieder bezondere zaak te treden. ^{† Airs de Têtes.}

Hy zegt niet als een schoon geheel, en de din-

Platons. dingen * van onderen te zien in de kerken, de Galleryen, en de Paleizen der Grooten, welke wel verre van hem te verbazen, waren als het eigen † voedzel en 't meest overeenkomende aan zyn geest en vernuft.

† Prouves autentiques. Hy heeft daar van † kragtadige blyken gegeven tot Romén, in de nieuwe kerk van de Paters van 't Oratorium, in het Paleis van de Barberinen, in het Paleis van Pamphilio, en in verscheide andere plaatzen van Romén en Florencen.

Zyn Coloriet heeft niet van het slegte, boven al in zyn naakten, die nog beter zouden zyn, zo zy wat § meêr verändert en vlytiger * naar gespoort waren. Wat aangaat de andere *Locale* Couleuren, heeft hy zig niet afgeweidert van, de Romeinze School, als in hen de † houwding onder malkanderen te geven, en deze † behaaglykheit, dat de Italianen noemen *Vagezza*.

Groots en Heerlyk waren de sieraden die zyn werken verzelden: hy maakte het Landschap van een goeden aard, en hy heeft beter de Schilderkonst in Fresco verstaan als alle de geene die het voor hem goeffent hebben.

Pietro da Cortona was van een zagzinnige imborst, van een aangenaamen ommevang, van opregte zeden. Weldadig, gediensstig, goedvrind, en spreekende van niemant kwaat. Hy was zo arbeidzaam dat § de gigt, van welke hy dapper geplaagt wierd, hem egter niet belette te Schilderen: maar zyn leven doorbrengende met te veel te zitten, en de overmaat van zyn aandagt vermeerderde deze kwaal allengskens, en deed dezen uitmuntenden

§ Plus Variées.
* Recherches
† De l'Union.
† Agrement.

§ La Soule.

den man sterven in den ouderdom van zestig jaren, in 't jaar 1669.

A A N H A N G Z E L

Des

V E R T A L E R S,

Getrokken uit het Leven der Schilders

D O O R F E L I B I E N.

Pietro Berrettini da Cortona was edel van geest voor de Inventie, en schoon in het gebruik der Couleuren. Hy was niet uitmuntende voor de zekerheit der tekening, nog naauwkeurig voor de uitdrukkinge der Haristogten; maar daar zyn weinig Schilders van zyn tyt geweest die verstandiger, gemakkelyker, en aangenaamer geweest zyn voor groote Ordinantien.

Hy kwam jong te Rómen met voornemen om zig geheel aan de Schilderkonst over te geven, en had daar voor Meester een Florentyns Schilder die bekwaamheits genoeg had, onder den welken hy in korten tyt een uitmuntende vordering deed. De Heer Alexander Sacchetti en zyn broeder de Cardinaal, veel agting voor hem gekregen hebbende, ontfingen hem in hun Palais: ende de hem aan veele dingen werken, en onder andere aan een Sabyne Maagden roof. Maar het eerste Schildery dat hy in het openbaar ten toon stelde was een geboorte Christi, dat in de kerk

van Jan Salvatore in Lauro is, digt by de mont Jordan. Dit werk dat veel van de manier van Carats had gaf hem groote agting, en was oorzaak dat de Paus Urbaan de VIII. hem deet Schilderen in de kerk van St. Bibiana, daar zyn Meester ook op den zelven tyt bezig was.

Na deze deet hem de Paus de groote zaal van het Palais Barbarini Schilderen, waar van de Printen gezien werden in het boek genaamt *Æ. des Barbarini*, die door C. Bloemert gegraveert zyn. Door welke men oordeelen kan van de vinding en sieraden waar mede dit gewulft verrykt is. Men vind in dit werk een uitmuntende bevalligheid, en Edelheit in de schikking der Beelden, veel aangenaamheit in hun gestaltenis, en in het zoet gelaat der Tronien, een schoone overeenstemming in de Couleuren, en dat geen dat de Italianen *Vaggezza* noemen; niet tegenstaande dat dit werk in Fresco geschildert is, is 'er nogtans niet minder kragt en tederheit in als of het in Olyverwen geschildert was. En alhoewel de tekening van geen uitgezogen smaak is, nog de klederen der Beelden verstandig en Natuurelyk geplooit; nogtans het geheel bymalkander beschouwt zynde, heeft iets bevalligs, en zo zagt aan't gezicht, dat 'er niemant is die 'er niet van getroffen wort terwyl hy het beschouwt.

Na dat Cortone deze Zaal geëindigt had ging hy naar Venetien, en van daar naar Lombardie om de uitmuntende werken van de Meesters van dat land te bezien. En dewyl hy in zyn reizen door Florence ging, hielt hem de Groot Hertvoog op om een zaal en eenige vertrekken van het Paleis Pitti te Schilderen. Het is besonder

in een van deze Zolder stukken, daar by de opvoering der deugt geschildert heeft, waar in men het schoonste dat by, ten opzigt van de Couleuren gemaakt heeft, zien kan. Het is waar dat by alles niet volvoerde dat de Groot Hertog hem aanbevoelen had, om dat de Florentynze Schilders jalouurs geworden, om dat zy hem in agting zaägen, alles in't werk stelden om hem in veragting te brengen, en eindelyk den Cardinaal, oom van den Groot Hertog wys maakten dat eenige Schilderyen van Titiaan, en van andre Schilders van Lombardie, die Pietro da Cortone gekogt had, geen Originelen waaren. Waar over de Cardinaal hem berispte, 't geen hem zo smarte dat na eenige werken voltooit te hebben die reets ver gevordert waaren, by vryheit verzogt om een reis naar Romen te doen. De Groot Hertog stont hem dit toe, en deet hem tien duizent Ryksdaalders tot beloning van het geen by gedaan had geven. Maar te Romen gekomen zynde wilde by niet weder naar Florencen keeren, en het was een van zyn leerlingen *Ciro Ferri* genaamt (navolger van zyn manier) die het geen by aan het Paleis Piti onvoltooit gelaten had, volvoerde.

Petro begon te Schilderen voor de Paters van het Oratorium in de *Cheeza Nova*. Daar by aan veele dingen werkte dewyl by drie jaaren van den Paus *Innocentius den X.* te werk wiert gestelt, om de Gallery van het Paleis *Pamphili*, op de plaats *Navone*, te Schilderen, hier verbeelde by verscheide voorwerpen getrokken uit de *Eneas* van *Virgilius*. Hy maakte in het vervolg een tekening om de Capel van *St. Agneze* te Schilderen, en verscheide gecoloreerde Car-

tons voor de werken van Mosaiq, die men in de kleine Coepels van de St. Peters kerk wilde maken: maar zyn gezondheid liet hem niet toe alles uit te voeren dat hy wel wilde ondernemen, want de grootheit der werken verbaasde hem niet, hebbende zelfs veel meêr gemakkelykheit voor de groote werken, door de Praetlyk die hy verkreegen had, als voor kleine stukken daar hy minder aan bezig was.

Het is waar dat hy aan deze niet werkte als wanneer hy met de gigt gekweld was, en niet kunnende uit zyn kamer gaan, bestede hy eenige uren om zig te verkwikken, en om zyn goede vrienden te voldoen: ook zyn zyn kleine Schilder-ryen niet te vergelyken by zyn groote werken. Evenwel kan men niet lochenen dat Cortone een groot getal Cabinet stukken gemaakt heeft, die van uitnemende schoonheit zyn. Men ziet 'er in de Kerken van Romem, en in verscheide plaatszen in Italiem. In het Cabinet van den Koning, en in andere Cabinetten in Vrankryk.

Zedert zyn wederkomst tot Romem leefde hy niet langer als zeven iaren, by na altyt gekweld van de gigt. Waar van hy stierf den 22 Mai 1669. Hy wiert begraven in de kerk van St. Lucas, welke herbouwt was door de Cardinaal Barbarini, naar de tekenigen van Cortone, die niet alleen door zyn opzigt, maar ook door zyn vrywillige gifte veel toebragt tot de onkoste van deze kerk, en aan het Altaar, om het zelve met ryke sieraden op te pronken.

De deugt en de verdiensten van dezen Schilder deden hem de agting en vrientschap van de geheele werelt verkrygen. Het was, na dat
hy

hy het Portaal van de kerk van onze Lievevrouw van de Vrede voltooit had, dat Paus Alexander de VII. hem verëerde met de Ridder Order van de Goude spoor, die hy ontving uit handen van den Cardinaal Sacchetti, zyn eerste voorstander. Ten bewys van zyn dankbaarheid schonk hy den Paus twee van zyn Tafereelen, het eene was eengelei Engel, en het ander een St. Michiel. En de Paus gaf hem een Goude keting met het kruis van de Ridder Order.

Cortone was wel gemaakt van Lichaam, groot van gestalte, levendig van Geest, gelukkig van Memorie, openberdig en aangenaam in zyn gesprek, ulug en gemakkelyk in zyn werken, dat hy met vreugt ondernam zo ras als hem de gigt verliet, maar waar van hy op het einde zyns levens zodanig aangetast wiert, dat hy naauwelyks kragt had om te spreken.

Vervolg van CORTONE.

ROmanel was Discipel van Petro da Cortone en navolger van zyn manier. Het was ontrent het jaar 1660. dat hy in Vrankryk kwam daar hy eenige werken Schilderde, onder deze zyn een vertrek van de Koninginne Moeder des Konings; de Gallery van het Paleis van Mazarin. En verscheide stukken voor eenige Konstbeminaars. Onder andere ook voor den Heer Emmeri. Na zyn wederkomst te Romen maakte hy daar eenige werken: eindelyk keerde hy naar Viterbe daar hy gebooren was, en stierf weinig tyts daar na.

I V B O E K.

Het Leven der Veneetziaanze Schilders.

J A C O B B E L L I N O.

VAN Venetien, had tot Meester Gentile d'a Fabriano, en was tytgenoot en * medeltreuer van die Domenico die omgebragt wierd door André del Castagno. Hy is door zyn werken zo veel niet bekend, als door de goede onderwyzing die hy aan zyn zoons Gentil en Jan gegeven heeft, dewelke de eerste † grontleggers geweest zyn van de School van Venetien. Hy storf omtrent den jare veertien hondert zeventig.

† Con-
current.

† Sources.

G E N T I L B E L L I N O.

VAN Venetien, oudste zoon van Jacob van den welken wy gesproken hebben, zynde de allerbekwaamste van de Veneetziaanze Schilders van zyn tyt; wierd door den Senaet te werk gestelt met zyn broeder Jan om in de zaal van den grooten Raad te Schilderen, en maakte veel andere werken te Venetien, het meerendeel van Waterverve: om dat de Schilderkonst met Oly nog niet in gebruik was. Mahomet de II. Turks Keyzer hebbende een van zyn schoonste stukken gezien prees het met verwondering, begeerende den Konstenaar te hebben om hem te laten Schilderen. Hy schreef daar

daar over aan de Republieq, die hem over-
stierde. Gentil wierd wel ontfangen van den
grooten Heer, hy maakte eenige werken die
aan zyn Hoogheit behaagden, voornamentlyk
van Portretten: en dewyl de Turken eerbie-
digheit hebben voor Joannes den doper. Schil-
derde Gentil zyn onthoofding, en liet het aan
Mahomet zien, om daar over zyn goetkeuring
zo wel als van de voorgaande stukken te mo-
gen erlangen.

Maar de Groote Heer vond wat te beris-
pen dat het vel van den hals, waar van het hoofd
gescheiden was, te hoog was opgerezen, en
om zyn zeggen te bevestigen deed hy opstaanden
voet een slaaf komen, die hy den kop liet af-
houwen in tegenwoordigheit van Bellino: om
hem te overtuigen dat aanstonts naar de af-
scheiding van het hoofd, het vel weg kromp,
de Schilder was zo verschrikt van dit * wrede * Cruelle
bewys stuk, dat hy oordeelde niet langer in Demon-
rust en zekerheit tot Constantinopelen te zyn: stration.
hy verzogt zyn afscheid onder eenig voorwend-
zel, en hy verkreeg het. De Groote Heer
gaf hem geschenken, hing hem een Goude ke-
ten om den hals, schreef aan de Republieq
brieven van † aanbeveling tot zyn voordeel: † recom-
dit was oorzaak dat de Republieq hem met manda-
een aanzienelyk Jaargeld voor al zyn leven be- tion.
zorgde, en hem Ridder van Sant Marcus
maakte. Hy overleed in 't jaar 1501. oud tag-
entig jaren.

J A N B E L L I N O.

BRoeder en Discipel van Gentil Bellino, heeft den grondslag gelegd van de Veneet- ziaanze School door het gebruik van de Oly, en door de moete die hy nam om alles naar het leven te Schilderen. Men ziet veel van zyn stukken te Venetien: het laatste daar hy aan geschildert heeft is een Bachanaale dat hy maakte voor Alphonsus den I. Hertog van Ferrare, de doot hem onder dit werk verrast hebbende, wierd het afgemaakt door Titiaan, die daar een schoon Landtchap byvoegde. Deze Discipel zo bekwaam, maar eerbiedig om de eer van het Schildery aan zyn Meester te laten, schreef daar by deze woorden: (Joannes Bellinus MCCCCXIV.) Giorgion en Titiaan waren zyne leerlingen. Bellino kwam te sterven in 't jaar 1512. oud negentig jaren. Zyn Conterfeitzel nevens dat van zyn broeder zyn in 't Cabinet van de Koning.

Aanmerking over de werken van Jan Bellino.

* Me-
chant
Gour.

† Seche-
resse.

Jacob en Gentil Bellino hebben een *slegten trant van tekenen gehad, en zeer droog geschildert: maar Jan Bellino het geheim van met Olyverv te Schilderen gehad hebbende, heeft het Pinceel met méér tederheit gehandelt, hoewel dat'er nog veel † droogheit in zyn werken is. Ondertusfen verdient hy onderscheiden te worden van de geene die hem zyn voorgegaan, niet alleenlyk ter oorzaak dat hy gulhartig aan de

Schilders die hem gevolgt hebben de uitvinding van met Oly te Schilderen, (dat hy door behendigheid van Antonello van Messina geleert hadde) heeft medegedeelt: maar ook om dat hy de eerste geweest is die getragt heeft de *houwding met de frisheit der Couleuren zamen te voegen in welke de Venetze Schilders voor hem de meeste waardy van een Tafereel meenden te bestaan, also ziet men het te zamen in de Schilderyen van Jan Bellino een groote † zuiverheit in zyn Couleuren, en een beginzel van Harmonie die het talent van Giorgion heeft kunnen doen opbeuren.

* L'Union.

† Pro-priete.

De wonderbare voortgang van deze Discipel, en van Titiaan hebben zelfs de oogen van hun meester geopent, want de Schilderyen van de eerste manier van Jan Bellino zyn zeer droog, en die van zyn laaften tyt zyn genoegzaam ondersteunt van tekening en Coloriet, om een plaats te vinden in de Konstkamers van de Liefhebbers, men ziet 'er eenige by den Keizer, die naar den aart van Giorgion trekken in † de kragt van de Couleur en van het ligt.

† La fierte.

De § smaak van zyn tekening is een weinig Gottiek, en de * werkingen van zyn figuren zyn van geen goede verkiezing, maar het † gelaat van zyn hoofden is genoegzaam E-

§ Godt. * Attitudes.

† Airt,

Men ziet geen levendige uitdrukkingen van gemoeds bewegingen in zyn Tafereelen, en de onderwerpen die hy geschildert heeft hebben daar weinig gelegenheit toe verschaft, want het zyn meerendeels Liev-vrouwen. Nogtans heeft hy alle zyn kragten ingespannen om

naauw-

**Service* naauwkeurig de Natuur te volgen, hy heeft *
lement ; slaafagtiger zyn werken uitgevoerd, dan dat hy
 † *Grand* nuttiger getragt heeft een † verheven aart daar
Carac- aan te geven.
tere.

De Gebroeders DOSSO.

† *Bon*
 † *Goût de*
 † *Couleur.* **V**AN Ferrara hebben zig aanzienelyk gemaakt door hun † goeden aart van Couleur, boven al in de Landschappen die zy zeer wel Schilderden; Alphonfus Hertog van Ferrara stelde hen veel te werk, en verëerde hen met zyn goetgunstigheid. Zy waren zo gelukkig niet by den Hertog van Urbino Francesco Maria, die hen in Fresco liet werken in zyn nieuw Paleis, dat de Architect Genga bouwde, want deze Hertog van dit Schilderwerk niet voldaan zynde liet het afwerpen. Het is waar dat niet tegenstaande alle de moeite en vlyt die zy 'er by gebragt hadden, zy nimmer iets gemaakt hadden dat minder lof verdiende, zo zeker is het dat de arbeid vergeefs is in de uitvoering, wanneer eenmaal het werk kwalyk is begrepen, zy ondersteunden nogtans hunne agting naar deze ongunst, want zy deden zedert dien tyt zeer schoonedingen.

De oudste niet langer konnende werken om zyn hooge jaren, bestont het overige van zyn dagen van een Pensioen dat de Hertog Alphonfus hem gaf, en storf heel oud Zyn jonger broeder Baptista genaamt overleefde hem en maakte nog veel werken.

G I O R G I O N E.

ALzo genaamt ter oorzaak van zyn grootmoedigheid en aanzienelyke gestalte, werd gebooren in 't jaar 1478. te Castel Franco gelegen in la Marca Trevigiana. En hoewel hy van laage afkomst was, had hy egter een verheven geest. hy was * bevallig, beminde de ^{*Galant;} Musiek, had de stem aangenaam, en speelde heel wel op Instrumenten. Hy begaf zig wel haast met groote naarstigheid aan het tekenen naar de werken van Lionard da Vinci; vervolgens over aan het onderwys van Jan Bellino om het Schilderen te leeren: maar zyn † ^{† Genle.} ^{† Gout} ^{Sup-} ^{ieur.} Natuurelyke geneigtheit tot een † hoogvliender begrip als dat van zyn Meester geschikt zynde, kweekte hy het door de beschouwing, en de overweging van de Natuur, die hem in het vervolg altyt diende tot een getrouwe getuige in alle zyne werken. Zyn § ^{§ Gout} ^{fier &} ^{terrible.} stoute en kragtige manier van Schilderen behaagde uitnemend wel aan Titiaan, die met het oogwit van zyn eigen voordeel dikwils by hem was, en vlytig de vriendschap tragtete onderhouden dieze by Jan Bellino hunne Meester gesloten hadden; maar Giorgione, omzigtig over de nieuwe manier die hy had gevonden bleef niet in gebreken om op een eerlyke wyze aan Titiaan zyn huis te verbieden; invoegen dat deze in 't vervolg zyn mededinger werd door de vlyt die hy aanwende om de natuur te Copyëeren, en door zyn aanmerkingen, ging hy zelfs Giorgione te boven in het onderzoek van de tederheden van het leven, maar de zelfde Giorgione

gione heeft zig behouwd in de bezitting van een aart van Schilderen daar nog niemand by gekomen is. De werken van Giorgione zyn meerendeels tot Venetien; en dewyl hy veel in Fresco heeft geschildert, en weinig tyts geleest, zo zyn de Cabinet stukken van zyn hand zeer raar. Hy storf jong, zynde maar 32 jaren oud 1511.

Aanmerking over de werken van Giorgione.

Door dien Giorgione maar korten tyt geleest heeft, en weinig groote werken gemaakt, zo vind men geen onderwerpen genoeg om van de grootheid van zyn vernuft te oordelen. De grootste ordinantie van zyn uitvoering, is tot Venetien op de voorgevel van het huis daar de Duitze kooplieden vergaderen. Op de zeide die naar het groot Canaal ziet.

* Con-
science.

Hy maakte dit Schilderwerk om * stryt tegens Titiaan, die de andere zeide van dit gebouw Schilderde; maar deze twe werken by na ten eenemaal door den tyt bedorven zynde. Is het bezwaarlyk om een zekere giffing daar op te maken, daarom moetmen zig bepalen binnen een klein getal van losse Schilderyen en eenige Portretten die hy gedaan heeft: en dewyl men zig zelf altoos uit Schildert in zyn werken van wat Natuur datze mogen zyn, zo ziet men door die welk Giorgione ons heeft nagelaten, dat deze Schilder gemakelykheit in den Geest en vlugheit in de inbeelding hadde.

† Gour.
‡ Delicat,

Zyn † aart van tekenen is ‡ teder, en heeft iets van de Romeinze School, hoewel dat hy die

die nauwkeurigheid zo wel niet gehad heeft als wel vereist wiert tot de Volmaaktheit van zyn konst; want Giorgione had veel meêr zorgvuldigheid om ronding aan zyn figuren te geven als een zuiveren omtrek.

Zyn * zmaak of verkiezing was groot, en † * *Goût. Piquant.* aantrekkelyk, en zyn arbeit ligt; hy is de eerste geweest die fiere Couleuren heeft gebruikt, en men kan als een verwonderlyke zaak de sprong dien hy eenslags dede aanmerken, want van de manier van Jan Bellino heeft hy het Coloriet tot dien ‡ hoogen trap gebragt, voegende by een uitterste kragt een uitnemende § *Degré su preme.* zmelting: *§ Suavité.*

Hy verftont het ligt en bruin, en de harmonie van 't geheel zeer wel. Hy bediende zig om de naakte lighamen te Schilderen niet anders als van de vier hoofd Verven, uit welkers verftandige tempering hy al het onderscheid van ouderdommen en ¶ kunne wist te malen. ¶ *Sexes.* Maar onder deze vier Verwen, moet men waarfchynelyk niet begrypen nog het wit dat de plaats bekleed van het ligt, nog het zwart dat daar van de * ontbeering is.

Het fchynt dat † de gronden die hy gevonden had eenvoudig waren, dat hy dezelve volkome bezat, en dat zyn grootfte konst greep daar in bestont om de dingen te doen gelden door hun vergelyking. ** Privation.*

Zyn Landfchappen zyn van een ‡ uitgeleze verkiezing, aangaande de Couleuren en de § *† Les princis pcs.* tegenstellingen, en hy had aan zyn konst het geheim gevoegt om de kragt van zyn Couleuren te doen werken en deszelfs frisheit te behouden boven al in het groen. *† Goût. exquis. § Oppofitions.*

Titiaan gezien hebbende tot welk een trap Giorgion zyn konst had opgeheven, beelde zig in dat deze Schilder de palen der waarheit had overfchreden, hy wilde om zo te fpreken deze trotsheit van 't Coloriet temmen dat hy te wild agte; hy matigden het door een veränderlykheit van Tinten, om de voorwerpen Natuurlyker en * Taftbaarder te doen zyn, maar wat vermogen dat hy in 't werk getelt heeft om zyn mededinger te boven te gaan; blyft het egter een waarheit dat Giorgione zig altoos heeft fttaande gehouden in een poft daar niemant hem tot hier toe heeft konnen uitftoten; en het is zeker dat indien Titiaan zommige Schilders heeft doen lopen in de Renbaan van de goede Colorering, dat het Giorgione is die hun die heeft geopent.

* Palpa-
bles.

TITIAAN UCCELLI.

UIt Edele afkomst geboortig te Cadore in Friuli, in het jaar 1477. hy was maartien jaren oud als hy door zyn ouders gebragt wierd by zyn Oom, die tot Venetien woonde, dewelke ziende de genegenheit die dezen jongeling voor de Schilderkonst had, hem ftelde onder het opzigt van Jan Bellino, daar hy zeer langen tyt by bleef. Oeffenende zig niet anders als naar de Natuur die hy flaaftig volgde, zonder iets by te doen nog af te laten. Maar in den jaren 1507. bemerkte hebbende de groote kragt van de werken van Giorgione; volgde hy zyn manier, invoegen dat zonder zig met tekenen op te houden hy de waarheden van de Natuur naar volgde die hy met andere

dere oogten beschouwde als van te voren, en die hy bestudeerde met een uitnemende aandacht, dit belette niet aan de andere zyde dat hy zig niet vlytig oeffende, om bekwaamheit te verkrygen in de tekenkonst.

Giorgione den opgang van Titiaan gezien hebbende om dat deze op zyn manier gestudeert hadde, sneed alle vrindschap met hem af. Zy leefden zedert in * afgunst tot dat de doot Gior-<sup>* Jalou-
sie.</sup> gione op zyn twe-endartigste jaar weg nam, latende het velt voor Titiaan open. Die in den ouderdom van agtentwintig jaren zyn Printen in hout gesneden van de Triomfe des geloofs in 't ligt gaf. Waar in de Patriarchen, Propheten, Apostelen, Euangelisten en de Martelaren verbeeld zyn, dit werk gaf een groote † gedagten wat van hem te eeniger tyt stont te worden, en deed zeggen, dat indien hy de An-<sup>† Opi-
nion.</sup> tieken gezien hadde, hy Raphaël en Michel Angelo zoude te boven gaan.

Hy heeft tot Vicenza in Fresco geschildert een † overdekte Gallery waar in hy de historie † Porti-
van Salomon verbeelde; tot Venetien het Pa-^{que.} leis Grimani: te Padua eenige historien van S. Antonius. De drie Bachanalen die in de bezitting gevallen zyn van den Cardinaal Aldobrandini, zyn gemaakt geweest tot Ferrara voor den Hertog Alfonso; een van dezewaar in een naakte Vrouw komt die slaapt op den voorgront van 't Tafereel, was begonnen door Jan Bellino. Titiaan deze drie Bachanalen Schilderende, bediende zig van zyn Meestresse genaamt Violante voor het model, hy maakte ook de Portrette van den Hertog en Hertogin die door Sadeler gesneden zyn.

In 't jaar 1546. wierd hy tot Romen ontboden door den Cardinaal Farneze om het Afbeeldzel van den Paus te maken; hy deed ook nog andere, en eenige Schilderyen van weinig werk, die geprezen wierden door Michel Angelo en Vasari, dewelke des niet tegenstaanden niet konden onthouwen de Veneetziaanze Schilders te beklagen dat zy hen zo weinig aan de tekenkonst lieten gelegen zyn.

Titiaan heeft een groote menigte van werken gedaan in 't openbaar en in 't bezonder, zo in Fresco als in Oly, zonder op te tellen een oneindig getal van Portretten. Hy heeft tot driemalen dat van Carel den vyfdengeschildert. Deze Keizer om zig uit te drukken zeide dat hy driewerf de onsterffelykheit verkregen hadde van de handen van Titiaan: daarom maakte hy hem Ridder en verhief hem tot Paltz Graaf, hem in denzelven tyt een groot * jaargeld toeleggende. Hendrik de derde oordeelde dat hy niet uit Venetien moest gaan zonder deeze Schilder te bezoeken, en alle de Poëten van zyn tyt hebben hem door hunne vaerzen vereeuwigt. Zyn losse Schilderyen zyn verspreit door gants Europa, de allerschoonste zyn tot Venetien, in Vrankryk en in Spanje. Daar en is geen Schilder geweest die zo lang heeft geleefd als Titiaan, nog die zo een gerust en gelukkig leven geleid heeft; zo men ter zyde stelt de † afgunst van Pordenon, dewelke des niet tegenstaande ten voordeele van Titiaan keerde; voor het ovrige hy wierd van al de waereld bemind en geëgt, en overladen met eere en rykdommen. Hy storf van de Pest in 't jaar 1576. oud negenennegentig jaren.

* Pen-
n.

† Jalou-
fic.

Hy

Hy heeft veel Discipelen gehad, de voornaamste daar van zyn Francesco Uccelli zyn broeder, Horatio zyn Zoon, Tintoret en andere Venetianen.

Maar behalven deeze Italianen, had hy nog drie Nederlanders, daar Titiaan groot werk van maakte, Jan van Calker, Dirk Barendze, en Lambert Zuftrus; die alle drie jong zyngeflorven.

Aanmerkingen over de werken van Titiaan.

ALhoewel dat Titiaan geen verheve en luis-
terryk vernuft gehad heeft, hy had het eg-
ter overvloedig genoeg om groote onderwer-
pen te behandelen van wat natuur dat zy ook
waren, daar is geen Schilder * algemeender
geweest, nog die beter heeft weten uit te druk-
ken het opregte kenteken van ieder voorwerp,
dat hy heeft willen verbeelden. Zyn eersten
leertyt onder Jan Bellino; de verkeering die
hy gehad heeft met Giorgione, de hartnekkige
oeffening van tien jaren om het leven te vol-
gen met de uitterste naauwkeurigheid, maar
boven alle dingen zyn verstandige Geest en zyn
aanmerkingen, hebben hem de verborgenthe-
den van zyn konst ontdekt, en doen indrin-
gen in de wezenheit van de Schilderkonst, ver-
der als eenig ander Schilder; en indien Gior-
gione aan hem het doelwit getoont heeft waar
naar hy te streven hadde, hy heeft de Renbaan
geopent op een zekerder grondslag daar alle de
geene, die hem hier in gevolgt hebben, zig in
een bijzondere agting door hebben staande ge-
houw-

houwden; der maate dat indien men nooit een Titaan hadde gehad daar zoude mogelyk nimmer geen Bafzan, geen Tintoret, geen Paulo Veronees, nog een goet getal van andere Meesters geweest zyn, die in Europa zulke doorlugtige tekenen van hunne bekwaamheit gegeven hebben.

Maar is Titiaan een opregt navolger van de Natuur geweest, hy was het gantsch weinig in de verbeelding van de Historien, hebbende by naar geen Schilderyen gemaakt waar in hy dien aangaande zig niet berispelyk heeft gemaakt.

* Dispo-
sitions. Hoewel dat men geen groot vuur ziet in zyn * schikkingen zy laten daarom niet naar wel geplaatst en wel verstaan te zyn, en hy was zeer regelmatig om zyn figuren zodanig te doen werken datze schoone partyen deden zien.

† Repe-
ter. De arbeid, dien hy aanwende om met oordeel het geheel van zyn werken te doen overeenstemmen, heeft hem verscheide malen † de zelfde Ordinantien doen hervatten om nieuwe moeite te ontgaan: men ziet verscheide Schilderyen van Magdalena, en van Venus en Adonis van zyn hand, daar hy alleen den grond aan verändert heeft, op dat men niet zoude kunnen twyffelen of het zyn alle Orginele stukken. Dat belet niet dat het te denken is dat hy zig bedient heeft van het behulp zynner Discipelen, en voor al van de drie Nederlanders, die uitnemende Schilders waren, onder dewelke Dirk Barendsz de † begunstigde Discipel van Titiaan was. Als dan zodanige leerlingen al hun vermogen uitgeput hadden om hunne Copyen twyffelagtig te maken, en dat hun Meester dan met versche oogen daar aan

over

over Schilderde, en met de laatste Pinceel zyn geeft daar in verspreide? wie twyffelt datze niet mogen geägt werden van zyn eigen hand te zyn, alzo wel als de eerste Orgineele stukken?

Titiaan heeft zyn *a* aart van tekenen naar de Natuur gevoegt, hy heeft als Policlétes het schoonste 'er met vlyt *b* in gezogt, en het is hem gelukt in de Vrouwen en in de Kinderen, deze laatste heeft hy op een *c* aangename manier getekent, en aan hen een *d* edel gelaat ingedrukt, hen bygevoegt zekere hulzels en optooizels, die niet minder behagen door hun eenvoudigheid, en door hun onagtzaamheit als door den fraeijen zwier dien hy daar aan gegeven heeft, het is hem zo volkomen niet gelukt in de beelden der Mannen, zy zyn niet altoos nauwkeurig nog *b* vloeiende getekent. Evenwel heeft hy hier mede gehandelt gelyk Michel Angelo, want hebbende zig voorgestelt in zyn smaak van tekenen de Natuur te volgen in haar grootste *i* kragt, heeft hy de Muscelen *k* vermogende gehouwd, en daar door een grooten *l* aart aan zyn figuren by gezet: het onderscheid dat zig bevind tuszen Michel Angelo en hem, is dat deze *m* veel dieper geoefent was in de tekenkonst, en dat hy den smaak van het Antiek vermengt heeft met een *n* duidelyke uitbeelding van de Muscelen, in plaats dat Titiaan het Antiek heeft veronagtzaamt, en zig vergenoegt heeft met zyn manne Beelden te *o* overladen, en de tederheit van de Natuur veel eerder te vermeerderen als dezelve te verminderen, aan dewelke hy zig ten eenemaal had overgegeven.

a Goût.*b* Recherche.*c* Goût

delicat.

d Air

Noble.

e Juste-

mens.

f Lebon

Tour.

g Cor-

rects.

h Elé-

gance.

i Vigueur*k* Pui-

sans.

l Carac-

tere.

m Plus

profond.

n Pro-

noncia-

tion

sensible.

o Char-

ger.

**e d'Exa-
geration.** Men ziet geen *a* vergrooting in de standen zyner figuren, zy zyn eenvoudig en Natuurlyk, en het schynt dat in zyn Tronien, hy meêr gelet heeft op een getrouwe navolging van de uitwendige Natuur, om zo te spreken, als op de levendige uitdrukking van de Hartstogten.

**b Princi-
pe.** Titiaan heeft niet altyt schoone klederen geschildert, en zo hy al volmaaktelyk de stoffen heeft naargeboost, hy heeft die dikwils kwalik geschikt, en de plooijen zyn veel eêr by geval als naar een goeden order en goed *b* beginzel.

**e Profes-
sion.
d Sites.** Het staat vast voor een zekere zaak in de gedagten van al de Schilders, dat hy beter landschappen gemaakt heeft als eenige ander van zyn *d* konstoeffening. Zyn *d* gronden zyn van weinig voorwerpen t'zamengefelt, maar wel verkozen; de gedaante van zyn boomen zyn veränderlyk, hun toetsen lustig, smeltende en zonder manier, maar 't geen hy doorgaans waargenomen heeft om in zyn Landschappen uit te Beelden is eenig ongemeene uitwerking van de Natuur, dewelke een *e* kragtigen indruk veroorzaakt, en het gemoet beroert door zyn bezonderheit en waarheit.

f Fier. Alles wat afhankelijk is van het Coloriet is verwonderlyk in Titiaan, en indien hy in dit gedeelte al zo *f* kragtig niet geweest is als Giorgione, hy is naauwkeuriger geweest en heeft meêr tederheit gehad. Zyn locale Couleuren zyn met een verstandige getrouwheit *g* vlytig naar gespeurt, en altoos geplaatst om een voorwerp te doen redden door de vergelyking van een ander, invoegen dat hy zo veel als mogelyk is

**g Recher-
chées.**

geweest heeft te hulp gekomen door de kragt van zyn konst, aan de zwakheit van de Couleuren, die uit hen zelve te kort schieten aan alle uitwerkingen van de Natuur. De waarheit die zig bevind in die zelve locale Couleuren is zo groot, dat het gants geen denkbeeld overlaat van de Verven die op zyn Palet waaren, en het schynt dat men niet zoude kunnen zeggen dat de vlees Couleuren van Titiaan (by voorbeeld) zyn gemaakt van zulk of zulk een Couleur, maar eerder dat het waaragtig vlees is, en dat zyn klederen van waare stoffen zyn: aldus behouwd ieder zaak zyn eigen aart, zonder dat eenige van de Couleuren, die het samenmengzel hebben uitgemaakt, zig ergens doen onderscheiden.

Men kan niet ontkennen dat Titiaan de kennis van 't ligt en bruin gehad heeft, en wanneer hy het niet heeft doen uitschynen door het middel der groepen van ligten en bruintens; zo heeft hy het genoegzaam doen kennen door de Natuur van de Couleuren, die hy aan zyn klederen wist te geven, en door de * versprei * Distribution. ding der voorwerpen, waar van de Natuurelyke Couleur behoorlyk was aan de plaats die hy aan haar gaf, of om die te doen voorkomen of agterwaarts te doen wyken, of om te helpen tot de ronding, of eindelyk om de uitwerking te veroorzaken die hy wilde te wege brengen.

Zyn strydigheden zyn fier en † over een-† Suaves. stemmende te zamen, en hy heeft de Harmonie van zyn Couleuren getrokken uit de kennis die hy van hun Natuur had, eerder als van

de † mededeling van het ligt en bruin, gelyk
 † Parti- Paulo Veronees ook gedaan heeft.
 cipation.

Hy heeft zyn werken ten uittersten uitge-
 voert, en heeft geen kennelyke manier in de
 behandeling van zyn Pinceel gehad, om dat
 de oplettentheit van zyn naspeuringen en de
 moeite die hy nam, om de eene Couleur door
 een andere te matigen, de schynbaarheid van een
 vrymoedige hand bedekt heeft, hoewel dat zy
 'er in der daad gevonden wiert. Het is waar
 dat de zichtbaare blyken van deze vrymoedig-
 heit niet zonder *a* waarde zyn, zy verheugen,
 zo als men zegt den arbeit, en vervrolyken de
 oogen, wanneer zy voortkomen van een *b* zui-
 vre hebbelykheit, en van 't vuur van de inbeel-
 ding; maar men ziet in de werken van Titiaan
 zulke geestige toetsen en zo overeenkomen-
 den aan den aart der voorwerpen, datze den *c*
e Pie- smaak van opregte konst kenners veel meêr
 quent le Goût. kittelen als de harde strecken van een stoute
 hand.

Titiaan heeft vier manieren gehad, die van
 Jan Bellino zyn Meester, die van Giorgione
 zyn *d* medestreever, een derde die zeer *e* door-
 wrogt, maar die hem eigen was, en de vier-
 de die vervallen was tot een gewoonte, maar
 altoos *f* verstandig; de eerste was een weinig
 droog: de tweede van een uitstekende *g* fierheit,
 gelyk men zien kan door het Schildery van St.
 Marcus, dat tot Venetien in de Sacristie van
 de saluté is, door die van de vyf Heiligen, in
 de kleine kerk van S. Nicolaas, en door eni-
 ge andere: de derde bestont in een *b* regte en
 schoone naarvolging van de Natuur, zy was
 uitnemende doorwerkt door het naauwkeurig

gade-

a Sans
 merite.
b Habitu-
 de epu-
 zée.

c Pie-
 quent le
 Goût.

d Com-
 petiteur.
e Fort
 étudiée.
f Solide.
g Fierce.

h Juste.

gadeslaan dat hy dede al *a* retokerende dan hier ^a Retou-
 dan daar, dan eens met *b* zuivre heldere Fin-^{chant,}
 ten in de ligten, en dan weder met *c* lakzeren ^b Teintes
 in de schaduwen, en die ter oorzaken van de-^{Viernes,}
 ze *d* sifteryen beschroomder schynt te zyn, ^c Glacis.
^d Minu-
 maar die evenwel kragtiger is, en uitvoeri-
 ger.

De vierde was een vrymoedige handeling die ^{Maniere}
 hy in 't werk stelde in zyn hoogen ouderdom, ^{Libre.}
 niet konnende zig zelve meer zo veel moete
 geven, of gelovende het middel gevonden te
 hebben om hen te boven te komen; 't is van
 deze laatste handeling dat de Tafereelen geschildert
 zyn van de Groetenis en van de Verheerly-
 king op den berg, die tot S. Salvator zyn, de
 S. Jacob van Sanzio, de S. Laurens van de
 Jesuiten. De S. Jeronimus, de Sancta Maria
 Nova, het Pinxter-Feeft, en verscheide ande-
 ren van deze Natuur. Aldus kan men tot Venetien
 beschouwen vyftig Schilderyen in het openbaar
 ten toon gestelt, in dewelke Titiaan alle de manieren
 heeft doen kennen waar van ik kom te verhalen.

Voor het ovrige, indien de Schilders van de
 Romeinze School Titiaan hebben overtroffen
 in de vaardigheid van het vernuft, in de groote
 Ordinantien en in ^e den aart der tekenkonst, ^e Goetdu-
 niemant betwift hem de uitmunten-^{dessein.}
 dheit van het Coloreeren; en hy is daar in altoos geweest het
^f Zeekompas voor de waare Schilders. ^f Bou-
 sole.

FRANCOIS UCELLI

Broeder van Titiaan,

VOlgde den Oorlog in zyn jonkheit; maar de Vrede in Italiën herstelt zynde, kwam hy zyn broeder tot Venetiën vinden, aldaar zig overgegeven hebbende aan de Schilderkonst, nam hy zo een hoogstreevenden opgang, dat Titiaan verftelt over den uitmuntenden aart van Schilderen; en vreezende dat hy hem te boven mogt gaan, het zo verre bragt dat zyn broeder een onlust in de Schilderkonst kreeg en tot een ander beroep zig overgaf. Hy verkoos dat van Cabinetten van Ebben hout te maken, versiert met figuren en Architectuur: dat egter niet belette dat hy zomtyts Schilderde voor zyn goede vrienden. Zyn eerste werken, die de jaloersheit van Titiaan gaande maakte, zyn in den aart van Giorgion, en werden gehouwd in de gedagten van veele Liefhebbers van dezen Schilder te zyn.

HORATIO UCELLI

Zoon van Titiaan,

MAakte Portretten op de manier van zyn Vader. Hy heeft weinige andere werken geschildert; want de *Chymie* gaf hem meer bezigheid als de konst. Hy storf in het best van zyn leven, het zelfde jaar als zyn Vader, dat was 1576.

J A C O M O R O B U S T I,

Gebynaamt

T I N T O R E T,

ALdus genaamt, om dat hy de zoon was van een verwer. Zyn * vlugheit des verstant ^{* Vivacité} hegte zig aan verscheide zaken gedurende zyn jonkheit, ten voornaamsten aan de musiek en de Schilderkonst. Maar zig aan deze ten eenemaal bepalende, stelde hy zig voor Michel Angelo te volgen in de tekenkonst, en onder de onderwyzing van Titiaan aangaande het Coloriet. Hy verloor zyn tyt niet, want hy wist de † grondregels van zyn Meester zo verre te agterhalen, dat het aan hem jalouzy ^{† Princié pes.} baarde: de Scholier dat bemerkende begaf zig op zyn zelve, hy verkreeg door een naarfteige oeffening een bezondre manier, die des niet tegenstaande altoos zweemde naar Michel Angelo en naar Titiaan. Tintoret vervolgde deze oeffening met veel † drift en oplettentheit, en hy wierd als een § wonder van de ^{† Ardeur, Prodiges, § Penées} Schilderkonst, zo ter oorzaak van den overvloed van zyn ongemene gedagten, als door zyn goeden ¶ smaak of verkiezing, en de vaardigheit van zyn Schilderen aangezien; hy ¶ liet weinig dingen over voor anderen, om dat hy stoutelyk naar de werken tragtte, en dezelve maakte voor zodanig een prys als men wilde geven; daarom heeft hy geheel Venetien met zyn Schilderwerken vervult, en indien onder zo een groot getal daar ook eenige on-

* Stra-
passiées.† Por-
raits.
‡ Cro-
quez.

der lopen die gemeen zyn, en gelyk men zegt, * twaalf Apostelen met een streek, men moet ook bekennen dat 'er veele uitneemende stukken onder zyn. Hy heeft een oneindig getal van † Contertyzels gemaakt, dewelke hy heeft uitgevoerd, of de ‡ hand mede geligt naar maate van het bedonge gelt. Dewyl nog een plaats moest vervult worden in dezelfde kamer van S. Rochus School, alwaar hy dat schoone stuk van de Kruiziging gemaakt heeft, zo kwamen eenige Schilders hen zelve aanbieden, dat ieder van hen een tekening zoude maken, op dat men daar uit mogt verkiezen die geoordeelt wiert de beste te zyn. Die geene die daar naar stonden waren Joseph Salviati, Frederik Zuccharo, Paulo Veronees, en Tintoret. Die van de broederschap van S. Rochus namen dit voorstel aan, en stelden een dag om de tekeningen te ontfangen. Maar Tintoret in plaats van de tekening, bragt het Schildery geheel gedaan, en stelde het op de plaats daar het te staan hadde. De andere Schilders mogten hen daar over beklagen, en zeggen dat men niet een Schildery maar een tekening gevordert had, het stuk bleef op zyn plaats. De broederschap die wel een konststuk van een andere manier als Tintoret Schilderde wilde gehad hebben, om het vermaak van de verandering, zeide aan dezen Schilder, dat zo hy het Schildery niet weg nam van de plaats daar hy het gestelt hadde, hy 'er niet voor zoude betaalt worden: *wel aan* antwoorde hy *dan is het u lieden geschonken.* En het Schildery staat tegenwoordig nog in de zelfde plaats. Het is te verwonderen dat Tintoret hebbende zo veele

werken met een uitnemende vaardigheid gemaakt, tweëntagentig jaren heeft kunnen leven, zynde de ouderdom wanneer hy overleed. Hy wierd begraven in de kerk van *Maddonna dell Horto*, in 't jaar 1594.

Aanmerkingen over de werken van Tintoret.

Onder alle de Venetiaanze Schilders, vind ik 'er geen die zo overvloedig en gemakkelyk van geest is geweest als Tintoret. Deze Schilder had genoeg doordringentheit van oordeel om alle de grondregelen van Titiaan wel te begrypen, waar aan hy zig gehegt hadde: maar hy was * te driftig om de zelve * Trop de feu. naauwkeurig uit te voeren; en van de ongelykheit van zyn geest is de ongelykheit van zyn werken voortgekomen. Dit deed Annibal Caracci tot Venetien zynde, aan Lodewyk Caracci zyn Neef schryven, dat hy Tintoret dan eens bevonden hadde gelyk met Titiaan, en zomtyts wederom kennelyk minder als Tintoret.

De liefde die hy hadde tot zyn beroep deed hem evenwel alles in 't werk stellen waar door hy bekwaam konde worden. De vlyt die hy aanwende om naar de beste voorbeelden te tekenen, en onder andere naar de dingen van Michel Angelo, bragten in hem een goeden smaak der tekenkonst: maar de vaardigheit van zyn inbeelding heeft dikwyls de zekerheit van den omtrek belet. Zyn postuuren zyn by naar alle te † Con- onmatig in tegenstrydigheit, en dik- trattées wilsa Pexas.

wils uitsporig in de aktzien: ik zonder de vrouwe Beelden uit, die hy bevallig genoeg gefchildert heeft.

Hy heeft zyn figuren indiervoegen gefchikt, datze eerder tot de beweging die hy aan het geheel wilde geven dienen, als datze overeenkomen met de Natuur en de waarfchynelykheit, 't geene hem egter in zommige gelegenheden wel gelukt is. Hy heeft het mecrendeel van zyn onderwerpen vry wel afgebeeld. Zyn hoofden zyn getekent naar de groote manier: maar het is wat zeldzaam daar in doordringende gemoeds bewegingen te zien.

* Gliffades.

Hy heeft de nootzakelykheit van 't ligt en bruin verftaan, en hy heeft dat doorgaans in 't werk gefteit door groote * uitbreidinge van ligten en bruits, die zig redden en het een van het ander doen voorkomen of wyken door hun tegenftelling, waar van de oorzaak onderfteit word buiten het Tafereel te zyn, dat van een groot behulp is in groote Ordinantien, wanneer het belcid dat hier in gehouwen word met verftant gepaart is, en dat de uitterfte bepalingen niet te fcherp zyn afgefneeden.

† Carac-
tere
meilletzr.

Zyn locale Couleuren zyn goet, en de naakte Beelden in zyn beste werken komen zeer naar by aan die van Titiaan; zy zyn naar myn gedagten van een † beter aart als die van Paulo Veronees; ik meen veel opregter en vleesagtiger gefchildert.

Hy heeft menigte van Portretten gemaakt van verfchillende waardy, naar mate van den tyt dien hy daar aan toebragt, en het gelt dat hy daar voor ontving; de beste komen zeer naar aan die van Titiaan. Zyn Pinceel is zeer vaft
en

en * stout; zyn arbeit ligt, en zyn toetsen * Tres
 verftandig. Eindelyk Tintoret is het allerbe- Vigou-
 kwaamfte voorbeeld om aan een jong Schil- xciix.
 der, die een voortvaarende manier met een goe-
 den aart van Couleur tragt aan te nemen, een
 drift in te fcherpen.

MARIA TINTORETTA

Dogter van Tintoret.

Onderwezen door haar Vader, heeft een
 meenigte van Portretten zo van Mannen
 als Vrouwen gemaakt. Zy had behagen in de
 Mufiek, en fpeelde zeer wel op verſcheide In-
 ſtrumenten. Haar Vader haar hebbende uit-
 gehuwelykt aan een Duitſer, wilde haar al-
 toos in zyn huis by zig houden, ter oorzaak
 van de tedere genegenheit die hy zyn Dogter
 toedroeg: maar tot zyn droefheit kwam zy
 te ſterven op haar dertigfte jaar Ao. 1590.

PAULO CALIARI VERONESE.

Wierd geboren tot Verona in 't jaar 1537.
 zyn Vader Gabriel Caliari was een Beeld-
 houwer; zyn Meefter is geweest een van zyn
 ooms, genaamt Badile, wiens manier van Schil-
 deren niet kwaat was. De eerſte openbare
 werken van Paulo zyn tot Mantua gemaakt
 geweest, en in eenige andere ſteden van Italie,
 maar hebbende tot Venetien veel te doen ge-
 kregen, floeg hy zig daar ter neder.

Hy is zeer aan de Natuur gehegt geweest,

en

en hy heeft al zyn vermogen uitgeput om haar door de oogen van Titiaan te beſchouwen.

Gelyk hy zyn Modellen wel wift te verkiezen wanneer hy dezelve nodig hadde voor de verſchillende veranderingen van zyn vleefch Couleuren, zo hadde hy ook verſcheide zooten van ſtoffen, waar van hy zig naar de gelegenheit voorkwam bediende. Zyne werken in het openbaar zyn by naar alle om ſtryt gemaakt tegen die van Tintoret zyn mededinger, die van den andren kant arbeide in denzelfden tyt; en wanneer hunne werken gedaan waaren, vont men de gevoelens van de kenders verdeelt. Nogtans heeft men altyt meerder kragt bemerkt in de konſtwerken van Tintoret, en
 *Magni-
 ficacc.
 Paulo Veronees. Men ziet van zyn Schilder-ryen door geheel Europa, om dat hy 'er verwonderlyk veel gemaakt heeft.

Daar is bynaar geen kerk in Venetien die niet eenig werkſtuk van zyn hand bewaart: maar de voornaamſte proeven van zyn groote bekwaamheit zyn in het Paleis van S. Marcus, te S. Joris, en te S. Sebaſtian. Hy deed een reisje naar Romen by gelegenheit dat Jeronimo Grimani, Procurator van Sant Marcus, door de Republiek aan den Paus wierd gezonden: maar hy hield zig daar niet lang op, hebbende tot Venetien veele werken begonnen gelaten.

Paulo Veronees was een man van eere; vroom, beleeft, gediensig, getrouw in zyn beloften, zorgvuldig in de opvoeding van zyn kinderen, deſtig in zyn manieren van doen, alzo wel als in zyn kleding: en al vergaderde hy

hy veel gelt, zo had hy geen andere eerzugt als dat van bekwaam te worden in de Schilderkonst. Titiaan beminde hem met veel hoog-agting. De Koning van Spanje Philips de II. wenschte naar hem om te Schilderen in het Paleis Escuriaal: maar Paulo ontfloeg zig daar van, ter oorzaak dat hy bezig was met de werken van het Paleis van S. Marcus, en Fredrik Zucharo wierd in zyn plaats gezonden.

Hy had een groot denkbeeld van zyn beroep, zeggende dat de Schilderkonst was een gaave van den hemel, dat om wel daar van te oordelen men groote kundigheden moest bezitten, dat een Schilder zonder behulp van de Natuur tegenwoordig te hebben nooit iets volmaakts zoude te wege brengen, dat men in de kerken geen Schilderyen behoorde te stellen, als die de welke van een bekwaam Meester gemaakt wierden, om dat de verwondering over de konst de Godsdienstigheid opwekte; en dat eindelyk het deel dat de Schilderkonst kroonde, bestont in de deugt en opregtheit der zeden. Hy is gestorven van een koorts in 't jaar 1588. zyns ouderdoms agtenvyftig. Zyn Grafftede is te S. Sebastiaan daar men zyn Afbeeldzel ziet van Metaal.

Aanmerkingen over de werken van Paulo Veronees.

HOe schoon ook het verstant van een Schilder is, en hoe overvloedig dat zyn geest zy, en welke gemakkelykheit hy ook heeft in de uitvoering van zyne gedagten, zo hy geen
aan-

* L'I-
meptie.

aandagtige overweeging maakt op het onderwerp dat hy onderhanden zal nemen, en zo hy zyn inbeelding niet gaande maakt door het lezen der goede Schryvers, hy zal dikwils niet dan gemeene dingen voor den dag brengen, en zomtyts in * ongerymtheden vervallen. Paulo Veronees is daar een genoegzaam voorbeeld van: zyn begaaftheit was verwonderlyk, en zyn arbeit zonder moeite, zyn vernuft zoude hem altyt schoone dingen hebben doen te voorschyn brengen, indien zyn zorgvuldigheid altoos zyn geest ondersteunt had, hy heeft een oneindig getal van Tafereelen gemaakt. Naar dat de plaatzen en de Perzonen waren voor dewelke dat hy Schilderde, zo overpeinsde hy meêr of min zyn Ordinantien. Het Paleis van St. Marcus tot Venetien, de grootste Autaren van de voornaamste Kerken, en eenige huizen der Eedelen behouwen heden nog het schoonste dat hy gemaakt heeft. Maar aangaande de Autaren van gemene kerken, en voor bezondre Perzonen, die om de agting van dezen grooten Schilder een stuk van zyn hand begeerden, schynt het dat in plaats van alle de nootzakelyke moeitens te nemen om zyn aanzien staande te houwen, dat hy alleen uit † den geest geschildert heeft, driftiger om zyn werk spoedig als zorgvuldig om het wel te doen, invoege dat zyn Inventien zomtyts slegt zyn en zomtyts verstandig.

† De pra-
tigue.

‡ Talent.

Zyn ‡ begaaftheit was voor groote Ordinantien, hy wist dezelve aangenaam te vervullen. Hy bragt daar veel geest, waarheit en beweging in: maar hy gebruikte weinig oordeel in de verkiezing der voorwerpen. Hy voerde daar
alles

alles in wat zyn inbeelding hem verschafte van het groote, het verbazende, het nieuwe en ongemeene, en eindelyk hy dagt eerder om het Toneel van zyn Schilderyen te versieren, als om op de behoorlyke eigenschappen van de tyden, gewoontens, en plaatsfen: agt te geven: veelyts bragt hy Architectuur te pas die zyn broeder Bénédetto doorgaans voor hem Schilderde, en de pragt van deze gebouwen geeft grootsheit aan zyn werken.

Zyn * schikkingen heeft hy niet al te wel ^{* Disposi-} verstaan ten aanzien van het ligt en bruin, daar ^{tions.} hy geen beginzel van had, en het gelukte hem daar in, dan eens wel en dan eens kwalyk, naar de verschillende invallen van zyn † Geest, † ^{Genie,} dat men ook van zyn † postuuren zeggen kan, † ^{Attitu-} die voor het meerendeel zonder verkiezing ^{des.} zyn.

Ondertuffen is 'er veel vuur en gewoel in zyn groote werken; maar als men dezelve van naar by beschouwt, zal men weinig § gee- § ^{Finelle,} ftigheid vinden in zyn uitdrukkingen; 't zy voor het onderwerp in het algemeen, of voor de ¶ ¶ ^{Pa-} hartstogten in 't bezonder: en het is zeldzaam ^{tions.} van hem iets te zien dat * hartrakende is. Hy ^{* Tou-} heeft dat gemeen met alle de Venetizianen, ^{ehant.} die al hun opmerking te koste hangen aan het naarvolgen van het uitterlyke van de Natuur.

Zyn klederen zyn alle modern, naar de gewoonte van den tyt in welken hy leefde; en volgens de ontmoeting van de vreemdelingen uit de Levant, waar van 'er altyt een groot getal in Venetien is, daar hy zig van diende voor het gelaat van de hoofden, alzo wel als voor de klederen. Dewyl zyn klederen voor

het meerendeel van verschillende soorten van stoffen, de plooijen groots, en wel verstaan zyn, maken dezelve een groot deel der schoonheden uit die in de Schilderyen van Paulo Veronees gevonden worden. Men zal zig hier over niet verwonderen, als men weete dat hy een menigte van diergelyke schoone stoffen by zig had, zo dat 'er op zyn verkoping tot vierduizent guldens van gekomen is.

Door de naarstige oefening van dikwils de stoffen naar het leven te Schilderen had hy daar in zodanig een hebbelykheit verkregen, dat hy verscheide ryke klederen uit den geest heeft gemaakt, die men zoude geloven naar de waarheit te zyn.

Hoewel dat hy genegenheit heeft gehad voor de tekening van Parmens, de zyne is egter van * slegten aart, indien men de hoofden uitzondert, die van het groot en het Edele hebben, en zomtyts van het bevallige. Zyn beelden zyn evenwel wel zamen gevoegt onder hun klederen: maar de omtrekken van het naakt hebben weinig van den goeden aart en zekerheit, en boven al de voeten. Het schynt niet tegenstaande dat hy zorgvuldig is geweest om de vrouwen met een vloeyentheit te tekenen, volgens het denkbeeld dat hy zig van de schone Natuur gemaakt had; want wat het Antieck betreft dat heeft hy nooit gekent.

* Mau-
vais
Goût.

‡ Ciel.

Ik heb nooit eenig aanmerkelyk Landschap van Paulo Veronéze gezien: hy heeft ‡ lugten gemaakt in eenige van zyn grootste stukken die uitnemende zyn: maar zyn verschieten en voorgronden trekken naar den aart der waterverve.

Hy

Hy heeft nimmer de kennis van licht en bruin regt begrepen, zo het gevonden word in eenige Schilderyen is het niet anders als door de goede uitwerking van zyn vernuft, onafhankelijk van den konstregel: maar wat belangt de locale Couleuren deze heeft hy wel verstaan, doende dezelve gelden door de vergelyking tegens elkander. Hoewel dat zyn neiging overhelde tot een *a* lugte en *b* heldere manier, dat hy zomtyts donkere en sterke Couleuren heeft gebruikt, en dat het *c* naakt der Beelden opregt over *d* en doorschildert is met *e* zuivere tinten, zo zyn zy nogtans zo fris van Couleur niet als die van Titiaan, nog zo *f* kragtig en gloejend als van Tintoret; het schynt my zelfs toe datter veele zyn die een weinig naar het *b* lootagtige trekken, dit belet egter niet dat in het generaal van zyn Couleuren een verwonderlyke overeenkomst is, inzonderheit in zyn klederen, aan dewelke hy een uitstekenden luister, verandering en grootsheit heeft gegeven, die hem alleen eigen is. De harmonie die men daar in vind komt doorgaans van het *k* lakzeren en de gebrooken Couleuren, dewelke de een aan de ander deelagtig ontwyfbaar de *l* houwding veroorzaken.

Ondertussen ziet men Schilderyen, die men zegt van hem te zyn daar de Couleuren *m* scherp en *n* onovereenstemmende zyn: maar ik zoude geen borg willen staan dat alle de Schilderyen, die men op den naam van Paulo Veronéze stelt, daarom van zyn hand zyn; want hy had een broeder en een zoon die zyn manier gevolgt hebben.

Men ziet over al in zyn werken een groot

a Vague
&
b Lumineuse.
c Carnations.
d Recherchées.
e Tintes vierges.
f Vigoureuses.
g & Sanguines.
h Du plombe.
i Brillant.

k Glacis.
l L'union

m Aigres
n & Discordantes.

Pferme. bestaan; zyn uitvoering is * vast en zeker. *e
Pinceel lugtig, en zyn agting door genoegzame
delen ondersteunt om haar te behouwen in
den rei van de eerste Schilders.

Ik moet hier niet vergeeten dat het Tafereel
van de Bruiloft van Cana, dat hy te Venetien
tot St. Georges Major gemaakt heeft, boven al
zyn andere werken uitmunt, en dat het niet
alleenlyk de Triomf is van Paulo Veroneze,
maar dat het by naar de Triomf van de Schilder-
konst is.

BENEDETTO CALIARI

Schilder en Beeldhouwer.

WAs de broeder van Paulo Veroneze, en
heeft hem aanmerkelyk in zyn werken
geholpen, want het was een zeer arbeidzaam
man, zyn manier van Schilderen was gelyk als
die van zyn broeder, en dewyl hy verre was
van enige eerzucht, zo zyn de werken van hem
onder die van Paulo begreepen; hy overleed in
*t jaar 1598. oud zestig jaren.

CARLO EN GABRIEL

CALIARI.

WAren zoons van Paulo Veroneze, de
eerste had een schoon vernuft tot de
Schilderkonst nodig, hy maakte fraaije dingen
als hy maar agtien jaren oud was. Men ge-
looft dat hy zyn Vader zoude hebben te boven
gegaan indien hy langer geleefd hadde; maar
om

om zyn zwakheit des lighaams en te grooten vlyt in het werken bedorf hy zig zelfs de borst, en storf in het zesentwintigste jaar zyns ouderdoms. Gabriel zyn broeder oeffende zig ook in de Schilderkonst, maar dewyl hy de grootte begaaftheit niet hadde, verliet hy haar om de Koopmanschap aan te vaarden, egter zo Schilderde hy wel by tuffen tyt. Hy storf in't jaar 1631. oud drienzestig jaren.

JOAN-ANTONIO REGILLO

Gezegt

P O R D E N O N .

WAS van Pordenon, dat een vlek is in Frioul twintig mylen van Udiné. Hy was afkomstig van het Aloude huis van Sacchi, en de regte naam van zyn geslacht was Licinio; maar de Keizer hem hebbende Ridder gemaakt, nam hy daar door gelegenheit om zyn naam te veranderen, om den haat dien hy een van zyn broeders toedroeg, die hem had willen ombrengen, hy heeft geen andere Meesters in de Schilderkonst gehad, als de groote liefde tot dezelve, en de werken van Giorgione zyn vriend en * mededinger: en naar de konstregelen van dezen doorgront te hebben; † begaf hy zig zo wel als hy om de schoonste uitwerkingen van de Natuur te volgen, dit gevoegt by de kracht zyns vernuft en de ‡ zugt om zig bekwaam te maken, is oorzaak geweest dat hy een van de beroemste Schilders van de waereldt geworden is.

* Emule.

† Prin-

cipe.

‡ L'An-

bition.

Hy gaf niets toe aan Titiaan, daar was zo groot een jaloezheit tuffen hen beiden, dat Pordenon vreezende eenigen overlaft van de zyde van zyn * tegenftreever, altoos op zyn hooft * Com-
 petitcur. de was, en wanneer hy het Kloofter van St. Steven in Venetien Schilderde, werkte hy met den degen aangegord en het rondas by der hand, ¶ Braves.
 naar de gewoonte der † Voorvegters van dien tyt; hy had een overvloedigen geest, en teken- de van goeden aart, en was weinig minder als Titiaan in het Coloriet, hy heeft veel in Fresco gefchildert; en deed dat zonder moeite, ge- vende daar aan een groote kragt, zyn voor- naamfte werken in 't openbaar zyn tot Vene- tien, Udiné, Mantua, Vincenza, Genua, en in het Frioul.

Hy ging naar Ferrara door bevel van Hertog Hercules den II. om daar de tekeningen van de Tapytzeryen te volvoeren die hy te Vene- tien hadde begonnen: maar hy was daar zo ras niet aangekomen of hy ftorte in een zwaare ziekte en overleed zonder dit werk, dat de do- ling van Uliffes begreep, te voleinden. Dat was in het jaar 1540. en het zesenvyftigfte van zyn ouderdom, niet zonder eenig vermoeden van vergift. De Hertog Hercules deed hem een pragtige uitvaart bereiden; Pordenon had een Neef die den zelfden naam had als hy, en zyn Discipel was, men zal daar in vervolg van spreken; hy had nog een ander Discipel ge- naamt Pomponio Amalteo, die zyn behouwd zoon was.

JERONIMO MUCIANO

GEboortig van Bressia in Lombardien, tudeerde eenigen tyt onder Romanini, dien hy verliet om zig naar de manier van Titaan te voegen: maar tragtede zig te versterken in de tekenkonst, ging hy naar Romen, daar hy Schilderde met Thaddeo Zuchero, hy tekende daar veel naar de Antieke beelden, en de beste Schilderyen, hy voleinde de tekeningen van Bas-relief van de Colonne Trajana, die Julio Romaan hadde begonnen; hy liet deze in koper snyden, en Ciaconius heeft zyn uitleggingen daar op gemaakt. De Paus Gregorius de XIII. liet Muciaan Schilderen, 'en het was uit aanmerking van zyn Perzoon dat deze Opperpriester te Romen de Academie van S. Lucas stigtte, door een brevet dat Sixtus de V. bevestigte.

Hoewel dat Muciaan een goet historie Schilder was, maakte hy nogtans veel liever Landschappen, dat hy zeer wel verftont, zyn manier had iets van het Neêrlants in het slaan van de bomen, daar de Italianen zo zeer geen agt op gegeven hebben en dat egter een groote welstant is in de Landschappen, de stammen der bomen maakte hy aangenaam door de veranderingen, hy had groot behagen in de Castanjen, en zyde dat hy geen bomen wist zo Schilderagtig als deze; Cornelis Cort heeft 7 groote Landschappen naar hem in 't koper gebragt, die konstig zyn. Muciaan overleed in 't jaar 1590. oud tweënzestig jaren: hy liet na door zyn Testament twee huizen aan de Academie

van S. Lucas te Romen, en begeerde dat indien zyn erfgenamen zonder kinderen kwamen te sterven, alle hunne goederen zoude keeren ten voordeele van de zelfde Academie, om een wooning te bouwen tot huisvesting voor jonge Leerlingen die te Romen zoude komen Studeren, en die zodanig behulp zouden nodig hebben.

G I A C O M A P A L M A

Gezegt

Den Ouden Palma.

GEbooren in het Landschap van Bergamo in 't jaar 1548. hy heeft geschildert met een groote kragt van Couleur, geholpen door een tamelyke goede tekening. Ik oordele het behoorlyk te zyn hem onder de Venetziaanze Schoole te stellen, eerder als onder die van Lombardien, daar hy zyn oorsprong genomen heeft. Zyn manier was zo overeenkomende met die van zyn Meester, dat deez' een afdoening van het kruis begonnen hebbende, dat de doot hem belette te volvoeren : Palma verkoren wiert om de laatste hand daar aan te slaan, dat hy deed met eerbied voor de gedagtenis van Titiaan, al zo hy dat heeft willen betuigen door de volgende woorden, die men in dat Schildery nog heden leeft.

*Quod Titianus inchoatum reliquit,
Palma reverenter perfecit,
Deoque Dicavit opus.*

Het

Het allerbeste van zyn werken is de S. Barbera in de kerk van S. Maria Formosa, hy storf in 't jaar 1596. oud agtenveertig jaren, dat ons doet zien dat hy den ouden genoemd wert, is om dat hy den jongen Palma heeft voorgegaan, die zyn Neef, en Discipel van Tintoret was, die in de manier van zyn Meester heeft geschildert. Deez' heeft menigte van werken tot Venetien gemaakt, daar hy is gestorven in den jaare 1623.

GIACOMO DU PONT

Gezegt

B A S S A N.

WAs de zoon van een gering Schilder Francesco du Pont genaamt, dewelke van Vicenza was komen wonen tot Bassan, bekoort door de aangenaamheit dier plaats, en die grote zorgvuldigheid hadde over de opvoeding van Giacomo daar wy van spreken; deze zoon hebbende de eerste lessen der Schilderkonst van zyn Vader ontfangen, ging naar Venetien, daar hy Studeerde onder Bonifacio Venetiaan, en vervolgens naar de Schilderyen van Titiaan en Parmens; zynde weder naar Bassan gekeert, begaf hy zig om alles naar de Natuur of het leven te Schilderen, dat hy zedert altyt voor hem stelde in de uitvoering van zyne werken, volgende daar in de genegenheit van zyn eigen aart en imborst. Schoon dat hy de Beelden heel wel tekende, nogtans betragtte hy inzonderheit de navolging van de beesten

en het landschap, ter oorzaak dat deze dingen veel gemeender en voordeliger waren omtrent zyn woonplaats, ook is het hem daar in volkomentlyk gelukt; met één woort, hy was een uitmuntend Schilder; boven al in de verbeelding van Herders en Veltgezigten; en in dien in deftige Geschiedenissen, welke hy zo veelmaals niet heeft onderhanden gehad, het sierlyke en het Edele zo niet gezien word als wel zoude te wenschen zyn. Ten minsten vind men daar in veel kragt, * frisheiten waarheit.

* Fraicheur.

De liefde die hy voor zyn konst had en de gemakkelykheit die hy bevond in de uitvoering, heet hem een wonderbare menigte van Schilderyen doen maken die zig door geheel Europa verspreit hebben, want hy Schilderde in 't gemeen voor Koopluiden die dezelve naar verscheide plaatssen verzonden. Hy storf in 't jaar 1592. oud tweëntagtig jaren. Nalaten de vier zoonen, Francesco, Leandero, Joan Baptista en Jeronimo.

FRANCESCO BASZAN.

Die de oudste was vertrok naar Venetien, overtrof in zyn beroep zyne andere broeders, hy was zeer zwaarmoedig en vol benauwde gedagten, zo dat hy allengs verviel in een vrende krankzinnigheit, zig dikwils inbeeldende dat de Geregtsdienaars hem vervolgde. Op een tyt hoorende hart aan zyn deur kloppen, gelovende dat men hem kwam gevangen nemen, wierp hy zig uit zyn Kamer venster en brak het hoofd tegens de steenen,

in 't jaar 1594. het vierënveertigste zynens ouderdoms.

CAVALIERRE LEANDRO

Zyn broeder, volgde gelyk als hy de manier van Giacomo hun Vader, maar hy Schilderde zyn stukken zo kragtig niet als Francesco. Hy begaf zig inzonderheit over aan het Portret Schilderen. Door dat van den Doge, Marino Grimani, dat hy maakte, verkreeg hy den halsbant van Sant Marcus. Hy was altyt fierlyk gekleet, hy beminde * de verteering, * La depense, en den ommevang met eerlyke luiden; maar hy had zig in het hoofd gebragt dat men hem vergeven wilde. Men zegt dat deze zwakheden Natuurlyk waren aan de vier zoons van Giacomo du Pont, dewyl het aan hun Moeder al gebleeken was zomtyts zotte vlagen onderhevig te zyn, de Cavalier Leander, overleed tot Venetien in 't jaar 1613.

De twe andere broeders hebben niet veel anders gedaan als de werken van hun Vader gecopyëert, Joan-Baptista storf in 't jaar 1613. en Jeronimo die van Medicyne Docter zig Schilder gemaakt had in 't jaar 1622.

Aanmerking over de werken van de Bassans.

GIACOMO Bassan, die de Vader was van de anderen, is de eenige waar van ik voornemens ben al hier te spreken: om dat ik de zoonen niet anders aanmerk als zyn Copyëers,

ders, niet hebbende in hunne stukken te pas gebragt als de Studien van hun Vader, en zo zy iets meerder gedaan hebben het is dikwils het zelfde geweest, eerder uit gewoonte als vernuftig, in één woort zo zy eenige verdienste hebben, zo is het voorgekomen van hun Vaders werken.

Giacomo Bassan was in der daad tot de Schilderkonst geboren; want onder alle de Schilders ziet men niet eene die minder de manier van hunne Meesters gevolgt hebben als deze; hy verliet hen om zig in de armen van de Natuur te werpen, die hem die vernuftigen, geest ingestort hebbende, hem ook in zyn Vaderlant verleende de allerbekwaamste voortbrengingen om zyn geest aan te kweeken. Bassan beschouwde terstont deze Meestresse der konsten in haar merktekens, die haar het allerduidelykste en kenbaarste doen schynen, hy schifte het valsche van de waare Natuur, en naar eenigen tyt met groote aandacht zyn oefening daar op toegelegt te hebben in de bezondere voorwerpen, zo maakte hy Schilderijen van een ongemeene waarde.

Zo zyn begaaftheit niet was voor het verhevenste slag der doorlugtige heldendaden of geschiedenissen, die de deftigheid vereischen, hy heeft nogtans heel wel behandelt de onderwerpen die overeenkomstig waaren met de maate van zyn geest en verstant, gelyk als de verbeeldingen van het veld en 't Landleven, want van welk een slag dat zyn voorwerpen waaren, wist hy dezelve voordelig te plaatssen, voor de goede uitwerking van 't geheel, en al heeft hy aan zekere bezondere dingen een fleg-

ten zwier en flegte toefel gegeven, ten minften heeft hy hen opregt en * tastbaar doen * Palpables.
fchynen.

Zyn tekenkonft was nog edel nog vloeiende, om dat het meêrendeel van zyn onderwerpen het niet vereiffen, maar in zyn flag van Beelden was hy † zeker van omtrek. Zyn † Correct.
klederen waren droevig, en de uitvoering van dezelve was alzo veel uit gewoonte als naar waarheit gedaan.

Zyn *Locale* Couleuren behouwdten volkomen hun eigen aart, zyn † vlees Couleuren vertonen een groote frisheit en waarheit. Zyn Cou- † Carnations.
leuren hebben een verwonderlyke verbintenis met die van de Natuur. Zyn landschap is van heelen goeden aart, de gronden wel verkozen, het ligt en bruin wel verftaan, de toeffen geestig, en de Couleuren altyt Natuurlyk in de verfchieten: maar dikwils te zwart op den voorgrond, hoewel dat het fchynt dat hy daar door heeft willen te baat komen de eigenschap van de helderheit der voorwerpen. Hy heeft veel nagt verbeeldingen gefchildert, en de aangenome gewoonte die hy hadde van sterke fchaduwen te maken, kan ook veel toegebragt hebben dat hy dezelve buitens tyts gebruikt heeft in de onderwerpen van een helder dagligt.

Zyn Pinceel is vaf en § lyvig en behandelt § Patoussi
met zo veel beleid dat niemant de beefften met zo veel konft en naauwkeurigheid gefchildert heeft. Ik en weet niet of wel veel van zyn ftukken in Vrankryk zyn, maar dit weet ik, dat de geene die ik in de kerken van Bassan gezien hebbe, zulk een frisheit en luifter daar in

in doorstraalt die my zo ongemeen is voorgekomen, dat ik nergens diergelyks hebbe gevonden.

Aanhangzel uit Belloric.

” **W**anneer Annibal Carats door Lombardien naar Venetien reisde, vond hy aldaar nog in het leven en kende Paulo Veronees, Tintoret, en Bassan; in het huis van den laatsten wierd hy aangenaam bedrogen, zyn hand uitstreckende om een boek op te nemen dat geschildert was, 't was van dezen befaamde Giacomo Bassano dat Annibal schreef, om nog iets by de woorden van Vasari te voegen. *Giacomo Bassano is veel lofwaardiger Schilder geweest, als Vasari van hem getuigt heeft; om dat behalven zyn schoone Schilderwerken, hy diergelyke wonderstukken heeft uitgevoerd als van de Aloude Gricken verhaalt werden, bedriegende niet slegts de onredelyke dieren, maar ook Konstenaars, 't is aan my zelfs gebeurt, dat ik in zyn kamer van hem bedrogen wierd, om dat ik myn hand naar een boek uitstak, dat hy geschildert had.*

JULIO LICINIO

Gezegt

PORDENON de Jongen.

VAn Venetien, Discipel van den grooten Pordenon zyn oom, was goet tekenaar
en

en had een groote kennis van het Fresco Schilderen. De overeenkomst der namen is oorzaak geweest dat de werken van den Neef met die van den Oom onder den anderen zyn verwert. Ondertussen heeft hy op veel plaatsen gearbeit. Hy heeft in Fresco geschildert den voorgevel van een huis tot Augsburg, tegenwoordig bewoont door den heer Chantarel. Dit werk is zeer wel in stant gebleven: om de gedagtenis van zyn maker te eeren heeft de Magestraat der stadt dat opschrift daar by doen stellen. *Julius Licinius Civis Venetus & Augustanus hoc Aedificium his picturis insignivit, hucceque Ultimam manum posuit, anno 1561.* dat is te zeggen *Julio Licinio, burger van Venetien en van Augsburg, heeft dit huis vermaart gemaakt door dit werk van Schilderkonst, dat hy volvoerde in 't jaar 1561.* Hy leefde in den zelfden tyt als Bassan. Men weet niet meêr van hem te zeggen, Vafari nog Ridolfi hebben van hem niets verhaalt, mogelyk ter oorzaak van de gelykheit der namen en verdiensten.

Men zoude onder de Veneetziaanze Schilders kunnen gestelt hebben Jan da Udiné die te vinden is op de bladzyde 188. en Fra-Bastiaan del Piombodie gevonden wert op de bladzyd. 201. maar dewyl de levens van deze twe Schilders veel opzigt hebben tot die van Raphaël, en van Michel Angelo, heeft men goet gevonden om dezelve daar by te voegen.

Ik vernieuwe alhier de waarschouwinge die ik aan den Lezer in myn Voorreden gedaan hebbe, dat de oordelen die ik hebbe gevelt in myn aanmerkingen over de werken der Schilders, niet

en zyn over een uitgelezen getal van hunne Schilderyen, maar over het algemeen dat uit hunne handen is voortgekomen.

V. B O E K.

Het Leven der Schilders van Lombardien.

ANTONIO CORREGIO.

ALdus genoemd, van de stad Corregio in het Modenees gelegen, daar hy geboren wiert in 't jaar 1472. Zedert de vernieuwing van de Schilderkonst in Italiën, dat is te zeggen, zedert Cimabuë tot aan den tyt van Raphaël, is deze konst, die niet als zwakke beginzelen hadde gehad, niet opgeklommen tot zulk een trap van volmaaktheit dan allengskens. De leerlingen vermeerderden geduurig nog dat geene dat zy van hunne Meesters ontfangen hadden; het is zeeker dat dit doorgaans gebeurt in alle konsten. Maar men moet hier verbaast slaan en een verstant, tegens de gemeene loop hoog agten, die zonder Romen, nog de Antieken, nog de werken van de uitnemende Meesters gezien te hebben; zonder Meester, zonder voorstant, zonder uit zyn land te gaan, in 't midden van de armoede, en zonder ander behulp als de oeffening naar het leven, en de genegenheit die hy had tot het Schilderen, werken heeft voortgebragt van het
 aller

allerverhevenste slag, zo wel in de gedagten als in de uitvoering: zyn voornaamste zyn tot Parma en Modena, en zyn losse Schilderyen zyn zeer raar.

De befaamtheit van Raphaël verwekte in Corregio den lust om Rome te zien; hy beschouwde aandachtig de Tafereelen van dezen grooten Schilder, en de lange stilzwygentheit daar hy in verzonken was op het zien van dezelven wiert afgebroken door deze woorden, *Anchio son pittore*, nog ben ik Schilder. Ondertussen alle de schoone konstwerken, die hy tot daar toe gemaakt hadde, konden hem uit den ellendigen staat niet redden daar hy zig in bevond, om dat hy met een zwaare huishouding was belast, en de vergelding voor zyn werken zeer gering was.

Zynde op een dag gegaan naar Parma om een betaling van tweehondert guldens te ontfangen, zo gaf men hem dit alles aan kopere munt, die men *Qatrini* noemt. De blydschap die hy had om dit gelt aan zyn vrouw te brengen deed hem geen agt slaan op de zwaare vrage daar hy in den tyt van de hitte mede beladen was, gedurende eenige meilen weegs te voet te gaan, invoegen, dat door de vermoeitheit van dezen last, hem een pleuris over kwam, daar hy aan overleed in 't jaar 1513. oud veertig jaren.

Aanmerkingen over de werken van Corregio.

WY zien niet dat Corregio iets ontleent heeft van anderen, alles is ongemeen in zyn

* Delicates.

† Grand Gour.

† L'Union.

zyn werken: zyn bevattingen, tekening, Couleur, en Pinceel. En dit ongemeene heeft een goede uitkomst; want zyn gedagten zyn zeer verheven, zyn Couleur * teder en natuurlyk, en 't Pinceel schynt behandelt te zyn als door de hand van een Engel. Zyn omtrekken zyn de zeekerste niet om de waarheit te zeggen, maar van een † grooten aart; 't gelaat van de hoofden bevallig en van een zonderlinge verkiezing, voornamentlyk van de vrouwen en kleine kinderen. En indien men by dit alles de ‡ houwding voegt die in zyn werken doorstraalt, en het talent dat hy bezat om de gemoederen te bewegen door de scherpzinnigheit van de uitdrukkingen der hertstogten, zo zal men geen moeite hebben om te geloven dat deze begaaftheit in de konst hem eerder van den Hemel is geschonken, als door zyn oeffeningen verkreegen.

FRANCESCO FRANCIA, die hier moest geplaaft zyn, is gestelt onder de Schilders van de Romeinze School op de bladzyde 141. even eens als Polidoor van Caravagio op de bladzyde 172. en Parmens op de bladzyde 180. Pellegrino van Modena op 190. en Primaticcio op 203. dat is daarom gedaan, om dat men eerder heeft gezien de manier en 't beleid dat zy hielden in hun konstoeffening, als dat men agt gegeven heeft op het lant van hunne geboorte. Mogelyk ook dat de lezer het niet ongerymt zal vinden dat de Discipelen van Raphaël op hun beurt naar hunnen Meester volgen.

DE CARACCEN

LODEWYK, AUGUSTYN, en ANNIBAL,

DE Caraccen, die zo veel glorie en agting door hunne werken verkregen hebben, waren Lodewyk, Augustyn en Annibal, alle drie van Bologne.

LODEWYK kwam ter waereld in 't jaar 1555. hy was de Neef van Augustyn en Annibal, en dewyl hy ouder was als zy lieden, en dat hy eerder aan de konst hadde geweest, zo wiert hy ook hun Meester. Zyn beginzel was by Prosper Fontana, die, oordelende dat het den jongeling aan geest ontbrak, hem tragtte van de Schilderkonst af te trekken, en maakte het aan hem zo tegen dat Lodewyk zyn School verliet. Maar zyn begaaftheit verwekte zyn moet, en deed hem voornemen geen andere Meesters te hebben als de werken van groote Schilders. Hy ging terstont naar Venetien, alwaar Tintoret, hebbende van zyn werk gezien, hem een hart onder den riem stak, en voorzeide dat hy te zynen tyt den eersten zoude worden van zyn konst. Dit deed hem zyn voornemen vervolgen om zig in de tekenkonst bekwaam te maken. Hy Studeerde dan naar Titiaan, Tintoret, en Paulo Veronees tot Venetien: naar Passignano, en Andreas del Sarto tot Florenzen: naar Parmens en Corregio te Parma, en naar Julio Romaan tot Mantua. Maar van alle deze Meesters, was die geene daar hy het allerlevendigst door geraakt wiert, Corregio,

regio, welkers manier hy zedert altoos ook heeft gevolgt.

AUGUSTYN wiert geboren in 't jaar 1557. en ANNIBAL in 't jaar 1560. hun vader, ANTONIO genaamt, was een kleermaker, en droeg zorge om zyne Zoonen wel op te voeden. Hy liet Augustyn Studeren om dat zyn neiging tot de geleertheit scheen overte hellen: maar dewyl zyn Geest hem kragtiger aanspoorde tot de konsten, bestelde men hem by een Goudsmit, die Augustyn wel haast verliet om weder by zyn vader te komen, alwaar hy zig bezig hield met verscheide onverschillige wetenschappen te leeren.

Hy begaf zig tot al het geene in zyn gedachten viel: aan de Schilderkonst, aan het Plaatfnyden, de Digtkonst, en de Mathematize wetenschappen, het speelen op Instrumenten, tot het Danssen, en aan andere pryswaardige oefeningen die wel versierden, maar ook te gelyk zyn geest verdeelden.

ANNIBAL in tegendeel had zyn aandagt niet als op de Schilderkonst gevest. Deze konst die hem nog naauwer verbond met zyn broeder, verpligte hen alle beide om te zamen te Studeeren: maar hun verschillende aart veroorzaakte een geduurige twist en krakeel, en belette al de vrugt van hun oeffeningen. Augustyn was vreesagtig en arbeidzaam; Annibal kloekmoedig en ondernemende: Augustyn tragte naar de vrindschap en den ommevang met luiden van geboorte en verstant, Annibal beminde niemant als zyns gelyk, en had een afkeer van aanzienelyken; Augustyn wilde zyn broeder overtreffen door het regt zyns ouder-

derdoms, en de verscheidenheit der Weetenschappen, Annibal veragtte zulks, niet denkende als op de tekenkonst: Augustyn had te veel eidele scherpzinnigheid om met voordeel de Studien naar een nette leerwys te schikken, Annibal veel levendiger maakte zig over al een gebaanden weg. Daarom in de waarschynelyke onmogelykheit om hen te vereenigen, scheidde hen de vader van elkander, zendende den oudsten by Lodewyk Caracci, die wel haast daarna hen alle beide begeerde, en door zyn zagtmoedigheid en verstant deze natuurelyke tegenstrydigheit wist te temperen. Tot dien einde bediende hy zig van den geweldigen lust die hy zelfs tot de konst had, hy scherpte hen de zelfde liefde in, en beloofde al de kundigheden meede te delen die hy 'er in verkreegen hadde; want hy was alreeds voor een verstandig Schilder bekend. Eindelyk den yver, dien zy voor hun beroep hadden, dagelyks vermeederende door den verbaazenden voortgang dien zy 'er in maakten, verbond de vrinſchap onder hun driën, en deed hen alles ter zyden stellen, behalven het voornemen om groote Meesters te worden.

AUGUSTYN niet te min hielt zig niet altyt bezig met Schilderen, om dat het Plaatsnyden, 't geene hy van Cornelis Kort leerde, hem aangenaam was, willende deze oeffening niet verlaten in welke hy zo veel verstant had getoont, zelfs van den ouderdom van veertien jaren af. Maar alhoewel hy in dit stuk voortreffelyke proeven van zyn bekwaamheit heeft gegeven, had hy niet minder zugt voor de Schilderkonst, want de lust en liefde weder-

riep hem altoos tot dezelve als tot zyn middel punt

Annibal die nooit afweek van zyn konst oefening, doorreisde, om nog meêr daar in versterkt te worden, geheel Lombardien en 't Veneetiaans gebiet. Hy was zo opgetogen van de werken van Corregio in Parma; dat hy schreef aan Lodewyk, hem biddende Augustyn te beweegen om zig by hem te voegen, zeggende datze nimmer een beter school zouden kunnen vinden om bekwaame Meesters te worden, dat, nog Tibaldi, nog Nicolini, nog Raphaël zelf in de S. Cecilia, niets gedaan hadden in vergelyking van de verwonderlyke konst die hy zag in de Schilderyen van Corregio; dat alles hier groots en * bevallig was, dat Augustyn en hy t'zamen naar deeze schoone dingen met vermaak zouden Studeren, en datze in goet verstant zouden leven.

* Gra-
eieux.

Van Lombardien ging Annibal naar Venetien, daar de nieuwe bekoringen die hem voorkwamen in de werken van Titiaan, Tintoret, en Paulo Veronees, hem met vlyt en aandagt de Schilderyen van deze groote mannen deed Copyëeren.

Eindelyk naar dat elk van hun driën zyn vordering gehaalt hadde uit de werken van anderen, zo verbonden zy hen volkomen met elkander, met voornemen om nimmer te scheiden. Lodewyk maakte zyne Neven deelagtig aan zyn verligting in de konst, deeze outfingen dat met alle mogelyke gretigheid en erkenntnisse. Hy stelde vervolgens hen voor de gevoelens en manieren in een te smelten; en op de zwaarigheid die zy hem vertoonden om de diep-
tens

tens van deze konst te konnen doorgronden, en de twyffelingen op te lossen, antwoorde hy dat het niet waarschynelyk was dat drie Perzonen, die niet zогten als naar de waarheit, en die al de verschillende manieren wel hadden gezien en naargespoort, zig konden bedrogen vinden.

Zy namen dan besluit om de orde die zy begonnen hadden te vermeerderen en voort te zetten: zy maakten in verscheide plaatssen eenige werken, die niet tegenstaande dat zy van hunne benyders overdwarsft wierden, hun agting en vanden deden aangroeijen. Aldus hen ziende geveft in een aanzienelyke agting, bewierpenze de eerste gronden van deeze vermaarde *oeffen Schoole, die zedert onder de naam van de Caraccen is bestempelt geweest. 't Was daar dat al de jonge leerlingen, die groote hoope van hen gaven, de lessen ontvingen, 't was daar dat de Caraccen gulhartig en met goetheit leerden de dingen die overeenkomstig waren met het vermogen van hunne Discipelen. Zy bezorgden uitgekoze modellen van mans en vrouwen: Lodewyk beschikte *Statuen* en *Basrelieven* van de Antieken. Zy hadden daar de tekeningen van de beste Meesters, ende uitgelezentste boeken over alle stoffe. Een zekere Antonio de la Torre, groot † Ontleder, onderwees daar 't geene de † zamenvoeging en de beweging der Muscelen belangt zo veel dezelve opzigt heeft tot de Schilderkonst. Men hield dikwils by eenkomsten; niet alleenlyk de Schilders, maar de Geleerden wierpen hier zwaarigheden voor, en de twyffelingen die nog over bleven, werden al-

* Academie.

† Anatomie.
† Liasion.

toos opgeheldert door de beflifzing van Lodewyk, aan wien men toevlugt nam als tot een Orakel. Al de waereld was hier wel ontfangen, en de jonge luiden, aangespoort door den Naaryver, bragten met Studeeren dagen en nagten door: want, al was het dat de uren wel geregelt waren voor de verschillende wetenschappen die men hier verhandelde, men konde egter ten allen tyden vorderen in de naarvolging van het Antiek, en de tekeningen die men hier zag. De Graaf Malvasie zegt, dat het geene deze Academie heeft onderfchraagt, zyn geweest, de grondbeginzels van Lodewyk, de onvermoeide vlyt van Augustyn, en de yver van Annibal.

De agting van de Caraccen door 't gerugt tot Romen verspreid zynde; ontbood de Cardinaal Odoard Farnéze, die de Gallery van zyn Paleis wilde laten Schilderen, Annibal te Romen tot uitvoering van zyn voornemen, de Schilder nam zo veel te gewilliger de reize aan, om dat hy grooten lust hadde de werken van Raphaël, de Beelden en Antieke Basreliieven te zien.

De smaak, dien hy vond in de Beeldhouwery der Antieken, deed hem zyn Bologneze manier veranderen, die veel van den aart van Corregio had om een veel wyzer * beleid te volgen, dat meêr † onderzocht en kragtiger ‡ uitgedrukt was; maar aan de andere zyde droger en zo natuurlyk niet nog in tekening nog in Couleur. Hy had de gelegenheit aan de hand om aan verscheide werken, die hy dede, en onder andere in het Paleis Farneze, te tonen wat hy in de konst vermogt, Augustyn, die

* Méthode.
 † Recherche.
 ‡ Prononcée.

die hem was komen vinden, bood hem rustig de hand zo in het Ordineeren als in het uitvoeren. Maar het zy dat Augustyn in dit werk te veel den Meester wilde spelen, of dat Annibal de Glorie begeerde alleen te hebben, altans deze laatste konde niet verdragen dat zyn broeder aan dit werk langer bezig was, wat onderwerpingen en aanbiedingen dat Augustyn ook deed om hem te bevreedigen.

De Cardinaal Farneze ziende deze oneenigheid, zond Augustyn naar Parma, met voornemen om hem voor den Hertog Ranuccio zyn broeder te laten werken, hy Schilderde hier een kamer, maar gedurende deze bezigheid gaf men hem zo veel rede van moeijelykheit en onlust, dat zulks niet konnende te boven komen; hy zig in een Klooster der Capucinen begaf, om zig tot de doot, die hy gevoelde naar by te zyn, te bereiden. Deez' kwam hem over in 't jaar 1605. zynde maar vyfenveertig jaren oud.

Hy liet een natuurlyken Zoon nage-naamt Antonio, die Annibal naar zig nam, en liet Studeeren en in de Schilderkonst onderwyzen. Deze Antonio heeft zodanige proeven van zyn bekwaanheit gegeven, zelfs in de weinige werken in Rom en van hem naargelaten, dat men gelooft dat hy zyn oom Annibal zoude hebben overtroffen indien hy langer hadde geleefd. Hy storf in den ouderdom van vyfendartig jaren, in 't jaar 1618.

De Graaf Malvasie, zegt dat Annibal reede van berouw had over de hardigheit met de welk hy zyn broeder in Rom en had bejegt, en dat hy in gevolg Schilderyen te maken heb-

bende waar toe hem de raat en geleertheit van Augustyn nootzakelyk waaren, zonder de hulp van Lodewyk Caracci in groote verlegenheit zoude geweest zyn. Maar dat heeft weinig waarfchynelykheit. Om dat AGUCCHI die Annibal met zyn kundigheit altoos heeft by gestaan in de Ordinantien die hy te maken hadde, hem niet zoude in verlegenheit gelaten hebben, ten anderen konnen wy uit zyn tekeningen genoeg oordelen van zyn schoon en overvloedig vernuft.

Men hielt tot Bologne ter eeren van Augustyn een heerlyke uitvaart, waar van men de omftandigheden kan nazien in de beschryving, die ons de Graaf Malvasie daar van heeft nagelaten.

Ondertuffen volherde Annibal in de Gallery van den Cardinaal Farnéze, hier in gaf hy zig ongelooflyke moeite, en schoon dat hy in de konst volleert was, heeft hy egter in dit werk het allerminste niet gedaan zonder met het leven of de natuur raad te plegen, nog het minste gedeelte van zyn Beelden geschildert, voor het welke hy zyn model niet op een stelling heeft doen klimmen, en aldus al zyn *
 * Attitudes.

Bonconti eene van zyn Discipelen, verwondert over al den arbeit dien hy aanwende, en hoe weinig agt daar op gegeven wiert, schreef aan zyn Vader, hem onder andere dingen zeggende: dat Annibal niet meer als tien drieguldens ter maant had, hoewel dat de werken die hy maakte wel duizent verdienden, dat hy van den morgen tot den avond aan den arbeit was, en dat hy zig zelfs zoude doot werken:

ken: Zie hier de eigen woorden van den brief, bygebragt door den Graaf Malvasie.

Toglio ch egli sappia che Messer Annibale Carazzi non altro ha dal suo che scuti dieci di moneta il mese & parte per lui e servitore, & una Stanzietta alle tetti e lavora & tira la Carretta tutti il di Come un Cavallo, e fa loge Camera e fali, quadri & ancone e lavori da mille Scuti, e stenta, e Crepa & ha poco Gusto ancora di tal Servitu ma questo di Gratia non si dica ad alcuno.

Eindelyk hebbende naar onbedenkelyke moeite, deze Gallery in staat van volkomenheit gestelt zo als wy dezelve zien, verhoopte hy dat de Cardinaal Farneze hem een vergelding zoude geven, gelykmatig met de hoedanigheid van het werk, in den tyt van agt jaren lang dat hy voor hem geschildert had.

Maar een Spanjaart Don Joan de Castro genaamt, die den Geest van dezen Cardinaal beheerschte, bragt hem te binnen dat, volgens de reekening die hy daar over gemaakt hadde, Annibal wel betaalt zoude zyn met de zomme van vyfhondert goude kroonen, die men hem vervolgens toezond, hy was van deze onregtvaardigheid zodanig getroffen dat hy tegens den brenger niet één enkel woort konde spreken.

Deeze handel maakte een geweldigen indruk op zyn Geest; en het verdriet dat hy daar over gevoelde maakte hem kwynende en verkorte zyn leven. Der maate dat weinig tyts naar zyn wederkomst van Napels (daar hy was na toegegaan tot herstelling van zyn gdzonthheit die hy ookaneerzius do or ongeregelde vrouwe
min

min wat gekrenkt hadde) in Romen overleed in 't jaar 1606. oud negenënveertig jaren.

Terwyl dat Annibal te Romen Schilderde, wiert Lodewyk van alle hoeken in Lombardien opgezocht, voornamentlyk tot het maken van Kerkstukken, daar uitmen kan oordelen van zyn bekwaamheit en gemakkelijke handeling door het groot getal dat hy gemaakt heeft, en door den voorrang dien men hem gafboven alle andere Schilders.

In den tyt dat hy het allermeest bezig was, drong hem Annibal zo kragtig om te Romen by hem te komen en hem met zyn raad behulpig te zyn in de Gallery Farnéze, dat hy zig niet ontslaan konde van deze reize te doen, naar verscheide mislagen in deze Gallery *
 * Corri-
 gé. verbeetert te hebben, en zelfs een van de naakte figuren geschildert, die de Medailje van Siringa ondersteunt, begaf hy zig weder naar Bologne. Eindelyk na dat hy de agting van de Caraccen had vastgesteld en staande gehouwen, storf hy in zyn geboorte plaats, in 't jaar 1618. oud drieënzestig jaren.

Lodewyk gebooren in 't jaar 1555. storf in 't jaar 1618.

Augustyn gebooren in 't jaar 1557. storf in 't jaar 1605.

Annibal gebooren in 't jaar 1560. storf in 't jaar 1609.

De Caraccen hebben veele Discipelen gehad waar van de voornaamste zyn Guido, Dominiquin, Lanfranc, Sisto Badalocchi, Albaan, Guerchin, Antonio Caracci, Mastelletta,
 Pa-

Panico, Baptista, Bonconti, Cavedon, Taccone, en andere, en indien de Caraccen al de agting niet hadden die zy door hen zelven verkreegen hebben, de uitmuntendheit van de Discipelen zoude hun naam roemrugtig aan den nazaat hebben doen overgaan.

Aanmerking over de werken van de Caraccen.

WANNEER Michel Ange de Caravagio en Cavallier Josefín te Romén het gezag over de Schilderkonst voerden, dat de eerste die een * zeer slegten aart van tekenen hadde veel Discipelen tot zig trok, om dat hy een groot Coloreerder was, en dat Josefín zig gelegd hadde op een vaardige manier, † zonder sijnmaak, en zonder naauwkeurigheid, verwekte de ‡ goede Geleigeest der Schilderkonst de School van de Caraccen om dezen schoone konst te ondersteunen, die gevaar liep om in het uitterste verval te storten aangaande het ordineeren en § den omtrek.

De Natuur de Caraccen voorziende met een heerlyk vernuft, had hun teffens een ongelooflyke drift tot hun beroep ingestort: zy hebben 't vervolgt door hun begaeftheit en volmaakt door de naarstigheid van hunne ¶ oeffeningen, ¶ door een hartnekkigen arbeit en leerzaamheit van geest. Dezelfde gronden waar op zy deze beroemde School vestigden, die naar hen genoemd is, diende hen met een tot leidster in de uitvoeringe hunner werken. Hunne handelingen zyn genoeg overeenkomende, al het on-

* Très-mechant Goût.

† Sans Goût.

‡ Bon Genie.

§ Du Dessin.

¶ Etude.

derscheid dat 'er in gevonden word komt niet als van de verschillende getempertheit van hun aart en imborst, Lodewyk had minder vuur, meerder grootsheit, bevalligheid en kragt: Augustyn meerder * Edelheit, en Annibal meer † trotsheit en ongemeener gedagten: dieper bewetenschap in de tekenkonst, levendiger in de uitdrukkingen, en verzeekerder in de uitvoering.

* Gen-
tilleste.
† Fierce.

De Caraccen hebben uit de Beelhouwery der Antieken en al de beste Meesters gehaalt al wat zy konden. Om een goede manier te verkrygen, maar zy en hebben de bronnen niet uitgeput want indien zy veele dingen uit geput hebben uit de Aloudheit, Raphaël, Titiaan en Corregio, evenwel hebben zy nog meer gelaten als zy 'er uit genomen hebben.

‡ Carac-
tere.

Hoewel dat de ‡ eigen aart van Annibal eerder voor waereldtze verbeeldingen als voor het Geestelyk is geweest, nochtans heeft hy zommige van deze laatste zeer beweeglyk behandelt, en boven al dien van S. Franciscus. Maar Lodewyk overtrof in dit soort van verbeeldinge Annibal, dewyl hy aan zyn Maria beelden dat bevallig gelaat, op de manier van Corregio, wist te geven, de Geest van Annibal was gewilliger geneigt tot de trotsheit als tot het tedere, tot het vrolyke als tot de zedigheit. Wat Augustyn aan belangt, hy heeft dikwils de oeffening van Schilderen afgebroken om het Plaatsnyden, dat hy by uitnemenheit wel verstont, en door andere bezigheden: aldus weinig stukken gemaakt hebbende, zyn die voor het meerder gedeelte onder zyn broeders dingen getelt geworden.

Annibal om dat hy in de letterwysheit niet gestudeert hadde, maar al zyn vlyt en aandagt aan de Schilderkonst te koste leide; bediende zig dikwils in zyn grootste Ordinantien van het behulp en de geleertheit zyns broeders en van *Monfignor Agucqi*, doende aldus met hunne verligtingen zyn voordeel.

De Caraccen hebben alle drie de * groote * Grand manier in de tekenkonst gehad. Annibal is Goût. daar in nog sterk gevordert in zyn verblyf tot Romen, zo als men zien kan door de werken die hy in 't Paleis Farneze gemaakt heeft, deze manier van tekenen † vergroot in opzigt † Charge. van de waarheit: maar deeze vergrooting is egter zo schoon en verstandig, dat zy zelfs vermaak geeft aan de zulken die haar berispen; want zyn ‡ smaak van tekenen is een § vermenging van het Antiek, van Michel Angelo, † Goût. en * van het leven. Maar dewyl de genuegen- § Com-heit die hy had voor de nieuwe schoonheden pose. hem de oude deden vergeeten, zo deed de * De la Roomse manier hem de Bologneze, die zag en Nature. lyvig, was verlaten en naar mate dat hy toenam in den smaak der tekenkonst, verminderde hy aangaande het Coloriet. Aldus vind men zyn laatste werken wel † zekerder getekent, maar † Plus het Pinceel is zo teder, zo fineltende, nog zo pronon- aangenaam niet. cé.

Dit gebrek is byna algemeen aan al de geen die de tekenkonst grondig verstaan hebben. Zy geloofden dat zy de vrugt van hun arbeit zoude verliezen, indien zy naarlieten aan de waereldt te tonen tot hoe verre zy in dit gedeelte gevordert waren, en dat men ligtelyk andere gebreken zoude over 't hoofd zien, wanneer
men

zoude vergenoegt zyn over de regelmatigheit van hun tekenkonst. Zy hebben zo veel vrees gehad dat de omtrek het gezicht mogt ontsnappen, datze geen zwaarigheit maakte het zelve eenigzins te stooten door de hardigheit met dewelke zy het aanwezen.

Annibal heeft uitmuntent geweest in het landschap Schilderen. Zyn boomen zyn fraai verkozen en lustig getoetst. De tekeningen die hy 'er met de Pen van gemaakt heeft hebben

* Carac-
tère.

een *merkten van een verwonderlykengeest. Zy zyn konstig getoetst, bestaan in weinige trekken, maar zy drukken veel uit, en 't geen ik zegge van de Landschappen behoort ook tot al zyn andere tekeningen. In alle de zichtbaare

† Carac-
tère.

voorwerpen van de Natuur is zo een eigen † kenteken dat hen bijzonder uitdrukt, en die hen veel duidelyker doen schynen als zy zyn. Annibal heeft van dit kenteken zyn gebruik gemaakt, en heeft 'er zig in zyn tekeningen met veel verstant en oordeel van bedient.

In weêrwil van de hoogagting die hy de werken van Titiaan en Corregio toedroeg, is zyn Coloriet zelden buiten den gemenen trant gegaan: hy heeft in de konstgreep van 't ligt en bruin niet ingedrongen, en zyn *Locale Couleuren* zyn de allerbeste niet. Aldus het goede dat in zyn Schilderyen gevonden word, het Coloriet betreffende, is zo juist niet geweest de uitwerking van de ‡ regels der konst, als wel de goede oogenblikken van zyn verstant, of de herdenkenis aan Titiaan of aan Corregio.

‡ Princi-
pes del'
Art.

Ondertussen zien wy niet dat onder alle de Schilders iemant gevonden wordt die univer-
zeelder,

zeelder, die gemakkelyker, nog zekerder is geweest in alles dat hy gedaan heeft, nog die een algemeener goetkeuring heeft weggedragen als Annibal.

G U I D O R E N I

TOt Bologne gebooren in 't jaar 1574. was de zoon van Daniel-Reni, voortrefelyk Musicant. Hy leerde de beginzelen van de konst by Deonis Calvart Duitffer, die als doen in naam en aanzien was: maar de Academie van de Caraccen maakte zulk een gerugt tot Bologne, dat Guido zyn Meester verliet om onder hun opzigt te Schilderen; hy oeffende zig zo dapper, dat zyn eerste werken t'eennemaal overeenkomende waren met de manier van zyn nieuwe Meesters, onder dewelke hy die van Lodewyk het allermeeft beminde, om dat hy veel * bevalligheid en † grootsheit vond in al zyn dingen. Vervolgens tragtte hy een eigen handeling van Schilderen te bekomen, en die verkreegen hebbende te behouwen. Hy ging naar Romen, daar hy van alle zoorten Copyeerde, aan de eene zyde was hy opgetogen over de schoonheit der Schilderyen van Raphaël, en de groote kragt in de stukken van Caravagio bekoorde hem aan den anderen kant. Hy beproefde van alles, en hield zig eindelyk aan een manier die al de waereldt behaagen konde. In der daat, deze daar hy op gevallen was, is zo groots, zo gemakke-lyk, en zo aangenaam, dat zy hem veel gelt en vermaarthheit heeft aangebragt.

Michel Ange de Caravagio, die zig oor-

T

deelde

* Gracé.
† Grandeur.

deelde beledigt te zyn door de schielyke verandering daar Guido toe oversloeg, namentlyk, van een sterke bruine manier tot een geheel andere tegengestelde, sprak op een hoonende wyze van de werken van dezen Schilder, 't geen wel van groot gevolg konde geweest hebben, indien Guido door zyn voorzigtigheid niet ontgaan hadde om zig met een man van een heftig en oplooptent gemoet gelyk te stellen.

Guido weder naar Bologne gekéert, vermeerderde zyn Glorie door de konst en arbeit daar hy zyn stukken mede uitvoerde: en dewyl hy zig van alle zyden van de groote Heeren, die zyn werken begeerden, gezogt zag, zo stelde hy een vasten prys op zyn stukken naar het getal van de Figuuren die daar in gevonden wierden, voor ieder der zelve doende betaalen hondert Roomse * Scudi.

Guido het alles naar zyn genoegen ziende, leefde treffelyk, als wanneer de drift tot dobbelspel zyn Geest overweldigde. Hy was hier in ongelukkig, en de verliezen dien hem overkwaamen bragten hem eindelyk tot de uitterste nootwendigheid. Zyn vrinden deden al wat zy konden om hem zyn staat te doen beschouwen: maar het was hem niet mogelyk dit gebrek te overwinnen. Hy zond zyn Schilderyen onder de hand te koop voor een schandelyken prys, daar hy voormaals veel gelts voor geweigert hadde, hy was zo haast niet van dit klein behulp voorzien, of hy liep zyn Speelers zoeken om *revengie* te hebben. Ten laatsten dewyl de eene drift de andere verzwakt, die tot de konst verminderde zodanig, dat al

Schil-

* 3 Guldensstukken.

Schilderende hy niet dagt als (voortyts naar roem en eer): maar alleenlyk om zyn stukken af te maken en flegts zyn bestaan te hebben. Zyn voornaamste werken zyn in de konitzaalen der Grooten. Hy Schilderde gelykelyk wel in Fresco als in Olyverv. Dat geene dat van hem in Romem het meeste gerugt heeft gemaakt, is het Tafereel dat hy geschildert heeft in den tyt als Dominiquin zyn mededinger in den Kerk van S. Gregoor zyn konst ten toon stelde, voor het ovrige Guido had zulke goede hoedanigheden, dat als men de dobbeldrift ter zyde stelde hy een Volmaakt man zoude geweest zyn. Hy overleed tot Bologne in 't jaar 1642. oud zevenenzestig jaren.

Aanmerkingen over de werken van Guido.

Hoewel 'er geen groote *a* leevëndigheid in *a* de *b* werken van Guido is; ziet men egter *a* *b* dat indien hy zo veel groote Ordinantiën niet heeft gemaakt, het eerder was by gebrek van gelegenheit; als *c* vrugtbaarheid van vernuft. *c* *b* *c* *d* *e* *f* *g* *h* *i* *k* *l* *m* *n* *o* *p* *q* *r* *s* *t* *u* *v* *w* *x* *y* *z* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qq*

Hy dagt fcherpzinnig genoeg, en zyn voorwerpen zyn doorgaans wel gefchikt voor 't algemeen, en de Beelden ieder in 't bezonder.

Dewyl Guido de eerste en allervlytigste van al de leerlingen van de Caraccen is geweest, zo fchikte hy zig aanstonts naar hun fmaak en manier van tekenen. Maar in 't vervolg nam hy een ander aan die niet zo * vast, niet zo † kragtig uitgedrukt, nog zo verftandig was als die van Annibal; maar die de eigenfchappen van de Natuur nader by komt, boven al in de uitterfte leden, de hoofden, voeten en handen. Hy nam 'er zekere tederheden in waar, hy teekende zekere partyen op een bezondre wyze; gelyk als de oogen groot, de mont klein, de neusgaten een weinig naauw, † Potelcz. de handen en voeten eerder † Poezelagtig, als kennelyk aangewezen, inzonderheit de voeten wat kort, en de teenen gefloten: zomma het is waarfchynelyk, dat indien hy zo naauwkeurig de zamenvoeging der leden niet heeft uitgedrukt, het niet zo zeer was uit vergetenis of onkunde, als wel om een zeker flag van neuswysheit te vlieden, die daar in beftont (zeide hy) dat het * te fterk aangewezen wort, maar deze overdaat die men moet vermeiden, en belet den middelweg niet, dien men hier in houden moet.

Wat zyn hoofden aangaat, deze zyn niet § Cor- minder als die van Raphaël, 't zy in de § zui- verheit der tekening, 't zy in de fcherpzinnige uitdrukkinge der gemoeds bewegingen; boven al de zulke die naar om hoog zien. Men moet ook zeggen dat hy zeldeu zodanige onderwerpen heeft behandelt, die bekwaam wa-

ren om hem een zo groote verscheidenheit van uitdrukkingen te verschaffen, die hem in dit stuk geheel en al met Raphaël gelyk zoude kunnen steilen.

Deze * bekoorende schoonheit, die zig zo * Beaute verwonderlyk in de hoofden van Guido ver tou- toont, bestaat naar myn gedagten, niet alleen chante. lyk in de regelmatigheit van de trekken, maar ook in een † Edel gelaat dat hy aan de mon- † Air pre- den heeft gegeven, die een teder midden be- tieux. houwen tuffen het laggen en het ‡ zwaar- † Melan- moedige; en in een overeenkomst van deze colique. zelfde monden, met een zekere zedigheit die hy in de oogen wist te brengen.

Zyn kledingen zyn wel geschikt, § van § Grand grooten aart, de plooijen breed, en zomtyts Goût. gebroken, zig vernuftig bedienende om de ledige plaatffen te vullen, en de ledematen en de ligten zyner figuren te groepen, inzonderheit wanneer zy alleen waren. Om kort te gaan niemant heeft treffelyker gekleet nog E- deler opschik en ¶ toevoegzels in deze te pas ¶ Ajuste- gebragt, zonder dat daar in eenige gemaakt mens. heit doorschynt.

Men ziet geen landschap van zyn Pinceel, en wanneer het in zyn stukken vereist wierd, bediende hy zig van een vreemde hand.

Zyn Coloriet was in de Schilderyen van zyn eerste manier gelykvormig met dat van de Caraccen. Hy Schilderde ook eenige stukken in de manier van Caravagio, maar de groote arbeid dien hy daar in vond, en het middel dat hy zocht om aan ieder te behagen, deed hem een heldere manier (dat de Italianen *Vague* noemen) verkiezen. Van deze handeling maakte

hy verscheide zeer aangename Schilderyen, die wel zwakker in Couleur, dog egter eengroote houwding in henzelve vertoonden: maar allengs aan deze zwakheit gewoon wordende, veronagtzaamde hy de kracht en gloejentheit van de vlees Couleuren, of mogelyk willende meêr tederheit daar in brengen, verviel hy tot het

* Gris.

† Livide.

* gryze, ja dikwils † blaauw of lootagtige. Wat de kennis van het ligt en bruin aangaat daar van is hy ten eenemaal onkundig geweest, gelyk ook de geheele School van de Caraccen, zo het niet in navolging van Lodewyk Caracci zyn voornaamste meester geweest is, dat hy daar van zyn gebruik gemaakt heeft door de grootheit van zyn begrip eerder als door de grondregels, van al zyne voorwerpen de kleinnigheden (die het gezigt te veel verdelen) afnydende.

† Leger
& Cou-
lant.

Het Pinceel van Guido was † lugtig en vlocijende, en deze Schilder was zodanig overreed dat de vryheit van de hand nootzakelyk was om te behagen, dat hy naar zomtyts zyn werk ten uittersten uitgevoerd te hebben, het zelve met stoute strecken toetsste, om het denkbeeld van den grooten arbeit en den tyt daar aan bestect, te beneemen.

Op het laatste van zyn leven liet hem zyn staat niet toe (gekrenkt door het grof spelen) in dier voegen deez' konst te oefnen; hy was genootzaakt vaardig te Schilderen om te kunnen leven, en deze vaardigheit liet op zyn laatste Schilderwerken, die niet zeer uitvoerig waaren, een Naturelyke vryheit.

Zomma, in welke manier en tyt dat hy zyn stukken heeft geschildert, hy heeft daar scherp-

zin-

zinnigheid in de gedagten ingebragt, een edelheit in de figuren, een zoetheit in de uitdrukkingen des gemoets, een rykheit in de kleding en bywerken, en over al bevalligheid, 't welk hem een algemeene hoogagting heeft doen verkrygen.

DOMENICO ZAMPIERI

Anders

DOMINIQUIN.

GEbooren tot Bologne in 't jaar 1581. van een eerlyk geslagt, heeft langen tyt Discipel van de Caraccen geweest. Zyn Geest was langzaam maar verheven, het geene hy tekende voor zyn Studie wierd met zo veel moeite en omzigtigheid doorwrogt, dat de andere Discipelen, zyn medegezellen, hem aanzagen als een man die zyn tyt verloor; zy zeiden dat hy werkte als een Os die den ploeg trok; maar Annibal die zyn aart kende, antwoorde hen dat deze Os door gestadig arbeiden den akker van zyn geest zo vrugtbaar zoude maken, dat hy te eniger tyt het voedzel zoude zyn voor de Schilderkonst; voorzegging zo waaragtig, dat de Schilderyen van Dominiquin tegenwoordig als een bron zyn daar de uinmentste dingen uit te putten zyn, en de Publiken werken van dezen verstandigen Schilder te Romem, Napels en te Grotta Ferrata gemaakt, zullen altoos duurende tekenen van zyn groote bekwaamheit zyn, het Schildery van den Communiceerenden

Jeronimus, dat hy te Romen voor de kerk van dien Heilig Schilderde behaagde aan Pouffin zodanig, dat deze befaamde Schilder de verheerlyking op den berg van Raphaël, de aflatting van het kruis van Daniel de Volterra, en de Jeronimus van Dominiquin, deze driehield voor de allerschoonste stukken die in Romen te zien zyn. Hy voegde daar by dat hy geen ander Schilder kende als Dominiquin in de levendige uitdrukkingen der gemoets neigingen. Dewyle hy veel in Fresco gewerkt heeft, zo zyn de stukken van hem in Olyverv met eenige droogheit geschildert.

Hy was een bekwaam Architect, Paus Gregorius de XV. gaf aan hem het opzigt over van de Apostolize gebouwen. Hy bemindde de eenzaamheit, en wanneer hy langs de straat ging, bemerkte men dat hy aandachtig lette op de bezondere voorvallen die hem op den weg ontmoeten, en dat hy dikwils iets in zyn zakboeken tekende. Hy was zagtmoedig van imborst en eerlyken wandel, nogtans moest hy de harde vervolging zyner vyanden, inzonderheit tot Napels, ondergaan; dat aan hem een ondraagelyk verdriet en de doot veroorzaakte in 't jaar 1641. zyns ouderdoms het zestigste.

Aanmerkingen over de werken van Dominiquin.

IK weet niet of ik van Dominiquin kan zeggen, dat hy een aangebooren Schildergeest heeft gehad, of dat zyn arbeidzaamheit, en gestadige overwegingen de plaats van Geest heb-

hebben vervult, en hem hebben doen voortbrengen zodanige werken die de verwondering van den nazaat waardig zyn. Want van zyn geboorte af aan was hy van een zwygent humeur, en wel verre van die levendigheit welke in de Schilderkonst vereist word; de oefeningen van zyn jonkheit zyn als in 't duister begraven geweest, zyn eerste werken veragt, zyn volharding voor verloren tyt, en zyn stilzwygen voor domheit gehouden. De hartnekkigheit alleen in den arbeit, onaangezien den raad en de bespottung van zyne medeieerlingen, deed hem allengs een schat van verborge wetenschappen vergaderen, die te eeniger tyt stonden te voorschyn te komen. Eindelyk ontslagen van de banden der onwetenheit, zyn zelfs ontwonden hebbende, waar in hy zig besloten vond, gelyk een Zyworm in zyn vlies, kreeg zyn Geest vleugels rees al hooger, en deed niet alleen de Caratszen (die hem rustig de hand hadden geboden) over zig verwonderen, maar ook hunne Discipelen, die getragt hadden hem te verdoven.

Van den beginne af aan waren zyn gedagten schrander, zy klommen veel hooger in 't ver-
volg, en 't heeft weinig verschild dat dezelve niet tot het allerverhevenste toppunt zyn opgesteigert; indien men al niet zeggen wil dat hy eenige van zyn werken tot daar toe heeft opgevoert, gelyk als de hoeken zyn van de kerk van St. Andreas della Valle te Romen, de St. Jeronimus die Communiqueert, de David, de Adam en Eva die in 't Cabinet zyn van den Koning, onzen Heere die zyn kruis draagt, 't welk ook in Vrankryk is en eenige andere.

Hy heeft een genoegzaame goede verkiezing
 * d'Attitudes. gehad in de * standen en werkingen der Beelden, maar de zamenstelling der zelve, benetfens de schikking van 't geheel niet wel verstaan. Maar wat aanbelangt den aart en zuiverheit der tekening, de uitdrukking van het onderwerp in het algemeen, en van de hartsogten in 't bezonder, de verandering en zedigheit in 't gelaat van de hoofden, daar in ihy weinig minder als Raphaël geweest. Hy was zo wel als deez' zeer yverzuchtig op zy omtrekken, en heeft de zyne nog sterker aargewezen, en schoon dat de Edelheit en hebevallige in meerder volkomenheit by Raphaël gevonden word, het heeft hem egter daar aaniet ontbroken.

Zyn kledingen zyn nog wel geschikt, ne wel geplooit, zyn landschap is naar den aart van de Caratzen. Maar uitgevoert met een zwaarmoedige hand. Zyn naakte lighamerekken naar het grysagtige en hebben dierhaven weinig kentekens van waarheit. Maar zyn ligt en bruin is nog veel slegter, zyn Pinceel is zwaarmoedig en zyn Schilderwerk droog.

Zyn toenemen in de konst groeiden niet al door arbeiden en overdenken. Zo ook zyn werken met de jaren in waardye en agting, en het zyn van de laatste waar door hy den grootsten lof behaalt heeft. Alzo is 't waarschynely dat de gedeeltens van de Schilderkonst die Domeniquin heeft bezeten, de vergeldingen ware van zynen geduurigen arbeit, eerder als de uitwerking van een vluggen geest. Maar arbeit geeft, het beste dat hy gemaakt heeft, is z

kon

konstig dat het tot een model kan dienen aan alle de Schilders die naar hem volgen zullen.

GIOVANNI LANFRANCO.

GEbooren te Parma op den zelven dag als Dominiquin in 't jaar 1581. de ouders arm zynde bragten hem om hun huisgezin te ontlasten te Plaifance, en deden hem in dienst gaan van den Graaf Horatio Scotti. Hier hielt hy zig bezig om alle de muuren met houtskool te bekrabbelen, het Papier veel te klein bevindende om zyn grillige denkbeelden met * haane ^{* Grifoneer.} ne poten uit te drukken, de Graaf ziende in deze jongen zo veel Geest en drift, bestelde hem by Augustyn Caracci, naar de doot van dezen Meester begaf hy zig naar Romen, daar hy onder Annibal Studeerde. Deez' liet hem Schilderen tot St. Jacob der Spanjaarden, en vont hem bekwaam genoeg om hem de uitvoering zynr tekeningen te vertrouwen, en hy heeft vervolgens zig zo wel gedragen dat men twyfelde of de werken waren geschildert van den Meester of den Discipel.

Zyn lust was om in ruime plaatsfen in Fresco te Schilderen, gelyk men beschouwen kan aan zyn groote werken, en boven al door de Coepel van Sant André de Laval, daar hy veel gelukkiger uitslag in gehad heeft als in de Schilderyen van middelmatige groote; hy tekende in de manier van Annibal Caracci, zo lang als hy verbleef onder het beleid van dezen doorlugtigen Meester was hy altoos † zeker in zyn ^{† Correct.} omtrek, maar naar de doot van Annibal liet hy zig los aan de geweldige vervoering van zyn Geest

Geest zonder de regelmatigheit van zyn konst in agt te neemen. Hy heeft (t'zaamen gevoegt met Sisto Badalocchi.) De Loges van Raphaël in 't koper geëtt, den een en de ander droegen dit Printwerk op aan Annibal hunne Meester. Lanfranc Schilderde voor Urbanus den VIII. de historie van den Heiligen Petrus, dat van Pietro Santi in print gebragt is, en andere werken in de kerk van Sant Peter. De Paus was daar over zo vergenoegt dat hy hem tot Ridder verhief.

Lanfranc was gelukkig in zyn huisgezin; zyn Vrouw die zeer beminnelyk was had hem kinderen gebaart, die van zyn wooning een zeker slag van Parnas stigten, door de begaaftheden die zy lieden hadden tot de Digt-en Zang-konst; zyn oudste dogter die zeer wel zong en speelde op verscheide Instrumenten bragt meêr daar toe als de andere. Hy overleed in 't jaar 1647. zyns ouderdoms zesenzestig jaren.

Aanmerking over de werken van Lanfranco.

HEt vuur van Lanfrancs vernuftigen Geest ontvonkt door het Studeren naar de werken van Corregio, boven al in de Coepel te Parma geschildert, vervoerde hem in een verrukking van wyduit gestrekte gedagten. Hy haakte naar gelegenheit om diergelyke dingen te voorschyn te brengen, en het geene men te Rom en te Napels van hem geschildert ziet zal iemant haast overreden dat hy bekwaam was

was tot groote ondernemingen. Ook had hy een bezondre begaaftheit om dezelve uittevoeren. Niets verbaasde hem, hy heeft Beelden gefchildert van meêr als twintig voeten hoog in het wulft van de kerk van Sant Andre de Laval, die een goede uitwerking doen, en die van onderen op te zien niet als een behoorlyke en Naturelyke proportie vertonen. Men ziet in zyn groote werken dat hy de vaste tekening van Annibal heeft willen verëenigen met de * groote verkiezing en zagte overeenstemming van Corregio. Hy tragte zelfs hem naar te volgen in † al zyn bevalligheit: maar hy begreep niet dat de Natuur, die 'er de uitdeelster van is aan wien zy wil, aan hem maar een kleine maate daar van hadde toegestaan. In der daad zyn denkbeelden waren bekwaam om groote werken onder handen te nemen, maar zyn vernuft was zo buigzaam niet om weder op zig zelve te komen, en om aandachtig de dingen uit te voeren; daar van daan is het dat zyn loffe Schilderyen zo veel agting niet verdienen als het geen dat hy in Fresco heeft gefchildert: want de levendigheid van geest, en vrymoedige losheit in de hand is zeer eigen in dit zoort van Schilderen.

Lanfranc had een smaak van tekenen gelykerwys als zyn Meester: dat is te zeggen altoos een vaste en groote manier: maar hy behield de zekerheit niet ten einde toe. Zyn groote werken zyn bekwaam om in den eersten opslag te verbazen om het ‡ groot geraas dat daar in is, dog wanneer men dezelve stukswys wil onderzoeken, zal men daar niet

* Grand
Goût.† Toute
laGrâce.‡ Grand
Fracas.

een

één éénige uitdrukking in vinden die den Geest van den aanschouwer inneemt.

Zyn Coloriet is zo doorwrogt niet als dat van Annibal, de Tinten van zyn naakte Beelden zyn zeer gemeen, en de schaduwen een weinig te zwart. Hy heeft zo wel als zyn Meester onkundig geweest in de wetenschap van 't licht en bruin. Hy heeft het zomtyts gelijk als hy te werk gestelt, meêr door een gelukkige leiding van zyn Geest, als door de Konstlessen.

De werken van Lanfranc zyn van een geheel tegengestelden aart voortgekomen als die van Dominiquin. De laatste maakte zig Schilder in spyt van Minerva; deeze was gebooren met een gelukkigen Geest, Dominiquin inventeerde met moeite, en beschaafde vervolgens zyn Ordinantien met een bestendig oordeel, Lanfranc liet alles aankomen op zyn Geest, uit welkers Bronader de overvloedige denkbeelden voortvloeiden: Dominiquin had zig voornamentlyk gelegd op de uitdrukking der bezondre Hartstogten, en om boven zyn Meester te streeven in de regelmatigheit der omtrekken, en Lanfranc was vernoegt met een algemeene uitdrukking, en Annibal te volgen in den aart der tekening: Dominiquin, die in zyn oeffeningen altoos de reede en het oordeel had doen mede werken, vermeerderde zyn bekwaamheit zo lang hy leefde, en Lanfranc niet steunende als op een uitterlyke handeling, naar de manier van Annibal gevormt, verminderde gestadig naar de doot van dezen Meester: Dominiquin volvoerde zyn werken met een zwaarmoedige en langzaam hand,
Lan-

Lanfranc had die vaardig en lugtig. Zomma het is vreemt twee leerlingen te zien gekweekt in een zelfde School en onder het zelfde Hemelteken gebooren, die de een den ander zo tegen gestelt, en tegenstrydig van aart en imborst geweest zyn: maar deze tegen gesteltheit belet niet dat men hen beiden kan waarden in hun voornaamste vermogens, die zy in de konst gehad hebben.

FRANCESCO ALBANO,

GEbooren tot Bologne in 't jaar 1578. zyn Vader was een Koopman in zyde, die te vergeefs hem in zyn beroep zocht op te trekken; want de genegenheit van zyn zoon helde te veel over tot de Schilderkonst, hy begaf zig in den beginne by Dionies Calvart alwaar dat Guido was: deze alreeds verre gevordert zynde, leerde aan zyn medgezel de grond beginzelen der tekenkonst; Guido dezen Meester verlaten hebbende om zig onder het onderwys der Caraccen te begeven, trok hem ook derwaarts. Naar dat Albaan hier aanmerkelyken voortgang gemaakt hadde, ging hy naar Romen, alwaar het Studeren naar schoone dingen hem zodanig in zyn konst versterkte, dat hy een van de verstandigste en aangenaamste Schilders van Italiën geworden is.

Zynde weder naar Bologne gekeert trouwde hy voor den tweedemaal een Vrouwe, die aan hem ten Bruidschat een groote schoonheit en gediensfigheit aanbragt, aldus vond hy in haar de rust van zyn huis, en een volmaakt model tot de Vrouwen die hy zoude Schilderen. Zy had

had schoone kinderen in 't vervolg, en Albaani nam zo veel vermaak om die te Schilderen, als zyn vrouw had om hen te houden, of in haar handen, of opgehangen met de windzelen, naar dat de gestalte die hy nodig had ver-eiste; dit is 't dat hem aanleiding gegeven heeft om zo veel onderwerpen te Schilderen, waar in dat Venus, de Minnegoodjes, de Nymphen of Godinnen doorgaans zo veel deel hadden. Hy bediende zig voordelig en vernuftig van de verligting die hy door het lezen van goede boeken verkreegen hadde, om zyn Inventien met Poeëtize versieringen te verryken; men berispt hem alleenlyk dat hy niet genoeg verandering in zyn figuren gemaakt heeft, maar datze by naar over al het zelve gelaat en gelykenis hebben, 't geen daar van daan komt dat hy zig altoos van dezelfde modellen bediende, en zyn inbeelding daar van vervult was. Men ziet zelden groote figuren van zyn hand, en dewyl hy doorgaans in 't klein heeft geschildert, zyn de Schilderyen gelyk als kostelyke gesteentens over geheel Europa verspreit. Zy zyn inzonderheit in zyn laatsten tyt tot een hoogen prys gesteigert. En ten eenemaal naar de mode geworden, als zynde verstandig en aangenaam, en ieder een behaagende. Deze Schilder heeft tagëntig jaren in een vreedzaam leven doorgebracht: dat hy verwiszelde voor een bceter in 't jaar 1660. Francesco Mola en Jan Baptista Mola zyn Discipelen van hem geweest.

Aanmerkingen over de werken van Albaan.

DE wyl de blydschap aan 't meerendeel der
 menschen behaagt, zo zyn de Schilderyen
 van Albaan die deze hertstogt in blaazen zo
 veel te beeter ontfangen, te meêr om datze
 door vernuftige gedagten ondersteunt zyn.
 Zyn geest, verwakkert door de oeffening der
 geleertheit, voerde hem aan om zyn * vindin-
 gen te verryken met de versierzelen der digt-
 konst. Zyn vernuft was vrugtbaar en vaardig
 en hy heeft een groot getal van Ordinantiën
 gemaakt vol van figuren. Hy was wys in
 de tekenkonst, en om dat hy zig altoos van
 dezelfde modellen diende, viel hy ligtelyk in
 de † herhaling van het voorige. Voornament-
 lyk in het zelfde gelaat van de hoofden dewel-
 ke hy uitneemend bevallig Schilderde; dit is
 oorzaak dat van alle de manieren geene ligter
 is om te kennen als die van Albaan.

* Invent
tions,† Repe-
tition,

De onderwerpen die hy verbeeld heeft zyn
 van die Natuur niet om wel te kunnen oor-
 delen of hy wist in te dringen in de verschei-
 denheit der hartstogten, en de zulke die hy
 heeft uitgedrukt die vreugd en blydschap ten
 toon spreiden, zyn niet zeer scherpzinnig. Al-
 zo kan men zeggen dat de bevalligheit die in
 zyn werken uitblinkt niet zo eigentlyk voort-
 komt van zyn vernuft, als wel van de † be-
 kwaamheit van zyn hand. Zyn slanden en
 klederen zyn van een genoegzaam goede ver-
 kiezing, Hy was § algemeen; en zyn land-
 schap

† Habi-
tude.§ Uni-
versel,

fchap dat meêr aangenaam is als verftandig, is op dezelfde wyze als zyne hoofden van een zelfden aart van tekening, en handeling.

* Peu
recher-
chéés.

Zyn Coloriet is fris en helder, en zyn naakten hebben gloeiende Tinten, maar * weinig doorzigt. Hy is zeer ongelyk geweest in de kragt van zyne Couleuren, hebbende verbeeldingen gemaakt in het open veldt, zommige ſterk van Couleur, de andere zwak. Aangaande het ligt en bruin in de houwding van de Couleuren, hoewel hy de gronden daar van niet heeft geweten, heeft het goet oordeel of het geval hem hier in dikwils tot leidsman gediend.

Zyn konſtwerken ſchynen uitnemende uitgevoert en ſchoon dat zyn ſtukken met gemakkelykheit geſchildert zyn, zo ziet men zeer weinig ſtoute toetſſen daar in.

FRANCESCO BARBIERI

Gebynaamt

GUERCHIN DA CENTO.

VEel Schilders hebben al hun leven den naam behouwd die hen in de jonkheit in Italiën gegeven is geweest, zomtyts oorspronkelyk van een lighamelyk gebrek; gelyk als *Il Gobbo, Il Bamboccio* &c. 't is aldus dat Francesco Barbieri genaamt is geweest Guercino om dat hy ſcheel zag. Deze Schilder wiert gebooren tot Bologne in 't jaar 1597. hy leerde de beginzelen van de konſt by Schilders van die

die stad. Die van geringe bekwaamheit waren, maar hy verliet hen wel haast om de Academie van de Caraccen, alwaar hy in de groote manier met een groote gemakkelykheit tekende, maar de * aardt was eerder ge- * *Goût,*
 schikt naar de Natuur als † denkbeeldig, wan- † *Idéal,*
 neer hy zig een manier van Schilderen wilde aannemen, onderzocht hy die van de Schilders zyn Tytgenooten. Die van Guido en Albaan oordeelde hy te zwak; en zonder hen te veragten, nam hy voor aan zyn Schilderyen meer kragt by te zetten, en de manier van doen van Caravaggio te betragten die hem behaagde: overreed zynde dat men de ronding van de Natuur niet wel volgen konde, als met de voordelen te baat te nemen die de schaduwen en kragtige Couleuren aan de hand geven. Des niet tegenstaande was hy groot vrind van Guido, geduurende wiens leven hy altoos tot Cento, dat naar by Bologne is, bleef wonen, en begaf zig in die stad niet als naar de doot van dezen Schilder. Hy heeft altoos deze wyze van kragtig Schilderen onderhouden, ten ware in zyn laatsten tyt, tegens zyn † gevoe- † *Sentiment,*
 len, en alleenlyk zeide hy om gelt te winnen en te behagen aan de onkundigen, die door de agting van Guido en Albaan met de heldere en zwakke manier van Schilderen waren ingenomen; 't was in dezer voegen dat hy rede-needde. De waarheit hier van is dat van al de leerlingen van de Caraccen hy de minste aangenaamheit heeft gehad, hy Inventeerde gemakkelyk, maar het was te wenssen geweest dat hy aan zyn sterke manier meer edelheit gevoegt hadde in 't gelaat der hoofden, en meer

waarheit in de locale Couleuren. Zyn geschilderde naakten vervallen eenigzins in het lootagtige, hoewel dat in 't algemeen het hen aan de Harmonie niet komt te ontbreeken, en dat het geen in zyn Schilderyen nog te begeeren is niet beletten kan, dat hy in de gedagten van de konstkenders te boek staat voor een groot Schilder.

Voor het overige, indien hy zig agtbaar heeft gemaakt door zyn konst, hy was het niet minder om zyn zedelyke deugden. Hy beminde de oeffening en de eenzaamheit: Hy was opregt in zyn woorden, vyand van de spotterny, nedrig, beleeft, liefdadig, godsdienstig, en van bekende kuisheit. Wanneer hy uit den huize ging was hy by naar altoos verzelt van verscheide Schilders, die hem volgden gelyk hun Meester, en eerbied toedroegen als hun Vader. Want hy was hen behulpzaam met zyn raad, met zyn gezag, en zelfs met zyn beurs, wanneer zy het nodig hadden, en alhoewel hy heel nedrig was, had hy egter niet slaafs in zyn manieren, voegende aan de regtmaticgheit van zyn gedrag een eerlyke stoutheit, die hem deed beminnen van de grooten. Door zyn vlyt en naarstigheit, had hy veel gelts vergadert, dat hy besteede om aan al de waereldt vermaak te doen. Hy gaf groote zommen om Capellen, en schoone gebouwen op te regten tot Bologne en elders. Hy overleed in den jaare 1667. zyns ouderdoms het zeventigste, en maakte twe neven zyn erfgenamen, hebbende nooit getrouwt geweest, en altoos in een groote zuiverheit geleeft.

Aanmerkingen over de werken van Guercchin.

Guercchin heeft eenigen tyt in de School van de Caraccen gestudeert, nogtans schynt het niet dat hy de manier van hen heeft aangenomen, want zyn smaak is besonder.

Hy had een vluggen Geest, maar hy was niet verheven, nog zyn denkingen scherpzinnig. Men ziet zelden edelheit in zyn figuren, en zyn uitdrukkingen hebben maar een middelmatig vermogen op het gemoet van den aanschouwer.

Zyn manier van tekenen is groot en natuurlijk, evenwel is zy niet zeer sierlyk. Zyn genegenheit is altoos geweest voor een sterke Coloriet; want hebbende in den beginne zyn vriend Guido willen volgen, en gezien dat deze Schilder zyn eerst manier verliet om nog helderder te Schilderen, zo als de Italianen zeggen *Vague*, besloot hy zonder te wankelen die van Caravaggio aan te nemen, dezelve matigende naar zyn verkiezing.

Hy heeft de houwding in zyn Couleuren gebragt door de overeenkomst van zyn gloeiende schaduwen: maar zyn naakten zyn niet fris nog schoon geschildert. Des niet tegenstaande was zyn * geneigtheit om het waare te * Goût. volgen dat hy veelyts met gelukkige uitkomst gedaan heeft, ook * wel zomtyts al te slaafs en zonder verkiezing. Hy verkoos een hoog ligt in zyn Schilderkamer, en poogde sterke schaduwen te maken, om de oogen te trekken,

en om een grooter kragt aan zyn konstwerken te geven; dat men nog alzo kennelyk in zyn tekeningen bemerkt als in zyn Schilderyen. Deze laatsten zullen hen zelve altyt wel staande houwden, door de kragt der schaduwen, door het accoort van de Couleuren, om den grooten aardt van de tekenkonst, door de smeltende zagtigheit des Pinceels, en door een zeker merkteken van waarheit.

MICHEL ANGELO MERIGI

DA CARAVAGGIO,

GEbooren in een stedeken in het Milanees genaamt Caravaggio, hy heeft zig beroemt gemaakt door een verwonderlyke sterke kragtige manier van Schilderen, van den welken hy den Auteur is. Hy Schilderde alles naar de Natuur in een kamer waar in het licht zeer hoog kwam in te vallen. Gelykerwys hy naauwkeurig zyn modellen gevolgt heeft, zo maakte hy alzo wel de gebreken naar, als de schoonheden, want hy had geen ander denkbeeld als de uitwerking van de Natuur die hy tegenwoordig had. Hy zeide dat de Schilderyen die niet naar het leven gedaan waren, voddery was, en de figuren daar zy uit bestonden slegs geschildert Papier.

Zyn manier die nieuw was wierd van veele Schilders van zyn tyt gevolgt, en onder andere van Manfredo en Valentin. Men kan niet ontkennen dat deze manier van een wonderbaare waarheit is, en datze veel vermogen heeft op de oogen, zelfs van de allerverligste ver-

verftanden. Zy heeft by naar de gantze Schoole van de Caraccen naar zyn zeide getrokken, want zonder van Guerchin te fpreken, die haar nimmer heeft verlaten, Guido en Dominiquin hebben getragt die hen eigen te maken: maar de aardt van de tekening daar mede gepaart gaande, en de verkiezing van zyn ligt, altoos het zelfde in alle zoort van onderwerpen, deed hen den luft daar van verliezen. Zyn konftftukken zyn in de Cabinetten van Europa verfpreit; verſcheiden zyn 'er in Rom en Napels: een is 'er by de Dominicanen van Antwerpen, dat Rubens noemde zyn Meefter te zyn.

De verägting met dewelke hy ſprak van andere Schilders werken, maakte hem groote moeijelykheden boven al met Joſepin, die hy opentlyk beſchimpte. 't Gebeurde op zekeren dag dat de woorden tuſzen hen beide zo hoog liepen, dat Michel Angelo, door een geweldige gramſchap genoopt, den degen trok tegens zyn mededinger, dat het leven koſte aan een jongman Tomaffin genaamt, die het houdende met Joſepin hen wilde ſcheiden. Michel Angelo was naar deze daad gedrongen lyfberging te zoeken by den Marquis Juſtiniani, voor wien hy de ongelovigheit van Thomas en een Cupido Schilderde, dat twee wonderlyke ſtukken zyn.

Juſtiniani verkreeg zyn pardon, dog deed aan hem een ſcherpe beriſping over zyn verwoede haſtigheit: maar Michel Angelo zig in vryheit ziende, kon zyn ziedende gal niet matigen, hy zocht Joſepin, en daagde hem tot een twegevegt. Deeze voerde hem te gemoet

dat hy Ridder was, en den degen niet als met zyns gelyk zou trekken. Caravaggio van dit antwoord geraakt begaf zig naar Malta, deed zyn kruistogten op zee, en ontving de ordre van de Ridderfchap in de hoedanigheit van dienende broeder. 't was daar dat hy het Schildery maakte van Joannes onthoofding voor de kerk van Malta, en het Portret van den groot meester de Vignacourt, dat tegenwoordig in het Cabinet van den koning is.

Zynde in dezer voegen met de Maltezer ordre bekleet, nam hy de reis weder aan naar Romen, met voornemen om Josefijn te nootzaken met hem te vegten; maar een geweldige koorts kwam Josefijn te hulp, en benam Caravaggio het leven in 't jaar 1609.

Aanmerking over de werken van Michel Angelo da Caravaggio.

DE denkbeelden van dezen konftenaar komen met zyn imborft wel over een, zy waren zeer ongelyk, en nimmer verheven. Zyn fchikkingen waren goet, zyn tekenkonft van een flegten aardt, hy wift niet genoeg om wel te verkiezen, nog om de Natuur wel te verbeteren. Al zyn aandagt beftede hy in het Coloriet, daar hy met gelukkige uitkomst wonderen in gedaan heeft. De Locale Couleuren zyn by uitnemenheit * onderzocht, en door een fchoone kennis van 't ligt, gevoegt by een naauwkeurige verändering van Tinten den eenen in den anderen fmeltende, zonder door 't Pinceel gemorft of gemoort te zyn gelyk

* Recherchées,

Iyk men zegt, heeft hy aan zyn werken een verwonderlyke waarheit weten by te zetten.

Zyn * standen ſchynen zonder verkiezing. * Attitudes.
Zyn klederen zyn Natuurlyk, maar ſlegt geplooit, en de figuren zyn met dat gewaait niet voorzien dat aan hen wel behoorlyk zoude zyn, aan hem is niet bekend geweest wat bevalligheit, of edelheit is: en zo het eenigzins gevonden word in zyn Schilderyen, 't is niet door verkiezing, of dat hy de Natuur aan zyn gedagten zoude onderworpen hebben; maar om dat dezelve Natuur daar hy aan was verſlaaft, zig aldus by geval aan hem vertoonde.

Nogtans heeft hy ſtukken met een genoegzaam groot getal Beelden geſchildert, die hy uitvoert heeft met een uiterſte oplettentheit, en indien hem iets ontbroken heeft in eenig gedeelte van de konſt, kan men egter zeggen dat de Portraits die hy gemaakt heeft onberispelyk zyn.

Zyn uitdrukkingen verdienen geen groote opmerking. Het ſchynt dat hy weinig of geen aandagt beſtede tot het bybrengen van aantrekelykheit om zyn Schildery bevallig te vertonen, hy heeft niet gedacht als om zyn voorwerpen taſtelyk te maken. Dat hy ook gedaan heeft door een goet ligt en bruin, door een † Excl- uitmuntenden ſmaak van Couleur, door een lent geweldige kragt, door een aangename ſmei- Goût, ting, en door het allerzagſte Pinſeel dat 'er ooit geweest is.

BARTHOLOMEO MANFREDI.

VAn Mantua, Discipel van Caravaggio, heeft zyn manier van zeer na by gevolgt. Zyn Schilderyen zyn meest alle onderwerpen van Speelders met kaarten of dobbelstenen : hy is jong gestorven.

GIUSEPPE RIBERA

Genaamt

SPANJOLET.

GEboortig van Valence in Spanje, Discipel van Caravaggio, Schilderde als zyn Meeſter op een sterke manier, en hegte zig geheel aan de Natuur maar zyn Pinceel was zo smeltende niet als die van Michel Angelo; Spanjolet had behagen om droevige en onaangename verbeeldingen te Schilderen. Zyn werken zyn door gantsch Europa verspreid. In Napels (alwaar hy een lang verblyf heeft gehad) zyn veele en schoone stukken van hem te zien.

A A N H A N G Z E L

Des

V E R T A A L E R S ,

Getrokken uit

G I O V A N N I P I E T R O B E L L O R I .

BARTOLOMEO MANFREDI *Mantuano* was geen eenvoudig naarvolger, maar als herschept in Caravaggio zyn Meester, en het schynt in het Schilderen dat hy met de oogen van hem de Natuur beschouwt heeft. Gebruikende dezelfde manier, en maakte donkere Tinten en schaduwen, maar met groter vlyt, en in helderheit ging hy hem te boven in de halve Beelden met dewelke hy zyn historie stukken Ordineerde, men ziet in Rom en in het huis van de Heeren Verospi een stuk verbeeldende onzen Heer verdryvende de verkopers uit den Tempel, Natuurlyk zyn eenige hoofden onder andere een, die berreeft is zyn gelt te verliezen het met de handen vast houdt, en het andere stuk de dienstmaagt die met de vinger Petrus aan iemand aanwyst die met dobbelsteenen speelt. Manfredi heeft ook halve figuren geschildert voor den Groot Hertog van Toscanen, en is in Rom gestorven geen eenig konstwerk in het openbaar naargelaten hebbende.

CARLO SARRACINO VENETIANO voegde zig in Rom geheel naar Caravaggio, maar
maakte

* Eunuchi.

maakte minder Tinten: zyn beste werken zyn in Santo Adriano, het Schildery van S. Raimondo. Carlo had behagen om in zyn Ordinantien in te voeren * Gelubden, kaalkoppen zonder hair en baart, hy volgden den Meester niet alleen naar in het Schilderen, maar ook in andere dingen, en om dat Caravaggio in zyn leven een zwarten hont hadde, genaamt Barbone, geleert om aardigheden te doen, ook een diergelyke geworden hebbende, noemde dien Barbone en bragt hem in alle gezelschappen mede.

GIUZEPPÉ RIBERA VALENTIANO bygenaamt Spagnoletto had den aart van Caravaggio aangenomen om het leven en de Natuur te volgen, Schilderende doorgaans halve figuren. Zig tot Napels neêrgeflagen hebbende rees zyn geluk en maakte veel Schilderyen voor den onderkoning, die dezelve naar Spanjen zond, waar door hy Ryk wierd, levende als een groot edelman in deze stad, hebbende zyn wooning met zyn huisgezin in het Paleis. In San Martino Schilderde hy de Propheten en Oudvaders in Olyverv, en in den Altaar van de Sacrestie het Tafereel van Maria Hemelvaart. Hy wilde nimmer Domeniquin voor Schilder erkennen, en door zyn gezag by den Onderkoning veroorzaakte hy aan hem veel moeiljkheden, zeggende dat hy niet wist te Schilderen. Naar de doot van Domeniquin, volvoerde hy het groote stuk in de Capelle del Tesoro, met het wonderwerk van Sant Januarius; van zyn hand zyn eenige Printen geëst, S. Jeronimus, de Marzeling van S. Bartholomeus, en een Bachanaal, door dewelke ligtelyk zyn begaaftheit en wetenschap te kennen is.

V A L E N T I N geboortig van Brie een steden niet verre van Parys afgelegen, kwam te Romen, en volgde den styl van Caravaggio met een wakkere handeling, en krachtige Tinten. Hy vorderde meer als de andere Natuur Schilders in de schikking van de figuren, en stelde grote vlyt in 't werk in zyn Schilderen; hy was genegen tot onderwerpen verbeeldende Speelders, Zangers, en Heidinnen. Aangaande de Historien, onder het Pauschap van Urbanus VIII. Schilderde hy een van de kleine stukken in 't Vaticaan met de Marteling van Sante Proceso en Martiniano, en andere goede figuren.

VI. B O E K.

Het Leven der Hoogduitse en Nederlantsse Schilders.

HUIBERT EN JAN VAN EYK.

BR O F D E R S , geboortig van Maaseik aan de Maaze, zyn geweest de eerste die iets gemaakt hebben dat aanmerking waardig is: daarom moeten zy gehouwd worden als de grontleggers van de Nederlantsse School. Huibert was de oudste, en Jan die zyn Discipel was, arbeide zo onvermoeit in deze kunst, dat hy haast hem gelyk wierd.

Zy hadden alle beide Geest en vernuft, en een volkomen overeenkomst in het Schilderen,

ten, en zy maakten zig beroemt door hunne werken. Zy Schilderden verscheide dingen voor Philips de Goede, Hertog van Bourgon dien. Het Tafereel dat zy lieden in de stad Gent voor de St. Jans Kerk Schilderden verwekte een algemeene verwondering aan 't volk, Philips de eerste koning van Spanje het Orgineel niet magtig hebbende kunnen worden, liet het Copeeren en bragt het naar Spanje. Het onderwerp is uit den Apocalypzes, daar de Ouderlingen het Lam aanbidden. Dit Tafereel word nog hedendaags met verwondering gezien: het is als vers geschildert, om dat men zo veel zorg gehad heeft om het wel te behouwd; het is bedekt, en niet te zien als op Feestdagen, of op het verzoek van eenig Groot Heer.

Na de doot van Huibert, welk voorviel in 't jaar 1426. begaf Jan zyn broeder zig naar Brugge. Waar door hy in 't vervolg den naam heeft gekreegen van Jan van Brugge. Hy is 't geweest die zoekende Vernis te maken om meêr kragt aan zyn werken te geven, bevond dat de Lynoly gemengt met de Verwen van een genoegzame uitwerking was, zonder nootzakelykheit van eenige Vernis. 't Is aan hem dat de Schilderkonst haar Volmaaktheit is verschuldigt, daar zy zedert door het middel van deze nieuwe vinding toe gekomen is. Aldus de konstwerken van Jan van Brugge in schoonheit toegenomen hebbende, verspreiden hen in de zalen der Grooten.

Het Tafereel dat hy aan Alphonfus koning van Napels zond, was oorzaak dat het geheim van 't Oly Schilderen in Italiën kwam, gelyk

wy hebben doen zien in het leven van Antonio van Messina. Jan van Eyk was niet alleen in agting om zyn konst, maar ook om zyn verstant en oordeel. Invoegen dat de Hertog van Bourgondien hem een plaats gaf in zyn Raad, hy overleed te Brugge en wierd in de kerk van St. Donaat begraven. Hy had een zuster Margereta die weigerde te trouwen om met meerder vryheit de Schilderkonst te oefenen dewelke zy vieriglyk beminde.

A L B E R T D U U R

HEeft dat met Raphaël gemeen gehad dat hy op een goeden vrydag gebooren wiert tot Neurenberg, in 't jaar 1471. zyn Vader ook Albert genaamt was een voornaam Goudsmit, van wien onze Albert in den zelfden tyt het Goudsmeden en Plaatsnyden leerde. Met zyn vyftiende jaar stelde hy zig onder het onderwys van Michel Wolgemut, bekwaam Schilder van Neurenberg. Waar omtrent van Mander niet wel is onderregt geweest, die hem Discipel maakt van Marten Schoon, het is waar dat Albert wenschte by dezen Meester te zyn, maar de doodt van Marten Schoon gaf hem den tyt niet om zyn voornemen uit te voeren.

Naar dat hy drie jaaren by dezen Meester hadde doorgebracht, bestede hy nog vier jaren met reizen in Duitslandt naar Nederlandt en naar Venetien, op zyn wederkomst trouwde hy op zyn drieëntwintigste jaar. 't was omtrent in deezen tyt dat hy op zyn manier eenige Printen in het licht gaf. Hy Graveerde de drie be-

bevalligheden, en de Dootshoofden met andere beenderen, een helle met duivelze spokeryen in de manier van Israël van Mentz; boven de drie Vrouwen is een Globe op dewelk men deze drie letteren ziet O. G. H. die in het Hoogduits willen zeggen O Gott Hute! *o God behoet ons van Toveryen.* Hy heeft als doen zesëntwintig jaren gehad, want het was in 't jaar 1497. hebbende aldus zyn geest in 't werk gestelt gaf hy zig geheel over aan de oeffening van de tekenkonst en wierd daar in zo bekwaam, dat hy voor regelmaat diende voor zyn Tytgenoten, en dat verscheide Italianen zelfs een groot voordeel uit zyne Prinnten trokken, dat zy lieden ook naderhant nog gedaan hebben; maar bedekter en met meêr behendigheid.

Hy was zorgvuldig om op al zyn platen het Jaartal te stellen wanneer zy gesneden zyn, dat een zaak is daar de Liefhebbers rede toe hebben om zulks te pryzen, want zy kunnen daar door oordelen in wat tyt hy dezelve gemaakt heeft. In de groote Passie van onzen Heilant heeft hy het Avontmaal verbeeld volgens het gevoelen van Æcolampadius: de Melancolie is zyn allerbeste Meesterstuk, ende dingen, die daar by geordineert zyn, strekken tot bewys van de bekwaamheit van Albert, zyn Lievrouwen zyn ook van een zonderlinge schoonheit.

Albert stelde ook het Jaartal op zyn Schilderyen wanneerze geschildert waren, Sandrart, die 'er meêr als iemant gezien heeft, heeft 'er geene aangemerkt voor het jaar 1504. dat zoude willen te kennen geven dat Albert

voor zyn drieëndertig jaaren niets bezonders gedaan heeft.

De Keizer Maximiliaan gaf aan Albert tot een wapen van de Schilderkonst drie Schilden twee neffens den ander, en een onder.

De agting van als een eereelyk Man te leven, zyn goet verstant, en zyn Natuurlyke welsprekentheit deed hem tot een lid van den Raad verkiezen van de stad Neurenberg, zyn vernuft, zo algemeen, was gestadig werkzaam om het wel-zyn van 't gemeene-best en dat van zyn huis te betragten, hy was naarstig, en van zagtmoedigen imborst, en in een staat om gerust te kunnen leven, indien zyn vrouw niet van een tegengestelden aardt waargeweest; zo boos en onvergenoegt, dat, al schoon zy geen kinderen, en een aanzienelyke Fortuin gemaakt had, zy hem dag en nacht plaagde om hun goet te vermeerderen; dat hem dwong om zig van haar af te scheiden en een reize te doen naar de Nederlanden, alwaar hy groote vriendschap met Lucas van Leyden maakte; de ongerustheit van deze vrouw, haar tranen, en haar beloften om in het toekomende beter te leven, verpligten de vrinden van Albert, om hem de goede geschiktheden daar zy in was over te schryven. Hy liet zig overreden en kwam weder, maar het was haar onmogelyk haar belofte te houwen en niet tegenstaande de voorzigtigheit en goetheit van haar man, zo handelde zy hem als van te vooren, en deed hem sterven van ongeneugte in zyn zeventenenvyftigste jaar Ao 1528.

Albert heeft zelfs het leven van zyn Vader beschreeven in 't jaar 1524. Sandrart voegt
X het

het agter dat van den zoon, Albert heeft het meerendeel van de dingen beschreeven die van hem verhaalt worden. Hy spreekt met zeer nederige opregtheit van de moeite die zyn Vader hadde om in zyn beroep te kunnen leven, en de ellende daar hy zelfs in geweest is in zyn jonkheit. Dat het wonderlykste in zyn leven is, is dat hy met zo veel naarligheit zo een groot getal van werken gemaakt heeft, in bezwaarlyke tyden en getrouwt met zo een ongemakkelyk wyf. Hy heeft geschreeven van de Geometrie, van de perspective, de Vestingbouwkonst en de proportie van demensfelyke lighamen. Verscheide Auteurs spreken van hem met lof, onder andere Erasmus, en Vafari.

*Aanmerkingen over de werken van Albert
Duurer.*

WY hebben niemant gehad die in de konsten zo een algemeen en wydluftig verstant heeft doen blyken als Albert Duur. Na hen byna alle beproeft en eenigen tyt geoeffent te hebben, bepaalde hy zig ten laastten aan de Schilderkonst en het Plaatsnyden. Hoewel dat de tyt dien hy aan de eene en de andere bestede zyn aandagt verdeelde en de deugd van zyn werken verzwakte, des niet tegenstaande heeft hy die alle beide tot zodanig een Volmaaktheit gebragt, dat men nog in de een nog de andere grooter naauwkeurigheid of vastheit kan wenssen, als die geene die hy gehad heeft. Maar gelykerwys het voorbeeld en de
eerste

eerste dingen die in de beginzelen hen aan de oogen komen aan te bieden, als men zig aan een beroep overgeeft, de verkiezing bepalen, en zeekeren zwier aan de gedagten doen nemen: ontbrak het dien aangaande aan Albert niet om de zyne in schooner dag te stellen, als datze bestiert waren geweest, of door een goede onderwyzing, of door het gezigt van de werken der Antieken. Zyn Geest was overvloedig, zyn Ordinantien groot, en in weêrwil van den Gottickzen trant die in zyn tyt de overhand hadde, waren zyn konstwerken een bron, daar niet alleen de Schilders van zyn land, maar verscheide onder de Italianen dikwils genoeg uitgeput hebben.

Hy was vast in zyn uitvoering; hy deed dat hy wilde doen, en de nettigheid gevoegt by de naauwkeurigheid, die hy aan zyn werken te koste leide, zyn een bewys dat hy volmaakt de grondregels bezat die by hem gelegd, en die inzonderheit op de tekenkonst betrekkelyk waren; nochtans is het te verwonderen, dat na zulke een uitnemende moeite genomen om het zamenstel van 't mensfelyk lighaam te kennen, en een schoone proportie gevonden te hebben, onder alle de geene die hy in 't ligt heeft gegeven, hy zig zo weinig daar van gediend heeft in zyn werken; want, uitgenomen zyn Liefvrouwen en deugden die de Triomf van den Keizer Maximiliaan verzellen, is alles wat hy gemaakt heeft van een aardt van tekenen die ellendig is, hy heeft zig ten eenemaal aan de Natuur verlaaft, volgens het denkbeeld dat hy van haar hadde, en wel verre vande schoonheden te verheffen ende bevalligheden te on-

derzoeken, heeft hy zelden de schoone delen naargevolgt, die by geval hen dikwils genoeg laten zien, gelukkiger verkiezing heeft hy in de Landschappen waargenomen, men vint'er onder die hy gemaakt heeft die iets ongemeens en aangenaams hebben.

Zomma zyne werken, die in zyn tyt en in zyn land het meeste geägt waren, verdienen hedendaags niet dat men wydlopijger verhaal van deszelfs konst doet: want om een eenige goede party daar in te vinden zo moet men veel segte dingen onder het oog brengen. Egter kan men niet geheel ontkennen, dat Albert verstandig in de tekenkonst is geweest, en dat de nieuwigheit van zyn Printen hem over al veel agting heeft doen verkrygen, 'twelk Vafari van hem heeft doen zeggen, dat, *indien deze man, van zo een zeldzaam vernuft, zo naauwkeurig, en Univerzeel, Toscanen had voor Vaderlant gehad in plaats van Duitsland, en dat hy naar de schoone dingen die men in Rom en ziet hadde mogen Studeren, gelyk wy lieden gedaan hebben; hy zoude mogelyk de beste Schilder van Italien geweest zyn, dewyle hy grooter geeft als iemand zyner Lantsgenoten gehad heeft.*

G E O R G E P E N S

VAN Neurenburg heeft veel naar de werken van Raphaël gestudeert, en de Schilderkonst gevoegt by het Plaatsnyden. Marc Antoon heeft zig van hem bedient in de platen die hy in het ligt gegeven heeft; zynde weder in zyn land gekeert, heeft hy verscheide dingen van zyn Inventie gesneden, die zo veele
proe-

proeven van de schoonheit zynes vernufts en bek waamheit zyn, hy merkte zyn Naam met deze twee letteren aldus geschikt ^P_G.

P E T E R C A N D I D I

VAn Munchen was een bekwaam man, hy heeft by naar het gantse Paleis geschildert van Maximiliaan Hertog van Beyeren, in welkers dienst hy was. 't Is van hem dat de Heremiten van Beyeren getekent zyn, door Raphaël en Jan Sadeler in 't koper gebragt, also wel als verscheide andere dingen van zyn tekenkonst. Men ziet ook nog van hem de vier Doctoren van de kerk. Gesneden door Gilles Sadeler.

In denzelfden tyt leefde Mattheus Grunewalt, als doen zeer in aanzien, die Schilderde in de manier van Albert.

CORNELIS ENGELBREGTS

VAn Leiden, leefde ook in den zelfden tyt, men ziet van hem heele goede dingen in Leiden en Uitrecht, hy heeft twee zoonen gehad die zyn manier van nearby gevolgt hebben, Cornelis Cornelissen en Lucas Cornelissen. Deeze om den ellendigen staat daar de Schilderkonst in was, word kok. Maar door zyn genegenheit gedrongen, hernam hy zyn eerste beroep, en wierd een bekwaam Schilder. Hy ging over naar Engelant alwaar de Koning Henrik de VIII. hem werk gaf om

zyn konst Pinceel te oeffenen en wiens gene-
genheit hy won.

BERNARD VAN ORLAY

VAn Brussel was in dienst van Margareta Governante van de Nederlanden, voor de welke hy veel Schilderde, als mede verscheidene stukken voor de kerken van zyn lant. Wanneer hy een Tafereel van aangelegenheit te maken hadde, beleide hy eerst het Paneel met Bladgout en Schilderde daar over heen, dat zyn Couletiren helder heeft behouwd en op zekere plaatszen meêr luister bygezet, byzonder in een hemelsse klaarheit, zulks als hy geschildert heeft in het Schildery van het algemeen oordeel dat in Antwerpen is, in de Capelle van de Aalmoesseniers. Hy heeft menigvuldig veel tekeningen tot Tapyten gemaakt voor den Keizer Karel den V. en hy had het voornaamste opzigt over de Tapyten die de Paus en andere Vorsten van dien tyt, naar de tekeningen van Raphaël, lieten maken, wiens Discipel hy geweest was.

MICHIEL COXIS

VAn Mechelen leerde de beginzelen van zyn konst, onder Bernard van Orlay, daar na, vertrok hy naar Italiën daar hy Discipel wierd van Raphaël, van wiens gedagten hy zig doorgaans bediende om zyn Schilderyen te maken: want hy had moeite om iets uit zig zelf voort te brengen; hy tekende en Coloreerde naar den smaak en manier van Raphaël; zynde weder

in Vlaanderen gekeert, had hy de beftiering van de Tapytzyen, die als doen op de tekeningen van Raphaël gemaakt wierden. Hy overleed tot Antwerpen in 't jaar 1592. in den ouderdom van vyfentnegentig jaren.

LUCAS VAN LEYDEN

LEerde van zyn Vader: maar de Natuur had hem albereids voorzien van zo veel voordelige bekwaamheden, dat hy al begon te Plaatsnyden in den ouderdom van negen jaren, en met zyn veertiende heeft hy Plaatē gefneden te aanmerkelyker om hun getal, als om de fraaiheit van 't werk dat daar in gevonden wiert. Zyn Pinceelkonft was gepaart met het Graveer yzer, het een en 't ander was met wonderbare vlyt en nettigheid uitgevoerd. Hy had een kragtigen luft tot de oeffening van zyn beroep, en zo de tyt, dien hy doorgebracht heeft om in zyn land de Natuur te onderzoeken, befteed hadde geweest in de befchouwing van het Antiek, zoude men van hem kunnen zeggen 't geene men in diergelyke gelegenheit van Albert Duur gezegt heeft, dat zyne konft werken den roem van alle de eeuwen zoude gehad hebben. Hy was kostelyk in zyn vertering en klederen.

Daar is tuffen Lucas en Albert een onderhouwding van opregte vriendschap geweest, en een * Naaryver zonder nyt: invoegen dat als Albert een plaat in 't ligt gaf, Lucas een andere openbaar maakte; terwyle datze de oordelen daar over aan het gemeen verbleven, en den lof daar van den een aan den andere toe-

* Emulation fans jalousie.

weezen. Deze vriendschap vermeerderde veel in hunne by eenkomst, wanneer Albert een reize door Hollant deede.

't was eenigen tyt daar na dat Lucas ondernam een reisje te doen om de Schilders van Zeelant en Brabant te bezoeken: maar behalven dat hy veel verteerde om aan zyn grootmoedigheid te voldoen, koste het hem zyn gezondheid en leven; want men wil dat in een onthaal, 't welk men hem tot Vlissingen gaf, hy door de nydigheit van iemant van zyn konst vergeeven wierd. Zynde weder naar huis gekeert, bragt hy zes jaren door met een kwynend leven, en by naar altoos leggende. 't Grootste verdriet dat hy hadde in dezen staat van zwakheit, was dat hy niet konde werken naar zyn lust: maar hy had zo veel liefde tot de konst, dat, in weêrwil van zyn kwaal, hy zig niet onthouden konde om op zyn bedde te werken; en als men hem voorhield dat deze vlyt zyn doot verhaaften zoude: *wel aan*, zeide hy, *ik wil dat myn bed my een bed van eer zy*. Hy overleed in zyn negenëndartigste jaar Ao. 1533. het is niet geheel buiten waarschynelykheit dat het waare vergift daar aan hy gestorven is, de al te groote naarstigheid geweest zy in een al te tedere jeugt, wanneer de Natuur de beste gronden van de gezondheid gelegd zoude hebben, indien zy daar van niet afgetrokken waare geweest.

QUINTIN MESSIS

Gezegt

De Smit van Antwerpen.

NA dat hy by naar twintig jaren het Smits Ambagt gehanteert hadde, viel hy in een kwynende ziekte, die hem niet toeliet zo veel te werken dat hy zyn kost kon winnen, hy keerde dan weder tot zyn Moeder om daar zyn onderhouwt te vinden : maar zy was zo oud en arm dat zy zelfs veel moeite had om te bestaan. In dezen tyt wierd hy eens van een van zyn bekenden bezogt, die hem by geval een beelden liet zien dat hy van een Monnik gekregen had, op het gezigt van dit Printje beving hem een geweldigen lust om het naar te maken, dit gedaan hebbende met eenig genoeg kwam hem in de gedagten om Schilder te worden. Hy volgde deze overhellende neiging, en zig vindende in de Schilderkonst als in zyn Element, genas hy van zyn ziekte. De liefde die hy had voor een Schilders Dogter, die zeer schoon was, en die ten zelve tyt van een bekwaamer Schilder, als hy, bemint wierd, was een magtige prikkel om hem te doen Studeren, en vlytig naar te tragten alles wat helpen konde om te overtreffen, en om zyn mede vryer den kans af te zien.

Anderen vertellen deze Historie anders, en willen dat de liefde hem den hamer uit de hand nam om het Pinceel in de plaats te stellen, en dit is het gemeenste gevoelen; 't is aldus dat

zyn Graffchrift vermelt, en op dien voet ziet men eenige gedigten. Men vind veel van zyn Schilderyen tot Antwerpen, onder andere een afneming van 't kruis in de Liefvrouwe kerk. Hy Schilderde doorgaans niet als halve figuren en Portretten. Zyne konstwerken zyn daarom ligt om te vervoeren geweest, en alerwegen verspreit in de Cabinetten van Europa. Zyn manier, die niets gemeens hadde met die van de andere Schilders, was zeer net uitgevoert, en kragtig van Couleuren. Hy leefde heel lang, en storf in 't jaar 1529.

J A N V A N C A L K E R

GEboortig van de stad Calker in 't Hertogdom Cleef, is een uitmuntent man geweest: maar een haastige doot heeft hem den tyt niet gegeven om zig aan de waereldt te vertonen. In het jaar 1536. geraakte hy by Titiaan, daar hy zo toenam in de konst, dat veele van zyn Schilderyen en tekeningen met de Pen van de hand van dezen Discipel, als of dezelve van Titiaan gehandelt, de gaauwste kendens daar door nog dagelyks bedroogen worden. Van Venetien vertrok hy naar Rome, van waar hy, na zig de manier van Raphaël eigen gemaakt te hebben, verder naar Napels ging, daar de doot hem overviel in 't jaar 1546. 't is van hem dat de Anatomie Beelden in het boek van Vésalius getekent zyn, en de Afbeeldzels der Schilders die aan het hoofd van hunne levens staan, welke Vasari beschreven heeft. Dit alleen zoude genoeg zyn om zyn lof onsterffelyk te maken. Hy heeft onder

der andere geschildert een geboorte met Engelen vergezelt, waar in het ligt alleen van het kindeken komt: dit konststuk is verwonderlyk: Rubens, die daar bezitter van geweest is, heeft het tot zyn doot toe willen bewaren, uit wiens boedel het Sandrart gekogt heeft, en het zelve weder verkogt aan den Keizer Ferdinand, die veel werk daar van maakte.

P I E T E R K O E K

WAs van Aalst, en Discipel van Bernard van Orlay, die by Raphaël geleert had. Hy ging naar Romen, alwaar hy door de geschiktheid, die in hem was om zyn voordeel uit de fraeije dingen te trekken, een goede manier, en door de oeffening een groote vastigheid in de tekenkonst magtig wiert, zynde weder in zyn land gekeert, nam hy op hem het opzigt over eenige Tapyten die gemaakt zoude werden naar de tekeningen van Raphaël: en zig ziende zonder vrouw nog kinderen, naar twee jaren getrouwt geweest te zyn, liet hy zig overreden door eenige Kooplieden van Brussel, die hem inwikkelden om met hen een reis te doen naar Constantinopolen: maar in dat land niets te doen vindende als tekeningen tot Tapyten, ter oorzaak dat de Godsdienst der Turken niet toelaat Beelden te Schilderen. Hield hy zig bezig om voor zyn zelve te tekenen het gezigt en de omleggende Landstreek van Constantinopolen, en de levenswyze der Turken, waar van hy ons Printen in hout gesneden heeft naargelaten, die alleen van zyn verdienste

dienfte konden doen oordelen. In dit werk heeft hy zyn Afbeeldzel gemaakt onder de gedaante van een Turk, die met de vinger naar een anderen Turk wyft die een piek in de vuift heeft. Naar zyn reis van Constantinopolen floeg hy zig tot Antwerpen neder, daar hy veel stukken Schilderde voor Keizer Karel den Vyfden, op het einde van zyn leven fchreef hy van de Beeldhouwery, van de Geometrie, en de Perspective, en hy heeft Vitruvius en Serlio vertaalt; want hy was een groot Architect. Hy is gestorven in 't jaar 1550.

ALBERT ALDEGRAAF,

VAn het stedeken Zocft in Westphalen, alwaar hy in de kerk van die plaats verscheide dingen geschildert heeft, en onder andere een geboorte verwonderens waardig. Weinig dingen heeft hy elders gedaan, zig veelyts bezig houdende met Plaatsnyden, gelyk men aan 't groot getal van zyn Printen kan zien, door dewelke men kan oordelen dat hy zuiver in zyn tekening was, en * bevallig in de uitdrukkingen, gebooren om een groot Schilder te zyn, indien hy Italien gezien had.

* Gra-
cieux.

JAN DE MABUSE,

GEboortig van een stedeken in Hongaryen, Mabuse geheten, was tytgenoot van Lucas van Leyden, na dat hy in zyn jonkheit veel geploegt, Italien en andere Landen doorreift hadde, kwam hy in Vlaanderen, daar hy
de

de eerste manier op de baan bragt om geschiedenissen te ordineeren, en om naakte figuren daar in te pas te brengen, dat als doen nog van niemant was in het werk gettelt. Men ziet verscheide dingen van zyn konst in de Nederlanden en in Engelant. Hy was wys en zeer arbeidzaam in zyn jeugt, maar in 't gevolg gaf hy zig te veel aan den wyn over.

Hy is langen tyt in dienst van den Marquis vander Veer geweest, die verwittigt zynde dat de Keizer Karel de Vyfde zyn verblyf ten zynen huize zoude komen nemen, wilde, om hem met luister te ontfangen, dat alle zyn huisgenoten in 't wit Damast waren uitgedoft, en Mabuse gelyk de andere. Mabuse in plaats van zig de maat te laten nemen om voor hem een zeker slag van een Tabbert te doen maken, met den welken hy voor den dag moest komen, volgens het overleg dat men genomen hadde, begeerde dat men aan hem de stoffe ter hand stelde, onder voorwendzel van een vreemde kleding en opschik in zyn Geest beworpen te hebben: maar 't was in der daad om het te verkopen, en het gelt in de Herberg te brengen, gelyk hy deed; want weetende dat de Keizer by den avont verwacht wiert, oordeelde hy zig ligt uit deeze zaak te kunnen redden. Wanneer de dag van 's Keizers aankomst naderde, Mabuse, in plaats van het kleet, lymde wit Papier te zamen, Schilderende daar op een Damast met groote bloemen, maakte zyn Tabbert zelf, en volgde aldus den trein, men plaatste hem tusschen een Poët en een Musicant, die desgelyks huisgenoten waren van den Marquis.

De Keizer vond deze inhaling zo aardig, die by het ligt van toortſten geſchiet was, dat hy dezelve nog eens den volgenden dag met meerder opmerking wilde zien, hy plaatſte zig ten dien einde aan een venſter, en de Marquis by hem, en wanneer Mabuse in het midden van zyne twee medgezellen voorby ging viel het oog van den Keizer op het gewaat van den Schilder, zeggende dat hy nimmer een Damast van zodanig een luister gezien had. De Marquis liet hem komen en de ſchalkheit ontdekt zynde deed de Keizer hartelyk laghen, maar de Marquis in gramſchap ontſteken, om dat hy oorzaak gegeven had dat men zeggen zoude dat in plaats van aan den Keizer eer te bewyzen, zyn volk met Papiere klederen pronkte, liet hem gevangen zetten, daar hy lang genoeg huisvelte: en egter niet naliet zyn konſt in de gevangenis te oeffenen en een meenigte fraaije tekeningen te maken. Hy ſtorf in het jaar 1562.

JAN SCHOREL.

WAs van een dorp naar by Alkmaar in Holland, hy is Discipel geweest van Mabuse, en heeft ook eenigen tyt by Albert Duur geweest, naar veelmaal in Duitslant gereiſt te hebben, geraakte hy in kennis en vriendschap by een Monnik, Liefhebber van de Schilderkonſt die naar Jeruzalem ging en hembekoorde om nevens hem deze reis te doen. Hy tekende in Jeruzalem en op de oevers der Jordane, als op andere plaatſten die door de tegenwoordigheid van JESUS CHRISTUS waren ge-

geheilig geweest, alles wat dat Godsvrugt en nieuwsgierigheid konde gaande maken. Nuttig heeft hy zig van deze tekeningen bedient in de stukken die hy zedert geschildert heeft. Op zyn wederkomst hield hy zig eenigen tyt optot Venetien, en van daar naar Romem, alwaar hy tekende naar Raphaël en Michel Angelo, en het Beeldwerk der Antieken en de puinhopen van de Aloude Gebouwen. Paus Adriaan de VI. die als doen den stoel van S. Peter beklom, gaf aan hem het opzigt over al de werken die tot verbeetering van 't Vaticaan gemaakt wierden: maar na de doot van Adriaan, die het Pauschap niet langer als een jaar en agt maanden beklede, keerde hy naar de Nederlanden, en sloeg zig tot Uitregt neder daar hy veel heeft geschildert. Zyn te rug reis nam hy door Vrankryk, daar de begeerte tot een gerust leven hem weigeren deed de aanbieding van Koning Franciscus den eersten om hem in zyn dienst te nemen. Hy was begaaft met verscheide deugden en wetenschappen: als zynde Muscant, Poëet en Redenaar, hy verstont de Latynze, Francoise, Italiaanze en Hoogduitze talen. Zyn aangename ommevang, by zo veel brave hoedanigheden gevoegt, maakte hem bemint by alle de genen die hem kenden, hy overleed in 't jaar 1562. oud zevenenzestig jaren. Twee jaren voor zyn doot heeft Antonio Moor, zyn Discipel, zyn Portret geschildert.

LAMBERT LOMBARDUS.

VAN Luyk, tragtte met alle mogelyke vlyt in zyn beroep te vorderen, hy Studeerde met groote opmerking naar de Antieken, en was de eerste die in zyn land een anderen konstregel, verre van dien Barbaarzen en Gottiekzen aart, (die als doen regeerde) invoerde. Hy rigte een soort van een Academie op, en zyne Discipelen waren onder de andere Hubert Goltzius, Frans Florus, en Willem Kay. Men ziet eenige Printen naar zyne werken gemaakt, die van zyn smaak doen oordelen; Sandrart houd staande nevens eenige anderen dat Suavius en Lombardus niet als de zelfde Perzoon is; hy zegt dat Lombardus in zyn jonkheit zig noemen liet Lambert Suterman, dat in het Hoogduits betekent zagt of zoet, en dat hy by vervolg dezen bynaam heeft willen uitdrukken door het Latyns woort *Suavius*, en dat op dezen gront hy zyn Printen aldus gemerkt heeft, *L. Suavius Inventor*; hy voegt daar by dat van Mander zig bedriegt, makende van Suavius en Lombardus twee Meesters; ik laat het aan het oordeel van de Liefhebbers door de vergelyking van de Printen, met deze twee namen getekent, dat Sandrart toeschryft aan een zelfden man in byzonderen tyt.

Dominicus Lampsonius Geheimschryver van den Bisschop van Luyk, genoeg om zyn geleertheit bekend, heeft het leven van Lombardus in geschrift gestelt om dat hy zyn hartvriendt was geweest.

Dezelfde Lampsonius heeft vaerzen gemaakt tot lof van Lucas Gaffel, heel goet Landschap Schilder van zyn tyt, maar luy, die geleest heeft tot Brussel en daar gestorven is.

HANS HOLBEIN.

WAs de zoon van Jan Holbein tamelyk Schilder, die Augsburg zyn geboorte plaats verliet, daar hy langen tyt geschildert had, om zig tot Bazel neder te slaan: 't is in deze laatste stad dat onze Holbein gebooren wierdt in 't jaar 1498. hy leerde by zyn Vader, met een uitnemende vlyt, wat dat de Schilderkonst aan belangde: maar zyn overvliegient verstant verhefte hem wel haast boven zyn Meester, en deed hem in 't vervolg werken voor den dag brengen van grooten aart en kragt. Hy heeft tot Basel op het Raadhuis van die stad een Tafereel gemaakt van agt verdelingen, verbeeldende zo veele onderwerpen van het Lyden onzes Heeren; en op de Vismart heeft hy geschildert een Boere dans en een dans van doden, deze twee werken zyn in hout gesneden.

Erasmus, wiens afbeeldzel hy verscheide malen geschildert hadde, en die een was van zyn goede vrenden, wel oordelende dat Switserlant het geweest niet was om aan de konst van Holbein regt te doen, stelde hem voor naar Engelandt te gaan, beloofde voor hem den weg te baanen, om van den Koning wel ontfangen te worden, door middel van Thomas Morus. Holbein nam zo veel te gewilger

ger dit aan om dat hy van een boos wyf geplaagt wiert die de rust van zyn leven verstoorde. Hy Schilderde in Engelant een groot getal overtreffelyke Conterfeytzeis, onder andere dat van Koning Henrik den VIII. en zyne kinderen, Maria, Eduard, en Elizabeth; hy heeft in verscheide plaatssen Historie stukken geschildert, inzonderheit twee daar een groot gewoel in is, het eene is de Triomf van de Rykdom, en het andere den staat van de Armoede. Frederik Zucharo, die door den Koning van Engelant uit Italiën wiert ontboden, was by uitnemenheit verbaast op het gezigt van de werken van Holbein, en zeide datze nog voor Raphaël nog voor Titiaan behoefden te wyken. Holbein Schilderde alles in alle manieren even goet, in Fresco, Waterverv, in Oly, en Miniatuur, en op een zeer gemakkelyke manier tekende hy met de Pen, of Crion ongemeen veel tekeningen.

Hem gebeurde in Engelant een geval, dat zonder de bescherming van den Koning, zyn ondergang geweest zoude zyn. Op het gerugt van de vermaarthheit van Holbein, kwam een Graaf van den eersten rang om hem te zien: maar dewyl hy bezig was om een figuur 't zy Man of Vrouw naar het leven te Schilderen, deed hy hem bidden tot aan een anderen dag uit te stellen de eere die hy hem wilde aandoen. De Graaf dit hoog opnemende drong met geweld de trappen op, op het opperst van dewelke hy Holbein vond, die zwellende van gramschap hem zo raauwelyk te rug stiet, dat hy hals over kop van boven nederwaarts tuimelde, en hem ellendig bezeerde, het gezigt

van dit Schouwspel trok veel volk derwaarts, en de lieden van 't gevolg des Graven oplopende en verwoet, wilde de belediging wreeken die hunnen Meester was aangedaan; maar Holbein naar zyn deur bebolwerkt te hebben had den tyd om over het dak van 't huis te ontkomen, en den Koning het eerste te verwittigen, van het geene dat hem gebeurt was. Zyn Majesteit beloofde hem zyn bescherming; de Graaf kwam eenigen tyt daar na om zig te vertonen heel gekneuft van zyn quetsfuuren: maar de Koning verboot hem van iets tegens Holbein te ondernemen. Deze Schilder storf aan de Pest tot Londen in 't jaar 1554. in den ouderdom van zesenvyftig jaren. Het is te verwonderen dat een Man in Switserlant gebooren, die Italiën nimmer had gezien, zo een goeden smaak en een schoon vernuft by zyn konst gehad heeft, en nog alzo aanmerkelyk dat Holbein met de linkerhandt Schilderde, gelyk als deed den ouden Romeinzen Schilder Turpilius, Sandrart verhaalt, dat Rubens komende tot Uitrecht Honthorst bezoeken, en zyn weg vervolgende naar Amsterdam, dat hy van verscheide Schilders vergezelschapt wiert, onder dewelke Sandrart was, en dewyl men geduurende den weg van de werken der beroemde Meesters sprak, en dat men op Holbein viel, wiert hy ten hoogsten van Rubens geprezen, radende wel agt te geven op den doden dans van dezen Schilder, zeggende dat hy veel voordeel daar uitgetrokken had, alzo wel als uit de Printen in hout gesneden van Stimmer; en dat hy, te weten Rubens, veel naar deze dingen in zyn jonkheit getekent had.

de. Hy heeft een goet Discipel in de Perzoon van Cristoffel Amberger van Augsburg gehad, die veel werken in Fresco geschildert heeft in Duitslant.

TOBIAS STIMMER,

VAn Schafhuizen is in zyn tyt een heel goet Schilder geweest, hy heeft daar van proeven gegeven in de werken die hy in Fresco geschildert heeft op de voorgevels van eenige huizen in Frankfort, en in zyn Vaderlant, also wel als door eenige stukken die hy tot Straasburg gemaakt heeft voor den Markgraaf van Baden. Onder een groot getal Printen in hout gesneden die men van hem ziet, zyn die van de Bybel, die te voorschyn kwamen in den jaare 1586. deze hebben een byzondere waardy, en het is daar van dat Rubens eens op zeekeren tyt tegens Sandrart zeide, dat hy veel nut daar uit gehaalt hadde, Sandrart zelfs noemt dit boek een schat van wysheit voor de Schilderkonst. Bernard Jobias drukker te Straasburg heeft veel van zyn Printen in 't ligt gegeven. Stimmer is jong gestorven, hy had tweebroeders, de oudste Schilderde op het glas, en de jongste sneed uitnemen wel in hout, ik heb niet anders als dit generaal berigt.

JAN CORNELISZ VERMEYEN.

GEbooren in een dorp dicht by Haarlem, was bynaar altoos by den Keizer Karel den Vyfden, en volgde hem in zyn reizen, onder andere in de belegering van Tunis, waar van hy

hy verscheide verbeeldingen Schilderde daar heerlyke Tapytzyen naar gemaakt zyn, die Philips de II. in Portugaal heeft gelaten en daar nog tegenwoordig te zien zyn.

Hy heeft veel tot Atrecht geschildert in het Klooster van S. Gervaa's, te Brussel en in andere steden van de Nederlanden. De Keizer Karel zag hem met veel vermaak aan zyn Hof, want behalven dat hy schoon en wel gemaakt was, had hy zo langen baart, dat wanneer hy regt opstont dezelve op de aarde raakte; hierom wiert hy Jan met de baart genoemd. Hy overleed te Brussel in 't jaar 1559. oud negen-en-veftig jaren, zyn Sepultuur is tot S. Joris, daar hy zyn Graffchrift zelfs gemaakt heeft.

A N T O N I O M O O R

GEboortig van Utrecht Discipel van Schorel heeft een groot navolger geweest van de Natuur door een kloeke, kragtige en opregte manier van Schilderen. Aan de Hooven van Spanje, Portugaal en den Keizer Karel den V. heeft hy meenigte van Portretten geschildert, die men hem by uitnemenheit duur betaalde, behalven de presenten die hy ontving; invoegen dat hy magtig ryk wiert. Hy heeft ook een reis naar Italien gedaan. Alhoewel zyn voornaamste bezigheid het Conterfeyten was, zo liet hy egter niet naar, by tussentyt, Historie stukken te Schilderen. Daar is 'er een in het Cabinet van M. de Prins van Condé dat onzes Heeren opstandinge verbeeld tussen S. Petrus en Paulus, de Koopman, die dit Tafereel aan dezen Prins verkogt, heeft veel daar

mede gewonnen, dit jaar op de Jaarmart van Sant Germain. 't Is een stuk daar een groote kragt en waarheit in is. Antoni Moor storf tot Antwerpen oud zesenvyftig jaaren.

PIETER BREUGEL

Genaamt

Den Ouden BREUGEL.

HAd den naam aangenomen van het dorp, zyn geboorte plaats naby Breda. Hy was een boeren zoon en Discipel van Pieter Kock, wiens dogter hy trouwde, hy Schilderde vervolgens by Jeronimus Kok. Hy maakte veel dingen in de manier van den zelve, maar hy trok in Vrankryk, en van daar naar Italien dat hy geheel doorreist heeft.

Hoewel dat hy alle soorten van dingen onderhanden heeft gehad, egter dat hem het meest behaagde waaren Spelen en Dansseryen, Bruiloften, of andere boere gezelschappen daar hy dikwils onder verkeerde, om naauwkeurig agt te geven op alles dat in diergelyke ontmoetingen voorviel, ook heeft niemant in dit slag van dingen beter geweest in zynen tyt. Hy had zyn Landschappen gestudeert uit het gebergte van Frioul, hy was zeer arbeidzaam en afgescheiden, houdende zyn Geest niet bezig als met het geene dat tot toenemen in de konst konde dienen, waar door hy zig vermaart heeft gemaakt; veel van zyn Schilderyen zyn in 't Cabinet van den Keizer, en het overige van zyne werken is hier en daar verspreit, inzonderheit

derheit in de Nederlanden. Hy is onder het Schilders gezelschap geweest tot Antwerpen in 't jaar 1551.

F R A N S F L O R U S ,

ZOon van een goet Beeldhouwer van Antwerpen. Hebbende tot zyn twintig jaaren onder zyn Vaders onderwys de konst geoefent, ging hy naar Luyk by Lambert Lombardus, en van daar naar Italiën, daar hy met uitnemende vlyt tekende die dingen, die hy na zyn smaak vond, en boven al naar de werken van Michel Angelo: zynde in zyn Vaderlant wedergekeert, verkreeg hy een groote agting en aanzienelyke middelen, door de deugt en het groot getal van zyn konststukken, maar hoewel hy een treffelyk verstant had, en dat hy aangenaam in den ommevang was, had hy zig zo overgegeven aan den wyn dat hy zyn vrinden zelf onverdraaglyk viel. Nogtans be- minde hy de konst oeffening niet minder. Hy Schilderde alle dagen zeven uren met ver- maak en aandacht, en had dan nog tyt genoeg overig om zyn goede vrinden te zien. Het spelen was hem tegen de borst; hy had de ge- woonte te zeggen, de arbeit is myn leven, spel en ledigheid myn doot. Men noemde hem in zynen tyt de Raphaël van Vlaanderen. Hy storf in 't jaar 1570. vyftig jaaren oud zynde.

CHRISTOFFEL SWARTS.

GEboortig van Ingolstat, was Schilder van den Hertog van Beyeren. Hy heeft tot Munchen veel geschildert, zo in Fresco als in Oly, Sandrart spreekt zo voordelig van hem als de allerbekwaamste van zyn tyt, voornamentlyk in Fresco. Hy storf in 't jaar 1594.

WILLEM KAY,

VAn Breda had tot Luyk onder Lambert Lombardus benevens Frans Florus de konst geleert, Sandrart, na dat hy hem als een braaf Schilder geprezen heeft, geeft hem den lof van een zeer eerlyk man, hy woonde in Antwerpen daar hy op een treffelyke wyze in alles leefde. Hy heeft een groot getal Conterfytzels gemaakt, weinig minder in konst als die van Anthony Moor.

Op een tyt als hy het Portret van den Hertog van Alba Schilderde, en dat hy geveinst had het Spaans niet te verstaan, kwam een Officier van de Criminele Justitie aan den Hertog de orders afvragen, rakende den Graave van Egmont; waar op deeze antwoorde: dat men het halsregt zonder tyt verlies moest uitvoeren. Dit straf bevel gaf zulk een indruk op den Geest van den Schilder, die den Adelom van zyn lant beminde, dat hy naar hujs gekeert zynde ziek wiert en daar aan storf in 't jaar 1568.

HUIBERT GOLT IUS

GEboortig van Venlo , en te Wurzburg , daar zyn ouders woonden , opgevoet , is Discipel van Lambert Lombardus geweest. Hy had een zonderlinge neiging tot de Aloutheit , en hy is het die zulke groote en schoone Boeken van de Medailjes heeft in 't ligt gegeven. Weinige dingen zyn van hem geschildert. De kwaataardige inborst van zyn tweede Vrouw heeft hem doen sterven van hartzeer.

PIETER EN FRANS POURBUS

VAder en Zoon , de eerste geboortig van Gouda en de laatste van Brugge , hebben beide de Kerken in hunne geboorte plaatsfen met groote Tafereien verrykt , dewelke tegenwoordig nog getuigen zyn van hunne bekwaamheit in de konst. Frans , na dat hy by zyn Vader geleert had , wiert ook Discipel van Frans Florus , dien hy te boven ging in de kennisse van 't Schilderen , Frans is ook beeter Meester als zyn Vader geweest , men ziet fraje Conterfeitzels van zyn hant op het Stadthuis van Parys , de Vader is gestorven in 't jaar 1583. en de zoon in 't jaar 1622.

DIRK BARENTS Z

VAN AMSTERDAM , was de zoon van een slegt Schilder , maar de beminde Discipel van Titiaan , by den welken hy langen tyt heeft

heeft ingewoont en wiens Portret hy gemaakt heeft, dat zedert in Amsterdam te zien was by Pieter Iſaacze Schilder, op zyn wederkomst nam hy zyn woonplaats in deze ſtadt, alwaar hy konſtige dingen heeft geſchildert, en is aldaar geſtorven in 't jaar 1582. in den ouderdom van agtënveertig jaren.

H A N S B O L,

VAn Mechelen, gebooren in 't jaar 1534. was een goet Meester, hy heeft doorgaans in 't klein geſchildert, zo in Oly, Miniatuur, als in Lymverv. Hy was twee jaren tot Heidelberg Schilderende voor den Keurvorst van de Palts, van daar tot Bergen in Henegouw, en eindelyk tot Amsterdam, daar hy geſtorven is in 't jaar 1593. oud negenënvyftig jaaren, Goltzius heeft het Graffſchrift van Bol in koper geſneden, daar hy het Afbeeldzel van dezen Schilder by gemaakt heeft, Jacob en Roeland Savery zyn Discipelen van hem geweest.

MARTEN HEEMSKERK,

EEn boere zoon van het dorp Heemskerk in Hollant, ſcheen zo dom en plomp aan den Meester by den welken men hem tot Haarlem beſtelt hadde, dat hy hem weder naar Heemskerk te rug zond by zyn Vader, eenigen tyt daarna, door zyn konſtgeest genoopt, geraakte hy by een ander Meester daar hy door zyn opmerking beeter vorderde. 't was in der daad een vrugt van den natyt.

Vervolgens begaf hy zig onder het onderwys van Schorel, daar hy van had horen spreken, zyn Geest allengskens opgeheldert zo wiert hy een zuiver en vaardig Schilder en overvloedig in het Inventeren, hy vertrok naar Romen daar hy niet meêr als drie jaren verbleef, tegens het voornemen dat hy gemaakt had om daar veel langer tyts door te brengen, ten waare hy niet was gedrongen geweest door eenig toeval, dat hem nootzaakte te vertrekken. Hy keerde dan naar Nederlant en zette zig tot Haarlem neêr daar hy zyn leven heeft doorgebracht, het meerendeel van zyne werken ziet men in Printen, en Vasari, die hen by naar alle in 't bezonder beschryft, spreekt daar van met lof, en zegt dat Michel Angelo lust had eene van die, welke hy naar zyn smaak vond om dezelve met Couleurenteschilderen. Het schynt egter uit deze Printen, dat Heemskerk geene kennis van 't ligt en bruin heeft gehad, en dat zyn manier van tekenen droog is. Hy is overleeden in 't jaar 1574. oud zesënzeventig jaaren.

KAREL VERMANDER,

WAs edel gebooren op een Adelyk Landgoet in Vlaanderen genaamt Meulebrac, daar zyn Vader heer van was; die hem wel opvoeden, en in de goede letteren onderwyzendeed, maar dewyl zyn zoon een groote genegenheit tot de Schilderkonst liet blyken, wiert hy om de konst te leeren by Lucas de Heer bestelt, beroemt Schilder in dien tyt, daar na by Pieter Ulerik, daar hy verscheide stukken
van

van de Heilige Geschiedenissen Schilderde. Hy oeffende zig ten-zelfen tyt in het opstellen van Comedien; want de Digtkonst was ook eene van zyn begaaftheden. Zesëntwintig jaren oud zynde ging hy naar Romén, drie jaren daar hebbende doorgebracht, trok hy naar Duitslant, en hulp tot Weenen de Triomf bogen maken, opgerecht tot de inhaling van den Keizer Rudolphus: vervolgens kwam hy wederom tot Meulebrac zyn Vaderlant.

De Oorlogen om de Religie, die thans vermeerderden, drongen hem om tot Corryk zig te bergen metter woon, daar hy stukken voor de Kerk, inzonderheit in de Sant Catharina Schilderde.

Wanneer hy eens naar zyn Landgoet Meulebrac keerde, wiert hy berooft en naakt uitgeschut. Zig ziende tot dit uitterste gebracht, begaf hy zig op een Vaartuig dat hem naar Haarlem voerde, daar hy zig neêrsloeg om in de Digt- en Schilderkonst zyn Geest te verlustigen. Hy tekende onder andere de Historie van het Lyden J. C. dat eene genaamt de Geyn in Print gebracht heeft. Hy regte in de zelve stad Haarlem een Academie op, met Goltius en Meester Cornelis tot oeffeninge van de jonge Schilders om naar het leven te tekenen. Zyn werken zo in Poëzy als Prose zyn zo menigvuldig, dat het te lang zoude zyn die alhier op te halen. Behalven een verhandeling van de Schilderkonst, heeft hy het leven der Nederlantse Schilders in 't ligt gegeven. De onkunde van een Geneesheer was oorzaak van zyn doot in 't jaar 1607. in den ouderdom van

agt

agtēnvyfzig jaren. Hy wiert tot Amsterdam in de Oude kerk begraven.

Hy had een zoon ook Karel genaamt, die den Geest, imborst en wetenschap van zyn Vader geërit had. De Koning van Denemarken trok hem naar Coppenhagen, daar hy altoos in de agting van een verstandig man gebleven is.

MARTEN DE VOS

VAn Antwerpen, heeft geheel Italien doorreist. Hy was net in zyn tekening, en Inventeerte zonder moeite: maar men vind niets ongemeens in zyne werken; zy zyn egter in groot getalle, en 't meeste gedeelte gesneden ziet men in Print. 't Is naar zyn tekeningen dat de Sadelers de Heremiten hebben gesneden. Hy heeft ook tekeningen van het leven van J. C. gemaakt, die in het koper gebragtzyn voor de Euangelien van Natalis. Hy was heel zwaar lyvig, en is in hoogen ouderdom gestorven in 't jaar 1604.

JAN STRADANUS

GEbooren te Brugge in 't jaar 1527. van het vermaarde geslagt der Stradanen, die na de doot van Karel den derden, Graave van Vlaanderen, dien zy als een Tyran deden vermoorden in de kerk van St. Donaes van Brugge, by naar geheel gedempt, of ten minsten gints en herwaarts verstroot wierden. De Schilder daar wy van spreken naar Italien gereift zynde, stelde zig neder tot Florencen, daar hy
veel

veel werken in Fresco Schilderde en in Oly voor den Groot Hertog. Vafari liet hem Schilderen aan de stukken die in de kamer van dezen Vorst stonden geplaatst te worden. Hy tekenden heel wel de Paarden, en zyn lust was om Jagten te Schilderen. Hy overleed in 't jaar 1604. oud vierenzeventig jaren. Tempesta is zyn Discipel geweest.

BARTHOLOMEUS SPRANGER

GEbooren in 't jaar 1546. was een Koopmans zoon van Antwerpen, leerde by verscheide Meesters de beginzels van de konst, en begaf zig naar Romem, daar hy in dienst geraakte by den Cardinaal Farnese. Deeze Cardinaal hem in zyn bescherming genomen hebbende, bragt hem by Paus Pius den V. die hem in 't Belvidere te werk stelde, daar Spranger een Tafereel van 't laatste Oordeel Schilderde in agtendertig maanden tyts, dit stuk is tegenwoordig nog boven de Grafftede van dezen Paus. Terwyle dat hy hier mede bezig was zeide Vafari aan den Paus, dat al wat deze Spranger uitvoerde zo veel tyt verlies was, 't zy dat de nyt hem dus deed spreekem, of dat de manier van Spranger hem mishagde dat waarfchynelyker is; want het is te verwonderen dat Spranger, die in Italien zyn manier aannam, zo tegenstrydig tegen de schoone dingen, die hy voor oogen had, heeft aangewerkt, of het zy dat hy zig heeft laten vervoeren door het vuur van een ongeregelde inbeelding: 't geen ik zegge zonder egter den Geest die in zyn

wer.

werken is te willen verminderen, of de waardy die in andere delen gevonden word; want zy behaagden aan veel lieden, en boven al aan den Paus. Die hem beval daar mede voort te gaan, dog met dit beding, dat Spranger, eêr dat hy de Schilderyen die hy voor zyn Heiligheit stont te maken ondernam, alvoorens de tekeningen zoude laten zien, om het geene men nodig agte te verbeteren, dit was oorzaak dat Spranger zyn eerste gedagten wat beter beschaafde, hebbende tot dien tyt toe niet anders als lustige Schetsfen gemaakt, volgende daar in de vlugheit van zyn denkbeelden. Men zouwde daar op deze aanmerking konnen maken, dat het den aart der tekening niet is geweest die den Paus heeft behaagt, niet meêr als aan de Schilders van Romem, die egter de Schilderyen van Spranger goetkeurden, daar moet dan by gevolg iets anders in de manier van dezen Schilder geweest zyn, het welke aan Vafari onbekent zynde, niet heeft naargelaten zyn uitwerkingen te doen op de oogen van de zulke die niet voor ingenomen waaren, 't geen de agtbaarheid van dezen konstenaar staande hield.

Spranger, na dat hy een menigte van stukken in verscheide plaatssen van Romem geschildert had, wierd door Joan de Bologne, Beeldhouwer van den Hertog van Florencem, gezonden aan den Keizer Maximiliaan den II. die aan hem naar een bekwaam Schilder had doen vraagen, Spranger maakte voor dezen Keizer, en voor Rudolphus die hem opvolgde, een groot getal Schilderyen zo te Weenen als te Praag.

De liefde des Vaderlants deed hem een reize doen naar de steden van de Nederlanden, naar een afwezen van zevenëndertig jaaren; na dat hy daar met groote eere was ontfangen en onthaalt, keerde hy weder naar Praag, daar hy zyn woonplaats genomen had, en is aldaar in een hoogen ouderdom gestorven.

H E N R I K G O L T I U S ,

Zoon van Jan Goltius, Glas-schilder, is gebooren in 't jaar 1558. in een stedeken in 't Hertogdom Gulik, Mulbracht genaamt, hy leerde zyn konst tot Haarlem en begaf zig in het Huuwelyk met een weduwe, die een zoon had Matham genaamt, aan wien Goltius het Plaatfnyden leerde, de ongeneugten door eenige huifzelyke zaken veroorzaakt, bragten hem tot een Teering en bloetspouwing, die, na dat hy drie jaren zonder eenig hulpmiddel gekwynt hadde, hem deed als door wanhoop besluiten om naar Italien te reizen. Zyn vrinden, die zyn voornemen vreemd vonden, tragten hem op alle manieren te ontraden, hem voor oogen stellende het gevaar daar hy zo een zwak lighaam als het zyne was aan bloot stelde. Hy antwoorde hen dat hy liever beminde al leerende te sterven, als zo kwynende te leeven in zyn Landt.

Hy reisde door de voornaamste steden van Duitsland, hy bezogt de Schilders en Liefhebbers; en willende niet bekend wezen, liet hy zyn knegt voor Meester spelen; in wiens dienst hy zig geliet te zyn om voor hem te

Schil-

Schilderen. Door dit middel had hy het vermaak van te hooren wat de een en de ander al van zyn werken oordeelden zonder hem te kennen, dezze vermomming, de oeffening in het reizen, en de verscheide veranderingen van lugt en Landen daar hy door trok veranderden zodanig de gesteltenis van zyn Geest, en lighaam, dat hy zig verlost vond van al zyn kwalen, en dat hy zyn eerste gezontheit wederom kreeg.

Hy tekende oneindig veel dingen in Romem, tot Napels, zo naar het Antiek als naar Raphaël, Polidoor, en naar andere groote Meesters. Hy heeft weinige werken geschildert; zyn kwaal wedergekomen, genas hy door melk uit Vrouwe borsten op den raad der Geneesmeesters, zy raden hem ook weder te keren naar de lugt daar hy gebooren was. Hy kwam dan weder tot Haarlem, daar hy verscheide dingen op verschillende manieren in koper sneed; eindelyk zig een bezondere handeling eigen gemaakt hebbende, gaf hy menigte van schoone Printen aan den dag, naar de tekeningen die hy uit Italien mede gebragt hadde.

Men kan uit de Printen die van zyn eigen ynding zyn oordeelen, dat zyn sinaak van tekenen niet veel overeenkomst hadde met de Natuur, en dat zyn manier iets had van het wilde: maar hy heeft zyn Graveer yzer weten te voeren, met zulk een vaste hand en een lugtigheit die onvergelykelyk is. Hy is tot Haarlem gestorven in 't jaar 1617. oud negenënvyftig jaren.

HANS VAN AKEN

ALdus genaamt, om dat zyn Vader van Aken was, want hem aangaande, hy was tot Ceulen gebooren in 't jaar 1556. naar dat hy eenigen tyt by Spranger hadde geleert, ging hy zyn konst oeffenen in de voornaamste steden van Italiën, van daar keerde hy weder na Duitslant, alwaar de Keizer Rudolphus genegenheit voor hem kreeg, hem weder zedende naar Romen, om de Antieken te tekenen. Men moet zig niet verwonderen dat deze Vorst zig zo veel aan de konstenaars liet gelegen zyn, om hen door beloningen aan te moedigen, de zulke namentlyk daar hy Geeft en vernuft in zag, want hy beminde hartelyk de goede konsten, en verstant dezelve zeer wel. Hans van Aken maakte naar zyn wederkomst veel konst stukken voor den Keizer, die wel veel lofwaardig zyn en hem voor den besten van zyn tyt deden doorgaan. Zyn verstant bragt hem in groot aanzien by dezen Vorst: maar hy bediende zig van zyn vermogen, niet als om verscheide Perzonen van verdienste te verpligten. Hy is gestorven aan het Keizerlyke Hof, met eere en Rykdom opgehoopt.

JOSEPH HEYNS

VAn Bern, wiert door den Keizer Rudolphus met Hans van Aken, Spranger, Hoefnagel, Breugel, Roeland Savary, Jan en Gillis Sadeler en eenige anderen op een tyt aan 't Schil-

Schilderen en Graveeren gehouwden, maar Heyns wiert door den Keizer naar Italiën gezonden, niet alleen om de schoonste Antieke Beelden maar ook de beste Schilderyen naar te tekenen, de gelukkige uitslag van zyn reis trok een zonderlinge genegenheit van dezen Vorst tot hemwaarts. Hy heeft veel voor den Keizer geschildert, het meeste gedeelte is in koper gesneden door de Sadelers, door Lucas Kiliaan, en Isak Meyer van Frankfort, hy is tot Praag gestorven zeer beklagt van de eerlyke lieden, om dat hy zelfs een zeer eerlyk man was geweest, hy heeft een Zoon gehad dat ook een Schilder was.

MATTHEUS en PAULUS BRIL.

Broeders

VAN Antwerpen hebben goede Landschap Schilders geweest, en gezigten en plaatsen naauwkeurig afgebeeld. Mattheus Schilderde alreeds in 't Vaticaan, wanneer zyn broeder Paulus hem aldaar kwam vinden: veel hebbenze in Fresco geschildert, Mattheus storf in 't jaar 1584. en Paulus den jongst geboornen 1622. deeze heeft veel Schilderyen nagelaten, die tegenwoordig in alle de Cabinetten van de Liefhebbers verspreid en in groote agting zyn.

CORNELIS CORNELISZ,

VAN HAARLEM, zoon van Pieter Cornelisz. een goet Meester in zyn tyt, is geboren

ren in 't jaar 1562. en schoon dat hy nooit in Italiën is geweest, heeft hy egter fraaije dingen geschildert en goede Discipelen aangekweekt, hy heeft met Karel van Mander, in Haarlem een Schilder Academie opgerecht in 't jaar 1595.

ADAM VAN OORT

VAN Antwerpen, zoon van Lambert van Oort wiens Discipel hy ook geweest is, Schilderde in 't groot, en was in zyn tyt in aanzien, de geduurige bezigheid die men hem gaf, belette hem uit zyn Lant te gaan. Hy was de eerste Meester van Rubens, en overleed tot Antwerpen oud vierëntagtig jaren, in 't jaar 1641.

OTHO VENIUS

HOLLANDER, uit een aanzienelyk geslagt van de stadt Leyden, gebooren in 't jaar 1556. wiert door zyn Ouders in de goede letteren opgetrokken. En leerde in den zelve tyt de tekenkonst van Isaak Nicolaasz. den ouderdom van vyftien jaren bereikt hebbende wiert hy gedrongen door de Nederlantse be-roerte om zig naar Luyk te begeven, daar hy zig neêrsloeg en zyn Studien volvoerde, hy gaf hier proeven van zyn Doorlugtig verstant.

Hy wiert inzonderheit bekend by den Cardinaal van Groosbeek, die hem brieven van voorschryving gaf om naar Romën te gaan, alwaar hy ten huize van den Cardinaal Maducio

to ontfangen wiert, zyn overvliegent vernuft begaf zig tot het onderzoek der Philosophien, omhelsde de Poëzy, de † Wiskonst en het Schilderen. Hy maakte groote voortgang in de tekenkonst onder het onderwys van Frederico <sup>† Ma-
thema-
tiques,</sup> Zucharo en door het naervolgen van schoone voorbeelden, by het welke hy een uitmuntende kennisse van het ligt en bruin voegde. Dierhalven wierd hy in Italiën voor een man gehouden, die Univerzeel was en de verstandigste van zyn tyt. Venius verbleef zeven jaren tot Romē, geduurende dezelve zag men treffelyke dingen van zyn Pinccel te voorschyn komen, van daar vertrok hy naar Duitslant, en geraakte in dienst van den Keizer, en vervolgens by den Hertog van Beyeren, en den Keurvorst van Ceulen: maar al de voordelen die hem aan deze vreemde Hooven aangeboden wierden waren niet bekwaam om hem daar langer op te houden, hy ging zyn dienst aanbieden aan den Prins van Parma, die als doen het bewint over de Nederlanden hadde, en Schilderde zyn Afbeeldzel van het hoofd tot de voeten gewapent met zodanig een uitslag dat het de agting bevestigde, die men alreeds van zyn vermogen in de konst had opgevat. Na de doot van den Prins van Parma, nam Venius zyn verblyf tot Antwerpen, daar hy veel uitnemende werken Schilderde, die nog heden in de voornaamste Kerken der stad te zien zyn. Eenigentyt daar na, als den Aarts-Hertog Albertus, den Prins van Parma in 't bestier der Nederlanden was opgevolgt, ontbood deeze hem naar Brussel en gaf aan hem het opzigt van de Munt, onder deze belem-

merende bezigheden liet Venius niet naar het Pinceel te voeren, hy Schilderde in 't groot de Afbeeldzels van den Aarts-Hertog en de Infante Isabella, die aan Jacob, Koning van groot Brittanje, gezonden wierden, en om zyn geleertheit zo wel als zyn Pinceel te doen gelden, gaf hy verscheide werken in het licht die hy met figuren van zyn tekenkonst verrykte, de zulke die my bekend zyn en waar in veel konst en bevalligheit gevonden wort: zyn de Zinnebeelden van Horatius, het leven van Thomas Aquinas, en de Zinnebeelden van de Liefde. Venius droeg die van de waereldse op aan de Infante Isabella, die hem verpligte om een diergelyke op te stellen van de Goddelyke liefde. De Koning Lodewyk den XIII. liet hem schoone aanbiedingen doen om hem te trekken, maar hy kon nooit besluiten om zyn lant nog den dienst van zyn Prins te verlaten. Hy is de eerste zedert Polidoor de Caravagio geweest, die de gronden gelegd heeft tot een klaare kennis van het licht en bruin dat Rubens heeft voltooit en over de Nederlanden gemeen gemaakt. Hy overleed tot Brussel in 't jaar 1634. in den ouderdom van agténzeventig jaren. Hy had twee broeders, Gilbert die Plaatfnyder en Pieter die Schilder was. Hy heeft ook de Glorie gehad van in zyn konst den vermaarde Rubens op te trekken.

HANS ROTHENHAMER

IS tot Munchen geboren in 't jaar 1564. hy leerde by zyn Vader de beginzelen der Schilderkonst, maar het was in Italiën dat hy zyn ma-

manier naar de werken van Tintoret, wiens Discipel hy wiert, hervormde. Hy Schilderde in Fresco en in Oly, Inventeerde gemakke-lyk en aangenaam. Hy heeft in Fresco veel huizen geschildert zo te Munchen als in Augsburg, die nog de blyken van zyn bek waamheit in de kontt doen zien. Rothenhamer won veel door zyn werken: maar om dat hy rykelyk verteerde is hy arm gestorven.

PIETER CORNELISZ. DE RYK.

VAn de stad Delft heeft zodanig de manier van Bassan gevolgt, dat hy daar door dikwils heeft bedroogen.

PIETER PAULO RUBENS.

Dle men eeniger wyze de eere van de Schilderkonst mag noemen, was oorspronkelyk van Antwerpen, alwaar zyn Vader Joan Rubens, van Edel geslagt, het ampt van Raadsheer beklede, wanneer de Inlandse beroerte hem noodzaakte zyn Vaderlant te verlaten, en de wyk naar Ceulen te nemen. 't Was in deze laatste stad en in den jaare 1577. dat Pieter Paulus Rubens gebooren wiert. De zorgvuldigheid van zyn ouders over zyn opvoeding, en de vaardigheid van zyn vernuft maakten alle de zwaarste dingen ligt die men hem wilden doen leeren; der maate dat men hem aanzag als een waardig opvolger tot het ampt van zyn Vader. Maar hy had zyn verkiezing tot eenig beroep nog niet bepaalt, wanneer zyns Vaders overlyden en het gerugt der wapenen wat ver-

dwenen zyn huisgezin en Perzoon zig wederom naar Antwerpen begaf. Hier zettede hy zyn studien voort in de geleertheit en talen: en by tuffen tyden, oeffende hy zig met vermaak in de tekenkonst, zig door de Natuur tot deze oeffening geport voelende, die alreeds diepe wortelen in zyn Geest geschooten had, en de geweldige genegenheit die hy betuigde tot de Schilderkonst te hebben, deed zyn moeder befluiten om te gedogen dat hy by Adam van Oort mogt leeren tekenen, die als doen een Schilder van aanzien was: maar na dat hy daar lang genoeg geweest had om te begrypen dat zyn vernuft meerder voedzel vereifte, verliet hy dezen Meester en hegte zig t'eenemaal aan Otho Venius.

Deeze was niet alleen een goet Schilder, maar een treffelyk verstant; die zyn konst door grondregelen begreep, en in bondige geleertheit oeffent. Alle deze hoedanigheden maakten zulk een naauwe verbintenistuffen den Meester en den Discipel, dat Rubens, die in het eerste geen ander voornemen had als om in de konst alleen tot zyn vermaak zig te laten onderwyzen, eenslags daar toe overviel van den anderen kant ook gedrongen door de schaade hem door de oorlogen aangedaan.

De gemakkelykheit die hy vond in 't leeren, en zyn gestadigen arbeid, hem in korten tyt met zyn Meester gelyk gestelt hebbende, oordeelde hy dat hem niets meêr overig was als te reizen om zyn voordeel uit schoone dingen te trekken. Hy sloeg dan op weg naar Venetien, alwaar hy uit de School van Titiaan

de vaste gronden leide die het Coloriet betreffen.

't Was in deze stadt, dat hy vriendschap maakte met een Edelman van den Hertog van Mantua, deeze stelde hem van weegens zyn Meester voor, om zig in dienst van dezen Prins te begeven in dezelfde hoedanigheid van Edelman. De uitmuntende Schilderwerken die tot Mantua zyn, van de welke Rubens hadde hooren spreken, waaren de eenige bewegende oorzaak die hem inwikkelde om deeze aanbieding te omhelzen. Hy trok tot zig een byzondere gunst en agting van den Hertog; en na dat hy hier vlytig naar de werken van Julio Romaan gestudeert hadde, vertrok hy naar Romen, daar hy met de uitterste opmerking alles onderzocht wat tot zyn konst vereist wiert. Hy bediende zig voordelig van de dingen die naar zyn smaak waaren; dan eens hen Copyeerende, dan zyn aanmerkingen daar over in geschrift stellende, dat doorgaans verzellende met een lugtig getekende Pentrek, dragende tot dien einde altoos Papier by zig. Gedurende deze oeffening Schilderde hy het Outaarsluk in de Kerk van 't Heilig kruis, en in de Nieuwe Kerk van de Paters van 't Oratorium.

Zeven jaren bragt hy in zyn konstoeffening door in Italiën, als wanneer hy tyding kreeg dat zyn Moeder gevaarlyk ziek was. Dit nieuws nootzaakte hem naar Antwerpen te keeren; en alhoewel hy te post reisde vond hy zyn Moeder op zyn aankomst al overleden, waarom hy oordeelde tot het Huwelyk verpligt te zyn. Hy trouwde Catharine de Brentes, met dewel-

ke hy vier jaren leefde. Hy droeg haar uitnemende liefde toe, en om eenig hulpmiddel voor de finert (door haar doot aan hem veroorzaakt) te vinden, verliet hy Antwerpen voor eenigen tyt, en deed een reisje naar Hollant; door Utrecht passeerende bezogt hy Honthorst, daar hy veel agting voor had, Sandrart die als Discipel by dezen Schilder inwoonde, verzelde Rubens in alle de steden van Hollant; en zegt dat onderweege Rubens (spreekende van de Schilderwerken, die hy in zyn reis gezien had) inzonderheit prees de manier van Schilderen van Honthorst, de Ordinantiën van Blommaert, en de kleine stukjes van Poelenburg behaagde hem zodaanig, dat hy dezen Schilder verzogt eenige voor hem te willen maken. Rubens trouwde in zyn tweede Huwelyk Helena Forman, die een Helena in schoonheit was, en voor hem een groot behulp in het Schilderen van Vrouwe Beelden.

De vermaarthheit van Rubens over geheel Europa verbreid zynde, was 'er niet één éénig Schilder die niet wenste een stuk van zyn hand te hebben; en dewyle hy van alle zyden kragtig daarom wierd aangezogt, zo liet hy na zyn gekoleurde tekeningen, door bekwaame Discipelen een groot getal stukken maken, dewelke hy vervolgens met versse oogen hier en daar over Schilderde, met een uitnemende kennis, en een vaardige hand daar t'eenemaal zyn Geest en verstant inbrengende, waar door hy veel gelt won in weinig tyts: maar het onderscheit dat 'er was in dit soort van stukken, die voor de zyne gehouwen wierden, vergeleken met de zulke die inder daad van zyn hand waren

ren, deed zyn agting eenigzins Schipbreuk lyden; want zy waren het meerendeel slegt getekent, en lugtig geschildert.

De Koninginne Maria de Medicis dikwils gewenst hebbende dat Rubens de twee Galeryen van haar Paleis van Luxemburg Schilderde, zo kwam hy tot Parys om de plaatszen te zien, en om de tekeningen daar toe gereet te maken. D'eene van deze Galeryen was geschikt voor de Historie van het leeven dezer Koninginne, en de andere voor het leven van den Koning Henrik de IV. Rubens begon met de Historie van de Koninginne, en volvoerden 't: maar de doot van den Koning die daar schielyk op volgde, liet hem niet toe de Historie van dien Vorst te voleinden, van den welke hy alreeds veel stukken begonnen had. De Koninginne, die de Schilderkonst beminde, en die zelfs fraai tekende, begeerde dat Rubens twee stukken van haar Historie in haar tegenwoordigheid maakte, om het vermaak te hebben van hem te zien Schilderen.

In den tyt dat Rubens tot Parys was, had den Hertog van Bucquingam gelegenheit om kennis met hem te maken. Hy beproefde zyn verstant, en het zelve vervult vindende met een doordringende kennis en oordeel, sprak hy van zyn Perzoon by de Infante Isabella, die hem tot Ambassadeur deed benoemen door haar neef Philips den IV. om in Engelant over een Vreede te handelen, die hy vervolgens sloot tussen Philips den IV. Koning van Spanje, en Karel den eersten Koning van Groot Brittanje. Karel tot erkentenis van dezen gelukkigen uitflag, vereerde hem in 't volle Parlement met

* Cor-
don.† Por-
traits.

een degen en * halsbant, beide met Diamanten verrykt, ter waarde van twaalf duize kroonen. En naar Spanjen gegaan zynde o: rekenfchap van zyn verrigting aan Philips den I te doen, ontving hy daar ook aanzienelyke gefchenken, hy Schilderde daar de † Afbeeldze van 't huis des Konings, en Copyeerde voe zig zelve eenige van Titiaan.

Het gebeurde dat terwyl Rubens zyn verbly in Spanje hield, dat Don Joan Hertog van Braganca, (die naderhand koning van Portugaal wierd) welk de Schilderkonft bemind, het gerugt van Rubens gehoort hebbende, aan eenige Heeren van zyn vrienden, die aan het Hof van Madrid waren, fchreef, hen biddende z veel te weeg te brengen dat Rubens hem kwame bezoeken tot Villa Vizofa, de plaats daar hy zyn Hof hield: Rubens ondernam deeze reize met vermaak; dog de vrienden vandezen Hertog verwittigden hem dat Rubens vertrokken was met een Statelyk gevolg, zodanig dat hem hem verbaasde, en te rade wierd in aller yde Edelman hem tegen te zenden, om hem te zeggen, dat de Hertog zyn Meester, om een gewigtige oorzaak was genootzaakt geweest te vertrekken, hem biddende niet verder te gaan en een gefchenk van vyftig Piftolen aan te nemen, om hem fchadeloos te houwen van de onkosten die hy op den weg gemaakt hadde. Rubens weigerde de vyftig Piftolen, en antwoorde dat hy die kleine hulp niet nodig had, dat hy 'er twee duizent met zig bragt die hy voornemens was geweest in den tyt van vyftien dagen te verteeren, welke hy gedagt had aan 't Hof van den Hertog te vertoeven.

Ru-

Rubens naar Nederlant gekeert zynde, bekleede daar het ampt van Secretaris van Staat, daar hem de koning van Spanjen mede voorzien had; maar hy verliet daarom het Schilderen niet, zyn groote Geest was zo wel bekwaam tot het een als het ander. Eindelyk, overladen met Rykdommen en Eere, overleed hy tot Antwerpen in 't jaar 1640. in den ouderdom van drieënzeftig jaaren. Hy heeft twee zoonen uit zyn tweede Huwelyk naargelaten, en hy verkreeg de opvolging van het ampt van Secretaris van de Staaten voor den oudsten.

Hy was van een zagtmoedige en liefdadige Natuur, van een overvliegent vernuft, en een verheven Geest, dien hy gekweekt had door veele Wetenschappen. Door zyn heuffen ommevang en onbesproken zeden verkreeg hy de vrientschap en agting van Perzonen van aanzien. Hy verstont zes Talen, en diende zig van de Latynse om aan de Geleerden te schryven, en zyn waarnemingen aangaande de Schilderkonst in geschrift te stellen.

Nooit heeft eenig Schilder, zo veele nog zulke groote werken gemaakt als Rubens: de Palaizen der Vorsten, en de kerken van Brabant en Vlaanderen geven daar goede blyken van. Het is bezwaarlyk te oordelen waar dat de beste stukken gevonden worden. Geheel Europa bewaart de onderpanden van zyn konst en groot verstant; het schynt egter dat de steden Antwerpen en Parys op de allerduurbaarste Schilderwerken van Rubens roemen kunnen; de snedigste Liefhebbers, en de geoeffenste Schilders die dezelve met de uiterste opmerking

king onderzoeken, zullen genoegzaam overreed zyn dat Rubens niet alleen het Schilderen tot een hoogen trap heeft opgevoert, maar dat hy een weg heeft geopent die gemakkelyk tot de Volmaaktheit van deze konst geleid.

Rubens heeft een menigte van goede Discipelen gehad; gelyk als, David Teniers, van Dyk, Jordaans, Soutman, Diepenbeek, van Tulden, van Mol, van Hoek, Erasinus Quilinus, en verscheide anderen: maar onder al die geene die de konst by hem geleert hebben, die zig van de andere heeft onderscheiden, en daar hy de meeste eer van heeft gehad, dat is van Dyk.

Rubens had in den beginne zig voorgesteld om den aart van Schilderen van Michel Angelo de Caravaggio te volgen, maar dezelve al te arbeidzaam vindende, maakte hy zig een manier eigen die voortvarender en met zyn inborst meer overeenkomende was.

* Chi-
miste.

Een * Goudzoekend Schilder Brendel genaamt, by hem komende, vraagde of hy met hem wilde aanspannen tot het groote werk dat hy ondernomen had, daar by voegende dat hy zelfs te weinig van middelen voorzien was om het uit te voeren, hem verders verzekerende daar door een ongemeenen Rykdom zonder moeite te zullen verkrygen. Waar op Rubens hem te gemoet voerde dat hy twintig jaren te laat kwam, want ik zelfs zeide Rubens hebben den Philosophizen steen door het middel van myn Pincelen en Verwen gevonden.

Een Schilder van Antwerpen Janfon genaamt, een goet Meester, maar die een luy en ongeregelt leven leide, zig beklagende van zyn

tegenspoet en nydig over de Fortuin van Rubens, daagde hem uit, en stelde voor dat ieder van hen een stuk zoude Schilderen, en dat zekere konstverstandigen daar over oordelen zoude welke het beste bevonden wiert.

Rubens, zonder de uitdaging aan te nemen, antwoorde hem koelmoedig, dat hy hem gewillig week, dat wat zig zelfs aanging hy geen ander doelwit beoogde als om het zyne hoe langer hoe beter te maken; dat hy aan hem rade zyn best ook te doen zo veel als hy konde, en dat als dan * het gemeen regtmatig zoude oordelen.

* Le
Public.

Aanmerkingen over de werken van Rubens.

HEt is uit de werken van Rubens ligt te hoordelen, dat zyn verstant van den aller-
eersten rang was: versiert door een diep gestudeerde geleertheit in alle zoorte van Letterkunde, door een naauwkeurig onderzoek der dingen zyn konst betreffende, en een geduurige aanhoudende oeffening, daarom zyn de Inventien van deze grooten man zo vernuftig, en met al de omstandigheden vergezelt die aan een onderwerp haar waarde en luister kunnen byzetten: hy heeft van alles geschildert, en veelmalen het zelfde, maar zeer onderscheidentlyk van vinding, geen Schilder heeft de *Allegorise* of verbloemde en *Zinnebeeldige* dingen geleerder nog duidelyker behandelt als Rubens, en dewyle de *Allegorie* een slag van taal is, en by gevolg dat dezelve door 't gebruik

bruik moet bekragtigt en van verscheide verstaan worden, derhalven heeft hy in zyn Ordinantien Zinnebeelden ingevoerd, die de Gedenkpenningen en andere overblyfzels van de Aloudheit gemeen gemaakt hebben, ten minsten onder de Geletterden. En indien deeze Schilder de dingen die hy in zyn Ordinantien bragt verstandig van vinding maakte, het ontbrak hem aan de konst niet, om dezelve zo voordelig te plaatfen, dat niet alleen ieder voorwerp in 't byzonder het gezig bekoorde: maar dat ook ieder deel het zyne toebragt tot den welstant van 't geheel.

Alhoewel dat Rubens zeven jaren in Italien heeft gesleten, dat hy een over groote verzameling gemaakt heeft, van Gedenkpenningen, Beelden, en ingesnede Gesteentens; dat hy heeft overwogen, gekent, en geprezen de schoonheit van het Antiek, gelyk te zien is in het egte Handschrift van dezen Meester 't welk ik hebbe, nogtans zyn eerste onderwyzing en het leven dat hy verkoos naar zyn Landaard, daar hy zig van bediende, hebben hem in weêrwil van zig zelfs in den aart der Neêrlanders doen vallen, en hem dikwils tot een slegte verkiezing gebragt, die de regelmatigheit van zyn tekenkonst benadeelt. Maar indien men gelyk regt is deze zwakheit berispt daar men dezelve ontmoet, also wel als zommige krombogtige omtrekken, en zamenvoegingen der leden, evenwel zullen verligte Perzonen moeten toe staan, dat wel verre daar van daan dat hy onkundig in de tekenkonst zoude geweest zyn, hy in tegendeel, in zyne werken in het algemeen genomen, veel oordeel hier in heeft doen

doen uitschynen. Men ziet een Tafereel van zyn hand in de stad Gent, verbeeldende den val der verdoemden, daar meêr dan tweehondert figuren in zyn, die met groote zekerheit, en naar den goeden aart getekent zyn. Daar uit is te oordelen dat de misflagen die Rubens begaan heeft tegen de Tekenkonst, uit de vlugheit in zyn Schilderen voortgekomen zyn.

Wy hebben in Parys veel Schilderyen van Rubens, en boven al in de Galery van 't Paleis van Luxemburg. Daar wys ik de onverschillige Regters naar toe, en zy zullen hier ten minsten in de Goden en voornaamste figuren hun genoeg en over deeze stoffe kunnen vinden.

Hy heeft zyn voorwerpen met veel kragt en * nadruk verbeelt, veel grootsheit en edelheit daar in gebragt. Zyn byzondere † uitdrukkingen zyn eigen aan de zaak, daar en zyn 'er genen die den anschouwer niet aandoen of innemen, en men zal 'er hier en daar eenige vinden die zelfs tot de verheventheit steigeren.

Zyn Postuuren zyn eenvoudig en natuurlyk, zonder kouwte te zyn (als men zegt) † tegenstellig en levendig § zonder de maat te buiten te gaan en veranderlyk met een voorzigtige schikking.

De optooizels van zyn figuren zyn van den goeden smaak, de kleederen met konst geschikt, op verscheide manieren verandert en behoortlyk, naar de hoedanigheit van de ¶ kunne, ¶ den ouderdom en de waardigheit van de Perzonen, de plooijen zyn groot, wel geplaatst

* d'Energie.
† Expressions.

† Contrastes.
§ Sans exagération.

¶ Le Sexe.

en geven het naakt (dat daar onder schuilt) zonder gemaaktheit te kennen.

Zyn Landschappen zyn geschildert met dezelfde kennis als zyn figuren, wanneer hy voorgronden heeft willen verbeelden uit der Natuure dor en onaangenaam als die van Neêrlant zyn, zo heeft hy dezelve behaaglyk gemaakt door de konstgreep van 't licht en bruin, en door wel te pas gebragte * toevalligheden, de gedaante zyner boomen zyn niet sierlyk getekent, nog zo waardig getoetst als die van Titiaan, maar volgens den aart van zyn Land.

* Acci-
dens.

Zyn Architectuur is zwaar en helt veel naar het Gottickze, hy heeft dikwils † vryheden aan zig genomen, dog zy zyn niet stotende maar voordelig en verstandig.

† Licen-
ces.

Alles wat afhankelyk is van het Coloriet is verwonderlyk in Rubens, hy heeft de wetenschap van het licht en bruin verder gebragt als eenig Schilder, en de nootzakelykheit daar van doen begrypen.

Hy heeft door zyn voorbeelden geleert en het middel aangetoont om de oogen te behagen. Hy vergaderde verstandig zyn voorwerpen by een op de manier van een Druivetroos. Waar van de verhelderde Druiven niet meêr als een klomp of *massa* van licht, en die in de donkerheit zyn een *massa* of party van schaduwe uitmaken, invoegen dat al de druiven niet als één voorwerp vertonen, zo dat dezelve zonder verstrooiing door de oogen bevat kunnen werden, en in den zelfden tyt zonder verwerring kunnen onderscheiden worden. 't Is aangaande deze vergaadering van voorwerpen en

en van de ligten dat men het woordt *Groepen* gebruikt, en hoe menigvuldig dat het getal van zyn figuren waaren die de Ordinantien van zyn stukken uitmaakten, zo zag men daar nooit meêr in als drie groepen, op dat het oog niet verspreid wierd door een veelheit van afgescheide zichtbaare voorwerpen: maar hy heeft altyt de behendigheid gehad van deze konst greep te verbergen, en 't is voor niemant ligt te ontdekken als die in zyn grondregels onderwezen zyn.

Zyn naakte Beelden zyn helder en fris, ieder in zyn eigen aart, de Tinten opregt en met een vrymoedige hand gebruikt zonder hen te * veel te moorden door het temperen, uit vreeze dat alsze te veel gebrooken wierden, zy te veel van hun luister kwamen te verliezen, en van de waarheit diese aanstonts in de eerste ligten van het werk te kennen geven. Rubens nam zo veel te meêr dezen † zetregel waar, om dat het meerendeel van zyn werken groot zynde gevolgelyk van een wyden afftant gezien moesten worden, daarom wilde hy den eigen aart van zyn voorwerpen, en de helderheit van zyn vlees Couleuren daar in behouwden.

't is niet alleen met dit oogmerk, dat hy de bloem en † zuiverheit in zyn Tinten behouwdent heeft: maar dat hy zig ook bedient heeft van de levendigste Couleuren om de uitwerking van zyn voornemen te weeg te brengen. Hy heeft gelukkig daar in geslaagt, en hy is de eenige die by deze groote kragt een groot kenteken van waarheit heeft weten te voegen, en onder zo veel luister een harmonie en een verbazende kragt behouwdent, aldus, kan men dien aller-

* Trop agiter.

† Magis me.

† Virginitate de ses teintes.

verhevensten trap daar Rubens zyn Couleuren toegebracht heeft aanmerken, als een van zyn grootste begaaftheden.

Hy was algemeen en even bekwaam tot het Schilderen van Historien, Conterfeitzels, Landschappen en Beesten, en alles wat in de Ordinantie van een stuk te pas kan komen.

Zyn arbeit is ligt, zyn Pinceel smeltende, en zyn Schilderyen zyn uitvoerig zonder (geelyk men zegt) met moeite geschildert te zyn. Dewyl hy veel Discipels gehad heeft die zyn tekeningen uitvoerden, heeft men hem dikwils veel dingen toegeschreeven die hy nooit heeft gemaakt: maar de dingen van Rubens zyn eigen hand geschildert, hebben een merkteken daar weinig meêr aan te vereiffen is, en de wonderbaare uitwerkinge en gemakkelykheit in de uitvoering die men daar in beschouwt, komt zo veel niet van zyn groote ervaarentheit, als van de zekerheit van zyn grondregelen.

ADAM ELSHEIMER

GEbooren tot Francfort in 't jaar 1574. was de zoon van een Kleermaker, en Discipel van Philip Uffembag, een man van verstant en die zig met veel dingen bemoeide een grote theorie, maar weinig praktyk in zyn konst had. Adam in zyn beroep versterkt door de oeffening en de lessen van zyn Meester, begaf zig naar Romen, daar hy zyn ovrigen levenstyt versleet. Hy was zeer Studieus, en alhoewel dat hy heel klein Schilderde in Olyverv, zo heeft

heeft hy egter uitstekent alles uitgevoerd, met een vernuftige schikking en goede kennisse van 't ligt en bruin, Hendrik Gaud van Ujtrecht, heeft zeven stuks van zyn werken in 't koper gebragt daar een groote kragt en nettigheid in is, men ziet nog verscheide Printen naar zyn werken Gegraveert, ten deele geëft door hem zelfs, en een gedeelte door Magdalena de Pas en door anderen.

Hy had zo een groote Memorie dat het genoeg voor hem was iets te zien zonder het naar te tekenen om het volkomentlyk zig te binnen te brengen, en het eenige dagen daar na zo getrouwelyk te Schilderen, als of hy het voorwerp tegenwoordig had, hoewel dat hy in Romem in groot agting was, en dat hy zyn stukken duur verkoft, nogtans de tyt en de moeite, die hy aan het uitvoerig Schilderen bestede, liet hem niet toe om de verteering van zyn huisgezin te kunnen goetmaken, de ongeneugte die hy daar over had hield zyn hand ook te rugge, en bragt hem in dien staat dat hy schier niet leven konde als door het geene hy ter leen opnam. Waar op volgde dat hy niet konnende voldoen aan de Schuldnaars, in de gevangen is wierd geworpen, daar hy in ziekte verviel, en hoewel men hem daar uit liet gaan, nam zyn ziekte daarom niet af en zyn tegenheden niet konnende overleven storf hy van droefheit, van de Italianen zelfs beklaagt, die hem in een byzondere agting hielden. Hy heeft een Discipel gehad genaamt Jacob Ernest Thoman van Landau, die zeer naar aan de manier van Adam geschildert heeft, en wiens dingen men zelfs voor die van zyn Meester zoude aannemen.

ABRAHAM BLOEMART

GEbooren tot Gorcum in den jaare 1567. Gvolgde zyn Vader naar Uitregt, daar hy is opgevoet en zedert altyt gewoon heeft. Zyn Vader was Bouwmeester, en zyn Meesters waren geringe Schilders, die het geval hem gegeven had, daarom rekende hy het alles voor verlooren tyt dien hy by hen had doorgebracht, hy schikte zyn manier naar de Natuur en naar de drift van zyn Geest, hy was in de konst gemakkelyk, overvloedig, bevallig en algemeen: hy verstont heel wel het ligt en bruin, en maakte zyn klederen van groote plooijen, die goeden welstant hadden, maar zyn smaak van tekenen heeft van zyn Land-aard. Men ziet een menigte van Printen na hem door heele goede Meesters in 't koper gebracht. Hy heeft drie zoonen gehad, waar van Cornelis Bloemart, die uitstekende Meester in 't Plaatsnyden, de jongste was.

HENDRIK STEENWYK.

STEENWYK was zyn geboorte plaats. Hy was Discipel van Hans de Vries, zyn lust strekte tot het maaken van Perspectiven, te weten Kerken van binnen te zien, hy heeft dit in 't klein zo aardig geschildert, als het gedaan kan worden. De Nederlantse Oorlogen drongen hem om zig naar Francfort te begeven. Alwaar hy, na dat hy lang de konst ge-

geoeffent had, is overleden, in 't jaar 1603, hy liet een zoon na, die den zelveu trant van Schilderen gevolgt heeft, en veel in Engelant gedaan voor Koning Karel, alwaar hy aanzienlyk leefde, na zyn doot kwam zyn Weduwe tot Amsterdam woonen, daar zy haar ook onderhield met Perspective Schilderen.

ABRAHAM JANSON

VAn Antwerpen, was met een uitmuntend vernuft en geest tot de konst gebooren, en in zyn jeugt heeft hy dingen gedaan waar door hy al de jonge Schilders van zyn tyt te boven ging: maar de liefde bemeeesterde zodanig zyn hart dat hy zyn konst opofferde aan het zoet gezelschap van een jonge Dogter van Antwerpen, en haar getrouwt hebbende, dagt hy niet meêr als om met aangename tytkortingen en goede siere te maken den tyt door te brengen, door dit leven waren zyn middelen haast uitgeput, en in plaats van zig uit zyn ledigheid op te beuren, was hy toornig tegens het ongelyk dat men hem aandeed, om dat zyn verdienste zo hy zig inbeelde niet naar waarde geschat wiert. En nydig over de Faam van Rubens, daagde hy dezen Schilder uit om het oordeel over hunne werken aan zekere Perzonen te stellen wanneer zy gedaan zouden zyn. Rubens antwoorde hem zonder de uitdaging aan te nemen, dat hy hem gewillig wilde wyken, en dat het gemeen hen regt doen zoude. Men ziet van Janson geschildert in eenige kerken van Ant-

werpen: daar is ook onder andere een afdoe-
ning van 't kruis dat hy voor de groote kerk
van 's Hertogenbos gemaakt heeft, dat men
voor een stuk van Rubens zoude aanzien, en
dat in der waarheit niet minder is als de wer-
ken van dezen grooten Meester.

GERARD ZEGERS

VAn Antwerpen, reisde naar Romen, en
na dat hy eenigen tyt in de konst oeffening
hadde doorgebracht, leide hy ten eenemaal toe
om de manier van Manfredi te volgen: zeer
lang is hy daar aan gebleven, verslingert zynde
op de kragt en de houwdinge der Couleuren
van dezen Schilder, gelyk men aan de werken
die hy tot Antwerpen geschildert heeft zien
kan, maar de manier van Rubens en van Dyk
door een algemeene goetkeuring de overhant
nemende, zag Zegers zig gedwongen (wilde
hy zyn Schilderyen verkopen) zyn wyze van
Schilderen te veranderen, waar in hy gelukkig
slaagde; hebbende een goet en buigzaam ver-
stant, 't welk zig voegde naar den tyt, ten an-
deren was hy grondig gefondeert in de konst-
regelen. Hy is tot Antwerpen in den jaare
1651, gestorven. Nalatende een zoon die het
zelfde beroep heeft gevolgt.

MICHIEL JANZEN MIREVELT.

Geboren tot Delft, in 't jaar 1668. zyn
Vader was een Goudtsmit, en zyn Mee-
ster

ster Anthonius van Montfoort van Blokland, hy leerde de konst met weinig moeite.

Hoewel dat hy verscheide Historie stukken met grooten opgang gemaakt heeft; zo bepaalde hem de gelegenheit egter tot het Portrettéren dat hy zeer wel en gemakkelyk deed; de groote naam dien hy daar door verkreeg, was oorzaak dat hy een geweldig getal Portretten Schilderde en veel gelts won, want hy had een vastgestelden prys ieder 150guldens. Willem Jacobsz Delfius heeft naar zyn dingen een groote menigten fraaije Portretten in koper gesneden.

CORNELIS SCHUT.

VAN ANTWERPEN was met een vluggen Geest en een groote begaaftheit tot de konst geboren, dat uit zyn werken wel te zien is die vol zyn van Poeëtize gedagten. Hy had weinig te doen en hy oordeelde dat de befaamtheit van Rubens daar de oorzaak van was, dies hy grammoedig tegens dezen Schilder hem voor gierig uitmaakte: maar Rubens nam geen andere wraak als dat hy aan hem werk beschikte.

GERARD HONTHORST.

VAn Uitrecht, geboren in 't jaar 1592. is Discipel van Bloemert en een van de eerste Schilders van zyn tyt geweest, hy kwam in Romén wanneer de manier van Caravaggio bloeide: wiens kragt van schaduwen hy naar

volgde in zyn Nagtligten, met zo veel opmerking en geluk dat niemant tot deez' tyt toe dezelfde beter verbeeld heeft. Weder naar Uitrecht gekeert Schilderde hy verscheide Historie stukken. Hy was zo eerlyk in zyn zeden en gedrag, zo beleef in zyn ommeegang, dat het grootste deel van de aanzienelykste kinderen van Antwerpen by hem in de tekenkonst tragten te vorderen. Hy leerde ook tekenen en Schilderen aan de kinderen van de Koninginne van Boheemen, zuster van Koning Karel van Engelant, te weten aan twee zoons, namentlyk den Prins Palatyn en Prins Robbert, en aan vier Dogters, onder dewelke de Princesse Sophia, en de Abdiffe van Maubuisson van de andere zig onderscheiden door de handeling van haar Pinceel.

Koning Karel van Engelant lokte Honthorst naar Londen, alwaar deze Schilder groote werken voor zyn Majesteit deed, weder in Hollant gekeert, schilderde hy in de Lusthuizen van den Prince van Oranje veel Poëtize dingen, zo wel in Fresco als Olyverv, onder andere op 't huis in 't Bos, een half myl van den Haag.

ANTHONI VAN DYK,

IN Antwerpen geboren in 't jaar 1599. heeft het gelukkigste Pinceel gehad dat tot hier toe gezien is, behalven dat van Corregio die het hem berwisten kan.

Van Dyk was eerst Discipel van Jan van Balen, en daar na van Rubens, welke laatste hy

hy in de allervoornaamste werken geholpen heeft. Hy trok naar Italiën, was weinig tyts in Romen: hield zig langer op in Venetiën, Studerende op Titiaan en zyn School om zyn manier te versterken. En den room (om zo te spreken) daar afgeschept hebbende gaf hy proeven daar van in de stad Genua, daar hy veel schoone Portretten Schilderde. Naar zyn wederkomst in Nederlant, Schilderde hy verscheide Historie stukken die zyn naam van allen zyden roemrugtig maakten, maar om dat hy voorzag dat hy met Portret Schilderen meerder zoude te doen hebben aan de Vorstelyke Hooven, en dat dit soort van Schilderen het bekwaamste middel was om tot een groote Fortuin te geraken, zo wilde hy zig doen kennen door deze begaaftheit daar de Natuur hem zo voordelig mede begunstigt had. Met dit oogmerk Schilderde hy de afbeeldzels van de vermaarste Schilders zynes tyts, dewelke hy met veel opmerking behandelde. De Cardinaal van Richelieu nodigde hem in Vrankryk: maar niet voldaan van het onthaal dat men hem daar aan deed, stak hy over naar Engeland, daar Koning Karel de I. hem verwagte, en hy met veel eerbewyzing ontfangen wiert. De geduurige bezigheden om de Koninklyke Perzonen en de Heeren van 't Hof te Schilderen, lieten aan hem geen tyt overig om zig met Historie stukken op te houwen.

Hy maakte een groote menigte Conterfeitzels, die hy in den beginne met veel zorgvulheit doorwrogt: maar daar na Schilderde hy dezelve met een vlugge hand en zeer lugtig van werk. Eenige van zyn goede vrienden
vroec-

vroegen naar de rede, welke hy ten antwoordt toevoegde dat hy lang genoeg gearbeit had om zyn agting te vestigen; en dat hy nu te raade was geworden om ook voor zyn keuken te zorgen. „ Op deze wys vergaderde hy veel „ gelds, en een Vrouw van groote afkomst getrouwt hebbende hield hy een Hoffelyken staat „ meêr gelykende naar een Prins als een Schilder. Hy had de gewoonte wanneer hy Portretten zoude Schilderen, om des Voormiddags by tyts te beginnen, werkende zonder af te laten, behield hy de Perzonen by zig ten eeten, de Heeren en Vrouwen kwamen gewillig ten zynen huize als om hen te verlustigen, „ getrokken door de veranderingen van onthaal „ dat hy hen aandeed. Na het middagmaal „ begaf hy zig wederom aan het werk, aldus „ twee tronien op een dag afschilderende, die „ hy daar naar nog eens over zag of toetste. „ Dit was zyn wyze van Portret Schilderen; „ als hy een historie stuk onder handen had, „ meete hy by zig zelfs af hoe veel hy op een „ dag doen konde, en niet meêr. De Koning „ had zo veel behagen om van zyn hand geschildert te zyn, en moetende den Cavallier Bernini zyn Afbeeldzel in Marmer maken, viel „ het van Dyk niet zwaar om drie tronien op „ verschillende wyze als van vooren in profil „ en in half profil op een doek te stellen. Hebbende met zyn Huisvrouw nog eens tot Parys geweest met gedagten om in het Koninklyk Paleis de Louvre de groote Gallerye te Schilderen, en over Vlaanderen naar Londen keerende, overviel hem weinig tyt daar na de doot, in 't jaar 1641. tweënveertig jaren oud

zyn-

zynde Het is wel waarschynelyk dat dit ontydig afsterven is voortgekomen van een uitputting van geesten, veroorzaakt door de ingepaane gedagten met dewelke hy werkzaam was aan zo een geweldige menigte van konststukken, die uit zyn handen zyn voortgekomen.

„ Zyn lighaam wiert begraven in S. Paulus
„ Kerk, met leetwezen van den Koning en 't
„ gantse Hof, en met een algemeen beklag van
„ al de Konstoeffenaars. Lange Jan en Remy,
zyn geweest zyn beste Discipelen.

NB. De regelen die getekent zyn, zyn getrokken uit Bellori.

Aanmerkingen over de werken van van Dyk.

DAar en is geen Schilder geweest die zo voordelig zyn gebruik gemaakt heeft van de onderwyzing zyns Meesters, als van Dyk met dat van Rubens; maar alhoewel dat deez' doorlugtige Discipel ter waerelt was gekomen met een schoon verstant, dat hy een vast oordeel heeft gehad, dat hy door een zeer levendige inbeelding ligt heeft begrepen, en in zyn vroegen tyt de lessen en grondregels van Rubens in 't werk gestelt, nochtans is zyn geest van zulk een grooten uitgestrektheit niet geweest als die van zyn Meester.

Zyn Ordinantien zyn wel gevult en geschikt naar de manier en gronden van Rubens; maar zyn Inventien zyn zo wys, nog zo vernuftig niet bedagt. Hoewel dat hy in de teken-

* *Peu*
 correct.

kenkonst * niet heel zeker en weinig gefondeert was, evenwel heeft hy in dat stuk dingen gedaan die agting waardig zyn, wanneer hy de Natuur heeft willen befchouwen met het keurlyk oog van zyn verkiezing.

Hy heeft Conterfeitfels gemaakt van het allerverhevenften flag; en die weten te fchikken op een wyze die hen een ongemeene bevaligheid en leven byzet. Hy heeft dezelve altoos gekleet naar de mode van zyn tyt. Ende uit deze mode alles getrokken wat voordelig konde zyn aan zyn konst; en hy heeft daar door doen zien, dat wanneer de Schilder by de konst een voortreffelyk verftant voegt, zig over al een open weg baant, en dat hy de middelen vind om fchoonheden te ftrooijen over de onaangenaamfte dingen.

Van Dyk heeft de hoofden en handen in de uitterfte volmaaktheit getekent; en aan deeze een fchoone proportie en tederheit toegevoegt daar hy zig een gewoonte van gemaakt had. Hy wift Poftuuren te verkiezen eigen aan de Perzoonen, en de allergelukkigfte oogeblikken van 't gelaat des aangezichts. Hy nam 'er al de hehaaglykheden in waar; die behoudende in zyn geheugen's, en aldus volgde hy niet alleenlyk naar het geen hy zag in zyn model; maar het geen dat hy oordeelde mogelyk en bekwaam te zyn, om 'er een goede gedaante in te vertonen, zonder aan de gelykenis te misdoen. Invoege dat behalven de waarheit van de Portretten van van Dyk, men daar een konst in ziet die van de Schilders, die voor hem geweest zyn, zelden in 't werk is gefelt. Het is zo bezwaarlyk hier in een regten maatregel

regel waar te nemen, dat men de oogen van van Dyk nodig heeft om alles te zien wat hy in deeze stoffe bemerkte, om niet buiten de voorgeschreeve palen van de Natuur te gaan. Ik weet zelf niet of van Dyk, hy zy van Dyk zo als hy was, van deze konstgreep op het einde van zyn leven niet is afgeraakt, maar dit weet ik wel dat het veel verschilt dat zyn laatste Conterfeirzels zo goet niet zyn als die hy in zyn vroeger tyt gemaakt heeft.

Deze Schilder heeft al vroeg een verstandigen Geest gehad; want het geen hy het kragtigste uitvoert en het meest doorzocht heeft is van hem in zyn jonkheit geschildert, en in den tyt als hy den grondslag van zyn agting wilde leggen. Dat hy gedaan heeft door de Portretten van de vermaarste Schilders zyne vrienden, door die dewelke hy in Genua Schilderde, en in de eerste jaren van zyn verblyf in Engelant. Men ziet veel van zyn laatste die lugtig Geschildert, zwak van Couleur, en die in 't graauwagtige vervallen zyn (zo als men zegt); niet te min is zyn Penceel over al gelukkig, zy is lugtig, vloeiende en smeltende, en helpt niet weinig aan die levendige Natuurlykheit die van Dyk heeft weten te geven aan alles dat hy heeft Geschildert, maar indien de werken van dezen Schilder voortgebracht, niet alle in den uittersten graad van Volmaaktheit gevonden worden, zy voeren egter met hen een grooten aart van Geest, edelheit, bevalligheit, en waarheit. Der maate dat men zeggen kan, dat behalven Titiaan, van Dyk tot hier toe al de Portret Schilders heeft overtroffen, en dat zyn Historie stukken hun rang behouwd

der

der de Schilders van de eerste soort in de agting van kundige Liefhebbers.

ADRIAAN BROUWER

VAN Oudenaarde, gebooren in 't jaar 1608. Schilderde in 't klein, zyn lust was om te verbeelden 't geen dat 'er onder de boeren van zyn Land omging, en zyn onderwerpen waren gering in 't gemeen: maar hy had zulk een levendige uitdrukking in zyn dingen; en zo groote kennis van de Couleuren, dat zyn stukken betaalt wierden als tegens Gout opgewogen. Ondertussen, om dat hy het Ligtmissen beminde, en dat hy geen zorg had voor zyn Perzoon nog huishouwding, zo leefde hy in de uiterste armoede, zonder zig dat te kreunen boerte hy zelf daar mede, zynde andersins van een vrolyke imborst. Maar zyn ongebonde leven liet hem niet langer in dse geneugte verschynen; want hy storf op zyn tweëndartigste jaar, zo veel niet naarlatende om te konnen begraven worden. Men begroef hem terstont op een gemeen kerkhof: maar de agting van zyn konst alle dagen toenemende, wilde de Magistraat en de Liefhebbers van Antwerpen zyn gedagtenis door een aanzienelyker Begraafplaats in eere houwden. Men ontgroef zyn lighaam, en bestelde het op nieuws ter aarde in de Kerk der Carmeliten, onder een groote toeloop van Volk. De voortreffelyke Grafftede die men voor hem op regte, is nog hedendaags een blyk van deerbewyzing, die de inwoonders van Antwerpen ten allen

allen tyde voor lieden van verdienste gehad hebben.

CORNELIS POELENBURG

't **U**ytrecht, geboren in 't jaar 1586. is Discipel geweest van Bloemart, hy reisde naar Rome, en tekende eenigen tyt naar de dingen van Raphaël. Vervolgens verkoos hy het Landschap schilderen, stellende Adam Elsheymer zig tot een voorbeeld om te volgen.

Eindelyk, na dat hy naar de Natuur zelfs gestudeert hadde, nam hy een bijzondere manier aan, die opregt en aangenaam is, volgende daar in zyn * Geleigeest, die hem altoos neigde om in 't klein te Schilderen. Hy keerde weder naar zyn Land, daar hy zig naastig aan den arbeit begaf om door zyn konst bekend te worden. De Koning van Engelant, die eenige van zyn dingen te zien kwam, trok hem naar Londen door een jaarlyks Pensioen. Hy keerde weder naar Uytrecht, van waar zyn Schilderyen, die klein en ligt vervoert konden worden, 't gerugt van zyn naam door geheel Nederlant verspreiden. Rubens was zo aangedaan van zyn manier van Schilderen dat als hy hem tot Uytrecht bezogt hy eenige van zyn stukjes wenste te hebben, daar Sandrart de zorg van op zig nam om ze aan hem te zenden. Maar tegenwoordig is zyn konst bekend en gewaardeert door geheel Europa. Hy heeft geleefd tot in 't jaar 1660. oud vier en zeventig jaren.

* Genie

ROELAND SAVRY

VLaming van geboorte, en zoon van een tamelyk Schilder, begaf zig al vroeg om allerlei zoorten van Dieren naar het leven te Schilderen, hier in slaagde hy zo wel, dat Keizer Rudolphus, die goede kennis van de konst had, hem eenigen tyt te werk stelde, en zond hem vervolgens naar het gebergte van Frioul om daar de Landschappen naar het leven te tekenen, dat hy zorgvuldig waar nam. Zyn tekeningen zyn in 't gemeen met de Pen gehandelt, en met verscheide Couleuren gewassen, na by komende aan de eigenschappen van de Natuur die hy naarvolgde. Alle deze oefeningen waren in een groot boek by één verzamelt, daar hy zyn behulp uit nam als hy het nodig had; dit boek verbleef onder de handen van den Keizer. Gilles Sadeler, en Isaac zyn leerlingen hebben verscheide van zyn Landschappen in Print gebragt. De beste van die alle (waar in Jeronimus verbeeldt is) was door Isaac gesneden. Hy is heel oud tot Utrecht gestorven.

JAN TORRENTIUS

VAn Amsterdam, Schilderde doorgaans in 't klein, en hoewel hy nooit gereift had, heeft hy dingen geschildert daar groote kragt en waarheit in te zien was. Hy had lust om onkuisse naaktheden te Schilderen, zyn goede vrienden berispten hem meêr dan eenmaal daar over, maar in plaats van met hun raad

zyn

zyn voordeel te doen, was hy zo ongelukkig dat hy, om zyn kwade neiging te verschoonen, in een schrikkelyk wangevoelen verviel, dat hy zelfs verspreide. Hy wiert daar over aangetaft en in de gevangenis geworpen, en zyn geile Tafereelen openbaar door Beulshanden verbrant in 't jaar 1640.

FREDERIK BRENDEL

VAn Straatsburg Schilderde met Gom, gemakkelyk en geestig. Hy is geweest de Meester van Willem Baur.

W I L L E M B A U R

VAn Straatsburg, Discipel van Brendel. Is een Schilder geweest die een grooten Geest had: maar de vlugheit van zyn gedagten heeft hem belet om zig van den * smaak zyns Landaards te zuiveren door het Studeren naar de Antieken en de schoone Natuur; want zyn verblyf tot Romen heeft hem eerder gediend om zig in de Landschappen en Architectuur te oeffenen, als dat hy werk gemaakt heeft om de † groote manier aan te nemen, want aangaaende het naakt dat heeft hy slegt getekent. Hy Schilderde niet als heel lustig met Gom-
† Grand
Goût.
verv op Perkament. Zyn algemeene uitdrukkingen en Ordinantien zyn schoon en dikwils van een verheve denkbeeld. *La Vigne Madame* is zyn voorwerp van de Natuur geweest om naar den aart der Stammen en bladeren der bomen te studeren, als ook de Paleizen in Romen en daar omtrent om op de Bouw-

konst agt te geven, Hy heeft een Metamorphosis van Ovidius geinventeert en getetst, die een Boek uitmaken; en naar zyn tekeningen heeft hy veel Bybelze Historien en andere laten graveren door Melchior Kassel, dat een ander boek uitmaakt. Men kan van 's mans Geest oordelen uit deze twee Konstwerken. Hy is niet lang na zyn Trouwdag tot Weenen gestorven, in 't jaar 1640.

H E N D R I K G O U D

TOt Uytrecht uit een treffelyk geslagt gebooren, begaf zig met zo veel drijf aan de tekenkonst, dat 'er niet een onder de jonge Schilders van zyn tyt was die beter als hy tekende. Hy ging naar Romem in den zelfden tyt als Elsheymer daar woonde, en maakte groote vrindschap met hem, hy kocht niet alleen van dezen Schilder de stukken die hy van hem gedaan vond, of van hem krygen konde gedurende zyn verblyf tot Romem: maar hy betaalde hem nog van te vooren het geene hy in eenige volgende jaren stond te maken. Hendrik weder tot Uytrecht gekeert sneed naar de stukken van Adam zeven platen, die in Print uitgaan en om hun zonderlinge frachiheit van de Liefhebbers zeer bemint zyn. Een Vryster die met hem wilde trouwen gaf hem Liefkruit in, 't was in 't jaar 1624. dat in plaats van hem verliest te maken het verstant deed verliezen; invoege dat hy nergens van wist (als men van iets anders sprak) als van de Schilderkonst, van dewelke hy tot zyn doot toe met goede kennis redeneerde.

DAVID TENIERS

De Oude

VAn Antwerpen, is Discipel van Rubens geweest in zyn land, en van Adam Elsheimer in Romē: waar op volgde dat als hy weder tot Antwerpen keerde, hy een mengeling tragtte te maken tussē de manieren van Rubens en van Adam. Hy Schilderde niet als stukjes met kleine Beeldjes, die hem veel agting gegeven hebben, hy stierf in 't jaar 1649.

JAN VAN HOEK

VAn Antwerpen, was een van de beste leerlingen uit de School van Rubens. Hy vertrok naar Romē, daar hy in aanmerking was, om zyn kennis die hy had in het Coloreren. Wederom naar zyn Vaderlant reizende nam hy den weg over Weenen, alwaar de Aarts-Hertog Leopoldus hem by zig behield, en liet hem Schilderen tot in 't jaar 1650, welk het jaar was dat de doot van Hoek, nog jong zynde, overviel.

JACQUES FOUQUIER

Uit Vlaanderen van goeden huize gesproten, Discipel van Momper, was eene van de beroemste en verstandigste landschap Schilders die 'er geweest zyn. Zyn Schilderyen verschillen van Titiaan niet als door de verandering

ring van de Landgezigten deze verbeelden; want hunne Grondregels zyn de zelfde, en de Couleuren te gelyk goet en wel verstaan. Hy heeft eenigen tyt voor Rubens geschildert, van den welke hy de weezentlykste lessen de konst aangaande leerde; daar na was hy in Duitslant by den Ceurvorf van de Palts, ten laatsten in Vrankryk, daar hy na lang geschildert en van zyn werken wel betaalt te zyn, egter, door zyn slegte wyze van leven arn gestorven is, by een Schilder die in de Voorburg van Saint Jacques woonde; hy heeft twee Discipelen gehad die hen altoos aan zyn manier gehouwd hebben; te weten, Rendu, en Bellin.

PIETER DE LAAR

Anders

B A M B O O Z

HOllander. was met een wonderbaar vernuft tot de Schilderkonst geboren, hoewel dat hy het niet anders heeft toegeleid als om in 't klein te Schilderen. Hy was bekwaam tot alles, en zeer Studieus in alle dingen de konst betreffende. Lang is zyn verblyf in Rom en geweest, daar hy in vriendschap en agting was by de eerste Schilders. Zyn manier van Schilderen is *zagt overeenstemmende en vol waarheit. De naam van *Bambozo* is hem gegeven door de Italianen, ter oorzaak van zyn vromde gestalte; hy had lange benen, een besonder kort lighaam en het hoofd tusschen de schoulers gezouken: maar deze † wanfchapenheit was

* Suave
& vraye.

† Diffor-
mite.

was wederom geholpen door een schoon verstaant en goede zeden. Hy storf tot Haatlem zestig jaren oud zig vallen latende in een gragt of sloot daar hy in verdronk.

Het schynt dat God door deze doot de misdaad daar Bambooz schuldig aan was heeft willen wreken. Want te Romen met vier andere Hollanders in een huis aan den kant van den Tiber zynde, wierden ze alle vyf verscheide malen verrast Vlees etende in de Vasten, zonder eenige nootzakelykheit: een geestelyk Perzoon die hen dikwils gewaarschouwt had van zulks niet meêr te doen, overviel hen nog een maal; en dewyl hy zag dat de wegen van zagtigheid onnut waren, dreigde hy hen op een Avond als zy lieden met den maaltyt bezig waren by de Inquisitie aan te klagen, deze zaak tot de uitterste verbittering gekomen zynde, namen deze Protestanten den Monnik en wierpen hem in de Rivier. Men heeft opgemerkt dat deze vyf Hollanders alle in het water zyn omgekomen.

J A N B O T H

En zyn Broeder

A N D R I E S.

VAn Uytrecht, leerlingen van Bloemart beide zeer arbeidszaam en geheel overgegeven aan hun konst. Tot Romen leide Hendrik toe op het landschap, volgende de manier van Claude Lorrain, de andere om Beelden

en beesjes te maken naar den aart van Bambooz, beide kwamenze tot het oogwit datze hen voorgesfelt hadden, zy beslooten om te zamen een stuk Schildery op te maken de een het landschap, de ander de stoffering, en eger zodanig dat men geloof zoude hebben dat al het werk van een zelfde hand geschildert was. De groote gemakkelykheit die ze door de oeffening hadden verkreegen, en de aftrek dieze van hun stukken hadden deed hen in die wyze van Schilderen volharden, tot aan het ongeluk dat Andries over kwam, dewelke tot Venetien op een nagt willende naar huis gaan in 't water viel en verdronk, hy was medeplytig aan de misdaad van Bambooz. Jan keerde naar Uytrecht daar hy met roem de konst geoeffent heeft.

DANIEL ZEGERS

VAn Antwerpen, Jezuiet, broeder van Gerard Zegers, begaf zig aan het bloem Schilderen, hier door verkreeg hy grooten roem om zyn zuivre en lugtige behandeling, hy schikte doorgaans zyn bloemen in diervoegen datze voor een lyst krans wyze konde verstreken aan eenig Schilderwerk in 't klein, daar hy de plaats voor uitspaarde.

BALTAZAR GERBIER

VAn Antwerpen, geboren in 't jaar 1592. Schilderde met Waterverv in 't klein.
Ko-

Koning Karel de eerste van Engeland vond zo veel behagen in zyn werk, dat deze Vortt hem ontbood aan zyn Hof, den Hertog van Buckingham kennis met hem gemaakt hebbende, en hem vindende een man van verstant te zyn, sprak daar over met den Koning die hem tot Ridder verhief, en hem voor zyn Agent naar Brussel zond, alwaar hy in die hoedanigheid de zaken van zyn Brittannize Majesteit langentyt heeft waargenomen.

HERMAN SWANEVELD

Die in Romem den Heremiet in 't gemeen genaamt was, niet alleen om dat men hem altyt in zyn eenzaamheit vond in de vervallen gebouwen in en omtrent Romem, Tivoli, Frascati en andere plaatsen; maar ook om dat hy dikwils zyn gezelschap verliet, om met opmerking op de Natuur der landschappen agt te geven, hy heeft zig meesterlyk getoont in dat soort van Schilderen, zonder te veronagtzamen de Studie van de Beelden die hy in een heel goede manier getekent heeft.

G E L D O R P

WAs een Schilder daar men niet van vermelden zoude, als om de loosheit die hy op zyn manier gebruikte om aan de kost te geraken, dewyl hy redelyk wel de verven konde behandelen, maar dat hy moeite had om te tekenen, zo had hy door andere Schilders verscheide hoofden, handen, en voeten op Pa-

pier laten brengen, dat hy deur sponste als hy zig daar van wilde bedienen in zyn Schilder-ryen, en leefde aldus ten koste van de onwe-
tende.

O L I V I E R

VAn Londen, Schilderde met Gom of Waterverv alle zoort van onderwerpen: maar hy hield zig het meest met Portretteren bezig. Menigte heeft hy 'er aan het Hof van Engelant gedaan ten tyde van de Koningen Ja-
cob en Karel den eersten; niemant heeft beter als hy dit slag van Schilderen behandelt. Hy heeft een Discipel gehad Couper genaamt, die in dienst is gegaan van de Koninginne Cristina van Sweden.

LELI heeft in Engelant konstige Portretten geschildert daar in de manier van van Dyk ge-
volgt, zo wel aangaande de Tronien als de kleding en verder bywerk.

KORNELIS DE HEEM

VAn Antwerpen, heeft tot een groote trap van Volmaaktheit, vrugten, bloemen, en andere levenlooze dingen geschildert.

ABRAHAM DIEPEMBEEK

VAn 's Hertogenbos, was in zyn jonk-heit neerstig aan het Glaschilderen bezig, geraakte vervolgens in de School van Rubens, en hy wierd eene van de beste Discipelen. Hy inventeerde vernuftig en met weinig moeite:
de

de Printen die naar zyn werken gesneden zyn geven daar van goede getuigenis, en onder andere die in het boek zyn dat het opschrift voert den Tempel der Muzen, die alleen genoeg zyn om dezen Schilder zyn regtmatigen lof te geven.

DAVID TENIERS

De jonge.

Heeft doorgaans in 't klein geschildert, hy tekende wel, hy had een vaste manier en een lugtig Pinceel, hy is een Protheus geweest in het Copyëeren, hy wist zig te veranderen in zo veel manieren van Schilderen als hy wilde nabootsen, invoegen dat men nog alle dagen door hem bedrogen word, 't is door zyn zorgvuldigheid geweest dat de Gallery van den Aarts-Hertog Leopold in koper gesneden is, hebbende hy als doen het opzigt over de Originelen.

REMBRANT VAN RYN

Heeft zyn bynaam van zyn geboorteplaats, een dorp by Leyden aan den Ryn gelegen, hy was een Molenaars zoon en Discipel van een tamelyk goet Schilder Lastman geheten: maar de kennis die hy in zyn konst verkregen heeft is hy niet als aan zyn eigen goet verstant en overwegingen verschuldigt. Egter behoeft men in zyn werken niet te zoeken naar de zuiverheit der tekenkonst, nog den sinaak van 't Antiek. Hy zeide zelfs, dat zyn oogmerk

merk niet was als de navolging van de levende Natuur, doende deze Natuur niet bestaan als in de Schepzelen, zodanig als hy die beschouwde, hy had oude wapentuigen. en Instrumenten, oude Tullebanden en Bonnetten, en een menigte van oude gewerkte stoffen, dat waren zyde hy, zyn Antieken. Niet tegenstaande zyn wyze van doen, zo was hy een Liefhebber van konstige Italiaanze tekeningen, daar hy een groot getal van bezat zo wel als schoone Printen, die hem geen voordeel in zyn konst aanbragten: zo zeker is het dat de opvoeding en gewoonte veel vermogen op onze geesten hebben. Ondertussen heeft hy een menigte Conterfeitzels geschildert, Daar een verwonderlyke kragt, zagte overeenstemming en waarheit in gevonden word.

Zyn Printwerk of Ets-konst heeft veel van zyn manier van schilderen. Dezelve is uitdrukkelekelyk en geestig, inzonderheit de Conterfeitzels, daar de toetsen zo wel in zyn waargenomen datze het vlees en het leven uitdrukken, de Printen van zyn hand belopen wel ten getale van tweehondert en taggentig. Men ziet verscheide malen zyn eigen afbeeldzel, men kan uit het Jaartal daar hyze mede bestempelt heeft afmeten, dat hy met het begin van de Eeuw geboren is. Van al de jaartallen die men op zyn Printen ziet, vind men 'er geen voor 't jaar 1628. nog na 1659. hy heeft het Portret van zyn Vrouw met het zyne ook in Print gebragt, en heeft verscheide van zyn Printen vyf of zes malen verändert om een goede uitwerking van 't ligt en bruin te zoeken. Het schynt dat het wit Papier om te druk-

drukken niet altyt van zyn smaak was: want hy heeft veel proeven op papier van een halve tint laten doen, inzonderheit op Cinees papier dat van een rosagtige tint is, welke Proefdrukken van de Liefhebbers gezogt worden.

Hy had in zyn Graveeren een wyze van doen die nog niet is bekend geweest dat ik weet. Zy heeft iets van de zwartekonst; maar deze is niet als naderhant gevonden. Hoewel dat hy een goet verstant had en dat hy veel won, zo was zyn genegenheit egter om met volk van 't geringste slag om te gaan.

Zommige die hen gelegen lieten zyn aan zyn agting wilden hem daar over berispen. wanneer ik wil myn geest ontspannen (voerde hy hen in 't gemoet) is 't de eer niet die ik zoek, maar de vryheit. Eens als nien hem aanwees zyn vremde behandeling met de Verven waar door zyn Schilderyen robbelig waren, zo antwoorde hy dat hy Schilder was, en geen Verver. Hy overleed in Amsterdam in 't jaar 1668.

Aanmerkingen over de werken van Rembrant.

DE gaven van de Natuur trekken hun grootste waarde van de wyze om hen aan te kweken, en het voorbeeld van Rembrant is een tastbaar blyk van 't vermogen dat de gewoonte en de opvoeding hebben op de geboorte der menssen. Deze Schilder was ter werelt

relt gekomen met een schoon vernuft en een gelukkig verstant, zyn geest was overvloedig, zyn denkingen fcherpzinnig en ongemeen, zyn Ordinantien uitdrukkelyk en vol geestig: maar om dat hy van jongs af de gewoonte der dorpelingen ingezogen had, bleef hy altyt in de befchouwing van een zwaarmoedige Natuur en wiert de naakte waarheit te laat gewaar daar hy niet in geoeffent was, daarom hellen al zyn voortbrengingen naar den kant van zyn gewoonte, in weêrwil van de goede zaden die in zyn geest gestort waren: derhalven behoeft men in Rembrant niet te zoeken naar het bevallige van Raphaël, nog die van de Antieken, nog Poëtize gedagten, nog een fchoone en vloeyende omtrek: men zal hier alleen vinden, al wat dat de Natuur van zyn land, door een levendig denkbeeld begrepen, bekwaam is voort te brengen. Daar zyn zomtyts in zyn werken verheffingen uit de geringe verkiezing door een goede leiding van zyn geest: maar om dat hy geen kennis had van de fchoone proportie, zo verviel hy te ligter aan het flegfte, door zyn gewoonte.

Dat is de reden waarom dat Rembrant niet veel Historize onderwerpen gefchildert heeft, alhoewel dat hy oncindig veel fchetffen heeft getekent die niet minder als zout ontbreeken, en wel zo geestig als het geene de beste Meesters hebben voortgebracht. De groote menigte van zyn tekeningen die ik hebbe is een overtuigent bewys dat men hen den regtmatigen lof niet kan benemen: en alhoewel de Printen zo geestig niet Geinventeert zyn als de tekeningen daar ik van fpreek, men ziet 'er niet

te min een ligt en bruin en gemoeds bewegingen in die van een ongemeene fraaiheit zyn.

Het is waar dat de begaaftheit van Rembrant haar niet heeft gewend tot de verkiezing van de schoone Natuur: maar hy had een wonderlyke konstgreep voor de navolging van de tegenwoordige voorwerpen. Men kan 'er van oordeelen uit de verscheide Tronien die hy geschildert heeft, die wel verre van de vergelyking van eenig Schilder te vreezen, dikwils door haar tegenwoordigheid die van de grootste Meesters doen zwigten.

Indien zyn omtrekken niet correct zyn, de manier van zyn tekenen is evenwel vol geest, men ziet in zyn Tronien die hy in Print gebragt heeft, dat ieder trek van de Etsnaald gelijk als in zyn Schilderen, ieder Pinceel streck, aan de gedeeltens van het aangezigt een kentecken van leven en waarheit byzetten, dat ons doet verwondert staan over zyn vernuft.

Hy had een * boven gemeene kennis van 't * Supreme intelligence. ligt en bruin, en zyn *Locale Couleuren* bieden een onderling behulp aan elkander, en doen zig gelden door de vergelyking. Zyn vlees Couleuren zyn niet min opregt nog min fris, nog minder doorzigt in de onderwerpen die hy heeft verbeeld, als die van Titiaan. Deze twee Schilders zyn overtuigt geweest dat 'er Couleuren waren die de een de ander bedorven door † het al te veel over en weêr † Léxés du mélange. temperen, dat men aldus dezelve niet al te veel door malkander moest werken door de beweging van 't Pinceel, immers zo min als 't mogelijk was. Zy bereiden door bevriende Couleuren een eersten gront, het naast bykomende

*Teintes
Vierges.

† Ses
rechet-
ches.

† En
Souve-
rains.

mende aan de Natuur zo na als het hen doenlyk was. Zy gaven in deze verffen gront lugtige Pinceel slagen met *zuivre tinten, en bragten aldus de kragt en frisheit van de Natuur daar in, voleindende dus 't geene zy waarnamen, in het model of leven datze voor hen hadden. Het onderscheid dat 'er over dit onderwerp is tussen deze twee Meesters. Is zulks dat Titiaan, †zyn onderzoekingen meêr fineltende en ongevoeliger maakte, en datze in Rembrant zeer onderscheiden zyn als men van naby ziet; maar op een behoorlyken afftant schynenze zeer verëenigt door de welgepaste Pinceelslagen en door het accoord van de Co-leuren. Deze behandeling is byzonder eigen aan Rembrant, 't is een overredent bewys dat de bekwaamheit van dezen Schilder bedekt is door 't geval, dat hy Meester van zyn Verwen was, en dat hy 'er de konstgreep in den ‡ hoogsten graad van bezat.

GERARD DOUW

VAn Leyden, is Discipel van Rembrant geweest, en al hoewel zyn manier van schilderen zeer verschillende is van die van zyn Meester, nogtans is hy aan hem de kennis schuldig van de voornaamste konstregels het Coloriet betreffende, hy schilderde in 't klein in Olyverv, en zyn figuurtjes die in 't gemeen niet boven een voet groot zyn, zyn zo uitvoerig geschildert als ofze zo groot als de Natuur waren. Hy deed niet als naar het leven dat hy in een ronde of bolle Spiegel beschouwde. Hy heeft niet veel Portretten van groote Heeren

zen of Vrouwen gemaakt, om dat zulke perzonen in 't gemeen den tyt nog het gedult zo lang niet hebben als het deze Schilder vereifste.

De vrouw van een Resident van Denemarken, die van Gerard Douw wilde gefchildert zyn, heeft vyfdagen agter een voor hem gezeten, alleen voor een hand zonder van de tronie te fpreken. Derhalven moetmen bekennen dat zyn konft werken zo uitvoerig zyn als de Natuur zelfs, zonder iets te verliezen van haar helderheit, van de houwing en kragt van de Co-leuren, nog van de kennis van 't licht en bruyn.

De ordinare form zyner Schilderyen zyn doorgaans een voet groot en de prys dien hy daar voor deed betalen was dan eens zes dan agt hondert guldens, meêr of min naar den tyt dien hy daar aan befteed had: want om den prys te ftellen zo Reekende hy ieder uur dat hy Schilderde op een gulden. Zyn Schilderkamer had een hoog licht om voordelige fchaduwente hebben, en was aan den waterkant om voor de ftof bevryt te zyn, hy liet zyn verven op een glas vryven, zyn Palet en Pencelen waren zorgvuldig in een doos geflooten wanneer hy niet Schilderde, en als zy zig aan het werk begeven zoude zo bleef hy langen tyt ftill zitten tot dat de ftofkens voorby waren. Als hy zag dat het fchoon weêr was verliet hy het werk en ging wandelen om zyn geesten wat Ademtogt te geven die hy in den Arbeit van zo nette Schilderen affloofde.

Daar is veel aan te merken op deze wyze van Schilderen, ik en weet ook niet of het wel zo navolglyk als verwonderlyk is, want het

vuur dat in de Schilderkonst vereift word komt weinig overeen met zulke een ongemeen gedult en aandagt, als aan alle die kleine bijzonderheden moet gegeven werden. Het ſchynt dat de ſchoone wetenſchap van de konſt daar in beſtaat dat met weinig werk de Schilderyen op hun aſſtant uitvoerig ſchynen: maar Gerard Douw was in tegendeel overreed dat de groote arbeid gelykformig met de groote kennis moet t'zamen gaan, en dat men alles moet navolgen 't geen men in het Model op een beoorlyken aſſtant. Kon zien.

Het geen dat men daar van zeggen kan is dat de ſtukken van Gerard Douw uit weinige figuurtjes beſtaande, de Inbeelding ook minder afſloofden, en dat hy met een bezondere be-gaaftheit tot zyn werken gebooren was.

FRANCOIS MIRIS

VAn Leyden, Discipel van Gerard Douw, heeft ten eenemaal zyns Meesters manier gevolgt, indien hy niet een beter verkiezing van de Tekenkonſt, fraajer geordineert, en ook meèr zagtigheid in zyn Coleuren gehad heeft, hy bediende zig zo als Douw van de * bolle * Spiegel, hy heeft weinig Schilderyen gemaakt dewyl hy jong geſtorven is. Daar is 'er onder andere een van hem de groote van vyftien duimen, daar een ſtoffe winkel in Verbeelt is, met den Koper en den Verkoper. Verſcheide ſtukken van ſtoffen ſchynen loſgemaakt de eene over den anderen leggende, in welke men het onderscheid heel duidelyk zien kan, de figuren, en al wat in de ordinantie van 't ſtuk komt

* Miroir
Convexe.

komt zyn overkonstig. Hy had voor dit stuk schildery tweeduizent gulden: en alles wat men van hem ziet doet met reden beklagen dat zodanig een Meester zo vroeg door de doot is weggerukt, in de Bloem van zyn jaren A^o. 1683.

L A N G E J A N

En Haagenaar, van Dyks Leerling, heeft altyt met goet geluk de manier van zyn Meester gevolgt. Veel Conterfeitzels heeft hy geschildert, die door geheel Hollant verspreit zyn, endie hy naar van Dyk heeft Gecopyeert gaan dikwils voor Origineelen.

J A C O B J O R D A A N S

VAn Antwerpen, geboren A^o. 1594 Leerde de beginzelen van de konst by Adam van Oort: dat niet belette dat hy ook de andere Schilders van Antwerpen bezogt, en in zyn geest hunne werken overwoog! behalven dat hy zyn besondere studien deede naar de natuur zelf, door dit middel is hy den Auteur van zyn Manier geworden, en een van de voor naamste Schilders van Nederlant. Hem ontbrak niets als het gezigt van Italic, alzo hy zelfs betuygt heeft door de hooge agting die hy voor de Meesters van dat land hadde, endoor den grooten lust met den welken hy Copyeerde naar Titiaan, Paulo Veronees, de Bassans en Caravaggio, wanneer hy diergelyke stukken vinden konde. 't geen de Italiaanze reis belet heeft was zyn huuwelyk, dat hy al te jong aangging met de dogter van Adam van Oort, zyn Meester.

Hy was bequaam voor groote werken , zyn manier van Schilderen was waarfchynlyk, kragtig , en overeenftemmig.

Men verhaalt dat Rubens (uit wiens werken hy zyn beffe grondregels geput hadde, en voor dewelke hy ook Schilderde) vreezende dat hy hem in de kennis van 't Coloreren te boven mogt gaan , hem langen tyd bezig hield aan de water verven van groote Patronen voor de Tapytzeren van de Koning van Spanjen , naar lugtige gekleurde fchetffen die Rubens gemaakt had ; en dat dit door een tegenftrydige gewoonte de kragtige manier van Jordaans , die duidelyk de waare natuur vertoonde, verzwakte. Hy heeft veel gefchildert voor de Stadt Antwerpen , en voor geheel Nederlant. Ook aanmerkelyke ftukken voor de Koningen van Deenemarken en Sweeden. Hy was onvermoeit in den arbeit , en de uitfpanning van zyn geest was des Avonts in de verkeering met zyn goede vrienden , van de Natuur was hy voorzien met een vrolyke Imborft. En overleed A°. 1678. Oud vier en tagentig jaren.

ERASMUS QUILLINUS

VAn Antwerpen , geboren A°. 1603. Na dat hy in de Philofophie gestudeert had , voelde hy zig geprikkelt tot de liefde van de Schilderkonft , en zynde onder het opzigt van Rubens , is hy een voornaam Schilder geworden. Hy heeft in zyn ftadt en de omleggende plaatffen veel groote werken voor de Kerken en Paleizen gefchildert ; ftervende heeft hy groote droefheit over zyn Perzoon nagelaten , met een

won-

wonderbaare Agtbaarheid voor zyn verdienste, zonder dat hy van zyn kant iets anders gezogt heeft als het vermaak dat hy vond in de oeffening der Schilderkonst.

JOACHIM SANDRART

GEboren tot Francfort den 12 Mey 1606. Zoon van Laurens Sandrart, na de oeffening van de Letterkonst gaf hy zig aan het plaatsnyden over, op zyn vyftiende jaar ging hy te voet naar Praag zig voor leerling aan Gilles Sadeler aanbiedende, die hem aftrok van de graveerkonst, en hem aanrade het Schilderen aan te vangen. Hy volgde zyn raad kwam tot Uytregt om by Gerard Honthorst te leeren, die hem mede nam naar Engelant, daar hy weder van daan vertrok in 't jaar 1627. Als wanneer de Hertog van Bucquingam gedoot wiert, hy heeft in zyn levens beschryving melding gemaakt van de twaalf Keizers van Titiaan, grooter als het leven geschildert, die door G. Sadeler in Print zyn gebragt. Hy voegt daar ook by dat na de doot van den Hertog van Bucquingam, de Keizer Ferdinand de III. deze Schilderyen uit het Cabinet van den Hertog liet kopen, om zyn Paleis tot Praag daar mede te versieren, die daar vooren gedeelte nog zyn.

Hy was tot Venetien, alwaar hy de schoonste stukken van Titiaan en Paulo Veronees Copyeerde. Van daar trok hy naar Romem, met le Blond Plaatsnyder, zyn Neef, alwaar na eenigen tyt geweest te hebben, hy zig aanzienelyk maakte in de Schilderkonst, der maate dat de Koning van Spanjen begeerende twaalf stukken te

hebben van de twaalf beste Meesters, die als doen in Romen gevonden wierden, aan den Koning 'er een gezonden wiert van Guido, van Guerchin, Jofepin, Maffimi, Gentelofchi, Pietro de Cortone, Valentyn, Andre Sacchi, Lanfranc, Dominiquin, Pouffin, en van Sandrart. De Marquis Iustiniani nam hem in zyn Paleis, en gaf aan hem het opzigt over het plaatsnyden van de statuen van zyn gallery.

Sandrart, na een lang verblyf in Romen, vertrok naar Napels: Sicilien en Maltha: in de wederom reize naar Francfort, nam hy den weg door Lombardien. Na gehuwelykt te zyn te Francfort, verliet hy Duitslant ter oorzaak van den hongersnoot, en ging naar Amsterdam, daar hy byeenkomst hield van Liefhebbers: wederom naar Duytslant keerende, nam hy bezitting van het Landgoet Stokau in het Hertogdom Neuburg gelegen, het welk hy door erfenisse verkreegen had, maar het zelve in slegten staat vindende, verkogt hy alles wat hy hadde van schoone Schilderyen en Tekeningen, en andere fraajigheden om het te herstellen. Naauwelyks was hy in staat om het vermaak daar van te genieten, ais in de Oorlogen van Duytslant, de francoisen het geheel afbranden. Hy herbouwde het in beter staat als te vooren! en vreezende een tweeden vyandelyken overval, verkogt hy het, en sloeg zig tot Augsburg neder, alwaar hy verscheide werken ondernam, onder andere detwaalf maanden van 't jaar in 't groot, dewelke in Holland in print zyn gebragt met de beschryving in Latynze vaarzen.

Na de doot van zyn Huysvrouw verliet hy Augsburg, begaf zig met 'er woon tot Neurenburg,

burg, regte aldaar een Akademie der Schilderkonst op, gaf eenige boeken uit betreffende de konst, aan dewelke hy gearbeid hadde tot den ouderdom van zeven en zeventig jaren, alzo hy zelf gezegt heeft.

Onder alle zyn boeken, is het aanmerklykste dat van het leven der Schilders handelt, in het welke hy een kort verhaalter neder gestelt heeft van de Italiaanze Schilders getrokken uit Vasari en Ridolfi, en Karel van Mander gevolgt, aangaande de Nederlanders van de voorlede Eeuw: Voor het overige heeft hy zig gedient van aantekeningen zo veel als hy heeft konnen ontdekken, en de levens der gener die hy Perzoonelyk gekent hadde te boek gestelt: 't is daar uit dat wy het grootste gedeelte in onze beschryving hebben ingelast rakende de Nederlandtsche Schilders van deze Eeuw.

Dit leven van Sandrart is in 't lang beschreeven op het einde van het boek daar ik van verhaalt hebbe, die daar den Auteur van is heeft den sterfdag van dien Schilder niet aangetekent. Hy maakt melding van een menigte groote Taferelen zeer overladen van werk, en veele Conterfeitzels, alles van de hand van Sandrart. Hy spreekt eindelyk van Sandrart als of hy een voornaam Schilder waare geweest. Dewyl ik van zyn Penceelkonst niets gezien hebbe, zo kan ik van zyn bekwaamheit niet oordelen: het schynt egter dat men ten zynen opzigte 'niet als middelmatige gevoelens moet hebben als men de printen aanmerkt in dat boek onder dewelke hy zyn naam gestelt heeft.

't Geen het pryswaardigste is van zyn boeken, is de liefde die hy had tot het voordeel van zyn konst, en het voornemen om aan de

* Belles Statues, jonge Schilders zyn lantsgenoten dienst te doen, hen voor de oogen stellende de * schoonste standbeelden en gebouwen van Romen.

HENDRIK VERSCHUURING

† Genies. **D**E natuur pronkt de waerelt op door de verandering van de vernuften, gelyk zy de aarde verfiert door de verscheidenheit van haar vrugten, en dewyl dat zy de eene en de ander dan eens eerder dan eens later voortbrengt, weet zy aan ieder zyn aangenaamheit en waardy te geven. Hendrik Verschuuring geboren in Gorcum Ao. 1627. Zoon van een Capitein in dienst van den staat, was een vroegrype vrugt, door den Vader van zyn kintsheit af zorgvuldig gekweekt, die de genegenheit bemerkende welke zyn zoon tot de Schilderkonst liet blyken wanneer deez' jongeling zig begon te bedienen van zyn rede, hem van zyn agte jaar by een Schilder tot Gorcum bestelde, die niets anders deed als Conterfeiten. Hendrik oeffende zig in de Tekenkonst tot aan den Ouderdom van dertien jaren, wanneer hy dezen Meester verliet om naar Uytregt te gaan by Jan Both, die als doen in naam was, en door zyn onderwys te vorderen. Aldaar verbleef hy zes jaren, na verloop van dien tyt zig in de handeling van zyn konst genoeg in staat bevindende om met voordeel de schoone dingen die in Italien zyn te zien, nam hy de reize aan op zyn twintig jaren, en begaf zig aanstonts naar Romen, zig in de eerste jaren bezig houdende in het natekenen van de beelden en om de Academien by te wonen: maar dewyle zyn geest geneigt was tot het Schilderen van dieren, Jagten en
velt-

Veltslagen, zo maakte hy een byzondere studie van alles dat hem daar toe konde dienstig zyn. Hy gaf zig over aan het landschap, en om de Gebouwen te tekenen, niet alleen rondsom Romen, maar in al het overige van Italie. Deze oeffening gaf hem een smaak van de Boukonst, en hy liet door zyn Schilderyen de genegenheit die hy voor deze kunst had zien, en den goeden aart dien hy had aangenomen. De Steden daar hy zig in zyn reize het langst heeft opgehouden, zyn Romen, Florencen, en Venetien. In deze laaste Stadt geraakte hy by luiden van aanzien in agting, om zyn konstwerk en manier van leven. Eyndelyk na een verblyf van tien jaren in Italien, sloeg hy op weg om naar Holland te keeren: hy reisde door Switserlant en Vrankryk. Terwyl hy in Parys was, ontmoetende hem de Zoon van den Heer Burgermeester Maarzeveen van Amsterdam, die naar Italie ging, die hem zonder veel moeite beweegde om hem te vergezellen. Hy keerde dan wederom, en verbleef daar nog drie jaren, na verloop van dewelke hy in Hollant kwam, en te Gorcum aanlandte in 't jaar 1662.

Het was als doen dat hy kragtig wiert aangespoort om zyn genegenheit tot het Schilderen van Veltslagen ten toon te stellen, hy gaf zig daar ten eenemaal aan over, en om met voordeel zyn voornemen te vorderen, zo lettede hy naauwkeurig op alles wat in de legers al omging. Hy volgde het leger van den Staat in 't jaar 1672. Hy maakte zyn bezondere studie van allerhande slag van Paarden, tot alle gebruyk dienende: hy tekende af de verscheide legerin-

gen, wat'er al gebeurde in de Gevegten, Nederlagen, en aftogten: wat'er voorvalt na een overwinning op het Slagvelt, onder de doden en stervende, overhoop met de Paarden en verlate wapenen. Zyn vernuft was overvloedig en schoon, en hoewel dat hy een groot vuur had in zyn gedagten en in de uytvoering, dewyl dat hy veel hadde naar de Natuur gefluedeert, viel hy in een bezonderen fmaak, die niet ontaarde van 't geene dat men manier noemt, maar die een groote verandering in de voorwerpen bevatte, dat meêr had van het Itali-aans als van zyn Landaard, naar de eigenschap van de onderwerpen die hy behandelde, dewelk byna alle Moderne zyn. De Toneelen van zyn Schilderyen zyn schoon, en de Figuren die daar in komen zyn altoos vol geeft. Zyn grootfte vermaak was de oeffening van zyn konst: hy had altoos het kryt in de hand, en vertrok zelden van een plaats daar hy niet het eene of het ander van zyn fmaak getekent had, 't zy naar het leven, of naar eenig goet stuk Schildery, 't zy Beelden, Gebouwen, of Dieren. Tot dien eynde droeg hy altyd een klein Boekjen, van wit papier gebonden, bijzonder daar toe gemaakt by zig, zulke heb ik 'er wel tot twintig toe gezien, vol van zyn krabbelingen. Zyn beste Werken zyn in den Haag, Amftterdam, en Uytrecht. Door zyn goet gedrag en verftant wiert hy een Amptgenoot in de Regeering van zyn Stadt: maar hy nam deze eere niet aan, als onder voorwaarde van de oeffening in de Konft, die hy meêr als het leven beminde, niet te verlaten. Hy fleet aldus geruftelyk zyn dagen; geërt in zyn Ampt, en

van

van al de Waerelt bemint, tot dat hy zig eens te Scheep begeven hebbende, om een kleine Reys te doen, door een rukwint die het Vaartuig omsloeg, het leven verloor, twee Meilen van Dordrecht, den 26 April 1690. in den Ouderdom van 62 jaren. Ik heb van zyn hand, een groot Boek vol van zyn Tekeningen, daar de beschouwing meêr van zegt als ik schryve.

G A S P A R N E T S C H E R

GEbooren tot Praag in Boheemen, zyn Vader was een *Ingenieur*, die in dienst des Konings van Polen overleed, zyn Moeder was ter oorzaak van de Roomze Religie, die zy beleed, gedwongen om Praag te verlaten, met drie Zoons die zy hadde, waar van Gasper de jongste was, eenige Meilen van daar hield zy stil in een Casteel, dat wanneer zy daar het minst op dagt belegert wiert, de bezettingen die het nimmer wilden overgeven, wierden zodanig uigehongert, dat de twee Broeders van Gasper van honger storven.

De Moeder haar ziende gedreigt van 't zelve lot, vond middel om by nacht uit het Casteel te geraken, en te vlugten met het eenige Kint, dat haar overig was. Alles ontbrak haar behalven de moet; haar op weg begevende, met het Kint op den arm, geleide haar het geval tot aan Aarnhem, in Gelderlant, daar zy eenig middel vond om te bestaan, en om haar Zoon op te voeden.

Een Geneesheer Tullekens genaamt, Man van Middelen, en groote verdienste, nam den jongen Netscher in zyn bescherming, en had die

de opzigt over zyn eerste leeroeffeningen , met voorneemen om hem in de Medicynen te laten studeren : maar de geweldige neiging van Netscher , helde over naar de zyde van de Schilderkonst. In alle zyne oeffeningen konde hy zig niet onthouwden om een soort van * Hanepoten te tekenen , op het zelve papier daar hy zyn Themas opschreef. Het niet mogelyk zynde hem deze genegenheit te benemen , oordeelde men dat het beter was hem zyn lust te laten opvolgen.

* Griffoncr,

Men bestelde hem by een Glazemaker , (die de eenige Man was in Aarnhem die een weinig wist van Schilderen) om het tekenen te leeren. Maar eenigen tyd daar na , zig sterker gevoelende als deze Meester , ging hy naar Deventer , by een genaamt ter Burg , die in dezelve tyd Burgermeester van die Stadt , en een fraai Schilder was. Hy deed alles naar het leven , en had een bezondere begaaftheit om heel natuurlijk Satyn te Schilderen , zo dat in al de verbeeldingen van zyne konststukken , hy de gelegenheit heeft waargenomen , om deze stoffe daar in te pas te brengen , en zulks te schikken , dat het zelve het voornaamste licht ontfangt. Netscher heeft veel van deze verkiezing behouwd indien hy het niet in alle onderwerpen gevolgt heeft , gelyk zyn Meester , hy heeft zig in verscheide stukken daar van gediend , maar altoos met verstant.

Na dat hy dan by ter Burg een groote handeling van 't Penzeel bekomen had , wende hy het naar Hollandt , daar hy langen tyd werkte voor de handelaars in Schilderyen , die onkundig van zyn aardigheit , hem zeer weinig voor zyn werken gaven , en dezelve duur verkogten.

Deze

Deze knevelary hem verdrieteude, nam hy besluit om naar Komen te gaan. Hy begaf zig op een Schip, dat naar Bourdeaux ging, daar aangekomen, nam hy zyn intrek by een Koopman, wiens nabestaande hy ten Vrouwe nam. Aldus wederhield een sterker liefde, als die van de konst, de Italiaanze reis, en deed hem weder naar Holland keeren.

Hy nam zyn woonplaats in den Haag, en door den goeden opgang van zyn Konstwerken is hy aldaar gebleven; de ervarentheit had hem doen begrypen, dat het beste middel voor hem, om met een talryk huysgezin te kunnen bestaan, was het Portret-schilderen. Hy verkreeg in dit soort van Schilderen zo veel roem en bekwaamheit, dat'er geen luiden van aanzien in Holland waren, die niet een Conterfeitzel van zyn hand hadden, en dat het merendeel van de vreemde Ministers niet konde besluiten, om Holland te verlaten zonder een Portret van Netscher mede te voeren, dit is de rede dat men dezelve in alle landen van Europa ziet. Don Francisco de Melo, Ambassadeur van Portugaal, was niet vergenoegt met het zyne te hebben, maar hy nam nog veel anderen met zig, die tegenwoordig tot Lissabon by den Aarts-Bisschop van die Stadt zyn.

Koning Karel de tweede van Engeland groot behagen hebbende in de Konst van Netscher, deed alles wat mogelyk was, om hem door een aanzienelyk Penzioen in zyn dienst te trekken: Maar Netscher, die alreeds genoeg gewonnen had om gelukkig te leven, agtte de gerustheit die hy genoot veel beter, als het onstuimig leven van een groot Hof. Onderwyl en de finerte die hy

geduu-

geduurende den loop van zyn leven uytstont, ontsfelde dikwils de zoetheit van 't zelve: het graveel, daar hy van zyn twintigste jaar af mede gekwelt was, met de podagra in 't vervolg daar by gevoegt, sneed hem zyn levensdraad af, in den Haag in 't jaar 1684. in den Ouderdom van 48 jaren.

Netscher is een van de beste Meesters van Nederland geweest, ten minsten van die geen die in 't klein geschildert hebben; zyn tekening was * vast genoeg, maar zyn smaak of verkiezing, in dit deel der konst, gaat niet buiten den aart van zyn Land. Hy verstond zeer wel het Licht en Bruin, en onder de *Locale, of eygentlyke Coleuren van ieder voorwerp*, die alle goet waren, had hy een bezondere begaaftheit om het linnen natuurlyk te vertoonen. Zyn manier van Schilderen was smeltende, zonder merkelyke toetssen, uitvoerig egter zonder moeite, of (gelyk als men zegt) styf te zyn. Wanneer hy de laatste hand aan eenig werk wilde leggen, haalde hy daar een vernis over, die, voor het droogen hem den tyd gaf om twee of drie dagen daar in te Schilderen; in de zelve tyd, gaf het hem het middel om de Coleuren naar zyn welgevallen te † herkneden, die nog te hart. nog te vogtig zynde, hen ligtelyk vereenigen konde, met de geene die hy van nieuws daar op zette. zonder iets van haar frisheit, of eerste hoedanigheit te verliezen.

* Cor.
r. &

† Rema-
nic.

VII. B O E K.

Het Leven der Schilders van Vrankryk.

HEt is bezwaarlyk den tyd te bepalen wanneer de Schilderkonst in Vrankryk zyn begunzel genomen heeft: want als Franciscus den eersten, Rosso en Primaticio uyt Italien liet komen, was Vrankryk niet ontbloot van Schilders, die zig in staat bevonden, om onder het opzigt van deze twee Meesters te arbeiden, met veel andere Italianen, die in Vrankryk overkwamen. De Franssen waren Simon le Roy, Charles en Thomas Dorigny, Louis Francois, en Jean Lerambert; Charles Charmoy, Jean en Guillaume Rondelet, Germain Munier, Jean du Breuil, Guillaume Hoey, Eustache du Bois, Antoine Fantoise, Michel Rochetet, Jean Samson, Gerard Michel, Jannet, Corneille de Lion, du Moutier de Vader, en Jean Cousin.

Hoewel dat onder alle deze Schilders, sommige bekwamer zyn geweest als de andere, egter hebben hunne werken dat aanzien niet, datze het oog op hen zouden trekken van de Liefhebbers onzer Eeuwe, ten waare dat men wilde uytneemen Jannet, Corneille de Lion, du Moutier, en Jan Cousin. De eerste hebben een menigte Portretten gemaakt, onder dewelke heel goede gevonden worden.

JEAN

JEAN COUSIN

A Angaande, was bijzonder lofwaardig, en geboren te Soucy, digte by Sens, der lust dien hy in zyn jonkheit tot de goede konsten had, veroorzaakte dat hy een goeden grond leide, boven al in de delen der wiskonst, waar door hy regelmatig was in zyn tekening: ook is hy vast en zeeker genoeg geweest in dit gedeelte der konst; hy heeft ook een boek uitgegeven, dat veel malen herdrukt is, dat alhoewel klein en van weinig aanzien, langen tyd de geheugenis van Jan Cousin bewaren zal; Hy heeft ook van de Geometrie en Perspective geschreeven. Dewyl in zyn tyd het Glaschilderen in't gebruyk was, heeft hy zig daar meêr aan verbonden, als aan het maken van Schilderyen. Men ziet van hem schoone dingen in de Kerken en omleggende plaatssen van Sens, en in zommige van Parys, onder andere in die van St. Gervais, daar hy op de Glazen van het Choor de Marteling van Laurentius geschildert heeft, beneven den Samaritaan, en de gencezing van den geraakten. Men ziet in de Stad Sens, eenige Tafereelen op zyn wyze gedaan, en verscheide Portretten: Maar het allervoornaamste van zyn Werken is het stuk van het algemeen Oordeel, dat in de Sacrestie is van de Minrebroeders van 't Bos van Vincennes, dat men ziet uitgaan van Pieter de Jode, Neerlander, goet Tekenaar. Dit Tafereel geeft den overvloedigen geest van zyn Maker te kennen, door de menigte Figuren die daar in komen: 't geene daar in zoude te wenffen zyn, was

was wel een weinig meer vloeijsheit in den aart der tekenkonst, hy trouwde de Dogter van den Luitenant Generaal van Sens, en bragt haar tot Parys, daar hy het overige van zyne dagen sleet. Zyn wetenschap en aangenaam levensgedrag, baande hem den weg ten Hoove, met agting en gunst, geduurende de Regeering van Henrik den tweeden. Franciscus den tweeden. Carel den negenden. En Henrik den derden.

Dewyl hy ook de Beeldhouwery verstont, zo maakte hy de * Begraafplaats van den Ad-^{* Tombe} miraal Chabot, die tot de Celestinen van Parys ^{beau,} is, in de Capelle van Orleans. Men weet niet naauwkeurig hoe lang dat Jean Cousin heeft geleefd, men weet alleen dat hy leefde in 't jaar 1589. en dat hy zeer oud gestorven is.

D U B R E U I L

E N

B U N E L.

DEze twee Schilders waren na de dood van Primaticio, belast met de allervoornaamste Schilderwerken. De eerste schilderde veertien stukken in Fresco tot Fontaine Bleau in een van de Kamers die men noemt *Despoëles*, en met Bunel de kleine Gallery van de Louvre, die in 't jaar 1660 verbrandde. Zy zyn gestorven onder de Regeering van Hendrik den vierden.

MARTIN FRIMINET

VAn Parys, had zyn Vader tot Meester, dat een heel gering Schilder was: maar de Naaryver om de jonge Luiden te overtreffen, die als doen de zelve Koust oeffenden, deed hem de reis naar Italiën ondernemen. Zyn voornaamste verblyf was tot Romen, daar hy zeven jaren woonde, en meest naar de Werken van Michel Angelo studeerde; invoegen dat alles wat hy zedert maakte veel behield van de manier van dien grooten Meester. Men kan daar over oordeelen door de Capel van Fontaine Bleau, die van zyn hand geschildert is. Hy ondernam dit werk onder de Regeering van Henrik den vierden, die aan hem tekenen gaf van zyn agting, hy volharde daar in onder Louisden dertienden, die hem met de Ordre van St. Michiel vereerde. Maar hy genoot niet lang deze eer, nog de gunsten van het Hof, want voor dat hy dit werk t'eenemaal voleindigt had, wierd hy ziek en storf in 't jaar 1619. oud 52 jaren.

Men had in dien tyd veel Schilders die Friminet opvolgden, maar die in plaats van zyn manier te verbeeteren, de Koust in Vrankryk door hun laf schilderen nog eens in 't verval bragten, dat tot den tyd geduurde, dat Blanchard en Vouet uyt Italië overkwamen. En dewyl deze Schilders niet nalieten in de Koninklyke Huizen te werken, zo zal ik hun Namen hier opgeven, om den draad van de Historie niet te verliezen; Deze zyn du Perac, Jerôme Baullery, Henry Lerambert, Pasquier
Tete-

Tetelin, Jean de Brie, Gabriël Honnoit, Ambroïse du Bois, en Guillaume du Mée.

F E R D I N A N D E L L E,

HOewel geboortig van Mechelen, moet evenwel onder de Franze Schilders geplaatst worden, hebbende by na altoos tot Parys bezig geweest, daar hy veel schoone Portraits geschildert heeft, terwyl dat Louis, Henry, en Charles Baubrun, die hun Gunstelingen aan het Hof hadden, beeter voor 't hunne deden betalen als hy, hoewel dat zy lieden minder in de Konst waaren. Hy heeft twee Zoons nagelaten, dat ook Schilders zyn geweest.

V A R I N

GEboortig van Amiens, Schilderde met goeden opgang tot Parys, van zyn hand is het Groot Autaarstuk in de Kerk van de Ongefoeide Carmeliten, by het Palais van Luxemburg. 't Is zo veel te meêr redelyk om van hem te melden, om dat hy Pouffin op den weg heeft geholpen, in de Loopbaan der Schilderkonst.

J A C Q U E S B L A N C H A R T

VAN Parys, gebooren in 't jaar 1660, leerde de beginzelen van de Konst by Nicolaas Ballery zyn Oom, van wien hy zig aftrok, als hy twintig jaren oud was, om de Italiaanse reis te doen. Tot Lions zynde, kreeg hy aldaar gelegenheit

heit om eenige werken te maken, en daar door het middel om de handeling die hy in zyn konst had te verbeteren, dat hem vier jaren in die Stad ophield: hy begaf zig vervolgens naar Rome, bragt daar agtien Maanden door, na verloop van dien tyd reisde hy naar Venetien, alwaar de Coloréring van Titiaan, en de Veneetziaanze Schoole hem zo sterk bekoorde, dat hy zyn geheele studie daar opaanleide, met zo goet geluk, dat een Edele Venetiaan, die van zyn Konstwerk begeerde, hem verpligte om voor hem te schilderen: maar de voldoening die de Konstenaar ontving, was voor hem zo onfinakelyk, dat hy Venetien verliet, om naar Vrankryk te keeren. Hy geraakte zodanig in de mode, dat 'er by na niet een Liefhebber was, die niet een stuk van zyn hand wilde hebben. En daarom zyn de losse Schilderyen, die hy gemaakt heeft, over al verspreid.

In Parys heeft hy twee Galleryen geschilderr: de eerste is in het huis van den Heer de president Perrault, ende andere daar hy de twaalf maanden van 't jaar verbeeld heeft, was by den Heer de Bullion, Opper-Intendant van de Financien. Maar daar hy zyn meesten roem door verkreegen heeft, is het Tafereel dat hy maakte, om op den eersten dag van Mey, in de Kerk van Notre-Damegeplaat te worden. Het verbeeld de Nederdaling van den H. Geest, en word aldaar zorgvuldig bewaart, als het voortreffelykste van alle de stukken die men aldaar ziet.

Blanchart in de bloem van zyn jaaren, zig in staat bevindende om een groote Fortuin te maken, wierd overvallen van de koorts, en een

een zinking op de Borst, waar door zyn levenslamp wierd uitgebluft, in den Ouderdom van agt en dertig jaren. Hy was tweemaal gehauwt geweest, en had van zyn eerste Vrouw een Zoon en twee Dogters. De Zoon omhelsde ter goeder ure dezelfde Konst. En ondersteunt nog met veel roem de agting van zyn Vader.

Het is ligt te oordeelen dat 'er van alle de Franze Schilders, niemand zulk een goet Coloriet heeft gehad als Blanchard. Men ziet van hem niet veel groote Ordonnantien: maar dat men van hem ziet in de Galleryen hier boven gemelt, en zyn stuk dat in de Kerk van Notre-Dame is, geeft genoeg te kennen, dat het hem aan Geest niet ontbroken heeft, en dat indien hy geen groote Ordinantien heeft geschildert, de rede daar van geweest is dat hy gestadig aan Lieve Vrouwe stukken bezig was, die hem de gelegenheit benamen, om onderwerpen van grooter beslag te ondernemen.

S I M O N V O U E T.

GEbooren te Parys in 't jaar 1582. Was een Zoon en Discipel van Laurens Vouet, een middelmatig Schilder. Hy maakte zig in weinig tyds zo bekwaam door zyn vlyt en het studeren naar goede dingen, dat de Heer de Sancy, die als Ambassadeur naar Constantinopelen ging, hem verkoor om zyn Schilder te zyn. Hy schilderde aldaar het Portret van den grooten Heer: en alhoewel het aan hem onmoogelyk was, anders als uit de geheugenis het zelve te schilderen, alleenlyk door de ster-

ke indruk in 't zien van dezen Monarch, als den Ambassadeur by hem ter gehoor komt, des niet tegenstaande maakte hy het zelve zeer wel gelykende: na nog eenige andere dingen tot Constantinopolen geschildert te hebben, vertrok hy van daar om zig naar Italiën te begeven. Alhier was hy veertien jaren. En Prins van de Academie van St. Lucas te Romē; de Koning Lodewyk de XIII. die uit aanmerking van zyn vordering in de Konst hem gedurende zyn verblyf in Italië, een Pensioen gegeven had, ontbood hem in 't jaar 1627. om in de Koninglyke Huizen, ten boven al in dat van Luxemburg te schilderen.

De gemakkelykheit die deze Schilder had om Portretten met Crion of Pastel te maken, behaagde de Koning, die met zo veel vermaak hem zag arbeiden, dat zyn Majesteit lust kreeg om van hem in de Tekenkonst onderwezen te worden, en daar in vervolgens zo toenam, dat de Koning zeer welgelykende Portretten Tekende naar verscheide Perzonen van zyn Hof.

De vermaartheit van Vouet vermeerderde dag op dag, waar door hy een menigte van groote werken aan de hand kreeg. Ik en zal my hier in de bijzonderheden niet inlaten, de Paleizen en aanzienelyke Huizen van Parys zyn daar van vervult: ook heeft hy een groot getal stukken voor de Kerken, en voor besondere Perzonen geschildert.

Hy had in Romē de manier van Caravaggio en van Valentyn gevolgt: maar zyn vermaartheit hem hebbende doen verkrygen een oneindig getal van alle zoorten van werken, zo nam hy een manier van Schilderen aan, veel voort-
 vaaren

vaarender door de groote schaduwen, en generale, dog weinig onderzogte Tinten, dat hy in de gewoonte bragt, en daar hy zo veel te meêr gelukkig in slaagde, om dat hy het Pen-ceel met een groote lugtigheit voerde. Men zoude rede hebbe om zig te verwonderen, over de wonderbaare menigte van werken die hy gedaan heeft, indien men niet en wist, dat een goet getal van brave Discipelen, die hy in zyn manier had opgetrokken, met weinig moeite, en een lugtige behandeling naar zyn Tekeningen de werken afschilderden.

Vrankryk is aan hem verpligt, om dat hy de plumpe en * laffe manier die tot daar toe regeerde verbannen heeft, en den † goeden aart, (gelykelyk met Blanchard) heeft ingevoert. Dees nieuwe manier van Vouet, en het vriendelyk onthaal dat hy ieder aan deed, was oorzaak dat hy van al de Schilders zynes tyds gevolgt wiert, en de leerlingen van allen zyden tot hem toevloeden, zulke namentlyk, die toeleiden op het schilderen, en die andere Konsten (afhangelyk van de Tekenkunst) tragten te oeffenen, derhalven zyn alle de Schilders, die in deez' laasten tyd, openbaare blyken van hun vermogen in de Konst getoont hebben, uit de Schooi van Vouet voortgekomen: als Le Brun, Perrier, P. Mignard, Chaperon, Person, Le Sueur, Corneille, Dorigny, Tortebat, Belle, du Fresnoy; en verscheide anderen die hy gebruikte tot het schilderen van Sieraden en Tekeningen, of Patronen tot Tapyten, gelyk als Joost van Egmont, van Drisse, Schalberg; Fateé, Bellin, van Boucle, Bellange, Cotelle, enz. zonder te

* Fade &
barbare
† le bon
Gout.

tellen een groot getal jonge lieden, die by hem kwamen om de Tekenkonst te leeren. Dorigny die zyn behuwt Zoon, zo wel als zyn Discipel was, heeft een groot gedeelte der werken van zyn Schoonvader ge-ëft en in Print uitgegeven.

Vouet door de geweldige menigte van zyn werken, eerder van geesten uitgeput, als van jaaren overladen, storf in 't jaar 1641. in den ouderdom van negen en vyftig jaren. Hy heeft een broeder gehad Aubin Vouet genaamt, die in zyn manier fchilderde, en een tamelyk Meester was.

De werken van Vouet, hadden een aangename zwier, in vergelyking van die geene die tot daar toe in Vrankryk gemaakt waren, maar vervielen alle in de gemaniertheit (zo als men zegt) zo wel ten opzigt van de Tekening, als van het Coloriet: dit laaste inzonderheit over al flegt genoeg 'er in zynde, men ziet in zyn Beelden geen uitdrukkingen der Hartstogten, hy was vergenoegt met aan zyn hoofden een algemeene behaaglykheit te geven die niets zeggen wil. De grootfte naam en waardy van zyn werken, komt van zyn * Zolderstukken, die aan zyne Discipelen een beter denkbeeld hebben ingefcherpt, om fchoonder dingen te ordineeren, als alles wat dat de Franzen tot dien tyd toe hadden gefchildert.

Vouet heeft dit voordeel boven andere Schilders gehad, dat men 'er nooit een gehad heeft, wiens manier zo † aangekleeft is aan den geest en de hand van zyn Leerlingen. Maar men kan zeggen, dat indien van de eene zyde door deze manier, ‡ de onfmaakelyke

* Plafonds.

† Adherenten.

‡ Gout fade.

ke aart (die in Vrankryk regeerde) wanneer hy aan kwam, is weggenomen. Zy van een anderen kant wederom onnatuurlyk, en wildt, dog anderzints zo gemakkelyk is, en met zo veel graagheit ontfangen, dat zy de * Inbeel- * l'idée, ding van alle zyn Discipelen besmet heeft, met hen een gewoonte te doen aannemen, daar ze met alle de moeite des waerelts hen zelfs van hebben moeten ontslaan; en gelyk ik reeds gezegt hebbe, deez voortvaarende manier was zo zeer niet die van Vouet, als die van zyn Interest.

N I C O L A S P O U S S I N

GEboortig van Andely, een kleine Stad in Normandien, in 't jaar 1594. doch oorspronkelyk van Soissons, alwaar zommige van zyn Geslagtnaam het Regtsgebied in handen hebben gehad. Zyn Vader Jan Pouffin was van Edelen afkomst, maar geboren met weinig goederen, invoegen dat zyn Zoon, gedwongen door den staat daar het Huisgezin in was, en teffens door de hevige drift tot de Schilderkonst, op den ouderdom van agtien jaaren zyns Vaders huis verliet, om tot Parys in de eerste beginzelen van deze Konst onderwezen te worden.

Een Heer van Poitou, die genegenheit voor hem had, bestelde hem by Ferdinand Portret-Schilder, welke Pouffin ten einde van drie Maanden verliet, om by eenen genaamt l'Allemant te gaan, alwaar hy niet langer als één Maant by was: om dat hy oordeelde niet genoeg by zodanige Meesters te kunnen vorde-

ren, verliet hy hem, met het oogmerk van meerder voordeel te doen, in het nastuderen van de stukken der grootste Meesters.

* Hy was eenigen tyd met de Waterverven bezig, die hy met groote lustigheid behandelde, als wanneer het geval wilde, dat by in vriendschap geraakte met den beleefden en gediensligen Mathematicus Regio, derwelke aldoen in de Gallery van de Louvre zyn wooning hadde: deze Heer, Liefhebber van de Tekenkonst zynde, en een verzameling hebbende van de allerbeste Printen van Raphaël, en Julio Romano, liet hem die Copyëeren. De schoonheit van dezelve Poussin zodanig aanpryzende, dat by die met de grootste drift en uittersten vlyt navolgde, zyn geest teffens vervullende met het denkbeeld van de Tekening, de standen, bewegingen, en de inventien, en de andere wonderbare delen van dezen Meester. Door welke oorzaak het toeschynt, dat Poussin in het uitbeelden der Historien, en het uitdrukken der Hartstogten, in de Schoole van Raphaël is opgetrokken, en dat by zekerlyk van hem het leven, en de Melk der Konst heeft ingezogen. In dien tyd bevand zig aan het Parysse Hof den Edelen Gio: Battista Marino, beroemt Italianns Dichter, die Liefhebber van de Schilderkonst de vrientschap en ommeegang van Poussin, wiens verheven Geest bykende, met groote drift zocht en verkreeg, en bewoogde hem ten zynen Huyze te komen schilderen, voor den welken by zyn eygen Poëzye in Tekeningen verbeelde, inzonderheit zyn Adonis, welke Tekeningen zedert bewaart zyn, in het boek van dien Dichter, dat in de Biblioteecq van den

* Bellori in vita Nicolo Puffino.

den Heere Cardinaal Massimi bewaart werd. Staande Marino op zyn vertrek naar Romen, zo wilde hy dat Pouffin de Italiaanze Reis met hem aan nam: maar het zy dat Pouffin eenig werk om handen had, dat hem tot Parys wederhield, of dat hy verdrietig was over twee vrugteloze ondernemingen, als hy getragt had naar Romen te gaan, en onder weg in zyn voornemen belet wierd, zo vergenoegde hy zig aan Cavallier Marino te beloven, dat hy hem wel haast zoude volgen. En in der daad, na dat hy eenige stukken tot Parys geschildert had, onder andere, dat in onze Vrouwe Kerk is, verbeeldende het sterven van de Heilige Moeder Maagt, begaf hy zig voor de derde maal op Reis naar Romen, daar hy eindelyk aankwam in de Lente van 't jaar 1624. als doen hebbende den Ouderdom van dertig jaren.

Hy vond in Romen de Cavalier Marino, die aan hem duizent betuigingen van vriendschap deed, en voordeelig van hem sprak by den Cardinaal Barberini, hem onder andere zeggende, *Vederete un Giovane che à una furia di diavolo.* Maar dewyl deze Cavalier, van den welken Pouffin veel hulp, en voorstant verwagte naar Napels zyn Vaderland vertrok, en weinig tyds na de aankomst van dezen Schilder kwam te sterven, en dat de Cardinaal Barberini, die begerig was om hem te kennen, de tyd niet had, om dat hy een leegaatschap moest bekleeden, zo bevond zig Pouffin in een benaauwdten staat in Romen, zonder hulp en zonder bekenden: en had de grootste moeite des Wacrelts om te kunnen bestaan, waar door hy genoodzaakt was, om zyne werken,

ken, zyn eenigste toevlugt, voor een ellendigen prys te verkopen. * *Want hebbende twee Bazailles vol van figuren geschildert, op een doek van vier palmen groot, verkopt hy het eene voor zeven Scudi, het tweede voor zich behoudende om het nader te overzien. Egter verloor hy den moet niet, den weg dien hy insloeg, bestont in de gestadige oefening, zynde in de beste gesteltheit des ouderdoms. Met een groote drift om te vorderen, met gedult den tyd afwachtende, om zig te doen gelden en zyn naam dourlugtig te maken.* De nootzakelykheit om zyns levens onderhout te bezorgen, was oorzaak dat hy langen tyd afgezonderd woonde, zonder eens om te zien, alleen zig bezig houdende met aandagtig studeren naar de schoone dingen, die hy vlytig naar Tekende.

Niet tegenstaande zyn eerste voornemen om de Schilderyen van de grootste Meesters te Copyeeren, zo oeffende hy dat zeer zelden. Hy oordeelde dat het genoeg was dezelve met aandagt te beschouwen, en zyn aanmerking daar over te maken, en dat al wat men meerder deed verloren tyd was: maar hy had zodanige gedagten niet van de Antieke beelden. Dewelke hy naar Modelleerde met groote opmerking; en had daar van zulk een grooten denkbeeld begreepen, dat hy dezelve tot zyn voornaamste voorwerp stelde, daar hy zig geheel aan over gaf. Hy was overtuigt dat de Bronader der schoonheit, en van alle de bevalligheden uit deze uitmuntende werkstukken her voort kwam, en dat de Aloude Beeldsnijders de natuur hadden, (om zo te spreken) uit-

* Bellori.

uitgeput, om hunne standbeelden de verwondering van den Nazaat waardig te maken. De groote verbintenis die Pouffin met de twee vermaarde Beeldhouwers Alessandro Algardi, en Francisco Quenoi hadde, (daar hy mede in een Huis woonde,) heeft deze neiging kounen sterken en mogelyk doen geboren worden, hoe het ook zy, hy is nimmer daar van afgegaan, maar heeft altoos met de jaren daar in toenomen, gelyk ligt uit zyn werken is af te meten.

* Niet alleen was zyn verstant bezig in het navolgen van de beste voorbeelden, maar teffens in het studeren in de Geometria, perspective, of Optica, zo in de * stellingen en vermindering der * Positi-
voorwerpen, als in de verspreiding van de lig-
ten en de schaduwen, welke studien by deelagtig
wierd, uit de schriften van P. F. Matteo Zocco-
lini, die den Meester was geweest van Domini-
chino in deze wetenschap; voortyds in Parys de
Anatomie geleert hebbende, hernam hy ten twe-
demaal de studie, in gezelschap van den Er-
vaarnen en Edelen Chirurgien Lartheo, hen oeffe-
nende op Lyken en Geraamtens, om daar in ten
uitersten verstandig te zyn. Aangaande de stu-
die naar het leven bezogt hy de Academie van
Domenichino, dat de geleerste was, tot den
welken altoos al de andere Meesters van zyn tyd
ben begaven. Zynde als doen ieder ingenomen
met de Faam van Guido Reni, en een groote
toeloop van de jonge lieden, zo Italiaanze als
Vreemdelingen, bezig om te Copyëeren en te
Tekenen, na de Historie van Sant Andreas van
zyn hand geschildert, in Sant Gregorio. Zo
vond

* Bellori.

vond men Pouffin alleen, Tekenende naar het andere stuk van Dominichino, dat tot een weër gaâ gemaakt is, onderzoekende de delen en schoonheit van dit verwonderlyke Konstwerk, 't gee aan de andere aanleiding gaf, om zyn voorbee naar te volgen, en een besluit te nemen, om naa Dominiquin te studeren. Maar zynde den Cardinaal Francisco Barbarini, in Romen wedergekeert van zyn bezending in Vrankryk en Spanje, wierd hy aan het schilderen gestelt van deze Heer, die van hem wenste verbeeldt te ziede doot van Germanicus, een treurig onderwert dat hy met uitdrukking van gemoetsbeweging uitnemend schilderde. Nog schilderde hy vanden zelven Cardinaal, het innemen van Jerzalem, daar in ten toon stellende de straffe ov't Hebreeuwze Volk, en den Keizer Titus z gepraalende, voor wiens voeten de oproerige Jden nedervallen, deerlyk geslagen werdende, adere in ellendige gestalte worden met gebonde handen weggevoert! terwyl de overwinnen Zoldaten met verwoetheit den Tempel van z Rykdom berovende, Kandelaar, goude Vaten en Sieraden wegsteepen: welke Historie onder beste werken van den Meester beroemt is, v. zyn Eminentie geschonken wierd, aan den Pri van Echemberg, Ambassadeur des Keizers den Paus Urbanus den VIII.

Men zegt dat hy in den beginne eenige stukken Copyeerde naar Titiaan, waar van de Couleur en den aart van de Landschappen hem zeer behaagde, om den goeden smaak van de Tekenning te verzellen, die hy zig naar de Antieket had eigen gemaakt. En in der daad men heeft aangemerkt, dat zyn eerste stukken beter van
Coleu

Coleur en geschildert zyn als de andere: maar hy liet wel haast blyken door het vervolg van zyne werken; in het algemeen aangemerkt, dat in zyn gedagten het Coloriet van geen groot belang was, of dat hy oordeelde het zelve genoegzaam te bezitten, om van zyn Tafereelen niets weg te nemen, van de volmaaktheit die hy 'er aan wilde geven.

Het is waar dat hy zodanig gestudeert had naar de schoonheden van het Antick, de Sicrykheit, den grooten manier, de zekerheit, en de verscheidenheit van de Proportien, de uitdrukkingen, de order van de kledingen, de Bywerken, de Edelheit, het goet gelaat, en de Fierheit van de Hoofden, de maniere van handelingen, en de gewoontens van tyden en plaatfen, en eindelyk alles wat men zien kan, in de schoone overblyfzels van de Beeldhouwery der Alouden, dat men zig niet genoeg verwonderen kan over de naauwkeurigheid, met dewelke hy zyn Tafereelen verrykt heeft. Hy was zo wel in staat geweest als Michel Angelo, om het Oordeel van 't gemeen te bedriegen; deze had een Beeltenis van een Cupido gemaakt, en na dat hy daar aan een arm gebroken had dien hy behield, begroef hy het overige van de Figuur, op een plaats daar hy wist dat gegraven zoude worden; dit werk gevonden zynde, nam ieder een het aan voor Antick: maar Michel Angelo den arm dien hy agter gehouden had tonende daar aan te passen, overwon aldus de vooringenomenheit van alle de geen die hy bedrogen had. Men zoude met veel reden kunnen geloven, dat indien Pouffin op een stuk muurs in fresco geschildert had, en eenig

éénig gedeelte bijzonder gehouden, dat men ligtelyk zoude geoordeelt hebben, dat zyn Schilderkonst het werk ware geweest, van éé- nig befaamt Antiek-Schilder, zo overeenko- mende zyn de Schilderyen die men gevonden heeft van opregte Antiken, met zyne wer- ken.

Hy kweekte deze liefde tot de Beeldhouwe- ry der Antiken, gaande dezelve onderzoeken in de Hoeven en Wyngaarden rondsom Ro- men, daar hy zig dikwils alleen afzonderde, om zyn aanmerkingen met meerder geruſtheit te oeffenen. 't Is ook al in diergelyke afzon- deringen geweest, dat hy de ongewoone uit- werkinge van de natuur gade sloeg, zo ver die opzicht had tot de Landschappen, en dat hy voorgronden, verschieten, en Boomen Te- kende, en alles wat met zyn verkiezing (die uitnemen was) over een kwam.

Behalven de naauwkeurige studie die Pouffin naar het Antiek gedaan heeft, had hy zig ook zeer gehegt aan de werken van Raphaël en Dominiquin, als aan de geene dien hy oordeel- dat het best geïnventeert, het zeekerſte gete- kent, en het allerlevendigſt de Hartstogten uitgedrukt hadden: drie dingen die Pouffin al- toos aangemerkt heeft, als de allerwezentlyk- ſte en voornaamſte van de Schilderkonst.

Eindelyk deze groote Man heeft gene we- tenschappen agterwege gelaten, die hem vol- maakt konden ſtellen in deze delen, zo wel als in de uitdrukking van de onderwerpen in 't algemeen, die hy verrykt heeft met alles dat de aandagt van de Geleerde kan opwek- ken.

Men

Men ziet van hem geen groote werken, de reden die men daar van geven kan, is dat de gelegenheit daar toe zig niet heeft aangeboden. Daarom behoeft men niet te twyffelen, of het geval alleen is oorzaak, dat hy zig tot het Schilderen van losze stukken heeft begeeven, die van een bekwaame groote zyn, om in de Cabinetten der Liefhebbers, zodanige als die dezelve begeerden, geplaaft te kunnen worden.

De Koning Lodewyk de XIII. en de Heer de Noyers, Minister van Staat, en Opziender der Gebouwen, schreeven aan hem tot Romem, om hem te verpligten in 't begin van 't jaar 1639. in Frankryk te komen; dog hy nam bezwaarlyk het besluit om deze reis aan te gaan. Tot dat de Heer van Chantelou tot Romem * kwam, en hem zo aanporde, dat hy op zyn vertrek Poussin met zig naar Parys voerde, op het einde van 't jaar 1640. aangekomen tot Fontaine Bleau, wierd hy aanstonds de Koninklyke Gunst gewaar, wordende hier statelyk ontfangen, en drie dagen door een ordinaris Edelman heerlyk op 's Konings kosten onthaalt, daar naar in de Karosse van den Heer de Noyers naar Parys gebragt, alwaar op zyn aankomst hy zyn eerbewyzing ging doen aan den Cardinaal de Richelieu, die hem de armen om den bals sloeg, en ombelsde, en aan de hand betuigde het groot genoege dat hy had van hem te zien, den volgenden morgen wierd hy door dien grooten Gunsteling des Konings by zyn Majesteit ingeleit, de welke het vernuft van Poussin toetsen willende, of hy hem kennen zoude, zig wat agterwaarts onder zyn Edellieden schuil hield.

Ee

hield.

* Bellori in vita Nicolo Puffino,

kiel. Maar Pouffin rigte zig regel regt aan zyn Majest. en boog zig op zyn kniën, met groot welbehagen des Konings, die hem gunstig ontfing, en geduurende een half uur lang met hem sprak, hem ondervraagende naar zyn geboorte plaats, naar zyn maagschap, en zyn onderdom, daar hy met natuurlyke Hoffelykheit op antwoorde, dat het lot hem waardig gemaakt had, te zien, en te dienen den Allergelukkigsten en Glorieusten Koning van Frankryk, waar op zyn Majesteit hem d'Eere deed van te zeggen, dat zyn Konst ook tot een Sieraad en Luister van zyn Ryk verstrekte. Hem met eene voorstellende om twee groote Stukken voor de Capelle van Fontaine-Bleau, en S. Germain te schilderen, Pouffin naar zyn Wooning gekeert zynde, zo wiert hem gebragt in een Fluweele Beurze, twee duizent Goude Kroonen, duizent voor zyn Jaargelt, en duizent voor de Reize, behalven de onkosten daar op gemaakt. Men had hem een treffelyke Wooning gegeven, met alles rykelyk gestoffeert, wat tot een Huishouding nodig was, staande midde in den Tuyn van de Thuilleries.

Hy schilderde voor de Capelle van St. Germain het Tafereel van het Avondmaal, het welk nu te Parys is in 't Noviciat van de Jesuiten. Hy begon in de Gallery van de Louvre, de daden van Hercules, in den tyd dat de * afgunstige uit de School van Vouet hem verdrietig maakte, door hunne verägtingen en kwaadsprekende redeneeringen die zy voerden, over de bovengenoemde werken: dit gevoegt by het oproerig leven van Parys, daar hy zig niet naar schikken konde, deed hem

heime-

* LaBri-
guc,

heimelyk besluiten om weder naar Romen te keeren, onder voorwendzel van order op zyn huiszelyke zaken te stellen, en zyn Vrouw mede te brengen. Hy vertrok van Parys op het einde van 't jaar 1642. Maar wanneer hy in Romen was, 't zy dat hy zig daar bevond als in zyn Element, of het zy dat de doot van den Cardinaal de Richelieu, en van den Koning die kort daar aan opvolgde, dat hy daar zyn Maatregels naar rigte, hy wilde zedert nooit weder in Frankryk komen.

Hy volharde dan in het schilderen aan lofze Stukken; want zy zyn alle in Romen gemaakt geweest, om naar Parys te zenden, de Franschen hebben 'er zelfs die ook naar toegevoert, die nog in Italiën gebleeven waren, zo veele alze door gelt hebben magtig kunnen worden, deze uitnemende Werken geen minder agting toedragende, als die geene, die Raphaël gemaakt heeft. Felibien die het Leven van dezen Schilder zeer zorgvuldig en wydloopig in Schrift gestelt heeft, verhaalt alle de Tafereelen, en maakt de beschryving van de zulke die de allerberoemste zyn.

Poussin, na dat hy gelukkig zyn Levensloop geëindigt had, overleed, half beroert geworden, in 't jaar 1665. in den Ouderdom van eenenzeventig jaren, en vyf Maanden. Zyn lighaam wiert met staatlic ter aarde bestelt, in de Parochiale Kerk, van *San Lorenzo in Lucina*. Men leeft op zyn Begraafplaats de volgende Vaerzen.

*Parce p̄ys Lacrimis. Vivit p̄ssimus in
Urna,
Vivere qui dederat nescius ipse mori,
Hic tamen ipse silet. si vis andere lo-
quentem,
Mirum est, in tabulas vivit & eloqui-
tur.*

Hy was gehuwt met de Zuster van Gaspar, by de welke hy geen kinderen gehad heeft. En zie hier wat de oorzaak van deez' echt geweest is. Pouffin in een gevaarlyke en wanhoopige ziekte gevallen zynde, zo wiert hy zo wel opgepast van deze Zuster van Gaspar, die van een gediensligen geest was, zyn kwaal ter herte nam, en tot kennis van dezelve geraakt zynde, hem zo wel gade sloeg, dat hy volkomentlyk genezen wiert. Pouffin gevoelig over de uitnemende zorgvuldigheid van deze Dogter, aan de welke hy ten deele zyn herstelling verschuldigt was, trouwde haar uit enkele dankbaarheid. Zyn nalatenschap bedroeg niet boven de sestig duizent Guldens: Maar hy reekende zyn gerustheit, en zyn woonplaats in Romem veel hooger, daar hy zonder eersugt leefde

Eens als den Prelaat Maffimi, die naderhant Cardinaal wiert, hem bezogt hadde, en de byeenkomst ongevoelig tot in den Nagt was uitgerekt, en dat de Prelaat opstont om weg te gaan, zo ging Pouffin met de lamp in de hand, om hem langs de trappen uit te ligten, hem aldus tot aan zyn Karos toe geleidende, dat de Heer Maffimi zodanig moeide, dat hy

hy zig niet konde onthouden van te zeggen: *Ik beklag u myn Heer Pouffin, dat gy niet eenen Dienaar hebt: en ik, antwoorde hem Pouffin, beklag u veel meér myn Heer, dat gy er zulk een groot getal hebt.*

Hy maakte nooit geen koopmanschap voor de betaling van zyn schilderyen, maar hy schreef agter op de Doek, den prys dien hy daar voor wilde ontfangen, dat men hem ook aanstonts daar voor neér telde.

Pouffin heeft geen een Discipel gemaakt, en het meerendeel der Schilders droegen hem agting toe, zonder hem naar te volgen, 'tzy datze zyn manier onnavolglyk oordeelden, indien ze daar eens wierden ingewikkelt, of dat zy lieden te veel moeite gehad zouden hebben om zig waardig genoeg daar in staande te houden.

AANMERKINGEN.

Over de Werken van

P O U S S I N.

POuffin was met een heerlyk en schoon vernuft tot de Schilderkonst geboren: De liefde waar door hy op de Antieke Beelden viel deed hem vlytig naar dezelve studeren, zo dat hy alle de schoonheden en onderscheidingen daar van verstont: zoekende de oorzaak in de studie van de Anatomie, tot dat hy in dien sinaak een doorgeleerde geoeffentheit in het Teken en verkreeg. Maar in dit gedeelte zelve, in plaatse van zyn oogen op de natuur te wenden,

den, als op de oorsprong van alle de schoonheden, daar hy mede ingenomen was, zag hy deze Meestresse der Konsten aan, als verbenen de Beeldhouwery, aan de welke hy haar onderworpen had, invoegen dat in het meereendeel van zyn Schilderyen, het naakt van zyn beelden veel gelykt naar geschilderde Steen, en eerder de hardigheid van 't Marmer ten toon stelt, als de tederheit van 't zagte Vlees daar bloed en leven in doorstraalt.

Zyn Inventien in de Historien en Fabulen, heeft hy verstandig behandelt, * gelyk ook de Zinnebeelden. Hy heeft de onderwerpen wel weten te verkiezen, en gevoegelyk met alle de behoорlyke omstandigheden versiert, inzonderheit de † helthafstige, daar hy alles in heeft te passe gebragt wat tot aangenaamheit, en onderregting dienen konde: om dezelve waarfchynelyk te verbeelden, 'er byvoegende zo wel de ‡ Hartstogten ieder in 't bezonder, als de uytdrukkingen van het onderwerp in het algemeen.

Verwonderlyk zyn van hem de landschappen geschildert, zo door de nieuwigheit der voorwerpen daar zy uit bestaan, als door de waarfchynelykheit van de schikkingen der voorgronden en verschieten, dan de verandering van 't geboomte en de lugtigheit hunner toetsen, en eindelyk door de vreemdigheden die 'er in gevoert zyn, dermaate dat hy dezelve tot een volmaaktē stant zouden gebragt hebben, indien hy een weinig meer agt had gegeven op de * eigentlyke Coleuren en de Konstgreep van 't Ligt en Bruin. Wanneer de gelegentheit

zig

* Allegories.

† Heroiques.

‡ Passions de l'ame.

* Couleurs locales.

zig aan bood, om zyn Schilderyen met Architectuur te versieren, zo toonde hy daar in een uitmuntende schoone verkiezing, bewierp dezelve regelmatig naar de perspective, die hy volkomentlyk verstont.

Hy is zo gelukkig altyd niet geweest in het schikken van zyn Beelden; in tegendeel kan men hem berispen, dat hy in 't meerendeel zynner Ordinantien, dezelve te veel op een Lyn heeft gestelt, en naar den aart van de Bas-relieven gerigt; en dat hy niet genoeg verandering gegeven heeft, aan de * tegengestelde werkingen van zyn Standen.

* Contraste.

Zyn Klederen zyn doorgaans over al van een zelve stoffe, en de plooijen die 'er in grooten getalle in zyn, benemen een † kostelyke eenvoudigheid, die veel grootsheit aan zyn werken zoude gegeven hebben.

† Precieuse simplicité.

Hoe groot dat zyn ‡ verstant ook geweest is, heeft hy nogtans aan alle de delen der Konst niet kunnen voldoen: want die liefde die hy voor het Antiek had, vette daar zodanig zyn * geest op, dat het hem belette om zyn Konst van allen zyden wel te beschouwen; ik wil zeggen dat hy het Coloriet veronagtzaamde; derhalven zyne Werken, in het algemeen aangemerkt, geven genoegzaam te kennen, dat hy in dit gedeelte onbedreeven is geweest, 't zy in de eigentlyke Coleuren, 't zy in 't licht en bruin. Van daar komt het dat het grootste deel van zyn Stukken in het † Grysagtige valt, en ons schynen zonder kracht en uitwerking te zyn. Men kan egter eenige Werken van zyn eerste en tweede manier uitzonderen. Maar zo men de dingen eens grondig

‡ Genie,

* Esprit.

† le Gris.

onderzoeken wil, zal men bevinden, dat het goede dat men van de *Coleur* daar in vind, eerder Komt van de herdenkenis der Schilderyen van Titiaan, die hy gecopyeert had, als van de kennis der grondregels van dezen Venetziaanen Schilder is. Eindelyk het schynt dat Pouffin het *Coloriet* voor een geringe zaak geschat heeft, en men ziet in zyn leven beschreeven door Bellori en door Felibien, een opregte toeflemming dat hy het niet heeft bezeten, en dat hy daar als van af zag: dat klaarblykelyk doet zien, dat hy nimmer de * bespiegelende kennis daar van gehad heeft. En inderdaad zyn *Coleuren* zo als men die ziet, zyn niet als generale tinten, en niet de Navolging van de *Natuur*, welkers eigentlyke *Coleuren* en verminderingen hy niet als zeer zelden zag: Ik spreek dit van zyn *Beelden*, en niet van zyn *Landschap*, waar in hy meêr moeite aan gewend heeft, om met de natuur te rade te gaan. De rede is tastbaar, want in de Antieke *Marmerstenen* geen *Landschappen* gevonden hebbende, is hy genootzaakt geweest, om die in de beschouwing van het leven te zoeken.

Aangaande het *Ligt* en *Bruin*, daar van heeft hy nooit de nootzakelykheit regt gekent, en zo men al eens in zyn Schilderyen het zelve gewaar word, zo is het een enkele uitwerking van het geval want indien hy deze konstgreep gekent had, als een van de wezentlykste deelen van de Schilderkonst, zo wel voor de verpozingen van het gezicht, als om kragt en welstant aan 't geheel van 't Tafereel te geven, zo zoude hy het altoos wel in het werk gestelt, en de middelen gezogt hebben om zyn voor-

wer-

* la Theorie.

werpen en ligten te groepen , in plaats datze in zommige zyn'er werken zodanig verspreit zyn , dat het oog niet weet waar het zig op vesten zal : maar hy bestede zyn grootste aandagt om aan de oogen van de Geleerden te behagen , alhoewel het een zekere waarheit is , dat alles wat door het schilderen de * aandoe-^{* d'In-}ning veroorzaakt , het zelve geen gemeenschap ^{structif} met den Geest van den aanschouwer kan maken , als door de vergenoeving van de oogen , dat is te zeggen , door een volmaakte navolging van de natuur en het leven , dat het wezentlykste oogmerk van den Schilder is .

Om dat Pouffin hem zo weinig heeft laten gelegen zyn om de natuur , die de Moeder van de verandering is , naar te volgen , daarom is hy ook dikwils in al te zichtbaare † her ^{† Repeti-}halingen gevallen van het zelfde gelaat , in de ^{tiones.} hoofden en uitdrukkingen des gemoeds .

Zyn verstant bragt hem tot een † Edelen ^{† Carac-}aart , eerder * Manhaftig en gestreng als be- ^{tere No-}vallig ; en het is gewisselyk in de Werken van ^{ble.} dezen Schilder te zien , dat de bevalligheid niet ^{* Male} altoos is daar de schoonheit gevonden word . ^{& severe}

Zyn manier is nieuw en byzonder , hy is 'er den Auteur van , en men kan niet ontkennen dat in de delen die hy bezat , zyn styl , (zo als wy gezegt hebben) Groots en † Heldhaftig is : en om alles met één woort ^{† Heroi-}te zeggen , dat Pouffin niet alleen de aller- ^{que.} bekwaamste is geweest van zyn Landaard , maar dat hy ook gelyk gestelt moet worden met de Grootste Schilders van Italien .

FRANCOIS PERRIER.

EEn Goudtsmidts Zoon uit het Frans Borgondien, los van aart, en nog zeer jong zynde, verliep van zyn Ouders om naar Romem te gaan: maar dewyl hy wel haast gebrek aan geldt had, liet hy zig van een blindeman bepraten (die lust had die zelfde Reis te doen,) om geduurende den weg zyn Leidsman te zyn. Perrier in deze gesteltenis in Romem aangekomen, vont zig in de uitterste verlegenheit zonder eenige ander toevlugt, die hem het middel konde geven om te bestaan. In den beginne leed hy veel, maar de nootdrufigheit en de vaardigheit van zyn vernuft, stelden hem wel haast in staat om zyn leven te onderhouden. Hy verkreeg een handeling in het Tekenen, die gemakkelyk, aangenaam, en van een goeden aart was, waar door verscheide jonge lieden zig by hem voegden, om hunne Tekeningen van hem verholpen te hebben, en eenige vremdelingen de zyne kogten, om die aan hunne Ouders te zenden, om daar door meêr verwagting van hen te doen hebben, en meêr gelts tot hun verteering te erlangen.

Hy deed zig kennên aan Lanfranc, wiens manier hy tragte te volgen, en hy behandêlde vervolgens het Penceel met de zelfde gemakkelykheit als de Tekennen. Hy aangemoedigt door de vaardigheit met dewelke hy onbeschroomt de verven handelde, besloot naar Vrankryk te keeren; en zynde aangekomen tot Lions, hield hy daar eenigen tyd stil om het Klooster van de Cathuyzers te schilderen. Einde-

delyk kwam hy tot Parys aan, en eenigen tyd voor Vouët gefchildert hebbende, die alsdoen Meester was van alle de groote Werken, nam hy voor de twedemaal de Reis aan naar Italic, en na een tien jarig verblyf aldaar, keerde hy weder naar Parys in 't jaar 1645. In dezen tyd fchilderde hy de Gallery van het Hotel de la Vrilliere, en voor bezondere Liefhebbers verfcheyde lofze Stukken. Hy ftorf Profeffor van de Academie.

Verfcheide dingen heeft hy Ge-ëtft, die vol Geest zyn, en onder andere de allerbeste *Bas-reliefs* van Romen, hondert van de voornaamfte Antieke *Statuen*, en nog eenige dingen naar Raphaël.

Hy heeft ook nog eenige Antieken van Wit en Swart gegraveert, op een manier daar men hem de Inventie van toe fchryft, maar die Parmens al in het gebruik gebragt heeft, zo als ik elders hebbe aangetekent. Deze manier beftaat in twee kopere Platen, op een zelfde papier van een halve tint gedrukt, waar van den eene het Swart, en den andere, in de welke al het geheim beftaat, het Wit drukt.

J A C Q U E S S T E L L A

Wiert geboren in 't jaer 1596. hy was de Zoon van Francois Stella, Neerlander van afkomst, dewelke op zyn wederkomst uit Italic tot Lions ftill hield, en zig daar neêr floeg, daar hy dezen Jacques kreeg, daar wy van fpreeken. Deze Zoon was maar negen jaren oud als zyn Vader ftorf;
naar

na dat deeze zig vlytig in de Konst geoeffent had, en in staat was om met voordeel de schoone dingen in Italiën te zien, ondernam hy deze Reis op zyn twintigste jaar. Zyn weg nemende door Florencen, gaf oorzaak dat hy bekend wiert by den Groot Hertog Cosmus de Medicis, die willende een pragtige Vertoning voor de Bruiloft van zyn Zoon gereet maken, hem daar ophield en middel gaf om zyn geest te oeffenen.

Deze Prins terstont de bekwaamheit van Stella bemerkende, gaf hem een Woonplaats en een Pensioen, even gelyk als Callot, die alsoo tot Florencen was. Na dat Stella zeven jaren in deze Stad had gewoont, en verscheide Werken zo geschildert, getekent, als gegraveert had, vertrok hy naar Romen, alwaar hy nog elf jaren bleef, aandachtig studeerende naar de Beeldhouwery der Antieken, en de Schilderwerken van Raphaël, aldus een hebbelykheit van een goeden aart verkreegen hebbende, schilderde hy een menigte van stukken, die in Print gebragt zyn, en verkreeg zig een groote agting in Romen, daar na nam hy voor om naar Vrankryk te keeren, egter met dat voornemen om in dienst van den Koning van Spanjen te treden, die hem ernstelyk daar toe had laten verzoeken.

Hy nam de wederom-reize door Milaan, alwaar hy het opzigt over de Schilder Academie weigerde dat de Cardinaal Albornos hem aanbood. Aangekomen in Parys, had hy geen andere gedagten als om zig tot de Reis naar Spanje gereet te maken: maar de Cardinaal de Richelieu hier de lutt van hebbende,
hield

hield hem op , met de hoop die hy aan hem gaf , om hem meêr glory en voordeel te bezorgen. Hy bragt hem by den Koning , die aan hem een Pensioen van duizent guldens gaf , en een Woonplaats in de Gallery van de Louvre,

Stella had zo dra geen proeven van zyn Konst getoont , of de Koning maakte hem Ridder van St. Michiel , en naar dat hy deze eere verkreegen had , schilderde hy een menigte groote Stukken voor den Koning , die voor het grootste gedeelte naar Madrid gezonden wierden. Hy schilderde ook voor verscheide Kerken , en voor besondere Perzonen , dewyl hy zeer arbeidzaam was , en dat de Winterse Dagen kort zyn , gebruikte hy de Avonden om Tekeningen van de Heilige Historien , van het Landleven , en Kinderispelen te maken , die een menigte van Bladen uitmaken , en in Print uitgaan. Als mede veele Titels voor Boeken van de Drukkery van de Louvre , en verscheide Antieke Sieraden met een frise van Julio Romaan , waar van hy de Tekeningen uit Italie mede gebragt had. De liefde tot zyn Konst en de al te groote naarstigheid verzwakte zyn Lighaam , zo dat hy eenige jaren voor zyn doot , een quynend leven leide , en in den Ouderdom van eenenzestig jaren overleed , in 't jaar 1647.

A A N M E R K I N G E N

Over de Werken van

S T E L L A.

STella had een schoon vernuft, gemakke-
lyk in zyn voortbrenginge, bekwaam om
alle zoorten van onderwerpen te behandelen:
maar meêr overheltende naar den kant van de
vrolykheit, als tot het deftige en * vervaarly-
ke, Edel in zyn vindingen, gematigt in zyn
uitdrukkingen, gemakkelyk en natuurlyk in
zyn ftanden, wat kout in zyn fchikkingen,
maar over al aangenaam. Door het lang ver-
blyf van Stella in Italie, had hy ook een
goeden aart van Tekenen, zyn lust om te
leeren maakte hem zeeker in zyn omtrek-
ken, en door zyn geftradigen arbeit verkreeg
hy een gelukkige handeling. Zyn Coloriet
was † wat raauw, en zyn *Locale* Coleu-
ren hadden niet veel goede eigenfchappen, en
zyn *Vlees-Coleuren* fchilderden hy ‡ uit ge-
woonte, hebbende het *Vermilioeu* daar in wat
te veel te zeggen. Dewyl hy wat te veel ge-
maniertheit in zyn Werken gehad heeft, is het
ligt te oordeelen dat hy zig zelden met de Na-
tuur berade: maar in alles zamen genomen,
zo was Stella een Schilder van veel verdien-
fte, die niet meêr nodig had, als een weinig
de Venetiaanze manier te beftuderen, om de
zyne nog agtbaarder te maken.

* Grave
& du
terrible

† Peucrt.

‡ De pra-
tique.

MARTIN DES CHARMOIS

HEer van Lauré, heeft aan de Franſe Schilderkonſt zo veel voordeel toegebragt, dat men hem zonder ondankbaarheid niet ſtilzwygen niet kan voorbygaan. De genegenheit die hy tot Schilderen en de Beeldhouwery had, deed hem genoegzaam tot de kennis van deze twee Konſten indringen, om zig met gemak daar in te oeffenen, en om de agting te verdienen van de Konſtkenners zynes tyds. Hy was aangaande zyn beroep nog Schilder nog Beeldhouwer; het vermaak alleen dat hy vont in 't oeffenen zynes vernufts, voerde hem aan 't Werk, dan eens om 't Penceel te handelen, en dan wederom aan de Beitelkonſt. De* be-^{* l'Idée.}vatting die hy van de Konſt had, was oorzaak, dat hy verkeerſing had met de bekwaamſte onder de jonge Schilders, en dat hy hen rade de ſlaverny onder hun Meesters te verlaten, om hen de Eedelſte der Konſten in vryheit te doen oeffenen, gaf hy aan hen een indruk van de Edelheit dezer Konſten, en na dat hy hen aangemoedigt had om zyn voorſtel nit te voeren, dat daar in beſtond, om het jok van Meesterschap af te ſchudden; ſtelde hy al zyn vermogen in 't Werk, met hulp van zyn vrienden; om de Schilderkonſt op te beuren, uit de geringheit der Ambagten, daar zy onder zugte, om haar in de eer van de vrye Konſten te herſtellen. Ten dien einde vergaderde hy de voornaamſte daar hy een Lighaam van maakte, en dat de twaalf oudſte onder zyn opzigt beſtierden.

Aldus

Aldus heeft hy de eerste gronden geleit van die beroemde Academie der Schilderkonst, die de Koning in zyn Ryk heeft opgerecht, gehuist in zyn Paleis, ondersteunt door Amptenaars en Professoren, en aangemoedigt door de inkomsten geschikt om het Lighaam van de Academie te onderhouden, of voor bezondere Perzonen die het verdienen.

Des Charmois was Secretaris van den Maarschalk van Schomberg, Colonel van het Regiment Switserze Gardes. En hoewel hy Amptshalven genoegzaam de handen vol Werk had, zo wist hy zyn tyd zo wel te verdelen, dat hy een goet gedeelte aan het vermaak van 't Schilderen over gaf. Ik en weet nog den tyd wanneer hy geleefd heeft, nog dien van zyn Directeurschap in de Academie, maar het is zeeker, dat hy deze bediening zo loffelyk heeft waargenomen, als men van zyn yver en verdienste konde verwagten.

EUSTACHE LE SUEUR

GEboren in Parys, in 't jaar 1617. Discipel van Vouët, had zulk een begaaftheit tot de Konst, dat hem niet anders ontbrak om 'er volmaakt in te worden, als een gelukkiger School, als die van zyn Meester. Hy inventeerde met gemaklykheit, hy heeft de onderwerpen waardiglyk vervult, die hy behandelt heeft, was vernuftig, wys, en keurlyk in de verkiezing der voorwerpen, daar zyn Tafereelen uit bestonden. Hy zocht in zyn Tekening den smaak van 't Antiek:
maar

maar zig beyverende om 'er * tederheit in te brengen, zo heeft hy dikwils zyn proportien te ryzig, en zoimtyds zyn Beelden van een onmatige lengte gemaakt. Zyn standen zyn eenvoudig en Edel, zyn uitdrukkingen fcherpzinnig, ongemeen, en eigen aan het onderwerpzel. Zyn kleedingen gefchikt naar den aart der laafte Werken van Raphaël, in zyn ploojen heeft hy de natuur van de ftoffen, en de order van het Antiek waargenomen.

Zyn Coloriet beftaat in generale Tinten, zonder verkiezing en † zonder veel nagezocht te zyn. De kleine zorgvuldigheit die hy aanwende om de manier van Vouet te verlaten, doet geloven dat hy geoordeelt heeft, dat dezelve zo flegt niet was, nog dit gedeelte zo nootzaakelyk aan zyn Konft, als het wel inderdaad is, of dat hy het tot een anderen tyd uitgefteelt heeft, om daar inéer agt op te geven, om het zelve magtig te worden, altoos hy vernoegde zig met een aangename gewoonte, dewelke, behalven die van Blanchard, in Parys algemeen was. Hoe dat het ook zyn mag, Le Sueur heeft de *Locale* eigentlyke Coleuren, nog het Ligt en Bruin niet gekent; maar aangaande de andere delen, die heeft hy zo in zyn vermoegen gehad, dat 'er reden om te hoopen waare geweest, dat indien hy langer hadde geleef, hy de flegte overblyfzels die hy nog van zyn Meefter behield allengs zoude afgefchud hebben, en dat zo hy eens de Veneetziaanze manier gefmaakt had, hy dezelve zoude opgevolgt hebben in 't Coloriet, gelykerwys hy de Romeinen volgde in de Tekenkonft.

Want fraks naar de dood van Vouet, ziende dat zyn Meester hem op een kwaden weg gebragt had, eensdeels door de beschouwing van de Werken der Antieken die in Vrankryk zyn, als ook door het zien van de Tekeningen en Printen van de goede Italiaanze Meesters, en boven al van Raphaël, zo nam hy een zuiverder manier aan, en toonde dat de schoone dingen, die wy in Vrankryk hebben, genoegzaam zyn om een goede verkiezing van de Tekenkonst te doen verkrygen, zonder datmen behoeft naar Rommen te gaan, voor onderstelt zynde, dat iemand met een gelukkigen geest en verstant tot de Konst geboren is. De Werken van Le Sueur geven ons daar van goede getuigenis, en onder andere die van het Leven van St. Bruno, dat in het Clooster van de Cathuizers in Parys te zien is, dat naar myn gedagten onder het voornaamste is dat hy gemaakt heeft. Men kan door de manier van de behandeling der onderwerpen, en door de wyze op welk hy die uitgevoerd heeft, oordeelen dat le Sueur genoeg verstant, om den voorrang aan de eerste Schilders van zyn Landaart te betwisten.

A A N H A N G Z E L

D E S

V E R T A L E R S ,

*Getrokken uit de Levens-beschry-
vingen der Schilders van*

F E L I B I E N , P E R R A U L T

E N

L E C O M T É.

VAn den uitmuntenden Le Sueur kan gezegt worden, dat hem niet meêr als een ding ontbroken heeft, dat is langer tyd van leven, want indien hy voort gegaan was, om zig in de Schilderkonst te volmaken, gelyk hy tot zyn 38te jaar gedaan heeft; (in welke hy gestorven is,) zoude hy mogelyk de grootste Schilders die'er ooit geweest zyn overtroffen hebben, of voor 't minste met hen gelyk zyn gestelt. Dit nootlot heeft hy gemeen met Rafaël, die omtrent in dien zelve Ouderdom gestorven is.

Hy was van den eersten tyd af, dat de Koninglyke Academie van de Schilderkonst en Beeltbouwery wiert opgerecht, een van deszelfs oudste. Hy studeerde onder Vouet, gelyk in dien tyd by naar al de jonge Schilders deden, en in plaats dat de Leerlingen agting verkrygen, naar mate dat zy hunne Meesters weten te volgen.

Zo heeft nogtans *Le Sueur*, (gelyk ook *Le Brun*, en eenige anderen die een verheven Geest hadden) zig aanzienelyk gemaakt, door by tyds de manier van hun Meeſter te verlaten; want niet tegenſtaande dat *Vouet* een bekwaam Man was, had *Le Sueur* een veel Edelder en Tederder manier. Hy had reets eenige Werken gemaakt, die hem lof gegeven hadde, als by het eerste van zyn geägtſte Werken ondernam. Dit was het Leven van *St. Bruno*, dat hy in het Clooster der Cathuizers te *Parys* ſchilderde, beſtaande in twee en twintig Tafereelen, van een uitnemende ſchoonheit*, waar van 'er eenige door een ongelooffelyke kwaataardigheit, (en waar van men nooit den dader heeft kunnen ontdekken,) zeer zyn bedorven, op die plaatze daar de aller Edelſte en Levendigſte uitdrukkingen der Hartſtogten gevonden worden. Hy volvoerde dit Werk in den tyd van drie jaaren. Het heeft moeite in te begrypen (als men overweegt met hoe veel zorg en ſtudie alle deze Schilderyen geſchildert zyn,) hoe 't mogelyk is dat hy die in zo kort een tyd heeft konnen volvoeren.

In deze Tafereelen ontdekken zig Ordenantien en uitdrukkinge der Hartſtogten die Edel en natuurlyk zyn, de redeneringe die 'er in gevonden worden, zyn eigen en verheven: niets is 'er dat ſierlyker is, als de zamenshikking van alle de Beelden; hun geſtaltens en hun beweginge zyn eenvoudig en gemakkelyk, men ziet 'er leven, agtbaarheid, en bevalligheit in. Hy heeft 'er gevallen, die een wyde uitgeſtrektheit zouden vereiſt hebben, in een naauw beſtek, verbeeld

iets

* Felibien heeft een Beſchryving van alle dezer Stukken in zyn Levens verhaal ingevoegt.

iets waar in *Le Sueur* in alle zyne *Werken* wonderlyk gelukkig geslaagt heeft.

De *Vreemdelingen* moeten ons niet beschuldigen, dat wy de *Schilders* van onze *Natie* te overdadig roemen, gelyk zommige van hen die van hun *Lantaart* gedaan hebben: ik en zal daarom niet zeggen dat *Le Sueur* met *Rafaël* en *Titiaan* is gelyk geweest, in de zekerheit der *Tekening*, en in de schoonheit der *Couleuren*, nog dat hy zo wel als *Poussin* alle de nootzakelyke deelen, die 'er tot de volmaaktheit der *Schilderkonst* behooren, geweten heeft. Maar zo hy al tot zulken hoogen trap van geleertheit niet is opgesteigert, hy heeft zig nogtans wel verheven, en hy is in zo veel gebreken niet vervallen, als wel in de *Werken* van veele andere *Schilders* zyns tyds zoude kunnen aangewezen werden.

Niemant moet denken, dat de *Taferelen* van *St. Bruno* de eenige bewyzen zyn van *Le Sueurs* vermogen in de *Konst*. Neen daar zyn 'er veel anderen in *Parys*, daar nog meêr zekerheit van *Tekening*, en schoonheit van *Couleur* in gevonden werd; in tegendeel kan men zeggen dat in de gezegde *Taferelen* zyn geest wel gezien wert: maar dat door de *Werken* die hy daar naar geschildert heeft, nog beter van zyn studie en uiterste aandachtigheit kan geoordeelt werden.

In het jaar 1650. maakte hy het *Schildery*, dat alle jaaren aan *Onze Lieve Vrouwe Kerk* te *Parys*, op den eersten *Dag* van *May* geprezenteert wert. Het verbeelt *Paulus* predikende in de *Stad* van *Ephezen*, daar hy veele *Joden* en *Heidenen* bekeert, en eenige afftant doorn van de eidele *Konsten*, hun *Boeken* brengende,

om die in het vuur te werpen. In dit voortreffelyk Konst-stuk, in al zyn deelen aangemerkt, ontdekt zig de kragt van 't verstand, en de inbeelding van den Schilder. De schikking is 'er Groots en Edel; de gestaltens der Beelden gemakkelyk en natuurlyk; het gelaat van de Hoofden alle verschillig, en vol Majesteit; de Klederen zedig, maar konstig geschikt; de plooijen gemakkelyk, en wel verstaan; het ligt zo verstandig verspreit, en zo eigen op al de Lighamen, dat men geen de minste verwerring in het geheele Werk ontdekt. St. Paulus die 'er de voornaamste Figuur is, verschynt met een gelaat vol Majesteit, en vol Goddelyken yver, daar by van vervult was. Verscheiden zo Joden als Heidenen zyn rontom hem, die met verwondering hem aanboren, terwyl eenige van zyn Discipelen de Handen opleggen, Aalmoessen doen, en aan de bekering van het Volk arbeiden. Van die Nieuwe Christenen, zyn 'er eenige nedergebogen in een gestalte die ootmoedig en Goêvrugtig is, de zoetigheid van de Genade, die de Heilige Geest in hen uitstort smakende. Daar is een Man die met sorgvuldigheid schynt aan te Tekenen, 't geene hy hoort Prediken, en een ander die hem uitlegt, het geen de Apostel zegt. Die wyze, waar van in de Handeling der Apostelen gesproken wert, die de eidele Konsten gepleegt hadden, brengen hun Boeken, en verbranden die voor al het Volk. Welkers getal zo groot was, dat als de Prys wiert opgenomen, men die bevond vyftig duizent zilvere Penningen. Ik en zal my nu niet uitlaten, om al de bijzonderheden van dit Stuk aan te wyzen, dewyl

wyl het in Prent gebragt is door Stef: Picart, en dus by ieder bekend is.

Onder andere Werken die hy gemaakt heeft, is ook in het Huis van den Heer Lambert, op Onze Lieve Vrouwen Eiland, een Solderstuk van een Zaal, daar hy de Geboorte van Cupido verbeelt heeft; het is in een van de Vertrekken van die zelve Plaats, dat Le Brun, die beroemde Gallery schilderde, in welks vervolg een Cabinet gevonden wert, in welk alle de Schilderyen van Le Sueur zyn; in het Solderstuk is een Phaëton verbeelt, en in het Alkoof zyn de Negen Musen, ieder met hun byzondere eigenschappen, op een verheve wyze geschildert.

Le Sueur maakte ook voor de Capucyns van de Straat St. Honoré, een stervenden Christus, en in de Kerk van St. Germain de l'Auxerrois, een Tafereel van Magdalena, en een van de Martel-doot van St. Laurentius.

In 1651 schilderde hy voor de Geestelyken van Marmoutier, twee Tafereelen, die de Historie van St. Marten verbeelden. Hy maakte ook in den zelven tyd eenige Werken in een Capel van de Kerk van Sint Gervais tot Parys. En in verscheide andere Plaatzes. Maar het Alleraanzienelykste, dat hy op het einde zyns Levens schilderde, zyn de Baden voor den Heer President de Torigni, in zyn Huis op het Lieve Vrouwen Eiland. En een groot Stuk, tot een Patroon voor een Tapyt, dat de Parochie van St. Gervais wilde doen maken, om de Historie en de Martel-doot van St. Gervais en St. Prottais te verbeelden. Hy had zelfs een tweede Schildery begonnen, van het zelve onderwerp: maar het niet hebbende kunnen voltoojen, zo is

het door Thomas Gouffe zyn Leerling, en schoon Broeder volvoert. *

Alle deze Werken zyn voldoende om de verdienste van Le Sueur te doen kennen. Zyn Tekeningen (waar van de Heer Girardon Beeldhouwer, 'er een groot getal, die zeer uitnemende zyn zorgvuldig bewaart,) ontdekken ons wat moeite dat by aanwende om alles met oordeel te doen. Zo dat men besluiten moet, dat indien by langer had geleefd, zyn gestadige studie hem bekwaam zoude gemaakt hebben, om zyn Werken tot de uitterste volmaaktheit op te voeren.

Het aanmerkelyke dat verder in de Werken van Le Sueur doorstak, was dat 'er niets, dat naar gemaaktheit riekt, in gevonden wert, het was de schoone natuur verkozen naar het schoone denkbeeld, die by in al haar verscheidentheit verbeelde, naar dat de onderwerpen zulks vereiften, hebbende geen een gestalte, geen manier van groepen, van schikken, nog van kleden, die hem meêr eigen was als eenige anderen, een gewis Merkteken van de kracht en gemakkelykheit van zyn verstant, dat zig aan niets onderwierp van het geen by gezien, nog zelfs van het geen by gemaakt had, zig de voorwerpen verbeeldende, zo als de waarschynelykheit van zyn Historie die vereifte. Zyn goet Oordeel had hem in zyn studie, naar de Beelden en Basrelieven der Antieken doen verkiezen, 't geen 'er Groot, Edel, en verheven in was, zonder 'er in naar te volgen, het geene zy droog, hart, en onbeweeglyk hadden, en hem uit de Werken der Moderne doen

* Le Comte doet een verhaal, van alles wat hy geschilert heeft, en wyft aan waar zyn stukken te vinden zyn.

doen trekken het bevallige, natuurlyke en gemakelyke, zonder in het zwakke, en in het geen van een kleinen aart genoemd wert te vervallen. Eindelyk, hoewel Le Sueur nooit uit Frankryk gegaan is, zo heeft hy nogtans Werken van een uitslekenden aart gemaakt; en dit is het dat ons doet oordeelen, dat een Man die waarlyk voor de Schilderkonst geboren is, zig altoos de zelve Denkbeelden van schoonheit vormt, die de Allergrootste Mannen van alle tyden gehad hebben. Dit ontdekt zig in de Werken van Le Sueur, die zonder te Romen geweest te zyn, de verstandigste Konstkenners doet zeggen, dat hy by naar een volmaakt Schilder is geweest, en dat zyn Werken op weinig naar het Alleropperste van de Konst berykt hebben. Waar uit men afnemen kan, dat het niet volstrekt nootzakelyk is zyn studie te Romen te doen, om bekwaam in de Schilderkonst te werden. Hy wiert ongelukkig door de doot weggerukt, tot groote droefheit van alle de Konstbeminnaars, in de May-maand des jaars 1655. en zyn Lighaam wiert begraven in Kerk van Stefanus du Mont.

L A U R E N S

D E L A

H I R E.

WAs in zyn leven in groot aanzien, en was de eenige onder alle de Schilders van zyn tyd, die de manier niet en volgde van

Vouet. De zyne was van geen beter aart, zy was meêr naar gezogt, uitvoeriger, en natuurlyker, maar altoos laf en geesteloos. Zyn Landschappen zyn meêr geâgt als zyn Beelden, hy voerdenze sterk uit en schilderde net. Hy was zodanig verbonden aan de wegwykende perspective, dat hy zyn verschieten als in een * damp stelde, naar de manier die hy van Desargues geleert had, hy handelde met de Beelden als met de † verschieten: want uitgenomen de geen die op den voorgrond waren, alle de andere naar maate van de afwyking scheenen in een ‡ nevel of mist te zyn, en hen zelve daar in te verliezen, naar mate van hun afstand. Zyn Zoon heeft de Schilderkonst verlaten, om zyn vaardig vernuft en begryp aan de Mathematize studie te koste te leggen, waar in hy een der aller vermaarste onzes tyds geworden is.

* P'Ex-halaifon.

† Loin-tins.

‡ Brouillard.

WAARSCHOUWING,

Het volgende berigt is opgegeven door den Heer de La Hire, lid van de Academie der Wetenschappen, en Professor in 't Koninklyk Collegie.

L Aurens de la Hire wiert geboren in Parys, in 't jaar 1606. had geen andere Meesters in de Konst als zyn Vader, die hem de eerste Gronden leerde: maar zyn geneigtheit voor deze Konst, deed hem in korten tyd geweldig vorderen, zig t'eenemaal overgevende om het
leven

even te volgen in een menigte van Historie-stukken, die hy voor zyn oeffening schilderde. Onder andere maakte hy 'er een, verbeeldende de Marteling van St. Bartholomeus, waar door hy veel aanzien verkreeg. Men kan dit stuk zien in de Kerk van St. Jacob, dit Tafereel is kragtig en in de groote manier geschildert. Maar de agting die hy zig verkreeg in een tyd als 'er niemand in Parys was die in vermogen tegens hem aan konde, verschafte aan hem veel Werk, dat hem in een zwakker manier deed vervallen, als die hy van te voren gevolgt had.

Hy maakte verscheide Cabinetstukken die hy met groote vlyt uitvoerde, en met Architectuur en Landschap dat hy wel verstont versierde. Hy liet ook niet naar als de gelegenheit voorkwam, verscheide Kerkstukken te schilderen, zonder van zyn manier af te gaan.

Omtrent dezen tyd maakte hy ook alle de Tekeningen tot de Tapytseryën voor de Kerk van St. Steven du Mont, die zeer uitvoerig waren Getekent met zwart kryt, op Blaauwagtig Papier, daar op gewassen, en met wit gehoogt; waar van 'er maar eenige ter uitvoering gebragt zyn. Men geeft bedendaags den naam aan deze Tekeningen (dog valschelyk) datze van de hand van Eustache Le Sueur zyn, 't geene aan deze doling onder de Lieshebbers plaats heeft gegeven, is, dat een van de Broeders van Le Sueur, in 't groot naar de Tekeningen van La Hire, de Patroonen voor de Tapytmakers Geschildert heeft.

Eindelyk de Antieken die men tot Parys gebragt heeft, en eenige Printen naar de grootste Meesters van Italiën, deden hem de Oogen open,
by

hy schilderde vervolgens een afsdoening van 't Kruis, voor het groot Altaar van de Capucynen van Rouaan, dat van dit slag zyn laatste Werk is. Want eenige zwaklykbeden op het einde van zyn dagen lieten hem niet toe, als het maken van kleine Landschapjes, die hy netjes, zitvoerig, en met veel opmerking schilderde: hy storf in 't jaar 1656.

Zyn Zoon Philippus had groote liefde tot de Konst, en om dat hy verslingert was op de dingen, die, naar Raphaël gedaan, tot Paryste zien zyn, trok hy naar Italie, hield zig eenige jaren in Romen op, met groote vlyt studerende naar de stukken van dezen grooten Schilder: maar hy verliet deze oeffening, om dat de geneigtheit die hy van zyn Kindsheit af de Geometrie had toegedragen, en de studie die hy tot vermaak daar in dede, hem eenige nieuwigbeden in deze wetenschap ontdekte, het welk hy in druk liet uitgaan, in 't jaar 1672. 't geen hem aanleiding gaf tot een plaats in de Academie der Wetenschappen, onder de groote Mannen die dit doornlugtig Lighaam uitmaken, en een Ampt van Professor in 't Koninklyk Collegis van Vrankryk, dat hy tegenwoordig in 't jaar 1715. nog bekleed.

MICHEL DORIGNI.

GEboortig van St. Quinten in Picardien, Discipel en Behuuvde Zoon van Vouet, heeft van naar by de manier van zyn Schoonvader gevolgt, en het grootste gedeelte van zyn Werken ge-est, daar hy de opregte eigenschap van Vouet in gebragt heeft, hy is

ge-

gestorven Professor van de Academie in 't jaar 1665. oud agtenveertig jaren.

C H A R L E S A L F O N S E

D U F R E N O Y.

GEboren in 't jaar 1611. was de Zoon van een voornaam Apotheker in Parys, die hem met alle mogelyke zorgvuldigheid optrok, met oogmerk om van hem een Doctor in de Medicynen te maken. De eerste jaren die hy in de Collegien doorbragt beantwoorden gelukkig het voornemen zyns Vaders, door de groote voortgangen die hy daar in dede: maar zo dra was hy niet in de hoogste Schoolen, dat hy den smaak van de Digtkonst kreeg, of zyn Geest voor dezelve te voorschyn komende, behaalde daar in den Prys ter plaatze waar hy zig bevond. Zyn geneigtheit wiert sterker door de oeffening, en gaf uit de beginzelen te oordelen, dat hy te eeniger tyd een van de grootste Digtters zyner Eeuwe stont te worden, indien de liefde tot de Schilderkonst hem niet te gelyk ingenomen, en zyn begaaftheit verdeelt hadde.

Eindelyk de studie in de Geneeskunde verlatende, verklaarde hy zig geheel en al ten voordeel van de Schilderkonst, in weêrwil van den tegenstant zyner Ouders, die, zonder eenig opzigt te hebben tot de geweldige genegenheit hunnes Zoons, alle de hardigheden dieze konden bedenken in 't werk stelden, om hem van zyn voorgenomen besluit af te wenden, om datze een geringe bevatting van de Schilder-

derkonst hadden, dezelve als een veragt handwerk aanmerkten, en niet als de Eedelfte van alle de Konsten.

Edog alle de tegenstant dien men in 't werk stelde, deed niet als deez' wassende drift aangroeijen, en zonder met beraden tyd te verliezen, gaf du Frenoy zig ten eenemaal over aan * Genie, de * neiging die hem aanporde. Hy was omtrent twintig jaren oud, wanneer hy begon het Crion in de hand te nemen, ende Tekenkonst onder Perrier en Vouet te leeren. Maar by naar twee jaren in deze oeffening hebbende doorgebracht, zo trok hy naar Italiën, daar hy in 't jaar 1634. aankwam; en Mignard hem daar in 't jaar 1636. vindende, verbondenze zig in vriendschap met elkander, dat tot hun doot geduurt heeft.

Geduurende de twee eerste jaren die Frenoy in Romën door bragt, was hy niet in staat om zyn kost te winnen; zyn vergramde Ouders, wiens raad hy niet had willen volgen, trokken de hand van hem af, 'tgeenezy hem voor zyn vertrek gegeven hadden was niet genoegzaam geweest om zyn reiskosten goed te maken. Aldus in Romën nog vrienden nog bekenden hebbende, vond hy zig tot zulk een uitterste gebragt, dat hy den meesten tyd zyn zelve spysde met brood en een weinig kaas. Nogtans had hy minder bekommering over zyn slegten staat, als over de studien in de Schilderkonst, die hy met grooten yver voortzette, als wanneer hy op de aankomst van Mignard, een behulpzaam vriend gewaar wierd, waar door hy wat ruimer lugt kreeg.

Dewyl 't verstant van Du Frenoy van dien
aart

aart niet was , om zig met tamelyke weten-
 schappen vergenoegt te houwen, zo wilde hy
 zyn Konst tot den wortel toe omwroeten, en
 het * zuiverste wezen daar uittrekken; hy stu- * *Quin-*
 deerde vlytig naar Raphaël en naar het Antiek, *tescence,*
 hy Tekende met een ongemeenen lust alle A-
 vonden op de Academien: en naar maate dat
 hy de Konst doorgronde, schreef hy zyn Aan-
 merkingen daar op slaande in Latynze Vaer-
 zen. Het eene ligt verleende hem het ande-
 re, en zyn Geest allengs vervult met alle de
 nootzakelyke Wetenschappen tot zyn voorne-
 men behorende, nam hy een ontwerp voor,
 om de Konstregelen in Poëzy voor te stellen,
 dat hem veel tyd en overdenking koste. Hy
 liet het aan al de verstandigen zien, daar hy of
 meerder verligting of goetkeuring van erlan-
 gen konde.

Hy had een ongemeene liefde voor de Wer-
 ken van Titiaan, aan de welke hy boven alle
 andere den voorrang gaf. Ter oorzaak, zeide
 hy, dat van al de Schilders, Titiaan de grootste
 navolger van de natuur geweest was. Hy Co-
 pyëerde in Romen het allervoornaamste van
 Schilderyen, met ongelooffelyke naarstig-
 heit.

Hy verstont zeer wel het Grieks en de Dig-
 ters: de tyd dien hy bestede aan het lezen, en
 om van de Schilderkonst te spreken met
 Lieden van oordeel, die hy bekwaam vond,
 om aan hen zyn gedagten voor te dragen, liet
 hem weinig over om te arbeiden; ten an-
 deren schynt het dat hy moete had om te
 schilderen, 't zy dat de diepe *Theorie* zyn hand
 vast hield, of dat hy van niemant de handeling
 des

des Penzeels geleert hadde, hy was langzaam in zyn schilderen : hoe dat het zy, zyn Werken zyn in klein getal.

Dewyl hy veel in Euclides gestudeert, en een uitmuntende verkiezing had, van de Architectuur, begon hy de stukken en brokken van de Aloude Gebouwen te schilderen, die in en omtrent Romen zyn. 't Welk hy verkogt om slegs te bestaan, dezelve Stukken by naar voor niet gevende. Al zyn Werken by den andere genomen, zullen omtrent vyftig Historie-Stukken uitmaken, en eenige Landschappen die hy voor besondere Liefhebbers geschildert heeft, zonder al de Copyen te tellen, die hy gemaakt heeft naar Titiaan.

Onder alle zyne Werken was niets dat hy meerder beminde, als zyn Poëzy over de Schilderkonst. Hoe begeerig dat hy was om het te laten Drukken, zo wist hy wel dat het onnut zoude zyn, het zelve in het licht te geven, zonder een Franze Overzetting, en dat de lange afwezenheit uit zyn Vaderlant, hem (om zo te zeggen) zyn taal had doen vergeten, derhalven stelde hy het openbaar maken altoos uit.

Eindelyk heb ik het op zyn verzoek, en volgens zyn meening in onze taal gebragt. Hy ging zeide hy, de aantekeningen opstellen, om zyn gedagten beter op te helderen, als wanneer hy van een beroertheit wiert overvallen, daar hy van storf, by een van zyn Broeders, vier Meilen van Parys, in 't jaar 1665. oud vierenvyftig jaren.

AANMERKINGEN.

Over de Werken van

D U F R E S N O Y.

IK heb du Fresnoy gemeenzaam gekent: hy had my zyn vriendschap en vertrouwen medegedeelt; hy stond toe dat ik hem zag arbeiden, (dat hy aan niemant toeliet, ter oorzaak van de moeite die hy had om te schilderen,) het groot getal wetenschappen, daar zyn Geest van vervult was, en zyn geheugen die hem ligtelyk de dingen te binnen bragt, wanneer de minste gelegenheit zig op dede, maakten dat zyn ommevang, hoewel zeer nut, zo vol van * uitweidingen was, dat hy * ^{Dif-} dikwils het voornaamste onderwerp kwam te ^{gressioni} verliezen: dat verscheide Perzonen heeft doen zeggen, dat zulks voortkwam van een overvloed van Denkingen, die de wakkerheit van de Inbeelding hem veroorzaakten. Voor my, die hem van naby gezien, en wel opgemerkt hebbe, het heeft my toegescheenen, dat zyn † Inbeelding in der waarheit wel verheven, † ^{Imagi-} maar niet levendig genoeg was, en het vuur ^{nation,} dat haar bezielde genoeg gematigt. 't Is zeker dat hy nimmer over zyn eerste gedagten voldaan was, maar dat hy hen beschaafde, en in zyn Geest overwoog met alle bedenkelyke omzigtigheit. Om hen te versieren, bediende hy zig van de behoorlyke omstandigheden, die hy oordeelde noodig te zyn, en van de verlig-

ting dien hy aan zyn geleertheit verſchuldigt was.

Het was volgens deze gronden die hy in zyne Poëzy ontworpen had, dat hy tragte zyn gedagten uit te voeren. Hy arbeide met veel traagheit, ik zoude hem wel grooter wakkerheit hebben toegewenſcht, om meêr geest aan zyn Penzeel te geven, en om zyn denkbeelden in ſchoonder luister te tonen. Ondertuffen liet hy niet naar om zyn oogwit te vervolgen, door de Theorie: en men heeft reden om verwondert te zyn, dat deze zelfde Theorie, die hem van de deugt des werks verzekering doen moest, hem de hand niet ſtouter heeft gemaakt. Al wat men hier op zeggen kan is dit, dat de groote beſchouwing ook een groote oefſening nodig heeft, en dat du Fresnoy geen andere magtig was, als die hy verkreegen had, door de weinige Schilderyen van zyn hand gemaakt.

Het is ligt uit zyn Werken te zien, dat hy Carats naar tragte in den aart der Tekenkonſt, en Titiaan in het Coloriet: zo als hy zig ook dikwils verklaart heeft. Wy hebben onder de Franzen geen Schilder gehad, die Titiaan zo na by gekomen is als Du Fresnoy, men kan onder andere van twee Schilderyen oordelen, die hy maakte tot Venetien, voor den Edelen Marcus Paruta, waar van het eene een half Lyf verbeeldt van de Heilige Maagt, en het ander een leggende Venus. 't Geen hy in Vrankryk geſchildert heeft, is ook van dien aart, inzonderheit dat hy maakte tot Rinci, voor den Heer Bordier, Intendant van de Financien: dit Konſtwerk gaat voor het beſte dat

dat hy gemaakt heeft, in het oordeel van verstandige Kenders. Maar indien het klein getal Stukken, die hy heeft geschildert, niet genoegzaam in staat zyn om zyn naam over verscheide gewesten van Europa te verbreiden, zyn voortreffelyk * Gedigt over de Schilder-^{* Poëme} konst zal hem zo lang doen leven, als deze Konst in eenige agting in de Waereldt zyn zal.

N I C O L A S M I G N A R D.

VAn Trojes in Champagne, oudste Broeder van Pierre Mignard, bygenaamt de Romein, heeft in zynen tyd dezelfde agting niet gehad als den laasten, maar hy heeft delen genoeg gehad in de Konst, om zig zo wel als hy boven het getal van gemeene Schilders te verheffen. Hun Vader genaamt Pierre, die den tyd van twintig jaren den Koning in zyn Legers gedient had, liet de vryheit aan zyn twe Zonen, om hun geneigtheit voor de Schilderkonst op te volgen. Nicolas leerde de beginzelen by den besten Schilder, die zig als doen in de Stad Trojes bevond: en om meêr in de Konst te vorderen, ging hy tot Fontaine-Bleau studeren naar de Antieke Beelden, en de Schilderwerken van Primaticio, die aldaar zyn. Maar begrypende dat den oorsprong van de schoonheden die hy naspeurde, in Italie was te vinden, wilde hy derwaards de reize aanvangen. De gelegenheit tot zekere Werken hield hem eenigen tyd op tot Lions: maar veel langer tot Avignon, alwaar hy verliefde op een Dogter, die hy trouwde op zyn

wederkomst uit Italie, (dit heeft hem doen noemen Mignard van Avignon.) Naar verblyf van twee jaren in Romen, en eenige jaren in Avignon by zyn Schoon-Vader, wiert hy door den Koning aan 't Hof ontboden, die hem leerde kennen, als hy door Avignon trok, in den tyd van zyn Huuwelyk met de Infante van Spanje, in 't jaar 1659.

Mignard zynde tot Parys aangekomen, wiert aldaar aan 't schilderen gestelt door het Hof, en door andere aan verscheide Werken, Proeven van zyn bekwaamheit gevende; hy schilderde veel Portretten: maar zyn Talent was eerder tot de Historien. Hy Inventeerde verstandig, en het behaagde hem Poëtize onderwerpen te behandelen. Egter was het vuur van zyn Inbeelding middelmatig, hy vergoede dat door een groote naauwkeurigheid, en zuiverlyk te schilderen. Zyn al te groote vlyt deed hem sterven van de Waterzugt, in 't jaar 1668. tot groot leetwezen van alle de geene die hem gekent hadden; want hy was niet minder een eerlyk Man, als goet Schilder. Hy was ook Reëtor van de Academie, dewelke zyn Lykdiensten bywoonden in de Kerk van de Feuillanten, daar hy begraven wiert.

CLAUDE VIGNON

GEboortig van Tours, volgde in het eerste de manier van Michelange de Caravagio, en schilderde in dien aart Stukken daar groote kragt in was, zyn vaardige handeling verschaft hem veel Werk, en om ieder een te voldoen, maakte hy zyn manier voortvaren-

voortvarender, maar ongelyk minder in kragt, als zyn voorige gewoonte van Schilderen Hy deed alles gemakkelyk, en zyn wyze om de Tinten aan te leggen, bestond daar in om dezelve op hun plaats te stellen, zonder hen te verëenigen, en al schilderende t'elkens Verw daar by te voegen, zonder hen in den anderen te doen smelten, door de beweging des Penceels; in voegen dat de oppervlakte van zyn Taferelen, zeer rouw en oneffen in het aanzien waren. Derhalven is zyn manier slegs uitgewoonte en handeling bestaande zeer ligt te kennen, en dewyl hy zelde met de natuur en het Anticq raatpleegde, en dat zyn vindingen en uitdrukkingen niets bezonders nog ongemeens hebben, zo werden zyn Stukken van de Liefhebbers niet gezogt. Hy was zeer ervaren in de kennis van de manieren, en om de Schilderyen op hun Prys te schatten. Hy storf in hoogen Ouderdom in 't jaar 1670.

SEBASTIAAN BOURDON

GEboortig van Montpellier, bezat een groot vuur in zyn Geest, dat hem niet toeliet om veel te overwegen, nog genoegzame aandagt te besteden aan de wezentlykste delen van zyn Konst. Zyn studien die hy in Italiën oeffende, wierden zelfs afgebroken door eenig * geschil dat hem nootzaakte te * Quelle. vertrekken naar een klein verblyf aldaar: nogtans had hy een overvloedig vernuft, dat hem genoegzame goede dingen deed te voorschyn brengen in zyn eerste Werken. Die hoop gaven van een ongemeene bekwaamheit.

De Burgerlyke Oorlogen in Vrankryk, die de oeffening der fraeije Konsten aldaar deden stilstaan, spoorde hem aan om een reis naar Sweden te doen, daar naar toegetrokken door de vermaarthheit van de Koningin Christina. Maar deze Koningin hem in 't geheel geen ander Werk gevende, als alleen haar Portret te schilderen, zo was zyn verblyf aldaar niet lang; en het vuur van zyn Geest niet over een te brengen zynde met de koelheit die hy daar ontinoette, zo kwam hy wel haast weder in Vrankryk om gelegenheit tot Schilderen te zoeken. Indien hy niet aan alles heeft vol-
daan, dat van hem verwacht wierd, ten min-
sten heeft hy zyn agting staande gehouden
door de ongeineenheit van zyn Vindingen, en
door de levendigheit van zyn uitdrukkingen.
Maar om dat zyn geest niet wiert bestiert
door een vast oordeel, zo ging hy zig dik-
wils in uitsporige Inbeeldingen te buiten; die
na datze den aanschouwer behaagt had-
den, door een * aantrekelyke vremdigheit,
* Bizar- voor een schrander oog in wildheit vervie-
ries pi-
quantes, len, als zy maar een weinig werden over-
wogen. 't Is zo niet gelegen met zyne Land-
schappen die hy heel wel maakte, en ik heb
'er verscheide gezien, die een uitwerking zy-
ner schoone gedagten zyn, en daar de vrem-
digheit niet anders als aangenaamheit aan by-
zet, om dat hy 'er zeeke ongewoone ge-
vallen in te pas bragt, die hy uit de Natuur
studeerde, en met een gezwinde en ligtvaar-
dige hand uitvoerde. Het is waar dat de
gronden die ongemeen zyn, niet altyd regel-
matig of wel geschikt zyn. Hy was niet
zeer

zeer uitvoerig in zyn schilderen, en de aller-
uitvoerigste zelf, zyn niet altyd de aller-
beste.

Hy wedde eens met een van zyn goede
Vrinden, dat hy op een dag, twaalf Tronien
naar het Leven zoude schilderen, zo groot als
de Natuur; en won het. Deze Tronien zyn
de minste niet die uit zyn Penceel gevloeit zyn.

Hy heeft veel Werken geschildert, waar
van de voornaamste zyn, de Gallery van M.
de Bretonviliers, in Onze Lieve Vrouwe Ei-
land, en de zeven Werken van Barmhartig-
heit, die hy zelfs Ge-ëtt heeft, en in Prent
uitgaan. Dat onder al zyn Stukken de meeste
agting verdient, is de Marteling van den Hei-
ligen Petrus, dat hy voor den Mey-tyd schilder-
de van onze lieve Vrouwe Kerk, en dat daar
bewaard word als een van de schoonste Stuk-
ken die daar te zien zyn.

Hy was van de Gereformeerden Godsdienst,
van goede zeden, en zeer geagt in de Acade-
mie, daar hy Rector van was. Hy schilderde
voor den Koning in de beneden vertrekken van
de Tuilleries als de doot hem overviel, in 't
jaar 1671. Omtrent zestig jaaren oud zynde.

S I M O N F R A N C O I S

GEboren tot Tours in 't jaar 1606. van zyn
Kindsheit af geneigt tot godvrugtigheit.
Hy wilde zelfs een Capucyn worden: maar
zyn Ouders hem belet hebbende, zocht hy een
beroep dat eigen was om hem in heilige be-
spiegelingen opgetogen te houwen, wanneer by
geval zyn oog viel op een Schildery van de

Geboorte van onzen Heilant , trof hem dat zodanig , dat met de gedagten van diergelijke te kunnen maken , hy voornam om een Schilder te worden. Derhalven is 't niet door een kragtige neiging geweest , dat hy de Konst omhelsde , maar als door een * roeping die iets ongemeens scheen te hebben ; want zyn vernuft was genoegzaam † koud , hoewel dat hy anderzints verstants genoeg had , om den gemeenen weg van de Schilderkonst te bewandelen.

* Voca-
tion.

† Froid,

Hy had geen andere Meester als de goede Schilderyen die hy Copyeerde. Hy schilderde ten eersten eenige Portretten , en den Heer de Bethune zyn voorstander , die als Ambassadeur naar Romen ging , nam hem met zig , en verzag hem met een Penzioen van den Koning. Hy bleef in Italie tot het jaar 1538. zyn wederom-reize nemende door Bologne , maakte hy aldaar vriendschap met Guido , die hem zyn Portret schilderde.

Op zyn aankomst in Vrankryk was hy gelukkig genoeg , om de eerste Schilder te zyn , die de eere had om den Dauphin te schilderen , die de Koninginne kwam ter Waereldt te brengen. Dit eerste Werk gelukte hem zo wel , dat hy reden had te hopen , dat het Hof , dat zo vergenoegt geweest hadde , hem verzeekering doende van gunsten en voordelen , hem in 't vervolg zoude dragen , en hem groote Werken aan de hand geven : maar wordende door eenige ongunst die hy niet verdiende overdwerft , verliet hy het Hof om een afgezonderd leven , meer met zyn Oogwit overeenkomende , te lyden.

Daar

Daar was het dat hy in goeden ernst dagt, om zig niet anders met Schilderen bezig te houden, als om zyne zaligheid te bevorderen, en dat hy voornam niet als Geestelyke Taferelen te schilderen, in welk voornemen hy zig zodanig versterkte, dat het overige van zyn levens tyd een voorbeeld van een volmaakt Christen geweest is. Onder andere deugden die men hem zag oeffenen, was die van de lydzzaamheit een van de aanmerkelykste, want gedurende de agt laatste jaren van zyn leven, stont hy de smertelykste pynen uit van de steen, met een ongelooffelyke stantvastigheid. Hy Overleed in 't jaar 1671. en de steen, die naar zyn doot by hem gevonden wiert, woeg de zwaarte van een pont.

Men ziet van zyn schilderyen geene in de Konstkamers; daar zyn 'er in eenige Kerken van Parys, en 't is niet bezwaarlyk op het zien van dezelve te oordelen, dat derzelve Meester eerder een Godvrugtig als een groot Schilder was. Zeer gelukkig evenwel daar in, dat hy van zyn Konst zig heeft weten te dienen, om veel liever den Hemel te verkrygen, als een eidele vermaarthheit.

PHILIPPE DE CHAMPAGNE

GEboren tot Brussel, in 't jaar 1602. van gemeene maar eerlyke Ouders, van zyn Kindse jeugt toonde hy zyn ongemeene geneigtheit tot de Schilderkonst. Hy verwisfelde verscheide malen van Meesters, dat gemeene Schilders waren, behalven de Fouquiere die hem leerde Landschappen schilderen.

belangende andere soorten van ſchilderen, moet men dezelve niet als aan zyn groote vlytigheid, en den luſt dien hy had om te vorderen, toewyzen.

In de hevige drift die hy had om te leren, zocht hy naar iemand die hem onderwyzen konde : maar geen Meester zodanig als hy wel wenſte aantreffende, nam hy het beſluit geen andere als de natuur te nemen, die hy zedert volgde, zonder veel verkiezing, hoewel regelmatig genoeg.

Op het negentiende jaar zyns Ouderderdoms nam hy voor naar Italië te gaan, en de reize door Frankryk te nemen, en zig daar zo lang op te houwen, als hy naar de voorkomende gelegenheden nodig zoude oordelen. Aangekomen in Parys, nam hy zyn intrek by een zeer ſlegt Schilder *L'Allemand* genaamt, die veel te werken had. Hy verliet deze om zig aſtezonderen, en ging wonen in het Collegie van Laon, alwaar Pouſſin naar zyn eerſte wederkomst uit Italië inſgelyks zyn verblyf had, deze ontmoeting verbond hen met een soort van vriendschap, en was oorzaak dat een Schilder *Du Chefne* genaamt, die hoewel onervaren het Schilderwerk van het Paleis van Luxemburg had ondernomen, deze twee daar aan te werken ſtelde, Pouſſin aan eenige kleine dingen in de * borſtwering, en Champagne aan 't ſchilderen van eenige Stukken in 't verrek van de Koningin, die zo veel behagen daar in hadde, dat du Chefne niet konde nalaten, zyn afgunſt te betuigen, waarom Champagne die liever de vrede als voordeel beminde, de gelegenheit waarnam om weder naar Bruffel te kee-

*Lambriſ.

keeren, om zyn broeder te bezoeken, en van daar de reis naar Italiën over Duitsland te nemen. Maar hy was zo dra niet tot Brussel aangekomen, of de Abt van St. Ambrosius, die Opziender over de Gebouwen was, liet hem de doot van Du Chesne bekent maken, en verzogt hem weder in Frankryk te komen. Hy nam daar aanstonds het bewint aan, over het Schilderwerk dat de Koninginne voornemens was te laten doen, die een Woonplaats in 't Paleis van Luxemburg, en een Pensioen van twaalf hondert Guldens aan hem gaf. 't Was in dien zelfden tyd, dat zy hem liet schilderen voor de Carmeliten, en dat hy de Dogter van Du Chesne trouwde. Dewyl hy groote liefde voor de Konst had, en zeer arbeidzaam was, zo heeft hy een oneindig getal Werken in Parys, en voor 't geheele Koningryk geschildert. Onder andere Plaatzten ziet men 'er in de twee Kloosters der Carmeliten, in de Voorstad van St. Jacob, en in de straat Chapon; op het Calvarie van de Voorstad St. Germain, in 't Koninklyk Paleis; in 't Capittel van Ons Lieve Vrouw van Parys, en in verscheide Kerken: zonder een oneindig getal van Portretten te tellen, die hy heel wel deed gelyken en uitvoerig schilderde. M. Poncet, RaadsHeer van 't Hof der Aydes, die een van zyne goede vrienden was, verzogt van hem dat hy zyn Dogters Portret wilde schilderen, die des anderen daags, zynde Maandag, haar in het Carmeliter Klooster stont te begeven, niet meêr als dezen laaften dag over hebbende, dat zy de Menschen van de Wereldt zien konde. Maar Champagne inmaakte zwarigheid om op een

een Zondag te ſchilderen , en was nog door beloften , nog bidden van zyn vriend te bewegen ; want behalven dat hy een goet Chriſten was , zo was hy ook niet ſterk op zyn voordeel geſtelt , gelyk als men uit het volgende kan oordeelen.

De Cardinaal van Richelieu , hebbende nimmer Champagne kunnen bewegen , om den dienſt der Koninginne te verlaten , door de beloften en aanbiedingen van groote voordeelen voor hem en de zyne , kon zig niet weêrhouden om zyn getrouwheit te pryzen , en zyn verbintenis daar hy by volharde des te meerder te agten. De eerſte Kamer-Dienaar van den Cardinaal , die aan hem het voorſtel gedaan hadde , voegde daar by , dat hy niet anders als te wenſſen had , en dat zyn Meeſter hem niets zoude weigeren ; waar op Champagne antwoorde , dat indien myn Heer de Cardinaal hem beter Schilder konde maken , als hy was , het de eenige zaak zoude zyn , die zyn Eerzugt het meêſt bedoelde , maar om dat dit onmogelyk was , zo wenſte hy van zyn * Uitmuntentheit niets , als de eere van zyn goede gunſten te mogen genieten. Dit antwoord dat aan den Cardinaal overgebracht wiert , wel verre van hem te verbitteren , deed de agting die hy voor dezen Schilder had des te meêr aangroeijen. Al was het dat Champagne afloeg om in den dienſt van den Cardinaal te treden , nogtans was hy niet afkeerig om voor hem te ſchilderen. Onder anderen heeft hy verſcheide malen zyn Portret gemaakt , dat

* Emi-
nence.

dat al van het beste is dat hy van zyn leven geschildert heeft.

Hy was langen tyd in groot aanzien , tot op de aankomst van Le Brun uit Italiën , die straks door zyn bekwaamheit , en door het middel van vermogende voorstanders , wel haast het roer der Schilderkonst in hande nam , en ingevolge eerste Schilder van den Koning gemaakt wiert , zonder dat Champagne ooit de minste jaloufie daar over heeft laten blyken.

Hy had uit zyn Huuwelyk een Zoon en twee Dogters ; van deze drie Kinderen bleef hem niet als één Dogter over , die hy teder beminde , en om dat zy Geestelyk wiert te Port Royal , (alwaar zy in de kost bestelt was ,) kreeg Champagne daar door genegenheit voor het Convent , en voor de Perzonen die daar toe betrekkelyk waren , die men in dien tyd de naam gaf van Jansenisten. Hy storf in 't jaar 1674. in den Ouderdom van twe-enzeventig jaren , ge-ëert en bemint van alle die hem gekent hadden , zo wel om zyn Konst , als om zyn deugden.

AANMERKINGEN

Over de Werken van

CHAMPAGNE.

DE groote geneigtheit die Champagne van zyn Kindsheit af tot de Konst toonde , was met geen verhevenheit van Geest gepaart.
Men

Men kan niet ontkennen dat hy veel groote Werken heeft gemaakt, en dat hy met weinig moeite inventeerde, maar zyn Geest was koud en zyn smaak behield veel van zyn Landaart.

Hy is altoos zeer aan de natuur verknogt geweest, en om zyn Modellen getrouw te volgen: maar hy wist hen niet te fchikken, op een wyze die hen het leven en de beweging geven. Hy heeft niet wel verftaan, het onbehaagelyke van de natuur te vermyden, om het mals, lugtig, en van een goeden aart te maken, nog het weinige dat hen doet fchynen bezielt te zyn, daar by te voegen; met één woort, het dunkt my dat al zyn wetenfchap in zyn Model bestont, daar hy slaaf van was, wel verre van het aan zyn verftant, of ten minften aan de Konftregels te doen onderwerpen. Ik kan zelfs niet zien, dat hy de befte Grondregels van de Schilderkonft veel onderzocht heeft, behalven in het Tekenem, daar hy regelmatigheid genoeg in geweest heeft, maar weinig van de goede verkiezing; hy heeft zodanige Stukken niet gefchildert, die den aandacht van een keurig oog door hun geestigheid op houden.

Ik wil egter niet verzwigen, dat ik veel goede dingen van hem gezien heb, aangaande de eigentlyke of *Locale* Coleuren, en veel wel nagevolgde Hoofden, die kragtig gefchildert waren; maar het meerendeel daar van waren niet vry van onbeweeglyk en ongevoeligheid, dat gemeen is zelfs in de levende Modellen.

De Natuur uit te beelden, en haar te verbeteren, alle de fchoonheden die zy bekwaam is om aan te nemen daar by te voegen, en de

Ligten en Schaduwen die haar verzellen , op het voordeligste te verspreiden , is het Werk van een volmaakt Schilder : maar het blyft ook evenwel een goet Schilder , die gemakkelyk weet te volgen dat hem voorkomt , en den eigen aart getrouwelyk te doen zien , al weet hy haar zelfs met geen andere Sieraden te vertieren , als zy tegenwoordig heeft , zonder doorzigt te hebben van het geen aan haar toe te eigenen zouden zyn. 't Is in dezen opzigt dat Champagne de agting , die men in zyn tyd voor hem gehad heeft , konde waardig zyn ; zo veel te meer , om dat hy een goede manier had van het Landschap schilderen , dat hy heel wel de Perspective verstont , dat hy al zyn Werken net uitvoerde , en eindelyk dat hy langen tyd het Ampt van Reëtor in de Academie heeft waargenomen.

J E A N B A P T I S T A

D E C H A M P A G N E .

Ook van Brussel. Neef van Philippes , van wien wy gesproken hebben , was zyn Ooms Discipel in de Konst. De overeenkomst daar zy lieden in leefden , de agting die zy voor mal-kander hadden ; deed den Neef deszelfs manier aannemen , die zyn Oom gevolgt had , dog een weinig minder in kragt en waarheit. Voor het overige ze hielden dezelfde Maatregels in hun beroep en levenswyze ; deze te weten de Neef , deed een reis naar Italie , die niet langer als vyftien Maanden duurde , zonder een andere verkiezing aan te nemen , als het geen
de

de Werken van zyn Oom hem ingescherpt hadden. Hy storf Profeffor van de Academie in 't jaar 1681. Oud omtrent drie-enveertig jaren.

N I C O L A S L O I R.

Van Parys, een voornaam Goudsmit's Zoon, ontbrak het aan geen Geest om te Inventeeren, nog aan vuur om het uit te voeren. Maar dit niet genoeg zynde tot het Schilderen, zo heeft hy daar in nooit uitgemunt boven de gemeene Schilders. Men merkte in zyn dingen, nog * *finesse* van Denking, nog *de pen-fee.* bijzondere eigenschap, die eenige verhevenheid heeft. Hy had een goede manier van Tekenén, net en gemakkelyk in alles wat hy deede, en zonder zig den tyd te geven van zyn gedagten te beschaven, voerde hy dezelve zo dra uit alszy bedagt waren, dikwils al pratende met het Volk; door de groote gewoonte die hy zig eigen had gemaakt, en door een gelukkige memorie van de dingen die hy in Italiën gezien had. Hy bleef aan een onderwerp niet gehegt, en maakte alles al even goet, zo wel Beelden, als Landschap, Architectuur en Sieraden. Men ziet in Parys veel van zyn Werken, zo openbaare als bijzondere, verscheide Galleryen en Kamers, onder andere voor den Koning in 't Paleis van de Tuilleries. Hy storf in 't jaar 1679. Oud vyfenvyftig jaren, zynde alsdoen Profeffor in de Academie.

CHARLES LEBRUN

GEbooren te Parys 1619. in de Wereld komende. bragt met hem al de noodzakelyke gesheltheden om een groot Schilder te worden. Hy bediende zig van zyn begaaftheit zo ras als hy zig konde bedienen van de rede: hy kweekte dezelve aan door gestadige oeffeningen, en deed die gelden door 't geluk, het welk zyn verdienste ondersteunde, en hem nimmer begeben heeft. Hy was de Zoon van een tamelyk Beeldhouwer, die in de Plaats *Maubert* woonde. Deze Beeldhouwer was aan een werk bezig in den Tuin van 't *Hotel Séguier*, die de gewoonte had om 'er zyn Zoon mede te brengen, op dat hy in zyn tegenwoordigheid het Tekenen zoude oeffenen. De Heer Cancelier 'er op zekeren tyd wandelende, zag dat dezen jongeling met zo veel opmerking, en zo gemakkelyk Tekende ten aanzien van zyn jaren, dat hy niet twyffelde of het moest de uitwerking van een geest boven het gemeen zyn. Ook zag hy in de * wezen-^{* Physio-}trekken van dit Kint iets dat hem behaagde,^{nomie.} aangedaan dan door deze goede geschiktheit, verpligte hy den jongen knaap om van tyd tot tyd aan hem zyn Tekeningen te vertonen, vervolgens het opzigt aannemende over zyn vordering in de Konst, en hem zomtyds eenig gelt gevende om hem te meer aan te sporen.

Deeze jongeling, door de vereeringen aangemoedigt, maakte een ongelooffelyken voortgang, invoegen dat de Heer Cancelier hem aan prees aan Vouet, die aldoen in de Biblio-

teecq van 't *Hotel Séguier* schilderde, en die in dien tyd onder al onze Schilders als de Raphaël van Vrankryk wiert aangemerkt.

Le Brun maakte met zyn vyftiende jaar twee stukken die de schilders van dien tyd verbaasden: het eerste was het Portret van zyn Groot Vader, en het ander verbeelde een Hercules die Diomedes paarden doodflaat. Eenigen tyd daar naar, als de Heer Cancelier Segquier de vordering van Le Brun zag, en den lust om te leeren van dezen jongen Schilder, oordeelde hy dat het nodig voor hem was de Italiaanze reis te doen. En zond hem daar heenen in 't jaar 1639. daar hy hem onderhield met een rykelyk Pensioen, den tyd van drie jaren, gedurende dezelve, zo oeffende Le Brun zyn verstant in alle de wetenschappen die hem opgeleid hebben tot den trap van volmaaktheit, daar hy zig toe verheven heeft. De jonge Schilders die van Rom en wederkeeren, nemen doorgaans hun weg over Venetien, om ten minsten eenige bekwaamheit in de goede Colorering aan te nemen: maar Le Brun had deze liefhebbery niet.

Het eerste stuk dat hy op zyn wederkomst uit Italiën schilderde, was de opregting van de Metale Slang, dat in het Klooster is van de Monniken van *Picpus*, en vervolgens eenige andere Stukken voor den Cancelier zyn Mæcenas.

Hy wist zeer wel zyn eigen kragten te wegen, in vergelyking van de andere Schilders van zyn tyd, de drift die hy had om zig bekent te maken, deed hem kragtige aanzocken doen, om zulke Werken te schilderen die in
'topen

t openbaar ten toon moesten gestelt worden.
 t Was met dat oogmerk, dat hy twee jaren
 aan den andere het Stuk maakte in de Lieve
 VrouweKerk, dat altyd op den eersten Dag,
 van Mey gereet moet zyn. Het eerste jaar
 schilderde hy 'er de Marteldoot van St. Andre-
 as, en het tweede jaar St. Stephanus steniging.
 Le Sueur, daar wy van verhaalt hebben, was
 de eenige medestrevver die hem in dit slyd-perk
 zyn roem konde betwisten: maar het zy dat
 men Le Brun bekwamer of meêr naar de mo-
 de vond, of dat hy meerder vrienden had, hy
 verkreeg altoos boven zyn mededinger de groo-
 te gelegentheden om zig te doen verheffen.

De Gallery van den Heer Lambert in onze
 Lieve Vrouwen Eiland, en het Kweekschool
 van St. Sulpice * vesten zyn agting op zulk
 een vasten grond, dat de Heer Foucquet,
 opziender over de Financien, begeerde dat hy
 voor hem schilderde de Werken die tot versie-
 ring van zyn Huis, genaamt *Vaux* | *Le-Vicomte*,
 zouden dienen. Le Brun heeft aldaar de Teke-
 nenen nagelaten van zyn doorgrondig verstant
 en wetenschap, boven al in het vertrek dat de
 Kamer van de * Zanggodinnen genaamt word * Mit-
 Men ziet een † Zolderstuk, dat een van zyn ses.
 allerbeste is, die hy geschildert heeft. † Plaf-
 fond.

Den Heer Foucquet, om Le Brun ten ee-
 nenmaal tot zyn dienst te verbinden, gaf hem
 een pensioen van twaalf duizent guldens, be-
 halven de betaling van zyn Werken. En naar

Hh 2

de

* Daat hy in het Plafond een Maria Hemelvaart, in Prins
 gebragt, in twee bladen, door Louis Simonneau, en in het
 Altaarstuk, de Nederdaling van den Heiligen Geest, in
 Prins gebragt, door G. Audran, geschildert heeft,

de ongenade daar de Heer Foucquet in verviel, zo wierp de Koning de oogen op Le Brun, zyn Majesteit die zyn Ryk al zo wel wilde doen bloeijen door de Konsten, als door de wetenschappen, verhief hem tot den Adeldom; vereerde hem met de order van St. Michiel, en maakte hem tot zyn eersten Schilder.

Het is in dezen staat geweest dat hy zyn verdiensten nog kennelyker aan den Koning heeft doen zien, en dat de Heer Colbert eerste Minister, en opziender over de Gebouwen, hem aanmerkte als de grootste Schilder die 'er in de Waereldt was. Door zyn ontwerp was het dat deze * Staatsdienaar aan zyn Majesteit voorstelde, om den grondslag van de Academie der Schilderkonst vast te stellen, en die de allerberoemste te maken, die 'er immer geweest is. De Inkomsten daar van wierden vermeerderd, men stelde 'er nieuwe Wetten in, en zy wiert zamen gestelt uit een Protector, een tweede Protector, een Directeur, een Cancelier, een Rector, en veertien Professors, waar van 'er een † A joints zoude zyn voor de Anatomie, en een ander voor de Mathesis; nog eenige † bygevoegden, om de Rectoren en Professors behulpig te zyn, verscheidene Raden, een Secretaris, en twee Deurwagters.

Het was ook op het verzoek van Le Brun, dat de Koning tot Romem een Academie vast stelde, om aldaar een Directeur te onderhouden, die het opzigt had over de jonge Konstoeffenaars, die de Koning van tyd tot tyd daar heenen zond, ten einde datze bekwaamheit mogten verkrygen, om zyn Majesteit te dienen, niet alleen in de Schilderkonst, maar ook in de Beeldhouwery en de Bouwkonst.

Le Brun had een vuurige drift, om de schoone Konsten in Vrankryk te doen bloeijen; hy beantwoorde daar in aan de goede voornemens van den Koning, en de Heer Colbert, belast met de uitvoering van zyn bevelen, liet dit ten eenemaal op Le Brun aan komen. Waarom hy de zorg op zig nam over de dingen in het algemeen, by die van zyn Schilderyen in 't bezonder. Hy onderrigte zig zelve grondig aangaande het onderwerp dat hy stont te verbeelden, zo door het lezen van de goede Auteurs, als door het Raadplegen met de Geleerden.

Hy heeft tot Sceaux, en in verscheide Huizen van Parys Werken geschildert, die door de faam aanzienelyk zyn gemaakt. Maar de allervoornaamste zyn by den Koning, in verscheide groote Stukken van de Historie van Alexander, in het Schilderwerk van onderen te zien, van de groote Gallery van Versailles, en op den grooten Trap van dezelfde plaats.

Wanneer de Koning Le Brun tot zyn eersten Schilder verloor, gaf hy aan hem daar by het algemeen opzigt over de Manufacturen van de Gobelins, dat hy met zo veel ernst behartigde, dat 'er geen een Werk gemaakt wiert, of het was naar zyn Tekeningen. Hy is gestorven in 't jaar 1690. in den Ouderdom van zeventig jaaren, in zyn woonplaats van de Gobelins. Zyn Begraafplaats is in een Capel die hy verkreegen had tot *St. Nicolaus du Char-donnet*, alwaar zyn Weduwe hem een heerlyk * Grafteken heeft doen opregten. * Mau-
foléc.

AANMERKINGEN

Over de Werken van

CHARLES LE BRUN.

DE gemakkelykheit met dewelke Le Brun zyn studien in de Konst tot Rome voortzette, en de eerste Stukken die hy op zyn wederkomst schilderde, verwekten een groot gevoelen van zyn bekwaamheit. Hy hield het gemeen niet in verwagting door pryswaardige beginzelen, om hen alleen te doen vermoeden, wat hy t'eeniger tyd stont te worden: neen, maar hy deed gelyk als de Vygeboom, die geheel anders als andere bomen begint, met het voortbrengen der vrugten, zonder door voorafgaande Bloeizel 'er hoop van te beloven. Alles wat hem is van de hand gegaan, is altoos aangezien als het Werk van een groot Meester, invoegen dat men eeniger wyze zeggen kan, dat de voortgang dien hy in zyn konst heeft gedaan, niet geweest is om zig bekwaam te maken, dewyl hy het alreeds was, maar om een van de eerste Schilders van zyn Eeuw te worden.

Hy had een overvliegent verstant, een doordringenden Geest, en een vast oordeel; Hy inventeerde gemakkelyk, maar met overweging. Hy bragt niets in de Ordinantien van zyn Tafereelen, als naar dat hy het wel overwogen had; hy berade hem met de Boeken en geleerde

de lieden om niet te verzuimen, 't geen zyn onderwerp waardig kon vervullen, in alle deszelfs omftandigheden. Dat hy dan vernuftig uitdrukte met een levendigheid, die niets gemeen had met de * vervoering. Men geloofde eerst op het gezigt van zyn eerste Werken, welke by naar alle in geestelyke onderwerpen bestonden, dat zyn bezondere begaaftheit voor het † zagtsirelende, en de tederheit was: maar hy heeft door de Schilderyen die hy daar na gemaakt heeft, wel doen blyken, dat zyn vernuft ‡ algemeen was, en dat hy zo gelukkig was, in het vrolyke te verbeelden, als in het * statige, en in het tedere, als in het † verschrikkelyke.

* l'Emportement.

† La douceur.

‡ Univerfel.

* Le sérieux.

† Le terrible.

* Sujets allegoriques.

† Les symboles

‡ La Fable.

* Medailles antiques.

† Enigmes.

Hy heeft zyn * verbloemde onderwerpen met volgeestige gedagten uitgebeeld: maar in plaats van zyn † Zinnebeelden uit eenigen bekende oorsprong te halen, gelyk als uit de ‡ Verdigtzelen, en de * Aloude Gedenkenningen, zo heeft hy dezelve by naar alle geïventeert, waar door deze zoort van Schilderyen, als † raadzels zyn geworden, daar den aanschouwer de moeite niet overnemen wil, om derzelve verklaring uit te vinden.

Hy heeft altoos belangende het Teken en agting voor de Romeinze School gehad, maar ook een neiging om die van Bologne te volgen, inzonderheit den smaak van Annibal Carrats, in dewelke hy een verwonderlyke gemakkelykheit verkreegen had. En indien hy in dit gedeelte niet zo geestig als deez' Schilder is geweest, zo was hy egter min ‡ zwaarinnig in zyn ommetrek, evenmatiger, veel bevalliger, en * altoos zeker. De Standen van

† Moins Charge.

* Toujours

Correct.

zjn Beelden, zjn van een schoone verkiezing, natuurlyk, veel uitdrukkende, * tegengesteld met oordeel: zjn klederen wel gefchikt, vlejende de naakte Leden, en dezelve met befcheidenheit aanwyzende, zonder 'er egter de vermenging van een aangename verandering in de ftoffe, in te paffe te brengen. Zjn uitdrukkingen zjn fchoon in alles dat hy heeft willen verbeelden, en het fraaije Tractaat dat hy opgeftelt heeft, van de † Hartftogten met de Figuuren tot bewys dienende, doet zjn groote opmerking die hy dien aangaande had kennelyk zien. Het fchynt egter dat hy evenwel daar in, al te generaal het denkbeeld van zjn begrip gevolgt heeft, der maate dat het afweek tot een gewoonte, en tot manier, zo als men het noemt. Deze gewoonte is fchoon in der waarheit: maar als een verzuim van de levende Natuur aan te merken, die ons doet zien, dat een zelfde Hartftogt op verfcheide wyzen kan uitgedrukt werden, en dat 'er een verfcheidenheit in is, die levendig en werkende is. Hier door heeft hy zjn Werken van een waardy berooft, die ze niet alleen ingang in de Konftzalen der Liefhebbers zouden geven hebben: maar, die 'er hen teffens een hoog aanzienlyke Plaats zouden hebben bezorgt.

Het geen ik zeg van deze generale uitdrukking der ‡ gemoedsdriften kan ook plaats hebben, in de Tekening van de Figuuren, zo wel als in 't gelaat van de Hoofden die Le Brun verbeeldt heeft, want zy zjn by naar alle dé zelfde, hoewel anders van een schoone verkiezing: dat zonder twyffel daar van daan komt

* Con-
traftees,

† Paffi-
ons d'la-
me.

‡ Paffi-
ons d'la-
me.

komt, of dat hy de natuur heeft onderworpen aan zyn aangewende gewoonte, of dat hy niet genoeg overwogen heeft de verscheidentheden die zy aannemen kan, en waar van de bezondere uitwerkzels niet minder het voorwerp van den Schilder moeten zyn, als de generale.

Le Brun begreep genoeg op zyn wederkomst uit Italië, hoe nootzakelyk hy zig zelf moest ontdoen van die wilde en slegte Tinten, daar Vouet zyn Meester zig van gediënt had, om zyn Werken vaardig af te maken: hy deed alles wat hy konde om dit te overwinnen, hy maakte dezelve gematigder, en nader aan de waarheit van de natuur: maar wat moete dat hy aangewent heeft, om zig daar t'eenemaal van te ontdoen, heeft hy nogtans dien trant geduurig behouwd, om al zyn Tinten generaal te gebruiken, zo wel in de Klederen, als in de naakte Beelden, en geen aandagt genoeg gehad op de Reflexien, die veel toebrengen aan de kragt, en rondigheit der voorwerpen; als mede tot de houwding in de opregtheit van de navolging.

Zyn Locale Coleuren zyn slegt, hy heeft niet opmerkende genoeg geweest om in dit gedeelte de waare eigenfchap aan ieder voorwerp te geven; dat de eenige oorzaak is, waar door zyn Schilderyen vervächtig zyn, of gelyk men zegt, naar het Palet ruiken, en geen getrouwe naarvolging van de natuur vertoonen, en om een proeve van dit gezegde te nemen, behoeft men niet anders te doen, als een van de beste Stukken van Le Brun, neffens een van de beste der Veneetziaanze Schilders te

len. Deze vergelyking is uitmuntende, niet alleen in dit geval, maar in alle diergelyke, daar het op het oordelen over de Locale Co-leuren aankomt.

* Prati-
que. Deze * handeling daar Le Brun aan vast was, gevoegt by de kleine voorzorg die hy gehad heeft, om kragtige bruintens op den voorgrond te brengen, en het gevoelen daar hy in was, dat de groote Ligten niet gevoeglyk in 't verschiet konden geplaaft worden, heeft hem veel Werken doen maken van weinig kragt.

Hy heeft dus niet te werk gegaan, rakende de kennis van 't Ligt en Bruin, want alhoewel hy in zyn eersten tyd geen volkome opletting daar in waargenomen heeft, zo heeft hy nogtans, tot meerder jaren gekomen, de volflage nootzakelykheit daar van begrepen, en met groot voordeel in 't werk gestelt. De Taferelen die hy van Alexanders daden geschildert heeft, zyn 'er wel doorslaande Proeven van.

Zyn laatste Konstwerken, die de beste zyn die hy in zyn Leven heeft gemaakt, zyn meêr als overvloedig, om de groote uitgestrektheit van zyn bekwaamheid en Geest te doen zien, en de Printen die 'er met zo veel zorgvuldigheid naar gemaakt zyn, zullen zyn Glorie over de geheele aarde voeren.

† Univer-
fel. Le Brun was † Algemeen en bekwaam tot allerly slag van Schilderwerk, behalven de Landschappen. Zyn Pinzeel was lugtig en vloeijende: hy voegde een ongemeene gemakelykheit by een uitterste naauwkeurigheid. Eindelyk waar in men hem ook berispen kan,
† Ideale ten aanzien van zyn al te † denkbeeldige manier,

nier,

nier, die al te weinig verandering, en te weinig natuurlykheit had, nogtans heeft hy in andere delen genoegzaam uitgemunt, om een aanzienelyken rang onder de voornaamste Meesters te houwen; in weêrwil van't geen de afgunst heeft kunnen zeggen of doen, om zyn begaaftheden te verduisteren, zyn gedagtenis is alreeds genoegzaam gewrooken, en de Naazaat zal zonder twyffel volharden, om het regt dat zy aan zyn verdienste verschuldigt is, aan hem te geven.

C L A U D E G E L É E ,

Genaamt

L O R R A N O I S .

DE wyze die de Fortuin heeft gehouwen om dezen Schilder uit de groote duisterheit, daar hy in was, te trekken, om een vermaart Man over geheel Europa van hem te maken, is geheel en al verwonderlyk. In zyn Kindheit wierd hy van zyn Ouders ter Schoole gezonden, maar om dat hy niets leeren konde, besteldeze hem by een Pasty-bakker. Hy voldeed daar zyn tyd, zonder voordeel daar mede gedaan te hebben, en niet wetende wat te beginnen, zo begaf hy zig onder het volk van zyn handwerk die naar Romen gingen, om te tragten, gelyk zy lieden, de kost te winnen. En dewyl hy de taal niet verstont, en zeer dom was, geen handgebaar konnende vinden, geraakte hy by geval in dienst van Augustyn Tassì, om Verven voor hem te vryven, zyn Pincelen

celen en Palet schoon te maken , zyn Paart op te passen , en de Keuken waar te nemen , en andere nootzakelyke dingen in een Huiſhouwing nodig te verrigten ; want Auguſtyn had niemand als hem alleen in zyn huis.

Deze Meeſter , verwagende van zyn Knecht met 'er tyd eenigen dienſt te hebben in zyn grootſte Werken , leerde aan hem allengskens eenige regelen van de Perſpective.

De Lorrain had in het eerſte moeite om deze Grondbeginzels van de Konſt te leeren : maar wanneer hy eenige beloning voor zyn Werken begon te ontfangen , greep hy moet , en zyn Geest wiert wakker , hy viel aan het ſtudeeren met een hartnekkigen yver. Hy was van den vroegen Morgen , tot den laten Avond op het Land , om agt op de natuur te geven , en om naar het Leven te Schilderen of te Tekenen. Sandrart verhaalt , dat hy eens met hem Landwaarts gegaan zynde , om te zamen te ſtuderen , de Lorrain hem aanmerkingen voorſtelde , even eens als of zy van eenig Natuurkenner geſchieden , over de oorzaken van de verſcheidetheit van een zelfde gezicht , dat's te zeggen , dat dan eens op zulk een wys , en dan weder op een andere voorkomt , voor zo veel als de Coleuren aangaat , hoe dat het Landſchap ſchynt te zyn , door den Daauw van den Morgenſtont , of door de nevelagtigheid van den Avondt. Hy was zo gelukkig in 't onthouwen , dat hy met veel getrouwheit ſchilderde , tot zynen't wedergekeert , 't geene hy niet anders als met aandagt op het Land gezien had. Hy was zo verzonken in zyn werk , dat hy by naar niemand bezogt.

Zyn

Zyn uitspanning was de oeffening van zyn Konst; en door het aankweeken van zyn be-gaaftheit, heeft hy Stukken gemaakt, die hem een onsterffelyken naam hebben doen verkry-gen, in dat zoort van Schilderen dat hy om-helst heeft. Men kan daar door giffing maken wat de stantvastige arbeit kan ophalen, tegens de dofheit van den Geest. Hy had moeite om te schilderen, en als zyn werk niet beant-woorde aan zyn voornemen, was hy zomtyds agt dagen bezig om dezelfde dingen te doen, en te herdoen. Zyn Toetsen hebben geen man-ner, en hy schommelde dikwils met lakzeren de Bomen, naar dat hy dezelve gefchildert had.

Wat moeite dat hy aanwende om op de A-cademie te Tekenen, nogtans heeft hy nooit Figuuren van een goeden aart kunnen maken, om zyn Landschappen te stofferen. Hy is te Romen gestorven in 't jaar 1678. in hoogen Ouderdom. De Paus Innocentius de X. had zo veel agting voor de Werken van de Lor-rain, dat hy den Meester 'er zelfs van willen-de zien, hem liet zeggen, dat hy den Paus vermaak zoude doen, om zyn sloop te volgen, als hy zomtyds naar buiten ging.

WAARSCHOUWING,

Mevrouwe de Gravinne van Fenquiere, niet goedgevonden hebbende een Berigt op te geven, rakende het Leven en de voornaamste Werken van wylen den Heer Petrus Mignard, haar Vader; eerste Konings Schilder.

Zo heeft de Boekverkoper JACQUES ESTIENNE geoordeelt, dat hy aan het Gemeen dienst zoude doen, met een uittrekzel uit het vervolg van de Doorlugtige Mannen van

MR. PERRAULT.

PETRUS MIGNARD.

TE Troyes in Champagne geboren, in de Maand November, in 't jaar 1610. zyn Vader bragt het grootste deel van zyn Leven door in den Oorlog, alwaar hy verscheide wonden ontfing, die hem eindelyk noodzaakten om den dienst te verlaten. Hy had twe Zoons, de Oudste de Schilderkonst verkoren hebbende, zo schikte hy de Jongste tot de Medicynen;

nen; die het is daar wy van spreken. Deze jongeling had zulk een groote geneigtheit tot zyn Broeders oeffening, en gaf zulke blyken van zyn vernuft in deze Konst, dat als hy den Geneesheer verzelde, die men had verkoren om hem te onderwyzen, hy niet anders bezig was, als om de zieken en kranken, en die hen dienden naar te Tekenen. Hy schilderde te gelyk in een Stuk, de Vrouw van den Doctoor, zyn Kinderen, en een van de Dienstboden; zo wel gelykende, en van zo goeden aart, hoewel dat hy nog geen twaalf jaren bereikt had, dat de beste Meesters daar over verzet stonden.

Deze eerste Proef, die te kennen gaf wat hy t'eeniger tyd stont te worden, deed zyn Vader besluiten, om hem zyn neiging te laten opvolgen, in een beroep, waar toe hem de Natuur met zulke rykelyke gaven voorzien had. Zyn toenemen in de Konstoeffening was in weinig tyds zodanig, dat de Maarschalk van Vitry, de Werken van dezen jongen Schilder gezien hebbende, die niet boven vyftien jaar oud was, hem van zyn Vader verzogt, om zyn Capel van Coubert te schilderen, 't geen hy zo wel uitvoerde, dat alle die het kwamen zien voldaan waren over zyn schoone gedagten. De Maarschalk op zyn geestigheid verliest, nam hem mede naar Parys, bestelde hem onder het opzigt van den Heer Vouet, eerste Konings Schilder, alsdoen een Man van groot aanzien. Hy stelde zig terstont aan om zyn Meesters manier naar te volgen, en deed het zo volkomen, dat men hem niet konde onderscheiden. Maar zyn vernuft begreep haast wat het zwakke van Vouet was, wanneer hy de Schilderyen gezien had, die de Maar-

Maarschalk de Crequy uit Italiën bragt; hy nam voor naar Romen te gaan, daar hy aankwam onder het Pausschap van Urbanus den VIII.

Zyn eerste opmerking was zig te ontdoen van de manier van Vouet; hy zocht de beste Voorbeelden in de Antiken, en in de Schilderyen van Raphaël en Titiaan. De goede aart, dien hy zig eigen maakte in deze oeffening, stelde zyn Schilderyen in groot aanzien, zo dat dezelve wel haast verspreid wierden in Siciliën, Catalonien, en door geheel Spanjen. De Italianen
 * Jaloux zelver, uit den aart * afgunstig over Vreemdelingen, en ingenomen met de agtbaarheid van hun eigen Schilders, konden zig niet onthouden om hem zyn verdienden lof te geven.

Hy begaf zig van Romen naar Venetien, en wierd met eere en geschenken overladen van de Vorsten, welkers Staten hy door reisde. Tot Venetien studeerde hy inzonderheit op het Coloriet, dat hy tragte volkomen magtig te worden. Hy sleet zo hier als in Romen den tyd van twee entwintig agtereenvolgende jaren; geduurende dezelve schilderde hy de Pauzen Urbanus den VIII. Innocentius den X. En Alexander den VII. De Cardinalen en Grootte Heeren wenschte alle hunne Afbeeldzels van zyn hand te hebben. Hy volharde met goet geluk in zyn Konstoeffening, als wanneer de Cardinaal Mazarin hem van wegen den Koning en Koninginne Moeder beval om naar Vrankryk te keeren, daar hy den Koning t'eenemaal geschildert heeft, en verscheide malen de geheele Koninglyke Familie.

De voornaamste Werken die hy zedert zyn wederkomst in Vrankryk maakte, zyn het Wulfs

van de Val de Grace, dat het grootste Stuk in fresco geschildert is van gants Europa. Hy heeft ook in fresco geschildert de Capel van St. Eustatius. En een Zolderstuk in 't Arzenaal, een ander in 't Hotel van Longueville, dat een Aurora verbeeldt. Hy heeft tot Versailles de kleine Gallery van den Koning geschildert, en een van de grootste Vertrekken van Monseigneur. Maar * Chef d'œuvre zyn grootste * Meesterstuk is de Gallery in de Grootte Zaal van St. Cloud, dat hy binnen vier jaren tyds volvoerde. In deze Werken ontdekt men veel schoonheit van Ordinering, kragt en bevalligheid, dat 'er de Konstkundigen die uit Italiën komen, dingen in doet vinden, van de manier van de Caratzen, Guido, en Dominiquin, 't geen de Cardinaal Ranuceio ook aanstonts heeft aangemerkt.

De Koning om zyn verdienste te eeren, verleende hem de Brieven van Adeldom in 't jaar 1687. En naar het overlyden van den Heer Le Brun in 't jaar 1690. verkoor hem zyn Majesteit tot zyn eersten Schilder, Directeur en Cancellier van zyn Koninglyke Academie, van de Schilderkonst en Beeldhouwery, en tot Opziender van de Manufacturen van de Gobelins.

Wanneer hy in de ziekte viel, daar hy aan gestorven is, had hy een Stuk onder handen van St. Lucas, daar hy zig zelfs voor geschildert heeft, houdende een Palet en Pincelen. Daar is nog een stuk van een Tapyt, dat hy onvolmaakt gelaten heeft. Vier Maanden te vooren, had hy den Evangelist Mattheus afgemaakt.

Men ziet in deze twee laatste Stukken voor den Koning gemaakt, dat de ouderdom niets vermindert had van den goeden aart der Tekening,

nog van de kracht en lugtigheit des Pinceels, alhoewel by een Man van zulk een hogen Ouderdom was. Hy storf den dertigsten May in 't jaar 1695. oud vyfentagtig jaren.

Hy was Gracicus in zyn Tekenen, Edel en gemakkelyk in zyn Standen en werkingen zyner Figuren, en aangenaam in zyn Colorering. Hy schilderde even gelukkig in 't groot en in 't klein; dat in de grootste Meesters zelden gevonden word. Hy heeft aan de Beeldhouwers verscheide Tekeningen gegeven van Figuren, en inzonderheit van eenige termen die men tot Versailles ziet, die onder zyn opzigt gemaakt zyn.

Hy was zeer arbeidzaam, dikwils zeggende dat by de Luiaarts voor doode Menssen aanzag. Nogtans kon hy al de Perzonen van staat niet voldoen, die van hem begerde geschildert te zyn.

Zyn goede hoedanigheden waren met de be-
 gaaftheit van zyn Konst niet bepaalt, zyn ver-
 stant, goedaardigheid, en aangenaame omme-
 gang veroorzaakte hem een groot getal Vrien-
 den, die hem altoos aankleefden. Zyn vriend-
 schap was zeker, * geschikt, teder en bestendig:
 vroomheit en opregtigheit was hem aangeboren;
 zomma de eerlyke Lieden vonden zo veel be-
 koorlykheit in zyn verkeerung, als de Liefheb-
 bers zagen in zyn Werken.

* Regu-
 liere.

Dewyl hy geduurende drieënzeventig jaren
 geschildert heeft, is hy met grooten Rykdom ge-
 storven. Hy heeft vier Kinderen nagelaten,
 drie Zonen en een Dogter, voor dewelke hy een
 tedere liefde had, en zy insgelyks voor haar Va-
 der. Zy is gehuwwt met den Graaf van Feu-
 quiere.

Men heeft aangemerkt, dat wanneer by deugden of Godinnen moest verbeelden, by dezelfde schilderde naar het wezen en de gestalte van zyn Dogter; dog dewyle zy een Perzoon van een zeldzame schoonheit is, zo moet het niemant vreemt dunken, dat zy gedient heeft, om zyn Werken te versieren.

NOEL COYPEL.

Tot Parys geboren den tweden December in 't jaar 1629. Hy was de Zoon van Guyon Coppel, Cadet van Normandien. Hy wiert door zyn Vader gebragt naar Orleans, die daar eenige zaken te verrigten had, en bestelt by den besten Schilder van de Stad, Poncet genaamt, Discipel van Vouët.

Deze Schilder was zeer zwakkelyk, en van de Podagra geplaagt; invoegen dat hy zyn dingen niet konde waarnemen, hy gebruikte zyn jongen Discipel tot zyn dienst, daar hy veel geest en oordeel in bemerkte had; maar dewyl dit soort van bezigheden Coppel in zyn oeffening hinderlyk waren, en dat hy groote liefde tot de Konst had, zo nam hy des Nagts den tyd waar, dien hy by den Dag verloor. Hebbende zyn veertiende jaar afgewagt, kwam hy naar Parys; en gaande door de straat van St. Honoré, trad hy by geval in de Kerk der Jacobynen, alwaar een Schilder, Quillierier genaamt, in de Capel van St. Hiacinth bezig was, dewelke ziende dat den jongen zyn werk zo aandagtig beschouwde, hem vraagde of hy wilde schilderen leeren; de jongen antwoorde ja, en zo by hem iets wilde laten schilderen,

zooude hy haast konnen zien, het weinige dat hy wist te maken: Quillerier nam dit aan, en over zyn werk verbaast staande, behield hy hem eenigen tyd by zig aan het schilderen.

Hy maakte zig vervolgens bekend aan Charles Errard, die alsdoen ondernam alle de Schilderwerken te bestuuren, die voor den Koning stonden gemaakt te worden, onder de Ordre van den Heer de Ratabon, Opziender van zyn Majesteits Gebouwen. En dewyl Errard aan dezen jongeling zo veel gelt liet geven, als aan de bekwaamste die gezamentlyk met hem schilderden, was de Heer de Ratabon daar over verwondert, en naar de rede vraagende, wiert hem van Errard geantwoort, dat men niet naar den Ouderdom moest betalen, maar naar verdiensten.

Coypel heeft zedert dien tyd niet opgebouwen voor den Koning te schilderen.

In 't jaar 1660. trouwde hy Magdalena Herault, Dogter van Antonie Herault Schilder, die doorging voor een van de Grootste Kenders van schoone Schilderyen, en die daar ook Handel in deed. Dit gaf aanleiding dat Coypel by de allervoornaamste Liefhebbers bekend wiert. Hy schilderde de Portretten van Mylord Loxard, Ambassadeur van Engelant, en van zyn geheele Familie, in een zelfde Stuk, dat van de Konstverstandigen zeer wiert geprezen.

Madelaine Herault schilderde ook, en Coypëerde in de nutterste volkomentheit. Onder de handen van haar Vrienden, worden nog verscheide treffelyke Copyen bewaart, zo naar Raphaël, als naar andere groote Meesters, door haar geschildert. Zy was met zo veel deugt en
God-

Godvrugtigheit voorzien, dat deze haar ver-
bieven verre boven haar begaaftheden.

In't jaar 1661. volvoerde Coypel een Tafereel,
waar in hy den Heiligen Jacobus de Groote ver-
beelde, gaande naar de doot, en onderweg een
Heiden bekerende, die hem ombelst. Dit Stuk
wiert ten toon gestelt op den eersten dag van
Mey, aan de groote Deur van de Kerk van
Parys, met een algemeene toejuigbinge, en het
wort tegenwoordig nog gehouden voor een van
de allerbeste Schilderyen die in deze Kerk zyn.

Omtrent dezen tyd maakte hy verscheide Schil-
deryen voor den Koning in de Oude Louvre, en
de * Stukken van onderen te zien, in de Zaal * Plat-
van de Machines, van de Thuilleries. Hy fonsds.
schilderde vervolgens verscheide groote Stukken
voor het Parlement van Bretagne te Rennes,
die zeer geprezen, en nog hedendaags van de
Konstlielhebbers geroemt worden.

Weinig tyds daar na schilderde hy voor den
Koning, en voleinde met goet geluk het Plat-
fond van een groote Zaal, die alsdoen tot Ver-
sailles was; maar die ongelukkig is ter neder
geworpen, door de veranderingen die men in
dat pragtig Gebouw gemaakt heeft.

Vervolgens gaf hy aan de Koninklyke Acade-
mie van de Schilder en Beeldhouwery-Konst,
(alwaar hy in ontfangen was,) een Stuk ver-
beeldende Cain en Abel. Weinig tyds daar
na wiert hy tot Professor verkoren van de-
zelfde Academie.

In den zelfden tyd, schilderden hy het Groot Ca-
binet van den Koning in 't Paleis Royal, daar
in de dingen † van onderen te zien, zulk een † Plat-
waste Tekening in den omtrek van de Figuren fonsds.

gevonden wert, als of het een Tafereel van de Oude Meesters was.

Vervolgens wiert hy verkoren door den Heer Colbert, eerste Minister, Secretaris van Staat, en Opziender van 's Konings Gebouwen, om de Kamer van zyn Majesteit in de Thuilleries te schilderen, waar in alle de Sieraden onder zyn bestier, en naar zyn Tekeningen gemaakt wierden. Daar zyn verscheide schoone Schilderyen van zyn hand, zo in de Zolderstukken van dit Vertrek, als in de * Borstweringen, en boven de Schoorstenen. Daar is ook in het klein † Gebeden-buisje, een Geboorte uitnemenet konstig van hem geschildert.

* Lambris.
† Oratoire.

‡ Appartemens.

Daar na schilderde hy verscheide schoone Zolderstukken, in de kleine ‡ Vertrekken van het bovenste gedeelte van het Casteel van Versailles, en liet de Sieraden naar zyn Tekeningen maken, dog dit is ter neêr geworpen door de veranderingen die men aan dat Gebouw gemaakt heeft.

In 't jaar 1672. gaf hem de Koning een Woonplaats in de Galleryen van de Louvre; en begeerde 't effens dat hy Italiën bezogt, verkoor hem tot Directeur van zyn Academie der Schilderkonst, Beeldhouwery en Architectuur, die zyn Majesteit tot Romēn gestigt had; de Heer Colbert, die hem met zyn bescherming vereerde, ried hem dat hy op deze reis zyn Zoon zoude mede nemen, die' alsdoer in 't Collegie van Harcourt studeerde, en nochtans niet nagelaaten had te Tekenen op de Academie, op zyn Voorlofdagen, daar hy zomtyts eenige kleine pryzen aangaande het Tekenen weg droeg.

Noël

Noel Coypel vertrok naar *Romen*, op het einde van het jaar 1672. met hem nemende zyn eenigen Zoon *Antoine Coypel*, alsdoen elf jaaren oud zynde. Met hem ging ook zyn Schoon Broeder *Charles Herault*, Landschap-Schilder van de *Academie*, en *Charles Poerson* zyn Neef en Discipel, dien hy van zyn Kindsheid onderwezen had. Verscheide Kostgangers van den Koning, Schilders, Beeldsnijders, en Architecten vertrokken met hem, en onder zyn geleide. Hy kwam aan in *Romen*, nam bezit van 't Directeurschap in de plaats van *Charles Errard*, die naar *Vrankryk* keerde. Weinig tyds daar na, *Antoine Coypel* zyn Zoon, een Prys in de *Academie* van *St. Lucas*, voor een Tekening van zyn eigen Vinding, behaalt hebbende, en niet boven elf en een half jaar oud zynde, wiert hy vereert met een jaargelt van den Koning.

Noel Coypel gaf een nieuwen luister aan de *Academie* van *Vrankryk*. Hy huurde een groot en sierlyk Paleis om haar daar in te huisvesten, en hebbende de schoonste Antieke Beelden van *Romen* doen vormen en afgieten, versierde hy een groote Zaal met dezelve. En behalven de *Academie* van een Levend Model, rigte hy een andere op in deze Zaal om naar het Antiek te Tekenen; en om de jonge Leerlingen meerder tot deze Edele oeffening aan te moedigen, Tekende hy daar zelfs des Avonds om hen tot een voorbeeld te dienen. Hy begte de Wapenen van *Vrankryk* boven de Poort van 't Paleis van de *Academie*, en vierde dien dag als dezelve gestelt wierden met een Festein, Concert van Musiek, en het afsteken van Vuurwerken.

Eindelyk hy spaarde niets, nog moeite nog kosten, in de post die hy beklede, om de eer van zyn natie voor te staan, waar door hy in Rome de agting en vriendschap van allen tot hem trok, zo door zyn verstant en deugden, als door zyn groote bekwaambeden. Want hy schilderde in Rome de Stukken, geschikt voor het Cabinet van 's Konings Raad tot Versailles, die door de veranderingen in het Bouwen van de groote Gallerij tegenwoordig geplaatst zyn in 't vertrek van de Koninginne. Deze Schilderyen wierden in Rome ten toon gestelt op een Feest, dat in de Rotonde gehouden wiert, en ontfing een algemeene goetkeuring, dat veel eere tobragt aan de Franse natie. Hy was vereert met de vriendschap van den Heer Hertog d'Estrees, Ambassadeur van Vrankryk aan 't Hof van Rome, den Heer Cardinaal zyn Broeder, en de allergrootste Heeren des Lands. Hy had nauwe verbintenis van Vriendschap met de Ridder Bernin, en Carlo Maratti. Men wilde hem Prins van de Academie van St. Lucas maken; maar eenige byzondere redenen belette hem deeze Eere te aangaarden. Ten laasten, na dat hy gedurende drie Jaren in zyn bediening in Rome zig lofelyk gedragen had, keerde hy weder in Vrankryk met zyn Zoon, alwaar hy van den Heer Colbert met alle tekenen van bedenkelyke gunst ontsangen wiert. Als wanneer hy de Werken voortzette die voor den Koning begonnen waren.

Eenige Jaren daar na, leed hy twe verliezen die zyn gelegenheit magtig ontstelden. Magdalena Herault zyn Huisvrouw stierf hem af; en byna in den zelfden tyt beweende hy met gantsch Vrankryk zyne (en der konsten beschermers) te weten,

weten, den Heer Colbert. Daar op wiert de Heer de Louvois opziender der Gebouwen, die hem belaste met verscheide Tekeningen te maken van Tapyten voor de Manufacturen van de Gobelins; en te dier tyt Hertroude by met Anne Perrin. Hy volharde gestadig voor den Koning te schilderen, en wiert tot Rector van de Schilder-Academie verkoren: maar meêr agt gevende op zyn konst en huisgezin, dat talryk begon te worden, als om zyn Hof te maken, ondervond by langen tyt dat de fortuna zelden de Perzoonen zoekt die haar niet te gemoet komen, het vermogen van zyn verdienste nogtans overwon dit, en niets ontslippende aan de Regtvaardigheid van den grootsten Koning, onder dewelke wy het geluk hebben van te leven, zo deed zyn Majesteit hem de Eere van een Jaargelt van duizent Ryksdaalders aan hem te geven, en hem tot Directeur van de Academie der Schilderkonst te benoemen na de doot van Petrus Mignard, die zyn Majesteit op dezelfde wyze had aangesteld op het overlyden van Charles Le Brun. De Heer de Villa Cerf als doen * Opziender der Gebouwen, zoude hem zyn goetgunstigheid betoont hebben, door de byzondere agting die by voor zyn verstant en onbesproke vroomheit had. Maar deze Heer van zyn Ampt afgezet zynde, overleefde niet lang zyn ongenaâ, dit laatste verlies was smartelyk voor Noel Coypel. Die eenige jaren daar na twee groote stukken in Fresco schilderde, die boven het Altaar zyn in de kerk van de Invalides; verbeeldende het eene † de Opvaring van de Heillige Maagt, en het ander haar krooning. De groote ongemakken van deze moejelyken arbeit, en den ouderdom van agt en zeven-

* Sur-Intendant de Bâtimens.

† l'Assomption.

tig jaren, gevoegt by eenige byzondere tegenbeden, veroorzaakten hem een lange ziekte, daar hy aan storf den vierentwintigsten December 1707. in den ouderdom van negenenzeventig jaren, op den Kers Avont, dat ook de dag van zyn geboorte was geweest.

Hy heeft nagelaten zyn Zoon Antoine Coy-pel, genoeg bekend om zyn vermaarthheit door zyn groote werken verkregen, waar van 'er verscheiden zyn in Print gebragt. Hy is het ook die de Gallery van 't Paleis Royaal, en het wulft van de Capel van Versailles geschildert heeft, en de tekeningen gemaakt, naar de welke de Medailles gegraveert zyn, dienende tot de Afbeelding van 's Konings leven en daden. Men zoude meerder zeggen indien hy niet in 't leven was. Al wat men hier by kan voegen, zonder zyn zedigheid te kwetsen, is dat hy door zyn verdienste tot Directeur van de Academie verkooren wiert in de maant July van het jaar 1714. Verkiezing die zyn Majesteit met lof heeft goetgekeurt.

MADAME LA HAYE.

ELizabeth Sophie Cheron, Huisvrouw van den Heer de la Hay, wiert gebooren te Parys den derden October van 't jaar 1648. Haar Vader was van Meaux, en ender de Portret Schilders beroemt, van den Gereformeerden Godsdiens, maar Marie le Fevre haar Moeder was Rooms Catholyk. Mademoiselle Cheron vorderde zo wel in de Schilderkonst, datze alreeds met haar veertiende jaar agting had: in dezen ouderdom was zy als haar Moeder haar mede nam naar de Abdy van Jouarre om de Abdisse te schilderen, en de

de aanzienelykste Juffers die aldaar in de kost bestelt waren. Deze Reis was de oorzaak van haar geloofsverandering; want naar de wederkomst van Fouarre, wiert zy Rooms Catholyk. 't Was een Perzoon vol van * verdienste, zo * Meri- wel ten aanzien van haar deugden als van haar te- begaaftheden. Zy had Eerbied en hoogagting voor haar Moeder, getrouwheit voor haar Vrienden, medelyden voor den armen over; boven al een opregt aankleven aan den Catholyken Godsdienst; dit alles verhief Mademoiselle Cheron nog meer, als haar bekwaamheit in de Musiek, de Poëzy en in de Schilderkonst. Wy hebben een verzameling van haar Digtkundige Werken, daar haar Godsvrugt en geestigheit te gelykelyk in doorschynen: en indien men alles in 't ligt wilde geven, dat zy naderhant gemaakt heeft, zo zoude men het voorgaande Werk veel kunnen vermeerderen; maar wy zullen hier niet spreken als van haar oeffening in de konst. Zy slaagde wel voor al in het schilderen van Vrouwen, maar zy bepaalde haar niet aan het Portret schilderen alleen, maar zy heeft in haar Historiestukken een goeden aart van tekenen en kennis van 't ligt en bruin doen zien. Maar mogelyk is haar talent nergens beter aan te toetsen als aan de manier met dewelke zy in 't groot verscheide † Antie- † Ca- tieke gesnede steenen getekent heeft, die in een chets klein begrip groote ordinantien bevatten; die in de anti- Cabinetten van de liefhebbers der oudheid bewaart qucs. worden, en naar haar tekeningen door ervarne Meesters in 't koper gebragt zyn, de Heer le Hay doet hopen op het overige. Men ziet ook van haar hand Antieke hoofden, die tamelyk zuiver van omtrek, en niet zonder vloeyentheit getekent

kert zyn. Zomma zy heeft al de manieren van 't schilderen ombelst, en over al vry wel in geslaagt, zo in de Olyverv, Miniatuur als Emailheert Schilderwerk. Zy had ook zelfs een goede handeling van de Ets-naald.

Om haar begaaftheit in de Digtkonst, wiert zy waardig geëgt een plaats in de Academie te hebben van de Ricovrati van Padua, die haar de Patenten ten dien einde toezonden in 't jaar 1699. in de welke haar de Academie den bynaam geeft van Erato. Haar bekwaamheit in de Schilderkonst had haar alreeds doen ontfangen in de Academie, die de Koning in Parys gestigt heeft voor de Schilders en Beeldsnyders. Zie hier een Uittrekzel van de Registers van dit doorlugtig gezelschap.

„ Op den elfden dag van de maant Juny
 „ 1672 de Academie buiten gewoon vergadert
 „ zynde, heeft de Heer le Brun twee Portret
 „ stukken geprezenteert, geschildert door Juf-
 „ frouw Elizabeth Cheron, dewelke het lig-
 „ baam van deze vergadering zodanig voldaan
 „ hebben, datze dit zeltzaam konstwerk geëgt
 „ hebben de gewoone kragt van haar Sexe te
 „ boven te gaan, en derhalven besloten aan haar
 „ de hoedanigheit van Academicienne te geven;
 „ en uit kragt van dit besluit geordonneert de
 „ brieven tot dien einde nootzakelyk aan haar
 „ ter hand te stellen.

Zy overleed den 3 van September 1711. met al de blyken van Godvrugtigheit, die men verwagten kon van iemand, die alle de begaaftheden van den geest vanniets rekende by de Christelyke deugden.

Zy heeft twee Discipelinne nagelaten, Anne

en Ursule de la Croix, Nigten van haar Ge-
maal den Heer. le Hay.

Het is maar weinig tyts geleden dat men van
Romen dit volgende bericht ontfangen heeft, men
geeft het alhier zodanig als het is, in het Italiaans.

CARLO MARATTI.

CARLO MARATTI, was oorspronkelyk
uit Illyrie; want ten tyde van Soliman is
zyn Geslagt van daar geweken, en heeft zyn
Woonplaats genomen in Marca d'Ancona. Daar
was het dat hy gebooren wiert in het jaar 1625.
Van zyn Kindsheit af, bespeurde men dat hy
met een gelukkigen Geest tot de konst van de Na-
tuur geschikt was, gekomen zynde in Romen by
Andrea Sacchi, beroemt Schilder en Discipel van
Albaan, hield hy zig by dezen, tot groot geno-
gen van den Meester, die uit de natuurlyke ge-
schiktheit, en het verstant van den jongen Leer-
ling. voorzag, en aan al de Waereld zeide, dat
Carlo grooter Schilder zoude worden als hy. Daar
Maratti zig het meest aan overgaf om naar te stu-
deren waren de Werken van Raphaël, van de
Caratzen, en van Guido; en uit deze drie ma-
nieren maakte hy de zyne, door dewelke hy wel
baast een hoogen trap van agting en vermaartheit
beklom, niet alleen in Romen en in Italien, maar
in geheel Europa. Men ziet een oneinaig getal
van zyn stukken groote en kleine, alle geschild-
ert met een uitnemende naauwkeurigheid. On-
der andere verscheide Tronien van de Heilige
Maagt, daar hy veel eer door behaalt heeft.
Hy begon de schilderwerken van 't Paleis Al-
tieri,

tieri, maar hy heeftze niet volvoert, 't welk hem veel ongeneugte veroorzaakt heeft, om dat hy zig had voorgesteld, al het vermogen van zyn wetenschap in dit Paleis te doen zien. Men hielt zyn Werken in zulken waarde, dat men hem tot zes hondert Ryksdaalders heeft betaalt voor een halve figuur, en drie duizent Ryksdaalders voor een Altaarstuk. Hy was in groote agting by verscheide Vorsten van Europa, by de Pauzen, en boven al by Clemens den XI. nu regerende, die hem Ridder in 't Capitoool maakte, in tegenwoordigheid van 't Sacro Collegie, en hem geduurende den loop van zyn leven, tot aan zyn doot toe met eere overladen heeft. Carlo Maratti storf den 15 November van het jaar 1713. in den ouderdom van agtentagentig jaren en zeven maanden. Hy is gelegd in een heerlyke begraafplaats, die hy by zyn leven had doen maken, in de Kerk van de Cathuizers in Romem. Men heeft hem ter eere tot Camerano, zyn geboorteplaats, een treffelyk gedenkteken opgerigt met de volgende letteren.

CAROLO MARATTI

Ex Illyria Oriundo, Camerani orto,

Viro toto Orbe Celeberrimo:

Quem ob singularem ejus virtutem

Clemens XI. Pontifex Max. bonarum

Artium Restitor

In Capitolio adstante Sacro Cardinalium Senatu,

Equestri Cruce insignivit:

Et antea Alex. VII. Clem. IX. Innoc. XI.

& XII. Summi Pontifes

Ludovicus XIV. Galliarum, Joannis III.

Polo.

Polonia Reges

Christina Alexandra Suecorum Regina
Quam plurimis honoribus, & muneribus
decorarunt :

Romæ in Templo ad Diocletiani Thermas
tumulo magnificè extructo
Resurrectionem expectaturo

Cives Cameranenses Civi Optimo & illustri
Exiguum hoc non exigui amoris documentum
Posuere

Ne tanto Viro

Cujus Memoria nulla fere Europæ Civitas Caret
In Natali Loco Monumentum deesset
Vivebat Anno Salutis M. DCC. XIII.

Nota.

De tweede Levensbeschryving van de la Hire
en de vier laatste, zyn in den tweden Franssen
druk aan het Werk van den Heer de Piles by-
gevoegt

D E S M A A K

En van zyn verscheidenheit, ten opzigt van den verschillenden Landaart.

NA gesproken te hebben van de Schilders van verscheide oorden van Europa, heb ik het niet ondienstig geëgt iets te zeggen van *Gouft, den verschillenden *smaak der byzondere Volken. Men heeft op zyn plaats gesproken van den grooten smaak, en aldaar aangetoont dat hy in een volkomen konstafereel gevonden moet worden, gelyk als het voorname oogmerk van een volmaakt Schilder, als in zyn oorsprong. Maar daar is in de menschen een algemeene smaak, die aannemelyk is, of van de zuiverheit, of van de bederving, en die als eigen word, naar dat men gebruik van de byzondere dingen maakt. Ik zal my hier over tragten uit te drukken, in wat maniere dat hy zig bepaalt, en waar naar hy zig schikt.

Men kan myns oordeels, van den Smaak van den Geest, of verstant redeneeren, als van den smaak van 't lighaam.

Daar zyn vier dingen in den smaak van het lighaam aan te merken.

1. Het Werktuig.
2. De dingen die men eet, of die gesmaakt worden.

3. Dat † gevoelen dat daar veroorzaakt word.

4. De

† La Sensation.

4. De * gewoonte die deze zelfde geduurig *1'Habit herhaalde proeving in het werktuig voort-tude- brengt.

De zelfde vier dingen zyn ook aan te merken in den smaak van 't verstant.

1. Het verstant dat smaakt.

2. De dingen die gesmaakt werden.

3. De toeëigening van deze dingen aan 't verstant.

4. De gewoonte die zig voegt naar de verscheide herhaalde oordeelen, van de welke het zig een denkbeeld vormt dat zig aan ons verstant hegt en gemeen maakt.

Van deze vier dingen kan men een besluit maken :

Dat de Geest genaamt kan werden, smaak, voor zo veel als hy aangemerkt kan werden gelyk als werktuig :

Dat de dingen kunnen genaamt werden van een goeden of van een kwaden smaak te zyn, naar mate datze bevatten of komen af te wyken van de schoonheden der Konst, het goet oordeel, en de goetkeuring van verscheide Eeuwen vastgesteld.

Dat het oordeel, 't welk het † verstant aan-†l'Esprit, stonts maakt van zyn voorwerp, is in den eersten en natuurlyken smaak, die in 't vervolg zig verbeteren, of verslimmeren kan naar dat de tempering van † den Geest is, en de hoedanig-†l'Esprit, heit van de voorwerpen die zig aanbieden.

En eindelyk, dat het dikwils * herhaalde oordeel * Juge- een hebbelykheit of gewoonte voortbrengt, en ment deze gewoonte een vast en bepaalt denkbeeld, dat *critere.*

514 *De Smaak van ieder Land.*

ons geduurig doet overhellen tot de dingen die onze goetkeuring gekregen hebben, en die van onze verkiezing zyn.

't Is aldus dat zig allengs vormt en voegt, in den Geest van ieder een in het byzonder, het geene 't welke wy meest doorgaans den smaak in de Schilderkonst noemen. Voor het overige, alhoewel alle de smaken niet goet zyn, egter is ieder een van mening dat de zyne den besten is. Derhalven kan men den smaak beschryven, als *een gewoonlyk* denkbeeld van een zaak,*

* *l'Idée. begreepen als het beste in 'zyn soort.*

Daar zyn drie zoorten van smaken in de Schilderkonst, de Natuurlyke, de Konstige, en den smaak van den Landaart.

DE **NATUURELYKE** smaak, is het denkbeeld dat zig in onze inbeelding vormt op 't gezigt van de eenvoudige Natuur. Het schynt dat de Duitzers en Nederlanders zelden buiten dit denkbeeld gegaan zyn, en het gemeene gevoelen is dat Corregio geen andere als deez' natuurlyke gehad heeft. Al het onderscheid dat 'er is tussen deze en de eerstgenoemde, is dat de denkbeelden zyn gelyk als vogten, die de Couleur van de vaten aannemen, daarze in ontfangen werden, en dat aldus, de natuurlyke smaak of gering of verheven kan wezen, naar dat de begaaftheden zyn van de byzondere Perzoonen, en volgens de verkiezing waar toe dezulke bekwaam zyn om die van de voorwerpen der natuur te maken.

DE **KONSTIGE** smaak, is een denkbeeld dat zig voegt en vormt op 't gezigt der Werken van een ander, en op het vertrouwen dat wy heb-

hebben in den Raad van onze Meesters; in één woort door de opvoeding of onderwijzing.

En de smaak van de **LANDAARD**, is een denkbeeld van de Werken die in een Land gemaakt en gezien worden, den Geest innemende van den geene die het bewoonen. De verschillende smaken van den Landaard kunnen gebragt werden tot zes, den smaak van **Romen**, van **Venetien**, van **Lombardien**, van **Duitslant**, **Nederland**, en van **Vrankryk**.

De smaak der **ROMEINEN**, is een denkbeeld van de Werken die zig in **Romen** bevinden. Want het is zeker dat de hooggeëgste Werken die in **Romen** zyn, de zulke zyn die wy **Antieke** noemen, en de Werken van de **Moderne**, die daar het naaste by komen, zo in **Beeldhouwery** als **Schilderwerk**. Alle deze dingen bestaan inzonderheit in een onuitputtelijke Bron van schoonheit der tekenkonst, in de schoone verkiezing van den stand, in de scherpzinnigheit van de uitdrukking der hartsogten, en een schoone order van Plooijen, en in een verheven styl, daar de **Aloude de Natuur** toe gebragt hebben, en naar hen de **Moderne Meesters** zedert omtrent twe Eeuwen. Derhalven is het niet te verwonderen indien de **Romeinze smaak** met alle deze delen zo uitnemende bezet en bezig zynde, het **Coloriet** aldaar niet komt als op het laaft, en'er by naar geen plaats en vind. 't Verstant van den **Mens** is te zeer bepaalt, en het leven is al te kort, om alle de gedeeltens van de **Schilder-**

konst te doorgronden, en dezelve alle te gelyk volmaaktelyk te bezitten; inzonderheit in een tyt dat de grondregels van 't Coloreren, nog niet wel gelegd, nog wel gekent zyn. 't Is niet om dat de Romeinen het Coloriet veragten, want ze konnen een zaak niet veragten daar zylieden nimmer een regtmatig denkbeeld van gehad hebben: maar vooringenomen zynde van de andere gedeeltens daarze de volmaaktheit in tragten te bekomen, en den tyt niet hebbende om hun aandagt aan de kennifze van 't Coloriet te koste leggen, zo agtenze het zo veel niet als het behoort.

De smaak der **VENEETZIANEN**, is tegenstelt aan den smaak van de Romeinen, om dat deze een weinig te veel veronagtzamen wat het Coloriet betreft, en geene wederom, wat de Tekenkonst aanbelangt. Dewyl'er in Venetien weinig van Antiek te zien is, ook zonderling geen werken van de Romeinze Schilders, zo hebben de Veneetze Schilders geen ander doelwit als om de schoone natuur van hun land te beschouwen en de zelve te verbeelden. Zy hebben de kentekens der voorwerpen door vergelyking klaar ten toon gestelt, niet alleenlyk de opregte Coleur van een zaak, door de waarschynelyke Coleur van een ander doende gelden; maar zelfs in deze tegenstrydigheit een * overeenkomende frisheit van Couleuren verkiezende, en alles wat dat hunne Werken tastbaarder, opregter, en verwonderlyker maken konde.

* *Vig-
eur Har-
monieu-
se.*

Den smaak van **LOMBARDIEN**, bestaat in een

een manier van tekenen die *a* vloejend, *b* kloek ^{*a* Cou-}
c en mals is, t'zamen vermengt met een wei- ^{lant.}
nig van 't Antiek en 't wel uitgezogte schoon ^{*b* Nourri.}
leven, met smeltende en de Natuur naast by ^{*c* Moë-}
komende Couleuren, door het alderlugtigste ^{leux.}
Pinzeel uitgevoerd. Corregio is aan dezen
smaak het beste voorbeeld, en de Caratzen,
die getragt hebben hem naar te volgen, hebben
wel zekerder als hy geweest in de Tekenkonst,
maar minder als hy in den smaak der Teken-
konst, in 't bevallige, in de tederheit, en in
de vermindering en smelting der Couleuren.
Annibal, zedert dat hy zyn verblyf in Rome
hielt, nam zodanig den Romeinzen smaak aan,
dat ik van hem niet rekenen kan op zyn Lom-
bards geschildert te zyn, als de Werken die
voor de Gallery van Farnese gemaakt
zyn.

Ik en stel niet onder het getal der Schilders
van Lombardien, de zulke die in Lombardien
geboren, de Romeinze of Venetze School
gevolgt hebben: want ik heb in dezen deele
meer opzigt gehad op de manier die men ter
hand slaat als op de plaats van degeboorte. De
Schilders en Liefhebbers die ik in de School van
Lombardien by voorbeeld gestelt hebbe, den
ouden Palma, Moretto, Lorenzo Lotto, Mo-
ron, en verscheide andere goede Meesters uit
Lombardien, het Landschap Brescia en van
Bergamo, hebben ongevoelig in verwerring
geholfen, en aan verscheide doen geloven dat
de Schoole van Lombardien en Venetien de
zelfde waren, om dat de Lombardze Schilders,
die ik genoemt hebbe, ten eenemaal hebben
ge-

gevolgt de manier van Giorgion en Titaan; ik heb voor dezen zelfs zo gesproken volgens dit verwerde denkbeeld, om dat het meerendeel onzer Franse Schilders aldus spreken: maar de rede en de Italiaanze Schryvers, die deze stoffen hebben verhandelt, hebben my op den regten weg gebragt.

De smaak van DUITSLANT, is de zulke die doorgaans Gottieks genaamt word. 't Is een denkbeeld van de natuur zo als men de zelve doorgaans ziet met zyn gebreken, en niet zo als die zoude kunnen zyn in haar zuiverheit. De Duitzers hebben de natuur zonder verkiezing naargevolgt, hunne figuren slegs alleen met lange klederen toegestelt, waar van de plooijen droog en gebroken zyn. Zy hebben hen zelf meer opgehouden met de voorwerpen uit te voeren, als om die wel te schikken, de uitdrukkinge der hartstogten is in 't gemeen * kout en gevoelloos, de Tekening van dien Landaard is droog, de Couleur van 't Schilderen tamelyk, en hunne arbeit met groote moeite te weege gebragt; daar zyn egter Schilders onder de Duitzers, die waardig zyn onderscheiden te werden, die in zekere delen van de konst, met de allerbekwaamste van Italien kunnen werden gestelt.

* Inspides.

† Grande union.

De smaak van NEDERLANT verschilt van Duitslant niet, als door de waarneming van een veel † grooter houding met de uitgelezenste Couleuren, door een uitmuntend ligt en bruin, en door een zagter en vloeiender Pinceel behandeling. Ik zonder altyt uit de

Ne-

Nederlanders drie of vier; die Discipelen van Raphaël geweest zyn, die uit Italië de manier van hun Meester in 't tekenen en Coloreren te rug bragten. Ik zonder ook uit, Rubbens, van Dyk, en weinige anderen, die met doorziende oogen de Natuur beschouwt hebben, en haar uitwerking tot een ongemeene verhevenheit opgevoert; alhoewel dat deze twee groote Meesters iets van de eigenschap van hun Land hebben behouwd in den smaak der Tekenkonst.

De smaak van VRANKRYK heeft altoos zo verdeelt geweest, dat het bezwaarlyk is een regt denkbeeld daar van te geven: want het blykt dat de Schilders van dezen Landaard in hunne Werken de een van den ander altyt verschillende geweest zyn, gedurende hun verblyf in Italië, studeerden zommige te Rome en namen dien smaak geheel aan: andere wederom hielden zig langer op in Venetien, en wederkomende, zyn ze met een byzondere genegenheit ingenomen geweest, voor de Werken van dat Land; eenige hebben al hun * Snedigheid in 't werk gestelt om de Natuur * Inductie. te volgen, zodanig als zy lieden zig inbeelden dezelve te zien. Onder de voornaamste Franze Schilders die voor eenige jaren geleefd hebben † zyn'er geweest, die den smaak van 't Antiek gevolgt hebben, andere die van Anibal Caratz in de Tekenkonst, en de een en de andere hebben in 't Coloreren niet uitgemunt: maar zy hebben anderzints zo veel schoone delen in hun vermogen gehad, en de onder-

† Pouffin en Le Brun.

onderwerpen met zo veel verhevenheit en
waarfchynelykheit behandelt, dat hunne Wer-
ken altoos zullen verftrekken tot een fie-
raad voor Vrankryk, en verwondering van
den Nazaat.

E I N D E.

NAMEN

521

DER

SCHILDERS,

Waar van in dit Boek vermeld
word.

DE GRIEKEN.

A <i>Pelles.</i>	107
<i>Pamphilus.</i>	105
<i>Parrasius.</i>	103
<i>Protogenes.</i>	114
<i>Timanthes.</i>	106
<i>Zeuxis.</i>	100

DE ITALIANEN.

<i>Ambrozio Lorenzetti.</i>	126
<i>Andre Orgagna.</i>	128
<i>Andrea Verrocchio.</i>	136
<i>Andre Mantegna.</i>	140
<i>Andre del Sarto.</i>	168
<i>Andrea Cosimo.</i>	178
<i>Antonio Coreggio.</i>	272
<i>Antonio van Messina.</i>	133
<i>Andreas Taffi.</i>	121
<i>Baccio Bandinelli.</i>	171
<i>Balthazar Peruzzi da Siëna.</i>	192
Kk 5	Bar-

<i>Bartholomeo Manfredi</i>	314
<i>Benedetto Caliari.</i>	260
<i>Bonamico Buffelmaco.</i>	124
<i>De Caratzen, Lodewyk, Augustyn en Annibal.</i>	275
<i>Carlo, en Gabriel Caliari.</i>	260
<i>Carlo Maratti.</i>	509
<i>Carlo Sarracino.</i>	315
<i>Cimabue.</i>	120
<i>Daniel da Volterra.</i>	208
<i>Dominiquin.</i>	295
<i>Dominico Ghirlandaio.</i>	136
<i>Dominico Beocasumi.</i>	190
<i>Dosso van Ferrara.</i>	234
<i>Francesco Albano.</i>	303
<i>Francois Uccelli.</i>	248
<i>Francesco Francia.</i>	141
<i>Francisco Parmens.</i>	180
<i>Francesco Primaticcio.</i>	203
<i>Francesco Salviati.</i>	207
<i>Francesco Vanius.</i>	219
<i>Frederico Barozio.</i>	214
<i>Frederico Zuccharo.</i>	211
<i>Gaddo Gaddi.</i>	122
<i>Gentil Bellino.</i>	230
<i>Georgio Vasari.</i>	209
<i>Giacomo da Pontormo.</i>	170
<i>Giotto.</i>	123
<i>Giorgione.</i>	235
<i>Giovanni Lan Franco.</i>	299
<i>Girolamo Genga.</i>	162
<i>Guerchin da Cento.</i>	306
<i>Guido Reni.</i>	289
<i>Horatio Uccelli.</i>	248
<i>Jan Bellino.</i>	232
<i>Joan da Udiné.</i>	188

der S C H I L D E R S. 523

<i>Joan Angeli da Fusole.</i>	130
<i>Joan Francesco Penni.</i>	167
<i>Jacomo Bassan en Zonen.</i>	265
<i>Jacob Bellino.</i>	230
<i>Jeronimo Muciano.</i>	263
<i>Josepien.</i>	220
<i>Julio Romano.</i>	162
<i>Leon Battista Alberti.</i>	129
<i>Lionardo da Vinci.</i>	144
<i>Lippo.</i>	128
<i>Luca Penni.</i>	168
<i>Luca Signorelli.</i>	143
<i>Margaritone.</i>	122
<i>Maria Tintoretta.</i>	253
<i>Michel Angelo Bonarotti.</i>	193
<i>Michel Angelo da Caravaggio.</i>	310
<i>Mortuo da Feltro.</i>	178
<i>Palma den Ouden.</i>	264
<i>Pasqualin della Marca.</i>	221
<i>Paulo Caliari Veronese.</i>	253
<i>Pelligrino Tibaldi.</i>	205
<i>Pellegrino van Modena.</i>	190
<i>Perrino del Vaga.</i>	184
<i>Philippo Lippi.</i>	138
<i>Philippo Lippi de Zoon.</i>	138
<i>Pietro Cavallini.</i>	126
<i>Pietro Laurati.</i>	126
<i>Pietro della Francesca.</i>	129
<i>Pietro Cosimo.</i>	144
<i>Pietro Perugino.</i>	151
<i>Pietro da Cortone.</i>	223
<i>Pietro Testa.</i>	221
<i>Polidoor de Caravaggio.</i>	172
<i>Pordenon.</i>	261
<i>Pordenon de Jonge.</i>	270
	<i>Ra.</i>

524 N A M E N

<i>Raphaël d'Urbain.</i>	153
<i>Raphael da Reggio.</i>	213
<i>Ricardo.</i>	214
<i>Romanel.</i>	229
<i>Rosso.</i>	178
<i>Sandro Baticello.</i>	139
<i>Sebastiaan del Piombo.</i>	201
<i>Simon Memmi.</i>	127
<i>Stefano van Florencen.</i>	126
<i>Spanjolet.</i>	314
<i>Taddeo Gaddo Gaddi en zyn Zoon.</i>	127
<i>Thadeo Zucharo.</i>	208
<i>Thomas Giottino.</i>	127
<i>Titiaan Uccelli.</i>	238
<i>Tintoret.</i>	249
<i>Valentino.</i>	317

H O O G D U I T S E

E N

N E D E R L A N D E R S .

A bram Bloemert.	374
Abraham Janson.	•375
Abraham Diepenbeek.	•394
Adam Elsheimer.	372
Adam van Oort.	356
Adriaan Brouwer.	384
Albert Aldegraaf.	332
Albert Duur.	319
Antonio Moor.	341
Anthoni van Dyk.	378
Baltazar Gerbier.	392
Bartholomeus Spranger.	350
Bernard van Orley.	326
Christoffel Swarts.	344
Cornelis Cornelisz.	355
Cornelis Engelbregts.	325
Cornelis Poelenburg.	385
Cornelis Schut.	377
Daniel Zegers.	392
David Teniers, de Oude.	389
David Teniers, de Jonge.	•395
Dirk Barentsz.	345
Erasmus Quillenus.	•404
Frans Florus.	343
Francois Miris.	402
	Fre-

526 N A M E N

<i>Frederik Brendel.</i>	387
<i>Gasper Netscher.</i>	411
<i>Geldorp.</i>	393
<i>Gerard Douw.</i>	400
<i>Gerard Honthorst.</i>	377
<i>Hans van Aken.</i>	354
<i>Hans Bol.</i>	346
<i>Hans Holbeen.</i>	337
<i>Hans Rothenhamer.</i>	358
<i>Henrik Goltius</i>	352
<i>Hendrik Goud.</i>	388
<i>Hendrik Steinwyk.</i>	374
<i>Hendrik Verschuuring.</i>	408
<i>Hermen Swanevelt.</i>	393
<i>Huibert en Jan van Eik.</i>	317
<i>Huibert Goltius.</i>	345
<i>Jan van Calker.</i>	330
<i>Jan de Mabuse.</i>	332
<i>Jan Cornelisz. Vermeyen.</i>	340
<i>Jan Schorel.</i>	334
<i>Jan Stradanus.</i>	349
<i>Jan en Andries Both.</i>	391
<i>Jan van Hoek.</i>	389
<i>Jan Torrentius.</i>	386
<i>Joachim Sandrart.</i>	405
<i>Jacob Jordaans.</i>	403
<i>Jacques Fouquier.</i>	389
<i>Josep Heins.</i>	354
<i>Karel Vermander.</i>	347
<i>Kornelis de Heem.</i>	394
<i>Lambert Lombardu</i>	336
<i>Lange Jan.</i>	403
<i>Lucas van Leyden.</i>	327
<i>Mattheus en Paulus Bril.</i>	355
<i>Marten Heemkerk.</i>	346

der **SCHILDERS.** 527

<i>Marten de Vos.</i>	349
<i>Michiel Coxis.</i>	326
<i>Michiel Jansen Mirevelt.</i>	376
<i>Olivier.</i>	394
<i>Ozho Venius.</i>	356
<i>Pieter Breugel.</i>	342
<i>Pieter en Frans Pourbus.</i>	345
<i>Pieter Cornelisz. de Ryk.</i>	359
<i>Pieter de Laar Bambooz.</i>	390
<i>Pieter Paulo Rubbens.</i>	359
<i>Pieter Candidi.</i>	325
<i>Pieter Koek van Aalst.</i>	331
<i>Quintin Messis.</i>	329
<i>Rembrant van Ryn.</i>	395
<i>Rogeland Savry.</i>	386
<i>Tobias Himmer.</i>	340
<i>Willem Baur.</i>	387
<i>Willem Kay.</i>	344

DE FRANSEN.

D <i>U Breuil en Bunel.</i>	417
<i>Charles Alfonse du Frenoy.</i>	461
<i>Charles le Brun.</i>	481
<i>Claude Lorranois.</i>	491
<i>Claude Vignon.</i>	468
<i>Eustache le Sueur.</i>	448
<i>Ferdinand Elle.</i>	419
<i>Francois Perrier.</i>	442
<i>Jacques Blanchart.</i>	419
<i>Jacques Stella.</i>	443
<i>Jean Baptista de Champagne.</i>	479
<i>Jan Confin.</i>	416
<i>Laurens</i>	

528 N A M E N der &c.

<i>Laurens de la Hire.</i>	457
<i>Madame le Hay.</i>	506
<i>Martin des Charmois.</i>	447
<i>Martin Friminent.</i>	418
<i>Michel Dorigni.</i>	460
<i>Nicolas Leir.</i>	480
<i>Nicolas Mignard.</i>	467
<i>Nicolas Pouffin.</i>	425
<i>Noel Coypel.</i>	499
<i>Petrus Mignard.</i>	494
<i>Philippe de Champagne.</i>	473
<i>Sebastiaan Bourdon.</i>	469
<i>Simon Francois.</i>	471
<i>Simon Vouet</i>	421
<i>Varin.</i>	419

D E S C H A A L D E R S C H I L D E R S .

Enige Konstliefhebbers , begeerig zynde om den trap der verdienste van een ieder der Schilders , die een vastgestelde agting verkregen hebbe te weten , hebben my verzogt een Schaal te maken , in welke aan de eene zyde de naam des Schilders , en de wezentlykste deele van zyn Konst; en aan de andere zy , het gewigt van zyn verdienste dat hem toekomt , aangewezen wierd ; invoege dat als men alles te zamen voegt dat in de werken van ieder Schilder gevonden wert , men zoude kunnen oordeelen hoe veel het te zamen weegt.

'k Heb dezen Proef veel eerder gemaakt om my zelve te vermaken , als om andere in myn gevoele te trekken . Want de oordeele zyn al te verschillig over deze stoffe , als dat men gelove zoude hier in alleen het wel getroffen te hebbe . Alles wat ik hier in verzoek , is de vryheit te moge hebben , van het geen ik 'er van denk open te leggen , gelyk ik aan andere de vryheit laat , om haar gedagten geheel tegengesteld van de myne te hebben .

Zie hier dan het gebruik dat ik van myn Schaal maak .

Ik verdeel myn gewigt in twintig trappen , de twintigste is de hoogste , dien ik toeschryf aan het alleropperste der Schilderkonst dat ons tot nog toe in al zyn uitgestrekt-

strektheid onbekent is. De negentiende is voor de allerhoogste trap van volmaaktheit die ons bekend is, tot dewelke nogtans niemant gekomen is. En de agtiende is voor die naar onze gedagten de naaste aan de volmaaktheit gekomen zyn, gelyk de laagste cyfers voor de zulke zyn die naar ons gevoelen de verfte 'er van zyn afgeweest.

Myn gedagten heb ik alleen laten gaan over de Schilders die het meeste bekend zyn, en heb de Schilderkonst in vier Colomme verdeelt, die zyn wezentlykste deelen zyn, te weten de ordenantie, de Tekening, de Couleur, en de hartstogten. Door de hartstogten versta ik de gedagten van 's menslen harte. Door de schikking van deze verdeeling zal men kunnen zien op welken trap ik ieder Schilder plaats daar de naam tegen over elk cyffer van ieder Colom te vinden is.

Men zoude onder de Schilders die meest bekend zyn hebbe konne begrypen, vele Nederlanders die (geen Historieschilders zynde) egter met een uiterste getrouwheit, de waarheden van de natuur verbeeld hebbe, en die uitgemunt hebben in het verstand der Couleuren; maar dewyl de zulke een slegte smaak gehad hebbe in de andere deelen, dagt het my beter te zyn daar van een bezondere verdeeling te maken.

En dewyl de wezentlykste deelen der Schilderkonst zamen gestelt zyn, uit veele andere deelen, die dezelve Schilders niet alle even gelyk bezeten hebben. Is het redelyk de een door de ander te vereffen, om een billik oordeel te vellen. By voorbeeld de ordenantie behelst twee

twee deelen; te weten die van de vinding, en van de schikking. Het is zeker dat zodanig een is bekwaam geweest om alle de nodige voorwerpen wel uit te vinden, die tot een goede ordenantie behoren, die egter verzuimt zal hebben, de zelve welstandig te schikken, om een gewensst uitwerkzel te doen. In de Tekening is wederom de * smaak en de † sekerheit; het ^{* Gouff,} eene kan in een schildery gevonden werden, ^{† Corre-} zonder vergezelt te zyn met het ander, of wel ^{ction,} zy kunnen zig zamegevoegt vinde in verscheide trappen, en door de vereffening die men'er van doen moet. Kan men van het geen het zamen waardig is oordeele.

Voor het overige, heb ik geen genoegzaam goet vertrouwen van myn gedagten, om niet overtuigt te wezen dat dezelve gestrengelyk berispt zullen werde: maar ik herinner een ieder dat om schrander te berispen men een volmaakte kennis moet hebben van alle de deelen die het Werk zamen stellen en van de redenen die'er een goet geheel van maken, want veele oordeelen over een Schildery na de delen alleen die zy hoog agten, en rekenen voor niets te zyn, die delen die zy niet kenne of niet beminnen.

N A M E N

Der Schilders, die meest
bekent zyn.

Ordenantie.	Tekening.	Couleuren.	Herstogen.
-------------	-----------	------------	------------

A.

Albanò.
Albert Durer.
Andrea del Sarto.

14	4	10	6
8	10	10	8
12	16	9	8

B.

Barotius.
Jacomò Bassan.
Baptist. del Piombò.
Jean Bellino.
Bourdon.
Le Brun.

14	15	6	10
6	8	17	0
8	13	16	7
4	6	14	0
10	8	8	4
16	16	8	16

C.

De Cavalzen.
Corregio.

15	17	13	13
13	13	15	12

D.

Daniel da Volterra.
Diepenbeek.
Dominiquino.

12	15	5	8
11	10	14	6
15	17	9	17

G.

Georgion.

8	9	18	4
---	---	----	---

Guer-

N A M E N

Der Schilders, die meest
bekent zyn.

Ordenantie.

Tekening.

Couleuren.

Hertstogten.

Guercino.
Guido.

15 10 10 4
13 9 12

H.

Holbeen.

9 10 16 13

J.

Jean da Udinè.
Jacob Jordaans.
Lucas Jordaans.
Josepino.
Julio Romano.

10 8 16 3
10 8 16 6
13 12 9 6
10 10 6 2
15 16 4 14

L.

Lanfranco.
Leonard da Vinci.
Lucas van Leyden.

14 13 10 5
15 16 4 14
8 6 6 4

M.

Mich. Ang. Buonarotti.
Mich. Ang. de Caravio.
Mutiaan.

8 17 4 8
6 6 16 0
6 8 15 4

O.

Otto Venius.

13 14 10 10

Palma

N A M E N

Der Schilders, die meest
bekent zyn.

	Ordenantie.	Tekening.	Couleur.	Herstogten.
P.				
<i>Palma de Oude.</i>	5	6	16	0
<i>Palma de Jonge.</i>	12	9	14	6
<i>Parmegiano.</i>	10	15	6	6
<i>Paulo Veronese.</i>	15	10	16	3
<i>Fr. Penni il Fattore.</i>	0	15	8	0
<i>Perrin del Vaga.</i>	15	16	7	6
<i>Pietro da Cortona.</i>	16	14	12	6
<i>Pietro Perugino.</i>	4	12	10	4
<i>Polid. da Caravagio.</i>	10	17		15
<i>Pordenon.</i>	8	14	17	5
<i>Pouribus.</i>	4	15	6	6
<i>Pouffin.</i>	15	17	6	15
<i>Primaticio.</i>	15	14	7	10
R.				
<i>Rasael Santio.</i>	17	18	12	18
<i>Rembrant.</i>	15	6	17	12
<i>Rubbens.</i>	18	13	17	17
S.				
<i>Franc. Salviati.</i>	13	15	8	8
<i>Le Sueur.</i>	15	15	4	15
				<i>Teniers</i>

N A M E N

Der Schilders die meest
bekent zyn.

Ordenantie.

Tekening.

Couleur.

Herstogten.

T.

Teniers.

Pietro Testa.

Tintoret.

Titiano.

15	12	13	6
11	15	0	6
15	14	16	4
12	15	18	6

Y

V.

Van Dyk.

Vanius.

15	10	17	13
13	15	12	13

Z.

Taddeo Zucbro.

Frederico Zucbro.

13	14	10	9
10	13	8	8